



ВЕРА СТОЈЧЕВСКА-АНТИЋ
СЛАВЕ НИКОЛОВСКИ-КАТИН

ВО ЧЕСТ НА СВЕТИТЕ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

**АРКИЕПИСКОП ОХРИДСКИ И МАКЕДОНСКИ
Г.Г. МИХАИЛ:**

....Покрај убавината на темата што ја пласира овој обемен ракопис, радува фактот што тој е посветен по повод чествувањата на Солунските браќа во последните педесет години 1944-1994. Тоа значи редослед на нивното присуство во словенскиот свет, особено во Македонија, а е опфатено и чествувањето на Светите Браќа во Рим на „Деновите во чест на св. Кирил”, со учество на бројни поклоници, претставници, делегации, поединци, истакнати научни и јавни работници и др. кои посебно се занимаваат со нивното дело.

Од нашата средина изникна Охридската книжевна школа, основана од ученикот на Браќата - Свети Климент Охридски. Тој ја продолжи работата на св. Кирил и Методиј и како резултат на тоа од Охридскиот центар ќе се рашири македонската книга, македонското слово и македонскиот збор широк сите словенски средини, широк Балканот и широк сите културни народи во Европа. Од нашата средина се појавија луѓе чија големина и широчина и денес сите нас не напојува. Меѓу нив се нашите стари Учители - светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски и многу други...“

Проф. д-р РАДМИЛА УГРИНОВА - СКАЛОВСКА:

... Вака подготвениот текст им нуди и на сите заинтересирани читатели материјал за проследување на кирилометодиевската проблематика кај нас, негувана во образовните и научните институции, истовремено во црковните. Кирилометодиевскиот опус е значаен во нашата средина, од каде што знаменитиот филолог Кирил Солунски, ги зеде македонските дијалекти и ги вткаи во литературниот старословенски јазик, проширен и прифатен во сите словенски средини. Со нивното христијанско и мисионерско дело се развиваат мошне значајни процеси, особено на историски и културен план. Откако беше оформено „Словото“, можеше дасе чекори по културната европска арвица. Нивното дело го продолжуваат непосредно во Македонија нивните продолжувачи - светите Климент и Наум Охридски. Токму затоа, и замислата на авторите на овој труд, да ги приклучат кон кирилометодиевското дело и последните споменати Учители е наполно оправдана. Без нив кирилометодиевскиот период би бил нецелосен...

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО
МАТИЦА МАКЕДОНСКА
СКОПЈЕ

ЕДИЦИЈА МОНОГРАФИИ

Рецензенти Проф. д-р Радмила УГРИНОВА-СКАЛОВСКА
Архиепископ на МПЦ г.г. МИХАИЛ

Издавач Матица македонска
Директор и Раде СИЛЈАН
главен уредник

Уредник Антонио Б. ПАВЛОВСКИ
Ликовно-
графички уредник Нико П. ТОЗИ

Вера Стојчевска-Антиќ
Славе Николовски-Катин

ВО ЧЕСТ НА СВЕТИТЕ
КИРИЛ И МЕТОДИЈ





вде, не можеме да ги одминеме, иако често цитираните мудри мисли од Светите Браќа изречени во Венеција во борбата со тријазичниците, на кои никако не им одговарала идејата за рамноправност на божјите народи: „Човече, кажи ни како си им ги создал на Словените книгите и ги учиш од нив, што досега никој не измислил, ниту апостолите, ниту Римскиот папа, ниту Григориј Богослов, ниту Ероним, ниту Августин. А ние знаеме само три јазици на кои е достојно во книгите да се слави Бог - еврејскиот, елинскиот и латинскиот?“ Филозофот на тоа одговорил: „Не врне ли дожд од Бога еднакво врз сите? А сонцето, не грее ли исто така за сите? Зарем не дишиме воздух сите еднакво? Па тогаш како не се срамите да признаете само три јазика, а сите други народи сакате да бидат слепи и глупви...“

АРХИЕПИСКОП
ОХРИДСКИ И МАКЕДОНСКИ

+Михаил



Иконостас Св. Кирил и Методиј во резба, автор Истор Калуѓери

ВОВЕД

Во 1994 година се навршуваат 50 години самостоен слободен просветен и културен живот и растеж во Република Македонија. На II заседание на АВНОЈ од 29 ноември 1943 година на македонскиот народ во Републиката му се признати правата за национална слобода. На 2 август 1944 година Антифашистичкото собрание на народното ослободување на Македонија (АСНОМ), на своето прво заседание во манастирот „Св. Прохор Пчињски“, прогласи дека македонскиот народ влегува како национално слободен и рамноправен член во рамките на Федеративна Југославија, на принципите поставени на Второто заседание на АВНОЈ.

Разбирливо е што по НОБ во Македонија започнаа просветно-образовни и културни текови, врз основата на кодифицираниот македонски јазик. На 3 мај 1945 година посебната комисија за јазикот и правописот на НР Македонија, донесе резолуција по прашањето на азбуката, а веќе на 7 мај истата година, беше озаконет македонскиот правопис.

Конституирањето на македонската држава, нација, јазик и организираниот црковен живот, неминовно значеше асоцијативно и суштинско поврзување со кирилометодиевската традиција, со создавачите на старословенскиот јазик, во чија основа влегоа говорите на Македонските Словени од околината на Солун. Врз база на овој македонски дијалект беше изграден литературниот старословенски јазик. Кирилометодиевската традиција зафатила благородни и длабоки корени и во Македонија. Вредните ученици на светите браќа Кирил и Методиј, светите Климент и Наум Охридски, ја продолжиле нивната целокупна глаголска традиција, особено кога Климент Охридски во 886 година ги ставил темелите на Охридската книжевна школа. Оттогаш низ Македонија струи Климентовата писменост, книжевноста и организираниот црковен живот, особено со неговото хиротонисување за прв словенски епископ во Велика, во 893 година. Истата година св. Наум го напуштил бугарскиот црковно-просветен и книжевен центар во Преслав и го заменил Климента на учителското место во Охридската школа.

Оваа просветителска и културна дејност на претставниците од почетоците на формирањето на словенската писменост и книжевност оставала траги низ вековите во Македонија. За оваа забележана традиција е доста често пишувано во славистиката. При тоа, се заклучува дека и во пишаните извори, а и во народната усна традиција постои континуираност. Токму затоа, со ова издание сакаме даги проследиме во еден преглед поважните дејности во врска со кирилометодиевската традиција, во периодот од 1944 до 1994 година. На овој

начин ги регистрираме барем поважните појави во Македонија, поврзани со епохалното дело на светите браќа и нивните ученици, укажувајќи на длабоките корени на оваа традиција кај нас, зачувана и во нашето современо живеење и чествување, како долг кон беспримерните наши учители.

Македонскиот јазик спаѓа во јужнословенските јазици, а се формирал од словенските племиња што се населиле најјужно на Балканскиот Полуостров. Уште тогаш, во IX век, тој се одликувал со карактеристични особености во однос на јазичните црти. И понатаму во својот развој доживувал своевиден напредок. Прашањето за литературниот современ македонски јазик било поставено уште во XIX век, а решено дури со победата на НОБ. Македонскиот литературен јазик ја доживеал својата кодификација, со одлуките донесени на АСНОМ 1944 година. Во педесетгодишниот период растеше јазично-творечката дејност. Во поновиот труд на Блаже Конески, со наслов „Македонскиот литературен јазик“ (Реферати на македонските слависти за XI Меѓународен славистички конгрес во Братислава, Скопје 1993, 9-33), не случајно е истакнато: „Развитокот на функционалните стилови на македонскиот литературен јазик во периодот на неговата кодификација ја потврдува обемноста и успешноста на таквите напори“.

Веднаш по НОБ се обновија училиштата во Македонија. Повеќе од нив го задржаа или го добија името „Кирил и Методиј“, и „Климент Охридски“. Овие имена на нашите современи македонски училишта не се само симболични наслови, туку една жива врска на писмената, книжевната и културната традиција, што ја вкоренила солунските браќа и светители Кирил и Методиј во IX век.

Во ова издание ќе билат одразени и повеќеродни дејности, манифестации, собири, институции, личности, изданија и други активности кои се носители на името, дејноста, работата, на светите Кирил и Методиј и нивните ученици. Разбираливо е дека во него ги проследуваме и јубилеите, кои во одредени години ги потенцираат активностите и дејностите во врска со претставувањето, изучувањето или откривањето на нивното сестрано дело. Исто така своевиден простор е посветен на културната манифестација „Во чест на св. Кирил“ и поклоненијата на светиот гроб на св. Кирил во Рим во период од 25 години (1969-1994).

Посочуваните прослави, собири, зборници, изданија, библиографии, даваат можности и за други посериозни потфати. Секако, сметаме дека и овој труд ќе даде прилог за поцелосното согледување на повеќе реализирани дејности во врска со епохалното дело на светите браќа Кирил и Методиј, и на нивните ученици, во Република Македонија и пошироко, во периодот од 1944 до 1994 година.

Авторите

СЛОВЕНСКИТЕ ПРОСВЕТИТЕЛИ И СВЕТИТЕЛИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

Ако ги запраша грчките книжевници: „Кој ви ги создал буквите, кој ви ги превел книгите и во кое време?“ - ретко кој од нив тоа го знае. Но, ако ги запраша словенските книжевници: „Кој ви ја создал азбуката и кој ви ги превел книгите?“ - сите знаат и ќе одговорат: „Свети Константин филозоф, наречен Кирил, тој ни ја создаде азбуката и ни ги преведе книгите и брат му Методиј.“

Црноризец Храбар

Се појавија на ветрометините од влијанијата меѓу Цариградската патријаршија и Папската столица во Рим, вкрстени над Балканот и Словените. Набргу нивните просветителски и светителски ореоли станаа симболи за дејноста на браќата Солунчани. Најраното вакво бележење чува Асемановото глаголско изборно евангелие од крајот на X или од почетокот на XI век, со провениенција од Охридската книжевна школа. За овој споменик важни се студиите на Блаже Конески, за култот и канонизацијата на словенските светци, на Владимир Мошин и други слависти.

Кирилометодиевската литература и библиографија доживува постојан растеж до денешни дни, иако браќата Кирил и Методиј се јавуваат на општествено-историската сцена на Словените во далечниот IX век, односно пред повеќе од единаесет векови. Импозантната цифра на библиографски единици, собрани во делото на Г. А. Илински и М. Г. Попруженко - „*Опит систематической Кирило-Методиевской библиографии*“, до денес е толку зголемена, што и најновите библиографски податоци од средините на сите словенски книжевности, не можат прецизно да ја заокружат нивната бројна состојба. Во секој случај, сигурно е дека, и покрај ваквата ситуација воопшто во славистиката, постојано се јавуваат значајни студии или ракописи коишто го привлекуваат вниманието на истражувачите.

Епохалното дело на светите Кирил и Методиј ги постави темелите на словенската култура воопшто, стана достоинство на словенската писменост, книжевност и култура, бидејќи резултатите од нивната дејност најдоа благопријатна почва кај Словените. Нивната активност ќе отпочне по иницијативата на моравскиот кнез Ростислав, а ќе биде пресудна за растежот на сите Словени. Барањето на моравскиот кнез упатено до византискиот император Михајло се состоело во истакнатата потреба од христијански мисионери коишто ќе умеат

да го шират Христовиот збор на разбиралив словенски јазик. Византискиот император имал токму такви луѓе, испробани мисионери во Сараценската и Хазарската мисија.

Словенските првоучители и апостоли потекнувале од видна фамилија и нивните родители, таткото Лев и мајката Марија, живееле во средновековниот културен центар Солун. Таткото заземал висок чин на воен заповедник друнгариј (потстратер) и им овозможил на децата солидно образование. Во тој поглед посебно се истакнал младиот Кирил, кој откако ја завршил високата Магнаурска школа во Цариград, го добил називот Филозоф. Љубовта кон книгата го следела Кирил од најмладите години, истакнуваат Панонските легенди, коишто се најважните извори за проследување на животниот пат на браќата. Иако досега книжевната историја не ги утврдила точните податоци за потеклото на нивните родители, познато е дека во Солун и неговата околина живееле македонски Словени, што значи дека тие имале можност добро да го научат словенскиот јазик. Кирил, по завршувањето на високата школа каде што ги совладал: граматиката, поезијата, геометријата, дијалектиката, филозофијата, реториката, итн., ги добил сите почесни титули и станал библиотекар во цариградската црква „Света Софија“. На 24-годишна возраст бил испратен од византискиот двор да ја изведе верско-дипломатската мисија кај Сарацените, (851-855?). Втората мисија на двајцата браќа била Хазарската (860-861). Третата, Моравската мисија, ја започнале во 863 година.

КОН ХАЗАРСКАТА МИСИЈА НА СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ

„Откако свесно примија крст на плеките, ја зајдоа сета вселена исполнувајќи ја со поуки. А во оние места во кои не се запреа или заради долгот пат, или заради мноштво други околни земји, во нив се растурија како сончеви зраци, осветлувајќи го со светлината на благоразумноста сиот свет...“

(Од „Похвалата за св. Кирил и Методиј“ од Климент Охридски)

На 14 февруари 869 година во Рим починал Кирил Филозоф во екот на изведувањето на Моравската мисија, задолжувајќи го својот постар брат Методиј да ја доора започнатата бразда. Оваа важна мисија, со непроценливо значење за културниот развиток на сите словенски народи, настанала по претходно остварената Хазарска мисија, во којашто учествувале и двајцата браќа. Од далечната хазарска одисеја браќата ги донеле во Рим светите реликвии-моштите на римскиот папа Климент, заради што папата Адријан II им укажал посебна почетест.

Во IX век Византија била моќна империја, чиешто непрегледно сестрано богатство го свртувало вниманието на соседните народи и племиња. Во 860 година на север и североисток од државата постоела видлива опасност од инвазијата на словенските и хазарските народи. Словенските племиња претставувале постојана опасност уште од VI век, додека источнотурските номадски хазарски племиња во VIII век формирале силна држава - Хазарски каганат, по

долниот тек на реките Волга и Дон. Сакајќи да ја елиминира опасноста од експанзијата на Хазарите, византискиот двор прибегнал кон испробаната практика и ја организирал Хазарската христијанска мисија, којашто имала суштинска политичка цел и преку верскиот карактер на преговорите требало да се наметне христијанската религија. Византија честопати преку христијанизацијата успевала да ги смири скитачките и воинствено расположениите племиња и да ги сопре нивните завојувачки намери. Главната улога при изведувањето на оваа мисија им била доверена на браќата Кирил и Методиј.

Хазарите имале можности да се запознаат со еврејската и со муслуманска религија. Пратениците на Хазарите побарале од византискиот император учени луѓе коишто ќе им докажат на Хазарите, Еvreите и Муслуманите дека христијанската вера е единствената вистинска вера. Императорот веднаш го повикал Кирил Филозоф и, според опширното Кирилово житие, му рекол: „*Оди Филозофе кај тие луѓе, па проповедај им и протолкувај им за Светата Троица, со нејзина помош, зашто никој друг тоа не може да го стори подостојно*“.

На патот кон Хазарите Кирил и Методиј навратиле во градот Херсон на Црното Море, каде што Кирил одлично го изучил еврејскиот јазик и превел осум делови од граматиката. Потоа, во овој град Кирил стапил во контакт со еден Самаритјанин и ги изучил и самаритјанските книги. Панонските легенди соопштуваат дека во Херсон Кирил го изучил и рускиот јазик, а пронашол и евангелие и псалтир пишувани со руски букви. Тука Кирил ги пронашол моштите на одамна починатиот римски папа Климент, коишто по деветгодишна одисеја ги пренел во Рим. Пронаоѓањето на моштите го инспирирало Кирила и по тој повод составил три книжевни творби: расказ за пронаоѓањето на моштите, свечено слово по истиот повод и химна за херсонскиот настан. И трите творби биле составени на грчки јазик, а потоа преведени на латински јазик од Анастасиј библиотекарот.

Кирил и Методиј пристигнале кај хаварскиот каган, којшто прв беседувал со нив, а потоа браќата се впуштиле во долготрајните полемики со Еvreите и Муслуманите, кои успеале помасовно да им ја наметнат својата религија на Хазарите, додека христијанските приврзаници биле најмалубројни. Искусните браќа одлични полемичари и со длабоки познавања на суштинските поставки на христијанската религија, предизвикале восхит кај непријателите. Кирил им објаснил многу непознати работи во докмите, а посебно суштинското значење и славењето на Светата Троица. Учениот каган бил многу задоволен од одговорите и го пофалил Кирила кај византискиот император. Каганот сакал да им даде богати дарови на мисионерите, но овие го замолиле да им ги подари заробените Грци. Според Панонските легенди, по успешните толкувања на христијанската религија, многу луѓе од хазарската држава го примиле христијанството, а односите меѓу Византија и Хазарокиот каганат биле подобрени. Верскатаnota на мисијата постигнала значајна политичка и дипломатска цел.

По завршувањето на мисијата вредниот Кирил ја составил книжевната хазарска полемика, којшто во оригинал не достигнала до нас, но многубројни-те цитати што ги среќаваме во Панонските легенди го откриваат нејзиниот книжевен извор, којшто сигурно достигнал до раката на житиеписецот.

Третата државна мисија на двајцата браќа била познатата Моравска мисија, којашто отпочнала по барање на моравскиот кнез Ростислав во 863 година. За

нејзиното остварување и двајцата браќа макотрпно ја граделе низата отстапки што ја извршувале римските папи, заинтересирани за младите словенски кнежевства и држави, како и цариградските патријарси и императори. Нивната пожртвувањост и љубовта што ја гаселе кон словенскиот род, им била основна поента на многу слависти, кога се определувале за нивното словенско потекло. Но, без оглед на нивната припадност, делото на солунските браќа останува како траен залог, вткаен во културната историја на Словените.

Браќата Кирил и Методиј се појавиле пред Словените во пресудните моменти од нивното егзистирање, во IX век кога овие народи се бореле за опстојување, опколени со држави со долга традиција и со аспирации за престиж во соседството. Затоа, мисијата што ја покренал моравскиот кнез Ростислав ќе биде од пресудно значење за натамошниот општествено-културен растеж и зацврстување на Словените, зашто генијалната работа на Константин - Кирил врз создавањето на словенската азбука, ќе биде општо достоинство за сите нив. Првите преводи на старословенски јазик, врз основа на дијалектот на Македонските Словени од околината на Солун, ќе бидат подеднакво разбираливи за сите Словени, иако наменети за изведување на мисијата во Моравија.

КНИЖЕВНОТО И ПРЕВЕДУВАЧКОТО ДЕЛО НА СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ

„Како аргати на лозје, откако ја споделиле дневната мака и горештина заедно со оние што дошли во единасеттиот час, што беа удостоени во иста мерка со божја благодат, така во последниот век, на истото дело дојдоа овие двајца нови проповедници и светила на целата вселена, и тие, описаны со добар подвиг и со цврста вера, поминаа како сонце, осветлувајќи ги темните места со своите стапки, и ја разгонуваа со духовен оган секоја еретичка и паганска магла, не поштедувајќи ги ни своите тела, ни своите души, секогаш борејќи се за правата вера слатко да ја испијат Христовата чаша...“

Св Климент Охридски

Никој подобро не можел да ги знае делата и подвизите на словенските просветители Кирил и Методиј од Климент Охридски, нивниот вреден ученик, којшто најдоследно ја продолжил значајната кирилометодиевска традиција во средновековната Охридска школа. И Климент Охридски во IX век, а и ние денес, ќе се согласиме во смисла на најсовременото сознание дека нивната основна карактеристика била трудолубивоста. Од неа се изродувале значајните дела на браќата коишто се сметаат за најдостојни патоводители на словенските народи кон културен ратеж, којшто започнал во втората половина на далечниот IX век. Панонските легенди, нивните најзначајни и најопширни житија изобилуваат со податоци за нивната сестрана културна дејност. Меѓутоа, и покрај големиот број извори што достигнале до нас на словенски, грчки и латински јазик, не достигнал до нас ниту еден автограф од двајцата првоучители. Токму затоа до

днес немаме целосна реконструкција на нивното сеопшто дело, особено на нивните книжевни лични и преведувачки творби.

Откако првин ја составиле словенската азбука, Кирил и Методиј го издигнале старословенскиот јазик на ниво на литературен јазик, во чијашто основа влегол говорот на македонските Словени од околната на Солун. И денес во говорот на селата од оваа област: Сухо, Зарова и Висока се наоѓаат најстарите остатоци на тој јазик. Кирил и Методиј ја отпочнале значајната преведувачка работа од грчки на словенски јазик користејќи го токму овој говор. Потребата од преводите на најнеопходните црковни книги се наметнале веднаш, бидејќи пред нив претстоел долгот пат за изведување на нивната трета значајна мисија - Моравската. Во славистиката се смета дека првиот преведен стих се наоѓал во Евангелието од Јован, со кое почнувало Изборното евангелие: „Искони бе слово, и слово бе у бога и бог беше слово“. Неуморните браќа морале да работат бргу, зашто во Моравија ги чекале со нетрпение да ја отпочнат христијанската служба на словенски јазик. Претстава за првиот превод на Изборното евангелие денес можат да дадат старите зачувани споменици: глаголското Асеманово евангелие, настанато во Македонија во X-XI век.

Од двајцата браќа, Кирил се одликувал со посебен книжевен талент, којшто дошол до израз уште во најраните негови години. Неговиот инспиратор, учител и патоводител по врвишите на богатата византиска книжевност бил многу познатиот и популарен византиски автор Григориј Богослов, чиишто бројни поетски дела почнале да го формираат младиот Кирил. Иако немаме многу податоци и извори за неговите први книжевни чекори, се смета дека својот прв поетски состав, една кратка молитва, му го посветил на Григориј Богослов. Благодарение на штатите со коишто изобилуваат Панонските легенди, овој вдахновен и искрен поетски состав е зачуван во третата глава од Панонските легенди. Кириловата приврзаност кон христијанската религија и Бога, од најраните години, наоѓа одраз и во другата молитва, којашто исто така, се наоѓа во споменатата глава од Панонските легенди. Меѓутоа, подоцна кога своите длабоки и сестрани познавања ѝ ги ставил на услуга на својата земја, во творбите ќе дојдат до израз конкретните акции и желби и неговата висока општествена свест. Веќе во третата, претсмртната молитва, којашто ја наоѓаме во осумнаесеттата глава од Панонските легенди, неговата најголема желба е да продолжи започнатото дело, т.е. Моравската мисија.

Покрај овие молитви коишто се зачувани на словенски јазик, односно вклопени во нивните опширни житија, Кирил составил и книжевни форми на грчки јазик. Книжевните полемики биле доста омилена и распространета литература во Византија. Кирил, кој одлично ги запознал достигањата на византиската наука, култура и литература, се обидел и на ова поле, бидејќи акциите што ги презел во трите изведени мисии му овозможиле богат и интересен материјал. И овие негови грчки состави не се стигнати до нас во оригинален вид, туку ги скрекаваме во делови, расфрлени како цитати во делата што им се посветени точно ним. Во X-та глава од Кириловото житие нагласено е дека Кирил составил книги, подоцна преведени на словенски јазик од Методиј и поделени на осум делови. Житиеписецот сигурно ги имал тие состави прирака, зашто употребил доста голем број цитати. Првиот Кирилов полемичен и книжевен труд се однесува на полемиката со византискиот патријарх Јован VII,

којшто им бил верен приврзеник на иконоборците. Во 842 година во Византија бил повторно воспоставен култот кон иконите, а на Јован VII му престанала патријаршката должност. Кирил во тој период бил младо момче, но образован и подготвено да влезе во полемика со белокосиот и упорен иконоборец Јован. Кирил воопшто не се збунил на прашањата на симннатиот патријарх, туку напротив многу смело му одговарал на нападите коишто имале за цел да не се признае светоста и култот на иконите.

Се смета дека во 851 година Кирил, веќе познат на византискиот двор како многу учен и паметен човек, бил испратен да ја изведе првата мисија - Сараценската, со верско-политичка цел. Багдадскиот калифат многу се проширил во IX век и Византија ја презела оваа дипломатска мисија, со цел преку христијанизацијата да воспостави мирнососедски односи со Сарацените. Во оваа мисија учествувал и брат му Методиј. Учените Сарацени поставувале прашања од најсложените поставки на христијанската религија. Притоа, им го објаснил значењето на Светата Троица, сфаќање коишто посебно ги збунувало муслиманите. Покрај точните и убедливи одговори, Кирил во полемиките покажал надареност за вонредно убаво изразување, користење на стил којшто многу одговарал на полемичнатаnota, потоа со сликовито разјаснување на проблемот доаѓал до убедлив заклучок така што ги збунувал противниците и излегувал како мудар победник.

И полемиката кај Хазарите, во врска со изведувањето на третата Хазарска мисија, оставила траги во опширното Кирилово житие, преку бројните прашања и одговори, преку цитатите коишто зборуваат и за постоењето на овој книжевен состав. Кај Хазарите Кирил и Методиј морале да им се спротивстават и на двете религии: еврејската и муслиманската, коишто зафатиле многу подлабоки корени во државата на Хазарите, додека бројот на христијаните бил многу мал. Светата Троица била повторно предмет на разговори, полемики, потоа односите на византискиот двор, неговите постапки, особеностите на христијаните, итн. И од оваа полемика браката излегле како победници, и како подарок им биле дадени, како и кај Сарацените, заробените Византјици. Хазарскиот каган со високи пофалби ги испратил браката и мисионерите.

Четвртата полемика се случила во Венеција кога Кирил и Методиј по престојот во Моравија, тргнале кон Цариград или Рим, да го издејствуваат ракоположувањето во повисоки чинови. На нападите од тријазичниците, коишто никако не го признавале словенскиот јазик како рамноправен со трите „богонизбрани“ јазици, Кирил им одговорил со зборови, коишто убедливо го расчистувале патот по кој оделе браката просветители: „Не врне ли дожд од Бога еднакво врз сите? А сончето не грее ли исто за сите? Зарем не дишеме воздух сите еднакво? Па тогаш, како не се срамите да признаете само три јазици и сакате сите други народи да бидат слепи и глуви?...“

Во врска со изведувањето на Хазарската мисија Кирил составил уште три состави на грчки јазик, посветени на чинот на изнаоѓањето на моштите на одамна починнатиот римски папа Климент. Задоволен што точно нему му паднала таа чест, Кирил составил расказ, свечено слово и химна по повод ненадежното наоѓање на светите мошти. За жал, и овие состави, коишто биле преведени и на латински јазик (освен химната) од Анастасиј Библиотекарот, не стигнале до нас во оригинален вид.



Фреска св. Кирил, св. Климент, веројатно и св. Методиј, Гакон
во катедралната црква „Св. Софија во Охрид“ - XI век



Фреска од црквата „Св. Климент“ во Рим, процесија од пренесувањето на моштите на Римскиот папа Климент, XI век.

За книжевните состави на Методиј многу помалку знаеме. За некои дела во славистиката постојат противречни исказувања. Меѓу раните трудови на Методиј се споменува делото „Закон судниј лјудем“. Се смета дека составот настанал во Стимонската клисura, каде што управувал, или кнезувал, Методиј и тоа некаде околу 835 година. Според тоа, и важноста на овој труд е од неоспорно големо значење бидејќи настанал пред Моравската мисија.

Методиј претставува горостас во културната историја на Словените преку своите значајни преводи, особено на Библијата којашто ја правел целосно, 60 глави, (освен Книгата на Макавеите којашто ја сметал за еретичка) и на неа работел речиси до последните часови од својот живот. Покрај овој обемен труд во славистиката сè уште предизвикуваат интерес и се истражуваат преводите на Номоканонот и Петерикот.

ВЕСТИТЕ ЗА КИРИЛ И МЕТОДИЈ СПОРЕД ИТАЛИЈАНСКАТА ЛЕГЕНДА

На 14 февруари 869 година во Рим починал помладиот брат од двајцата словенски првоучители - Кирил, кој заедно со братот Методиј го вткал своето дело во основите на сеопштата словенска култура. Бројните словенски, грчки и латински извори даваат материјали, според коишто е извршена реконструкција на нивниот животен пат, насочен кон побрзото издигнување на словенскиот род во редот со другите културни народи во Европа.

Меѓу латинските извори за св. Кирил и Методиј посебно место зазема и Италијанската легенда, позната уште и под името Римска легенда. Овој извор предизвика во науката бројни дискусији, особено во поглед на нејзината старина и веродостојност како историски документ. Италијанската легенда била првпат објавена во латинскиот зборник „Acta Sanctorum“, со наслов „Житие и пренесување на моштите на св. Климент“. Зборникот бил отпечатен на 9 март 1668 година. Во недостиг на ракописни варијанти од овој извор долго време во науката се мислело дека легендата потекнува од XIV век. Се јавиле разновидни хипотези и во однос на нејзиното авторство. Како нејзин автор се споменува велетрискот епископ Гаудерих, меѓутоа славистите кои се застапувале за нејзината теза дека таа потекнува од XIV век морале да го отфрлат авторството на Гаудерих, зашто тој бил современик на браката и учествувал во нивното произнесување во повисоки чинови во Рим, како што соопштуваат Панонските легенди.

За разрешување на ова прашање помогна објавувањето на писмото на Анастасиј Библиотекарот, упатено до Гаудерих, со коишто му дава сведенија за животниот пат на Кирил и Методиј, кои во својата втора мисија, т.н. Хазарска, во градот Херсон, ги пронашле моштите на папата Климент Римски II. Гаудерих добил задача да го состави Житието на папата Климент, а знаејќи дека браката ќе ги донесат неговите мошти во Рим му се обратил за помош на Анастасиј Библиотекарот, кој знаел грчки јазик. Анастасиј со писмото му испратил и две творби од Кирила, Расказ за пронаоѓањето на моштите на папата Климент и Пофално слово за пронаоѓањето на моштите, коишто му ги превел

од грчки на латински јазик. За жал, овие творби како грчки или латински состави не се зачувани. Денес во науката се прифаќа мислењето дека Италијанската легенда била составена врз основа на следните извори: писмото на Анастасиј Библиотекарот (кое е зачувано), Кириловото житие и двете споменати книжевни творби од Кирил, кои се зачувани во словенски преписи. Земајќи го предвид податокот дека писмото било напишано меѓу 875 и 876 година, а Италијанската легенда била напишана по смртта на Гаконот Јован Химонид 879-880 година, како можни години за составување на Легендата би биле 879 до 882. Последната година се зема како гранична, бидејќи Гаудерих му го посветил составот на папата Јован VIII, кој починал во 882 година. Според исказаното јасно е дека и Кириловото житие било составено непосредно по смртта на Кирил, веројатно од неговиот ученик Климент, и така составено можело да послужи како извор и за Италијанската легенда. Всушност, третиот дел од споменатото Житие на Климент Римски ја претставува Италијанската легенда, составена од Гаудерих.

Авторот на легендата заинтересиран, пред сè, за моментите сврзани со изнаоѓањето на моштите, во првиот дел од текстот се задржува најмногу на податоците во врска со втората мисија на Кирил - Хазарската на којашто го испратил византискиот император Михаил III. Хазарите му се обратиле за помош на императорот: „Од една страна Еvreите, од друга Сарацените се мачат да не привлечат кон својата вера. Ние не знаеме кон која страна да се приклониме и затоа бараме совет од најголемиот вселенски император за нашата вера и спасување, бидејќи најмногу веруваме во вашата верност и старо приятелство“. Мисијата покрај верскиот, секако, носела и политички карактер. Понатаму овој извор најопширно се задржува на самиот опис и тек на престојот во Херсон. Очевидно е дека составувачот имал посебно интересирање за овој дел. Кирил не можел да дознае од жителите на Херсон каде се наоѓа ковчегот, но по упорно барање успеал да го пронајде местото каде што се наоѓале моштите, коишто биле свечено пренесени во Херсон. Во пресрет на моштите излегол целиот народ и поради големото мноштво процесијата не можела да напредува. Моштите пренокиле во црквата св. Созонт, а другиот ден биле пренесени во соборната црква Св. Леонтиј.

Натамошниот текст накусо се задржува на идните настани. По описанот настан Кирил стигнал кај Хазарите, „Со силата на својата красноречивост тој ги ослободил од заблудите сите оние, кои биле заблудени од итрината на Сарацените и на Еvreите“ - вели овој извор. Хазарите зарадувани од неговите проповеди ја сфатиле вистинската вера и го пофалиле филозофот во писмото што му го испратиле на Михаил III. Кога Хазарите го испраќале Филозофот му понудиле богати подароци, но тој место нив побарал да ги ослободат христијанските заробеници. Неговата желба била исполнета.

Во седмата глава од Италијанската легенда станува збор за последната мисија на браќата, - Моравската. Моравскиот кнез Ростислав разбрал дека филозофот одлично ја извршил Хазарската мисија и побарал од византискиот император обучени мисионери. Во легендата јасно стои: „Но, тие немале таков учител кој може јасно и совршено да му ја разјасни на народот верата, барањата на законот и патот кон вистината“. За таа цел Михаил III ги испратил браќата Кирил и Методиј. Во Моравија браќата биле применени срдечно, особено поради фактот што со себе ги носеле моштите на Климент Римски и преводот на

Светото Евангелие „преведено на сопствен јазик“ од споменатиот Филозоф. Во Моравија браќата останале четири и пол години, откако ги подготвиле сите книги потребни за црковното служење.

Легендата зборува за нивната популарност, за која чул римскиот папа Николај и ги поканил во Рим, каде што браќата и пристигнале. Меѓутоа, во меѓувреме починал папата Николај и тие биле свечено дочекани од новиот папа Адријан. Целиот народ од Рим се радувал што после толку години биле донесени моштите на Климент Римски. Легендата зборува за поставувањето на Методиј за епископ, но во науката е докажано дека оваа реченица била погрешно расчитана од старите издавачи на текстот.

На 14 февруари 869 год. во Рим починал Кирил Филозоф, а папата наредил на неговиот погреб да присуствуваат сите грчки и римски духовници. Оддалечената почит била достојна како за еден папа. Методиј го помолил папата да му го даде телото на Кирил да го пренесе во татковината, како што барака нивната мајка, но папата бил наговорен од сите епископи сепак да не го даде телото, бидејќи било досудено по толку долг пат да почине точно во нивниот свет град Рим. Папата наредил да биде свечено погребен во храмот на Св. Петар. Тогаш, Методиј го замолил да биде погребан во храмот Св. Климент, чиншто мошти со толку труд ги донел Кирил во Рим.

Овие се, главно, податоците што се ирпнат од Италијанската легенда за животниот пат на Св. Кирил и Методиј. Јасно е дека многу места се слични со текстот од Панонските легенди, коишто се сметаат за најопширни историски словенски извори за кирилометодиевскиот период.

КИРИЛОМЕТОДИЕВСКАТА ТРАДИЦИЈА ВО МАКЕДОНИЈА

Најраната дејност на светите Кирил и Методиј во Македонија би требало да се бара во времето пред изведувањето на Моравската мисија. Во славистиката е познато дека Методиј управувал во една словенска област. Меѓу убедливите докажувања каде се наоѓала таа област, мошне показателни се и укажувањата за неговото дејствување во Македонија, при што посебно се подврекува Струмичката област, како и Брегалничкиот регион. Во врска со оваа дејност на младиот и снажен Методиј се споменува посебно неговиот труд „Закон судници модем“ составен на словенски јазик. Во славистиката мошне убедливи документи во прилог на ваквото тврдење изнесе С. Троицки, истакнувајќи ја македонската теорија како место каде што настанало ова дело, составено со грчки алфавит, наспроти панонската и бугарската теорија.

Во развојниот период на славистичката наука, особено во периодот на активноста на Копитар и Миклошич, била афирирана панонската теорија, којашто главно се базирала врз основа на бројните моравизми и панонизми што се среќавале во најстарите словенски ракописи. Со истражувањата на В. Јагиќ, и потоа на В. Облак убедливо предимство ѝ било дадено на македонската теорија, според која во основата на старословенскиот јазик, издигнат од браќата св. Кирил и Методиј на ниво на литературен јазик, влегол говорот на македонските Словени од околината на Солун. Во селата Сухо, Зарова и Висока биле пронај-

дени остатоци од назалниот изговор на носовките, како и многу други стари црти, карактеристични за споменатиот јазик. Со таква македонска основа, старословенскиот јазик ја одиграл онаа спонтана обединувачка улога меѓу Словените, кои во тој стадиум од развитокот, речиси подеднакво го разбирале тој јазик.

На овој јазик биле преведени од грчки јазик најнужните црковни дела неопходни за изведување на Моравската мисија. Од 863 година отпочнало активното одвивање на Моравската мисија, кога преведувачката работа на браќата Солунчани продолжила, исто така интензивно. Со проширувањето на првите словенски преводи и со афирмацијата на писмениот словенски јазик доаѓало и до интензивирање на македонските дијалекти, вткаени во општата основа на литературниот јазик.

Во 885 година, со смртта на Методиј, беше означен крајот на Моравската мисија. Непријателите на словенската култура и самостојност мошне сурво и нечовечки започнале да се однесуваат кон учениците на Кирил и Методиј, грижливо и систематски подучувани со години, првин од двајцата браќа, а потоа само од Методиј, кој по смртта на Кирил во 869 година самиот го понел тешкиот товар на мисијата. Својот наследник, учениот Моравец Горазд Методиј го избрал за време на животот. Тој, како и сите кирилометодиеви ученици бил измачуван и претеран од Моравија и Панонија. Едни од нив, можеби највредните, Климент и Наум Охридски со група други ученици преку Белград стигнале во Бугарија, каде што кнезот Борис пријатно ги дочекал, бидејќи бил заинтересиран за словенски просветители и афирматори на словенскиот јазик. Меѓутоа, многу бргу, речиси сè уште неодморен од страдањата и патот, Климент заминал да учителствува во Кутмичевица, со средиштата: Девол, Главеница и Охрид. Во последниот центар Климент ќе ја формира познатата средновековна школа, т.н. Охридска книжевна школа или прв Словенски универзитет. Во овој важен центар ќе се пренесе целата кирилометодиевска традиција, зашто Климент и Наум Охридски, целата наука што им ја пренеле браќата, ќе ја втемелат во овој центар, од каде што се издигнале нови 3 500 ученици, кои во разни делови од Македонија, ја продолжиле кирилометодиевската традиција, којашто се огледувала низ повеќе развојни тенденции.

Во Охридската книжевна школа долго време продолжила глаголската традиција. Низ целиот X и XI век преовладувале глаголски словенски ракописи, а се јавувало и паралелно присуство на кирилските текстови. Јазикот на најстарите текстови е доста близок од кирилометодиевскиот, и во однос на лексиката, како и според одредени граматички својства, глаголските ракописи покажуваат поголема старина, во однос на кирилските. Покрај тоа, тие откриваат одредени фази од развитокот на народниот јазик во X век: губење на еровите, нивна замена во силна позиција со О и Е, итн.

Зачуваните глаголски споменици од оваа школа влегле во старословенскиот канон. Меѓу нив посебно место зазема Асмановото евангелие, изборно евангелие пишувано со обла глаголица. Денес се чува во Ватиканската библиотека. Интересно е прашањето во врска со неговото датирање, кое се движи во распон од X до крајот на XI век. Постарата славистичка школа беше склона да го датира во XI век, додека најновите истражувања го поместуваат датирањето во X век. ова евангелие го содржи најстариот словенски глаголски синаксар. Во

нега се наоѓаат словенските светители: Кирил и Методиј и Климент Охридски. Близку до овој словенски споменик стои и Зографското глаголско евангелие.

Од кирилските споменици од овој центар кон стојат близку до кирилометодиевската традиција, спаѓаат: Охридскиот апостол, апракос од неполн текст на апостолски читања; Добромировото евангелие, мошне значајно македонско четвороевангелие препишувано во јужномакедонски центар каде што се чувствува и влијанието на грчкиот говор; Македонското кирилско ливче, класичен пример на старословенскиот канон и претставува дел од Методиевиот апилог (поговор) кон словенскиот превод на полниот Нов завет (или на целата Библија); Евангелието на поп Јован, македонско изборно евангелие, кое покажува доста сличности со Остромировото евангелие, Савината книга, Асемановото евангелие, Листовите на Ундолски, Добромировото евангелие; Болонскиот псалтир, всушност претставува толковен псалтир, пишуван во охридското село Рамне и се јавува како типичен претставник на ракописната традиција во Охрид од XIII век.

Во Охридската книжевна школа е вткаено целокупното дело на Климент Охридски, кој ја пренел и негувал глаголицата и успеал најдолго да ја одржи, за разлика од Преславската школа, во која уште во почетокот на X век преовладува кирилицата. Климент Охридски е автор на многубројни книжевни состави, кои, главно, се поделени на поучителни и пофални слова, а се однесуваат на претставници и настани од христијанската религија, која Климент сакал да ја доближи до народот, по еден јасен и трасиран начин. Откако во 893 год. бил избран за велички епископ, неговата работа во Кутмичевица, особено во Охрид, ја продолжил Наум Охридски, за кого веќе се зира дека се јавува и како учител и како автор на химнографски творби. И двајцата ја негувале и употребувале глаголицата. Нивните творби биле проширувани преку бројните словенски преписи низ наредните векови кај сите Словени.

Постојат уверливи докази дека кон Охридската школа припаѓа и делото на Црнорицец Храбар, трактатот „*O писменах*”, кој ги изнесува мошне битните етапи од развитокот на словенската писменост, како и продолжителните полемики со тријазичниците, кои го оспорувале словенскиот напредок воопшто. Во науката преовладува мислењето дека Храбровата полемика првобитно била напишана со глаголска азбука. Сè почести се исказувањата од современите слависти дека и Азбучната молитва од епископ Константин била напишана со глаголски букви.

Од книжевните извори што се однесуваат на животот и делото на св. Климент Охридски добиваме најконкретни показатели за продолжувањето на кирилометодиевската традиција. Анонимен автор ги составил опширните словенски житија за Климент и Наум Охридски. Било пронајдено краткото словенско житие за Наума, а подоцна и второто кратко словенско Наумово житие. За нивната слава, што се пренесувала низ вековите, зборуваат дејностите на охридските архиепископи, по потекло Грци, кои секогаш имале неадекватен однос кон словенските културни придобивки. Во XI век архиепископот Теофилакт го составил опширното грчко житие за Климент Охридски, кое и денес претставува основен извор за проучување на животниот Климентов пат. Дека во XIII век Климент бил присутен и актуелен се гледа од Краткото грчко житие, што го

составил охридскиот архиепископ Хоматијан. Живата традиција на св. Кирил и Методиј, што ја пренеле св. Климент и Наум Охридски се протегнува и во XVIII век, кога во Москополската печатница се печателе грчките служби и житија посветени на св. Климент и Наум Охридски, составени од грчките архиепископи: Хоматијан, Кавасила Григориј и од охриѓанецот Козма - драчки митрополит. Овие грчки автори оставиле убави канони и тропари во нивна чест. Оваа традиција е засведочена и преку Стематографијата на Христифор Жефаровик. И во XIX век не била заборавена оваа традиција, и покрај засиленото влијание на грцизмот, особено во јужните делови од Македонија. Првиот македонски превод на опширното Климентово житие го направил македонскиот преродбеник Партенциј Зографски, употребувајќи го притоа галичкиот дијалект. Браката Миладиновци биле живо заинтересирани за оваа традиција, особено по контактите на Димитар Миладинов со рускиот славист Виктор Григорович. Светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски се присутни во творештвото на Рајко Жинзифов, Горѓи Пулевски, Кузман Шапкарев, Марко Цепенков, Григор Прличев и др. Почит кон кирилометодиевското дело изразиле: Гоце Делчев, Горче Петров, Крсте Мисирков и Димитар Чуповски. Посебни творби им посветиле Григор Прличев и подоцна Никола Јонков Вапцаров, како и други. Денес современите македонски поети честопати се задржуваат врз низното трајно и значајно дело. Тие се присутни и во богатото македонско народно творештво.

Интересно е да се констатира дека македонските современи писатели, особено поетите, им посветиле посебни творби на творците на словенската писменост - браката св. Кирил и св. Методиј и на нивните ученици св. Климент и св. Наум Охридски. Секако, во овој случај предничат творбите што му се посветени на св. Климент Охридски, чија традиција во Македонија живеела низ вековите, а денес како да воскреснува со нови сили и со нов крвоток кој тече.

Од прозните автори посебно треба да ги потенцираме имињата на Лазо Каровски, Видое Подгорец и Томе Арсовски. Лазо Каровски ги состави првите романизирани биографии за светите Климент и Наум Охридски. Подгорец со делото „Аз, буки, веди...“ го сврте вниманието кон словенските просветители на поширокиот читателски круг. Во најново време кон оваа дејност беше насочено вниманието на Томе Арсовски, кој покрај двodelниот телевизиски драмски текст за св. Климент Охридски, го состави романот „Св. Климент Охридски“, оживувајќи ја повторно словенската епопеја од времето на IX и X век.

Повеќе македонски поети им посветија песни на светите Кирил и Методиј. Меѓу нив да ги споменеме: Славко Јаневски (Браката Солунски), Петре Бакевски (Свездата на Константин Филозоф), Јован Павловски (поема „Строгоста на живеењето“ - посветена на св. Методиј), Тодор Чаловски (Вруток на утока), Веле Смилевски (Вратени од San Clemente), Кирил Бујуклиев (На Солунските брака) итн.

На св. Климент му се посветени и бројни и одбрани стихови. Посебен поетски однос кон него реализира поетот Матеја Матевски, симболизирајќи ја неговата непроодност и неуништливост преку насловот на песната „Сенката што пее“. Метафоричниот крај како да ги следи изминатите векови:

„Езерото веќе се крева над мрежата на моите очи,
Од темните длани на твојата ореова снага
свети твоето време,
Неговото сончево јаболко го лула езерото
и сенката ја учи да пее“.

Поетот Радован Павловски му посвети на св. Климент посебна песна, изнаоѓајќи го Климентовото дело низ вокалите распсрнати во звездите на еден народ. За Климент испеале стихови: Бошко Смаќоски, Јован Котески, Славко Јаневски, Георги Сталев, Душко Наневски, Џане Андреевски, Трајан Петровски, Љупчо Стојменски, Ристо Јачев, Радмила Трифуновска и многу други. Него го опеале и поетите од македонското иселеништво: Невена Ачиевска, Рада Видиновска, Џим Томев, Гоче Малинов и други.

Активниот однос на современите македонски уметници кон словенските просветители е видлив и присутен во Македонија. Сликарските и скулпторските дела во Македонија ја збогатуваат нивната претстава и визија. Ваквиот однос само ја потврдува живата традиција на словенските просветители денес во Македонија.

Благје КОИЧЕСКИ

ПОСЛАНИЕ

*Без вас. Тире и Силонс,
овие се живесло илјадини години
и пак ќе се живес.
Ние луксто сме како тревана -
ја газат, се суши, се задушнува, гине.
Само земјата останува.
Ние луксто сме како мравини -
ги гмечат, ги ништат, и пак се збрале купче.
Од овде тргнал некогаш поход до Инал
кој можел да го предлиди тоа?
По Via Егнација Цицерон одел во прогонство
во Солун.
Близу до Драма
призракот на Цезар му се јавил на Брута
пол шаторот
спроти решителната битка.
На се посетиле по Типернен пол
петнаесет маченици.
Наум согралил манастир
на изворот на Белото езеро.
Овaa земја го кренела и Марка Кралството.
И сепак,
зар не доживувала таа униженоста?
Зар можело без тое да зрејноста?
Сепак е предвидено -
ние си одиме.*

КИРИЛОМЕТОДИЕВСКА БИБЛИОГРАФИЈА ВО МАКЕДОНИЈА

1945-1993

Состојбата на македонската средновековна книжевност генерално беше проследена дури по завршувањето на НОБ, кога дефинитивно беше призната и конституирана македонската држава и нација. Со оглед на веќе познатите историски состојби до 1945 година,

оваа литература беше разгледувана во составот на бугарската, српската или грчката средновековна литература. Кирилометодиевскиот период, кој зазема клучно место во рамките на нашата средновековна книжевност, особено во IX, X и XI век, станал предмет на посебни истражувања. Ракописното наследство, колку богато и доминантно во Македонија, многу брз го привлекло внимание на славистите, уште во екот од почетниот стадиум од развитокот на славистиката. Грижливо обработуваните ракописи на нашиот терен брз исчезнувале и го наоѓале своето место во туѓи книгохранилишта. Покрај нивното исчезнување, тие најчесто биле приклучувани кон другите соседни книжевности. Мораме да истакнеме дека и покрај очевидното премолчување или присвојување на македонската редакција, се јавувале пера кои не можеле да ги предвидат и да не ги споменат и нагласат македонските карактеристики.

Во секој случај, книжевноисториската повоена дејност му припаѓа на Харалампије Поленаковиќ. Во 1949 година проф. Поленаковиќ пишува „*Вистината за делото на Кирил и Методиј*“ (Нова Македонија, 9 јуни). Во 1954 година го пишува предговорот кон делото на Ватрослав Јагиќ „*Кирил и Методи и нивните ученици*“. Посебно значаен труд претставуваше „*Белешки за кирилометодиевското прашање кај Македонците во XIX век*“ (Гласник на ИНИ, Скопје 1963, бр. 1, 157-180). Кон овој библиографски преглед може да се приклучи „*Прилог кон кирилометодиевската библиографија*“, Литературен збор, Скопје 1964, бр. 5).

Во 1969 година се појави библиографијата на Вера Стојчевска-Антиќ: „*Прилог кон кирилометодиевската библиографија*“, Историја, Скопје, бр. 2, 231-236.

По 1100-годишниот јубилеј на св. Климент Охридски, по повод неговото доаѓање во Охрид, Вера Стојчевска-Антиќ и Илија Велев подготвија: „*Кон кирилометодиевската библиографија во Македонија*“ (1945-1985), Годишен зборник на Филолошкиот факултет во Скопје, кн. 11-12, Скопје 1987, 1-71. Истата година се појави заедничкиот труд на истите автори: „*Литературата за кирилометодиевскиот период во Македонија, XIII научна дискусија*, Охрид, 25-28, VIII, 1986, Скопје 1987, 117-129. Прилог кон оваа библиографија претставуваат обја-

вените библиографии: „Харалампие Поленаковик“ (1909-1984), МАНУ, Скопје 1985, 31-49; „Прилог кон библиографијата на трудовите на академик Блаже Конески“ (Зборник во чест на Блаже Конески, Универзитет „Кирил и Методиј“, Филолошки факултет Скопје, 1984, 3-28), и двете изработени од м-р Милева Милев и Лилјана Ристевска. Во „Зборник Владимира Мошина“ (Београд 1977) се појави неговата „Библиографија на радот на Владимира Мошина“, 7-17. Во Јубилејниот Годиштен зборник на Филозофскиот факултет во Скопје (кн. 24-25), Скопје 1972/73, 489-549) се појавија библиографиите на: Димче Коцо, Томо Томоски, Бранко Панов (од Катедрата за историја), Блаже Конески, Радмила Угринова-Скаловска (од Катедрата за македонски јазик), Вера Стојчевска-Антиќ (од Катедрата за историја на книжевностите на народите на СФРЈ). Во Годишниот зборник на Филозофскиот факултет (кн. 2 (28), Скопје 1976), се објавени библиографиите на: Димче Коцо, Константин Петров и Петар Мильковик-Пепек (331-344). Во Годишниот зборник на филозофскиот факултет во Скопје (кн. 13, Скопје 1986), излезе библиографија на Цветан Грозданов (444-445). Комплетиз библиографија на Ц. Грозданов, до 1991 год, по повод изборот за дописен член на МАНУ, објавена е во: „Пристапни предавања, прилози и библиографија на новите членови на МАНУ“, XI, Скопје 1993, 21-28.

Библиографија на Димче Коцо во: „Споменица на академик Димче Коцо“, МАНУ; Скопје 1993. Библиографиите на академиците: Блаже Конески, Петар Илиевски и Цветан Грозданов, од 1967 година до 1993 година, може да се проследат во Летописот на МАНУ, којшто се печати секоја година.

Библиографија за средновековната книжевност објавила Добрила Миловска: „Библиографија на објавени трудови во врска со средновековната книжевност 1946-1986“, Македонска средновековна книжевност, Македонска книга, Скопје 1991, 259-277. Маја Јакимовска ја подготви „Библиографијата на објавени трудови од областа на средновековната книжевност во Македонија за годините 1988, 1989, 1990“ (необјавена).

Со кирилометодиевска библиографија од книжевно-историски аспект континуирано се занимава и асистентката Маја Јакимовска. Во 1989 година таа ја заврши приправничката работа, а дел од неа беше насловен како „Прилог кон кирилометодиевската библиографија во македонската периодика за годините 1985-1986“ (трудот е завршен, но не е објавен). Во 1991 година се појави нејзината библиографија: „Прилог кон кирилометодиевската библиографија за годините 1986-1987“, во книгата „Македонска средновековна книжевност“, Македонска книга, Скопје 1991, 277-293. Маја Јакимовска заедно со Добрила Миловска во 1992 година ја објавија библиографијата на В. Стојчевска-Антиќ, Спектар, Скопје 1992, бр. 17, 205-225.

В. Стојчевска-Антиќ ги објавила фелтоните за св. Кирил и Методиј, за св. Климент и св. Наум Охридски, и тоа: „Светлина на вселената“. Кон 1100-годишнината од смртта на Методиј Солунски (Нова Македонија, 15-26 март 1985); „По повод 1100-годишнината од доаѓањето на Климент Охридски во Македонија и основањето на Охридската книжевна школа“ (Нова Македонија, 17 мај-14 јуни 1986); „Делото на св. Климент Охридски“ (Нова Македонија, 25-28 јуни 1993).

Од 29 јуни до 5 јули 1993 година во весникот „Нова Македонија“ излегуваше фельтонот „Делото на свети Наум Охридски“ од протојакон Ратомир Гроздановски.

Во оваа книга, покрај книжевно-историските осврти и трудови на посебни книги, претставени се и изданија од други научни дисциплини, насочени кон кирилометодиевските истражувања. Во 1994 година, по истекот на значајните јубилеи за св. Климент и св. Наум Охридски, ќе можеда се пристапи уште еднаш кон заокружувањето на кирилометодиевската библиографија во Македонија.

Радован НАЈЛОВСКИ

ИСТОРИЈАТА АНА ВОКАЛИТЕ

На Климент Охридски

И крикот на Климента ти не го чу ли
И во свездата на еден народ
Кој тргнал а кај без тебе
И слободата не ќе е слобода
акриль агтель
О свети бегства!
О свети мачеништва!

Ни трем ни скали за пречекорување
Ни кука ни огниште во твоето писмо нема
Што повеќе гласови
Што повеќе звезди од народот
Оти ќе се стемни
И кој глас на која мајка
Во која црна ноќ ќе нё довика
Нас раштркани вокали по Земјината топка ·
Очи веднеат по севета земја благородна
Ко да е лицето на мајка ми
А облаци се креваат
И видливо свездите патуваат и подзастануваат
Таму каде што густа ноќ се пласти:
Од Костурско до Моравско
Од Моравско до Солунско
Морето го бара својот белег во нас
одеждан ти е открытието и што уште
И кој ветер темен од кое житие панонско
Ќе ги корне твоите непци румени
Твоите вокали -
Траги на пътица во адъ
А меѓу нас женжда
Од свилена одаја
До темна зандана
Гласот во друга звезда
Душа ти зема.

ЦРКВИ И МАНАСТИРИ ПОСВЕТЕНИ НА СВЕТИТЕ КИРИЛ И МЕТОДИЈ, КЛИМЕНТ И НАУМ ОХРИДСКИ ВО РЕПУБЛИКАТА И ДИЈАСПОРата

За големиот интерес и покажана чест кон светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски, во Македонија укажуваат и црквите и манастирите што го носат нивното име. Уште со развојот на нивниот сеопшт и светителски култ во средниот век, во Македонија се изградувале цркви и манастири во нивна чест.

1. Седумнаесет верски објекти регистрираме со името на св. Кирил и Методиј, од кои 11 во Републиката и тоа во: Скопје (во населбата „Методи Андонов-Ченто), Скопје (во населбата Ново Лисиче) во формирање, Прилеп (параклис), Тетово, Струмица, Гевгелија, Ресен, с. Стение (Ресенско), с. Лознани (Битолско), с. Мојанци (Кочанско) и с. Гуриште (Свети Николеско), манастир, а во дијаспората во Сиднеј во (населбата Розбери) - Австралија, Бафalo (во државата Њујорк), САД, Пасаик (во државата Њу Џерси), САД, Чикаго, САД, Штутгарт и Дортмунд, Германија.

2. Со името на Свети Климент Охридски се јавуваат 19 верски христијански објекти, од кои 8 во Републиката и тоа: во Охрид (катедралната црква), Скопје (Соборниот храм), Битола, параклис, Кавадарци, Велес (црквичката што е во состав на Повардарската митрополија), во населбата Чашка (Велешко), во основање, с. Климештани (Охридско) и во Охрид (старата црква сега позната како Имарет), а во дијаспората во Торонто, (во провинцијата Онтарио) Канада, Лорејн (во државата Охајо), САД, Њујорк (во државата Њујорк), САД, Мелбурн (манастирот во Кинг Лејк), Австралија, Канбера, Австралија, Порт Кембра (во државата Нов Јужен Велс), Австралија, Гетеборг, Шведска, Копенхаген, Данска, Берлин, Германија и Париз, Франција.

3. Со името на Свети Наум Охридски регистрираме верски објекти, во Републиката: с. Љубаништа (месноста Св. Наум на брегот на Охридското Езеро), с. Орман (Охридско), Битола, манастир, Скопје (во населбата Радишани, Попова Шапка (Тетовско), с. Болно (Ресенско) манастир, а во дијаспората: во Аделајд (Јужна Австралија), Хамилтон (во провинцијата Онтарио), Канада и во Малме, Шведска.

Меѓу најстарите манастири и цркви што го носат името на светите Климент и Наум Охридски, се нивните истоимени градби подигнати на спротивните страни од Охридското Езеро уште во почетокот на X век, а во 1993 година е подигнат и најновиот манастир „Свети Наум Охридски“ на падините на Попова Шапка (Тетовско) и црквата „Свети Наум Охридски“ во населбата Радишани, Скопско.



Црквица Св. Кирил и Методиј во Плевна



Црквица Св. Кирил и Методиј во Куманово

УЧИЛИШТА ШТО ГО НОСАТ ИМЕТО НА СВЕТИТЕ КИРИЛ И МЕТОДИЈ И СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ

Првото училиште на македонски јазик започнало да работи во селото Подвис, Кичевско, на 23 септември 1943 година уште во виорот на војната. Нако наставата траела само 12 дена, отворањето на училиштето јасно зборува за големата верба во победата и македонската самобитност. Училиштето го посетувале дваесетина ученици, а прв учител бил воденичарот Василко Лазаровски-Ристевски.

Од 1944 до денес во Република Македонија се регистрирани повеќе основни училишта што го носат името на словенските првоучители и просветители. Тоа се 19 училишта од кои најстарото училиште е во Скопје, потоа во: Битола, Стојаково (Гевгелиско), Кочани, Бучин (Крушевско), Романовце и Орашоец (Кумановско), Канатларци (Прилепско), Злетово, Св. Николе, Кучевиште и Стажковци (Скопско), Луково (Струшко), Дабиња и Иловица (Струмичко), Тетово, Велес, Извор и населбата



Најстарото училиште во Скопје изградено 1848 година, во кое учителствувал Јордан Хали Константинов-Цинот (1848-1854)

„Македонка“ (Велешко). Името на свети Климент Охридски го носат десет основни училишта, и тоз во: Битола, Миравци (Гевгелиско), Облешево (Кочанско), Пчиња (Кумановско), и Глоги (Тетовско). Името на свети Наум Охридски, пак, го носат две македонски училишта, во Пештани (Охридско) и Булачани (Скопско). Очевидно е дека бројката од 31 училиште, распрснати низ цела Македонија, не е мала. Таа говори за чувството и љубовта на македонскиот човек, учениците и просветните работници кон словенските првоучители и просветители, светите Кирил и Методиј и светите Климент и Наум Охридски. Во овие училишта секоја година се одржуваат програми и чествувања по повод патрониот празник. Во нив земаат учество учениците, наставниците, родителите и претставниците на просветниот и образовниот систем во Македонија. Тие соработуваат меѓусебно, ги следат сопствените и тугите резултати, а често училишните управи покануваат и еминентни универзитетски професори, кои ги збогатуваат нивните прослави и програми.



Училиштето „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје пред земјотресот (1963)



Училиштето „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и градено по земјотресот 1963 година



Святите седемдесет и двама апостоли, икона от Димитър Зографов, XIX век.

ВО ЧЕСТ НА СВЕТИТЕ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

1944-1965

Меѓу постарите училишта во Македонија е и основното училиште „Свети Кирил и Методиј“ во Скопје, кое во 1986 година го прослави својот 150-годишен јубилеј. Ова училиште го носеше истото име и пред НОБ, а најстарата зграда на училиштето ја исполнуваат учениците на Јордан Хаци-Константинов-Цинот. На

13 ноември 1944 година зазвони училишното звонче во ослободената Македонија, а мајчиниот македонски јазик стана официјален јазик во македонските училишта. Училиштата започнаа со седумгодишно основно образование, а во 1944 год. во училиштето „Кирил и Методиј“ се запишаа 475 ученици, од I до VII одделение. Истовремено се формира и првиот училиштен колектив којшто го сочинуваа: (учител и раководител), Перса Хаци-Јанева, Донка Филкова, Марија Сотирова, Трајанка Бошковска и Елена Сицимовска. Веднаш по ослободувањето, во привремениот наставен план се воведе предметот - народен јазик, а во 1948 година предметот е преименуван во македонски јазик. Веќе во 1959-1960 година се именува како - мајчин јазик. Во јубилејната 1986 година ова реномирано училиште работеше со 700 ученици распоредени во 23 паралелки, со 34 наставници, со кабинетска настава за сите ученици распоредени во осум одделенија.

Разбираливо е дека преку ова училиште сакаме да го дадеме профилот и на другите македонски основни училишта, посебно на сите оние кои со гордост го носат името на св. Кирил и Методиј и на св. Климент Охридски. Во 1986 година ова училиште свечено го прослави патронниот јубилеј (види 1986 година).



Во 1945 година во Охрид беше организирана голема прослава на денот на светите Кирил и Методиј. Следејќи ја традицијата создавана со години наназад, свеченоста започнаа од охридското училиште „Св. Кирил и Методиј“, иако неговата активност престана во 1918 година. Навиките стекнувани долготочно ги тераа охридските ученици и граѓанството чествувањето да го започнат од ова училиште. Кон свеченостите се придржуваше и Црквата, со одржување на свечени молебени. Од ова училиште се формираше дефиле, кое продолжуваше низ охридските улици. Чествувањето течеше спонтано, прифатено од сите жители на Охрид. И во 1945 година беше прифатена иницијативата за продолжувањето на традицијата, со формирањето на дефилето и празнувањето. Учениците понесуваа слики од просветителите, пароли со нивни мудри изреки. Подоцна над ова охридско училиште беше изградено денешното „Свети Климент Охридски“.

Прославите ги прифатија сите ученици од Охрид, и од основните училишта, и од Гимназијата. Културно-уметничките приредби ја потенцираа големината на учителите св. Кирил и Методиј.



Во 1946 година во Учителското училиште во Скопје беше одржан првиот час, како јавен час посветен на браќата светители Кирил и Методиј.

Од 1946 година започна редовното чествување на браќата просветители во сите македонски училишта. Денот на Солунските Браќа започнаа да го доживуваат сите ученици празнично.



Списание „МАКЕДОНИЈА“, Матица на иселениците од Македонија, Скопје, 1953 година.

Списанието „Македонија“ е едно од првите гласила во Македонија коешто се печати секој месец во период од четириесет и една година. Тоа е, всушност, израз и одраз, пред сè, на македонските иселеници во прекуокеанските и европските земји, за кои е и наменето, а во исто време претставува афирматор на голем број активности што се одвиваат во Република Македонија и пошироко. Во овој период отпечатени се околу 490 броеви на македонски јазик, а голем број текстови и рубриката „Од месец до месец“ се на английски јазик, со цел македонските иселеници во англосаксонскиот свет подобро да видат информирани. Списанието „Македонија“ е регистратор на најголемиот број активности во Републиката и во иселеничките колонии. Особено внимание се посветува на значајните датуми сврзани со светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски. Посебен простор е даден на манифестијата „Во чест на Свети Кирил во Рим“ и на активностите сврзани со овој значаен датум за македонскиот и за другите славјански народи.



Во 1959 година започна да излегува „ВЕСНИК“ на МПЦ. Во броевите на ова списание наоѓаше посебно место делото на светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски. Во неговите страници наоѓа израз христијанските празници, светлите јубилеи на светителите. Весникот излегуваше сè до 1990 година, а главен и одговорен уредник беше протоѓаконот Славе Пројковски, а од 1994 година продолжува да излегува. Соработници на „Весник“ беа претставници на МПЦ, наставниот персонал од Богословското училиште и Теолошкиот факултет, како и световни лица.



Од 10 до 16 септември 1961 во Охрид се одржа XII *Интернационален конгрес на византологите*, под високото покровителство на претседателот на ФНРЈ - Јосип Броз Тито. Претседател на Организацискиот југословенски комитет беше Георги Острогорски, на Регионалниот комитет на НР Македонија во Скопје - Димче Коцо, секретар Нико Този, додека на Комитетот на град Охрид - Никола Горичан.

Работата на Конгресот се одвиваше во седум секции: историја (2), уметност и археологија (2), филологија и историја на литературата, историја на

црквата и теологија, право и специјални науки, помошни науки, музикологија. Во пленарниот дел според отпечатената Програма („Programme“, XIIth Congrès international des études byzantines, Ochride, 10-16 septembre 1961, Belgrade-Ochride 1961) настапија: А. П. Каждан, Д. Закитинос, Ј. Мејендорф, Н. В. Пигулевскаја, Д. Ангелов, Д. Оболенски, Х. Г. Бек, В. Мошин, В. Н. Лазарев, С. Радојчиќ, Ф. Дулгер, А. Грабар, Р. Јакобсон, И. Дујчев, А. Соловјев, и други. Учество со реферати за Конгресот пријавија 593 научници од целиот свет. Со значајни реферати учествуваат научни претставници од: Германија, Австрија, Белгија, Бразил, Бугарија, Канада, Кипар, Данска, Египет, Шпанија, САД, Франција, Англија, Грција, Унгарија, Ирска, Италија, Јапонија, Либан, Холандија, Полска, Романија, Шведска, Швајцарија, Чехословачка, Турција, СССР, Југославија (Дубровник, Нови Сад, Охрид, Пореч, Сараево, Скопје, Сплит, Задар, Загреб, Земун). Од Македонија се пријавија: В. Лахтов, Г. Митески, Л. Личеноски, З. Фирцов, М. Антонова, Б. Алексова, П. И. Пепек, З. Расолкоска-Николовска, Р. Поленаковиќ, З. Личеноска, А. Николовски, К. Балабанов, Д. Корнаков, С. Спировски, Д. Богоевиќ, Н. Шуковиќ, Б. Благоев, Н. Сотировски, И. Петрушевски, Д. Коцо, Љ. Лапе, Х. Поленаковиќ, С. Антольак, Т. Томоски, Ј. Маџан, К. Петров, К. Томоски, С. Томоски.

Конгресот на византолозите одржан во Охрид даде значајни резултати, а учесниците беа задоволни од амбиентот на градот и домаќините. Од повеќе научни области беа соопштени новини од истражувањата и самиот меѓународен собир отвори нови идни перспективи за работа и соработка.

На 10 септември во 12 часот на гостите им беше презентирана „Изложбата на југословенски икони“, во салата на хотелот „Орце Николов“. Сваа Изложба ги откри пред светските научници и македонските и охридските икони, кои предизвикаа голем интерес.

Научните резултати и интересот на светската наука за културното наследство на Македонија ги продлабочија и истражувањата и напорите за идните научни сабири во Македонија. Набргу, не случајно, во 1966 година ќе се организира Собир во чест на св. Климент Охридски, по повод 1050 годишнината од неговата смрт.

Во рамките на Византолошкиот конгрес во Охрид беа организирани посети на културно-историските споменици, Концерт на црковна музика во црквата „Света Софија“. Исто така, на посебна изложба беше прикажан македонскиот вез. Потпретседателот на Егзекутивниот федерален совет на ФНРЈ - Родольуб Чолаковиќ приреди прием за гостите. Учесниците имаат можност да го слушаат Концертиот на народни македонски песни. Беа приредени вечери за филмот, балетот. На 16 септември учесниците го посетија манастирот „Свети Наум“.



Народниот музеј во Охрид во 1961 година подготви посебно издание: „Зборник“ - „Recueil de travaux“, по повод десетгодишнината од основањето на Музејот, посветено на XII меѓународен византолошки конгрес, одржан во Охрид. Во зборникот се објавени трудови на научници, кои предимно се однесуваат на повеќе научни области поврзани со Охрид и Охридско. Специфични сознанија во него донесуваат: Б. Конески, Т. Томоски, Д. Коцо, В. Лахтов, Г. Башковиќ - К. Томовски, Р. Љубинковиќ - М. Коровиќ, Б. Чипан, В. Мошин.

„ИСЕЛЕНИЧКИ КАЛЕНДАР“, Матица на иселениците од Македонија, Скопје 1962 година.

Иселеничкиот календар се печати во состав на списанието „Македонија“, како издание на Матицата на иселениците од Македонија. Тој излегува секоја година по еден примерок во период од триесет години како публикација којашто ги презентира, пред сè, историските факти и вистини за македонскиот народ и за Македонија, потоа достигната од областа на литературата, културата, науката, економското и политичкото живеење во Републиката, како и достигната на македонските иселеници ширум светот. Од 1982 година овој календар започна да се печати како „Иселенички алманах“, а во него се среќаваат текстови на македонски и на англиски јазик од голем број автори од Македонија и светот. Притоа, посебен простор се посветува на делото, животот и активностите што се организираат во чест на светите Кирил и Методиј и нивните ученици свети Климент и Наум Охридски, чиешто дело има посебно место сред македонските иселеници во прекуокеанските земји.

„Од светите браќа Кирил и Методиј до нашите дни“ (Зборник од статии по повод 1100-годишнината на св. Кирил и Методиј), св. Архиерејски синод на Македонската православна црква, Скопје 1963. Изборот и редакцијата на статиите во Зборникот ги извршиле: епископот Г. Наум, протоерејот - ставрофор Боро Станковски и протоерејот д-р Славко Димевски. Пред избраните статии, што се однесуваат на животот и делото на светите Кирил и Методиј, објавено е заедничкото обраќање до верниците по повод јубилејот, од Неговото Блаженство архиепископот охридски и скопски и митрополит македонски - Доситеј, епископот преспанско-битолски - Климент, и епископот злетовско-струмички - Наум.



Лефиле на учениците од училиштата во Охрид 1944 година со кое се одбележава денот на светите просветители (24 мај, св. Кирил и Методиј)

1050 ГОДИНИ ОД СМРТТА НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ

Илјада и педесет годишнината од смртта на св. Климент Охридски се прослави мошне свечено во Македонија, особено во Охрид, од 10 до 12 септември 1966 година. Во неа зедоа учество гости од Република Македонија, од СФРЈ и од странство. Одборот за прослава беше наименуван во почетокот на 1966 година. На прославата ѝ беше даден белег од поширокиот опсег на делото и значењето на св. Климент, не само за македонскиот народ, туку и за другите словенски народи. И одборот беше составен од претставници на југословенските републики, а во него беше вклучена и Македонската православна црква. Во прославата зедоа учество и поднесоа свои излагача и поздравни говори 30 странски слависти од 13 земји: Австрија, Англија, Бугарија, Западна Германија, Источна Германија, Италија, Полска, САД, СССР, Унгарија, Финска, Франција и Чехословачка.

Прославата започна на 10 септември со импресивна манифестија на Климентовиот гроб, каде што со реферат настапи претседателот на Извршиот совет на СР Македонија - Никола Минчев. Тој ги истакна историските услови во кои се појавил св. Климент Охридски, потоа неговите заслуги за зачувувањето на словенската писменост и култура. Истата вечер Свечената академија во Охрид ја отвори проф. Блаже Конески, истакнувајќи ги во својот реферат заслугите на св. Климент во афирмирањето на кирилометодиевското дело. Тој посебно ги истакна напорите на Климент во афирмацијата на Словените воопшто и неговото значење во поставувањето на темелите на книжевното творештво кај нас.

Истата вечер Свечената академија продолжи со ораториумот „*Клименту*“ од композиторот Властимир Николовски.

На 11 септември 1966 година започна Свеченниот собир на Скопскиот универзитет во салата на одморалиштето „Орце Николов“. Собирот го отвори ректорот на Скопскиот универзитет проф. д-р Ксенте Богоев. На собирот настапија: Грга Новак, Велибор Глигориќ, Братко Крефт, Есад Пашалиќ и Живан Милицавац. Потоа настапија осумнаесет претставници на странски научни институции, меѓу кои: Гинтер Витшенс (Австрија), Пјатро Федорович Глебка (Минск, СССР), Владимир Георгиев (Бугарија), Јозеф Курц (ЧССР), Алојз Шмаус (С. Р. Германија), Херберт Појкерт (ГДР), Роберт Оти (Англија), Анри Боасен (Франција), Хорас Лант (Кембриџ-САД) итн. На македонски јазик истапија: Братко Крефт, Гинтер Витшенс, Јозеф Магнушевски, Хорас Лант.

Во оваа прилика даваме фрагменти од одделни исказувања:



Блајже Конопешки го поднесува рефератот „Климент Охридски (816-1966)“
на свештената академија



Присуствите на свештената академија

Реч на Јаким СПИРОВСКИ претседател на Општинското собрание - Охрид

Пред повеќе од 1050 години продолжуваат на кирилометодиевската хуманистичка мисла, следејќи го патот на солунските браќа, тргна кон овој простор и овде, на врвот од двојните ридови на градот Охрид, ги запали факелите на словенската култура и писменост. Светилиштето на словенскиот свет - Климентовиот манастир Свети Пантелејмон, втемелен од словенскиот учител чиешто име го славиме, е жариштето на Охридската книжевна школа, местото на Климентовото творење, училишното јадро, низ кое минаа стотици ученици понесени од народниот словенски збор на Климентовата беседа. Пред 1050 години, овде, учителот на словенските народи, оптоварен од бремето на годините, по триесетгодишно делување меѓу македонските Словени, ги склопи своите очи, оставајќи светол спомен за своето име со големата мисија што ја оствари во словенскиот свет.

Нам, на граѓаните од градот Охрид и околните места, особено ни е драго, што во одбележувањето на овој значаен јубилеј од нашата културна историја учествуваат голем број гости од земјата и од странство. Дозволете ми од името на граѓаните, како и од свое име да ги поздравам сите гости и присутни и да им пожелам, пријатно да се чувствуваат во градот на Климентта.

Говор на Никола МИНЧЕВ, претседател на Извршниот совет на СР Македонија

... Но кога во втората половина на минатиот век условите овозможија да се разгори националната и културната преродба на македонскиот народ, Климентовото име и дело без силен поттик, словенскиот јазик да се поврати во црквите, а во просветната и културната дејност да започне да си пробива пат современиот литературен македонски јазик, оспоруван и задушуван од многу страни, и на крајот, наспроти сè, да ја покаже и докаже својата животна способност.

И до денешни времиња во народните преданија се пренесе во пишаната реч, се открија многу нови истини, но и доста невистини за неговиот живот и дело.

Историскиот развиток на ова подрачје е тесно испреплетен со тој на соседните подрачја. Впрочем, слична е положбата и на целиот Балкански Полуостров. Многу заедничко имало во минатото меѓу народите на Балканот. Ние сме длабоко уверени дека е потреба на денот да се развива сето она што било позитивно во заедничкото минато, како и да се воспоставува тесна соработка во изучувањето на допирните точки во историјата со цел да се надмине робувањето на тесно националистичкото и неизученото третирање на историските епохи и личности.

Св. Климент Охридски, реферат на проф. Блаже КОНЕСКИ одржан на Свечената академија

... Често во исследувањата на мисијата на Кирил и Методиј се акцентира особено тоа дека се работи, всушност, за дипломатска акција иницирана од византискиот двор. Серазбира, таа политичка позадина е очевидна. Но би било крајно упростување да се сведува мисијата на Кирил и Методиј само на таа

страна. Никој не може да ја откаже самопреторноста со која согунските браќа ја развиле својата дејност меѓу Словените. Некои научници во тоа гледаат дури указание за тоа дека тие самите биле од словенско потекло. Тоа може да биде така, но и не мора да биде така. Во историјата може да се посочи не еден пример на пожртвувана работа на одделни истакнати личности за доброто на други народи. Кирил и Методиј како да открија во својата дејност во словенската средина една смисла што со посебно призвание го наделуваше нивниот сопствен живот. Зашто една личност не се наоѓа себеси само во спроведувањето на извесни општи принципи, ами таа се остварува во дадена средина по многу посложени патишта. Методиј, како што кажува неговото житие, одбил да прими архиепископски чин во Византија, за да стане после архиепископ во туѓа земја, каде што ќе биде изложен на гонење и дури ќе помине повеќе од две години во затвор. Кога во последните денови од својот живот тој го комплетира преводот од Светото Писмо, тој не ни се претставува во ликот на византиски дипломат, ами ни се претставува во ликот на една културно активна личност што сака да остави што поголема трага во средината во која дејствува. Климент Охридски го разбира добро тоа, и онаа преценка што тој и неговите современици ја даваат за согунските браќа останува по сушност единствено правилна преценка, која не губи ништо од својата историска оправданост, а добива многу по својата човечност, со тоа што е пропиена со искрен патос и со длабока љубов спрема споменот на учителите. Едновремено, примерот на Кирил и Методиј, како и примерот на Климент не утешува со трајноста на едно културно дело, кое се ослободува од рамките на дадена историска ситуација.

Доследното продолжување на делото на Кирил и Методиј ја карактеризира Охридската книжевна школа, создадена од Климент. Прашањето за обликот на словенскиот писмен јазик и за словенската азбука беше во тој период суштествено и сè уште не дефинитивно изјаснето прашање. Во книжевниот круг што се создале околу Климент беше до толку поприродно да се усвои обликот на кирилометодиевскиот јазик, со неговите граматички и лексички карактеристики, што тој јазик всушност, го имаше за основа говорот на македонските Словени. Климентовиот книжевен круг - треба посебно да се истакне - се застапува и за првобитната словенска азбука, составена од Кирила, глаголицата. Затоа не случајно најстарите зачувани словенски ракописи од македонско потекло, од крајот на 10 и почетокот на 11 век, се пишувани со глаголско писмо. Изборот на азбуката за словенскиот јазик не беше еднаш за секогаш окончан со тоа што го извршил Кирил. Меѓу Словените во непосреден допир со Византија имаше извесен навик да се пишува словенски со грчки букви. Во кругот на Преславската книжевна школа, во престолнината на бугарската држава, таа наклоност се засилуваше и доведе до форсирањето на онаа азбука што подоцна ќе биде наречена кирилица. Се чини дека тоа не станало и без извесна државна намеса во првите години од владеењето на цар Симеон. Очевидно е дека и потоа Охридската книжевна школа ѝ останува верна на глаголската традиција и ќе треба да помине доста време дури кирилицата да се распространи и во Македонија. Во похвалата на Кирила и Методија, што веќе ја споменавме, се содржи едно значајно место во кое се истакнува дека тие го положиле своето дело „не на туѓа основа“, ами одново измислиле и пригодиле букви за нов јазик. Тие зборови звучат како алузија на настаните сврзани со прашањето за изборот на азбуката...

Ксенте БОГОЕВ, ректор на Скопскиот универзитет

...Научната мисла на македонскиот и другите југословенски народи, потпирајќи се на соработката и научните достигања на светската славистичка наука, ќе бидат во состојба да исполнат еден таков историски долг кон својот голем просветител, книжевник и општественик, кој самопрегорно и неуморно работел полни триесет години во овој крај и го положил својот живот токму во овој град во кој денес му оддаваат достоен почит оние кои најмногу го изучувале и запознавале и кои најдобро можат да ја ценат големината на историската фигура на Климент Охридски.

Во Социјалистичка Југославија, Македонија речиси го пресоздава делото на Климент во нови, развиени услови - остварувајќи национален и културен процут, длабоко потпрен на тежненијата на народот. Скопскиот универзитет со своите импозантни и разгранети потенцијали формира и внедрува во општеството високо подготвени стручњаци и млади научни работници, кои по својот број, стручност и ентузијазам претставуваат широка движечка сила на стопанскиот и општествениот прогрес. Од редот на генерациите научни работници што излегуваат од Универзитетот во Скопје, македонските слависти и историчари постигнаа завидна афирмација и дадоа забележани научни прилози за Климент Охридски. Впрочем, и денешната прослава е еден посебен прилог. Таа не би била возможна на ова ниво и со таква содржина без нивниот удел.

Давајќи иницијатива за одржувањето на денешниот свечен собир, Универзитетот во Скопје беше уверен дека низ учеството на вака голем број угледни научници од земјата и светот ќе биде даден крупен прилог не само за достојното чествување на споменот, туку и за проширување на соработката меѓу научните работници од сите земји во нивните натамошни истражувачки напори за осветлувањето на делото и личноста на Климент Охридски.

Гинтер ВИТШЕНС, професор на Виенскиот универзитет

Високопочитуван собир!

Најнапред би сакал срдечно да му благодарам на Одборот за прослава на 1050-годишнината од смртта на Климент Охридски за тоа, што ме покани како претставник на Австрија и на Виенскиот универзитет да дојдам тук, на едно од местата на дејноста на Свети Климент. Особено ме радува дека и нова Југославија свечено се секава за еден репрезентант на старословенската литература, а дури и светец.

Австриската славистика секогаш му се посветуваше во извонредна мера на старословенскиот јазик и неговата литература.

Колку и да изгледа необично, сепак далечната Австрија има многубројни односи со дејноста, а, пред сè, со посмртната слава на човекот, којшто го прославуваме денес. Во својот живот Свети Климент сигурно стапнал на тлото на денешната Австрија во текот на својата мисионерска и учителска дејност, оти ние денес знаеме дека Великоморавското царство зафаќало големи делови на Долна Австрија. Инаку, ако неколку дела, кои му се припишуваат на Свети



ПАНТЕЛЕЈОН

916 - 1966

Плакатот печатен за олбисување на јубилејот



Народен собир во дворот на манастирот „Св. Пантелеймон“ (Имарет)



Надгробната плоча што стоела на гробот на св. Климент Охридски со напис дека тој починал „во лето 6124(916) месец јули“

Гробот на св. Климент Охридски во манастирот „Св. Пантелејмон“



Архиерейска богослужба во чинодејствие на Архиепископот Доситеј во црквата „Св. Богородица Пернилента“ („Нов Св. Климент“) во Охрид

*Климент и кои делумно потекнуваат од старогермански оригинални (Фризинска исповест, *Euchologium Sinaiticum*), се навистина негови, тоа би значело дека тој бил запознат и со тогашната литература во баварско-австрискиот крај.*

Хорас ЛАНТ, професор на Харвардскиот универзитет

Виносам поздрави од американските слависти.

Собрани сме овде во едно од првите жаришта на словенската култура кое ги преживеало пустошението од најрани времиња. Велехрад и Преслав се само археолошки наоѓалишта, но Охрид е град што стои како сведок на традицијата на Кирил и Методиј. Откако славистите веќе ги прославија достигнувањата на браќата од Солун и на нивната Моравска мисија, сосема е умесно сега да се одбележи споменот и работата на нивните следбеници.

Меѓу нив, неоспорно најголем е Климент. Не ни е точно познат неговиот роден крај, но сигурно знаеме дека тој бил Јужен Словен. По верното и пожртвувано служење во Моравија, тој се вратил на јут, да продолжи да ги учи своите браќа Словени, да пишуваат на својот роден јазик.

Сега е време поблиску да се испита придонесот на Климента и на неговата генерација кон стариот црковнословенски јазик и кон раната култура која е создадена на неговата основа. Ние многу сме научиле за Климента. Меѓутоа, поинтензивното проучување на занемарените ракописи, распроснати по разни библиотеки, секако ќе ни открие уште повеќе. Пожелно е да се олесни добивањето микрофилмови од поголеми и од помали библиотеки. Многу студии треба да се посветат на химнологијата на раната словенска црква, особено на Триодот, за чија словенска верзија се знае дека делумно била Климентов труд.

Да се надеваме дека овој собир во Климентовиот град Охрид ќе овозможи нови откритија за Климента и за развојот на словенската култура.

Во врска со овaa прослава се оствари богата издавачка дејност. Се појави „Книга за Климент“ (Кочо Рацин, Скопје 1966), со трудови од: Х. Поленаковиќ, Б. Конески, П. Илиевски, Д. Коцо. Се појави „Палеографскиот албум на јужнословенското кирилско писмо“ од Владимир Мошин. Во Охрид, истата година, беше издаден зборникот „Словенска писменост“, со значајни трудови од: В. Штефаниќ, В. Мошин, Петар Хр. Илиевски, Б. Конески, Р. Угринова-Скаловска, Х. Поленаковиќ, В. Венгели, Д. Коцо, Ц. Грозданов, М. Харисијадис, Д. Стефановиќ и Б. Алексова. Зборникот го подготви Народниот музеј во Охрид.

Македонската православна црква ја издаде книгата „Свети Климент Охридски“, со текстови за Климент и од него.

Веднаш по прославата беше објавена и „Споменица Климент Охридски“ (916-1966), Охрид, 9-12 септември 1966, со опширен приказ на програмата, говорите на собирите од претставниците на СР Македонија, од научните институции во СФРЈ, како и од странство.

На 11 септември во организација на Црквата, во „Свети Климент“ се одржа свечена архиерејска литургија. На 12 септември, Архиепископот охридски и скопски и митрополит македонски, г. г. Доситеј, приреди прием за гостите.

На прославата беше поставена и изложбата „Словенска писменост“, отворена на 11 септември, од страната на претседателот на Одборот за изложбата -

проф. Р. Угринова-Скаловска. Концепцијата на изложбата ја даде В. Мошин, а нејзин организатор беше Народниот музеј во Охрид. Беше подготвен и каталог - „Словенска писменост“.

На 11 септември пред гостите беше прикажан документарниот филм на „Вардар филм“ - „Охридскиот светилиник“, според сценариото на Х. Поленаковиќ, а во режија на Т. Попов.

Прославата беше богато презентирана во информативните гласила (Нова Македонија, Радиото, ТВ) со делови од излагањата, интервјуи итн. (Документацијата од оваа прослава е депонирана во Архивот на Македонија, фонд: Одбор за прослава на 1050 годишнината од смртта на Климент Охридски).



Словенска писменост, 1050-годишнината на Климент Охридски, Нарден музей Охрид, 1966. Одборот за прослава на 1050-годишнината од смртта на св. Климент Охридски предвиде богата дејност, меѓу која беше и подготовката на овој зборник што го издаде Народниот музеј во Охрид. Првата студија во овој зборник со наслов: „Првобитното словенско писмо и најстарата глаголска епиграфика“ (7-12) е на познатиот и плоден славист В. Штефаниќ. Во неа тој се осврнува на историјатот на словенското писмо, застанувајќи на страната на славистите кои ѝ даваат примат на глаголицата, како првично писмо создадено од Кирила. Потоа, авторот се запира на трите карактеристични подрачја каде што се негувала глаголицата: моравско-панонското, бугарско-македонското и хрватското. Во секој случај студијата дава пресек на современото ниво и достигањата на славистиката во врска со овие значајни прашања.

Владимир Мошин, неуморниот славист и пред сè палеограф се претставува со трудот „Најстарата кирилска епиграфика“ (35-44). Авторот на трудот го прима мислењето за неоспорното заштитување на глаголицата од страната на средновековниот писател Црноризец Храбар, во кого е склон да ја бара личноста на св. Наум Охридски. Улогата за составувањето на кирилицата му ја придава на св. Климент Охридски. Во самото кирилско писмо разоткрива два вида и го документира преку разните откриени графити. „Грчо-словенска културна симбиоза во Македонија“ е трудот на Петар Хр. Илиевски (45-55). Населувањето на Словените на Балканот, особено во Македонија, имало огромно значење за културниот развиток на тоа население. Македонците биле во најтесен контакт со грката култура. Дури и по неуспехот на Моравската мисија по 885 година најблагопријатни услови за продолжувањето на таа кирилометодиевска традиција се создадоа во Македонија, преку дејноста на Климент. Во 1018 година Македонија повторно потпаднала под византиска власт, но продолжил духовниот живот кој извирал од Охридската архиепископија. Охридските архиепископи дури го негувале култот на св. Климент Охридски. Од XIII век натаму во Македонија се јавуваат паралелно и словенски и грчки ракописи. Грчкиот јазик и грчката книжевност силно влијаеле во Македонија, но и словенското влијание се чувствувало во ономастиката, посебно во топонимите. „Охридска книжевна школа“ е насловот на трудот на Блаже Конески (57-61). Кон крајот на IX век во Охрид оживеала книжевната дејност на старословенски јазик. Климент Охридски, основачот на Охридската книжевна школа, посебно се истакнал со своите книжевни текстови. Во оваа школа се употребувала глаголицата, додека во Преславскиот центар доминирала кирилицата. Нејзиното влијание се чувствувало



СЛОВЕНСКА ПИСМЕНОСТ

Каталог за изложбата
Словенска писменост

УМЕТИЧКА ГЛАЛЕРИЈА ОХРИД, 11. IX. — 30. XI. 1966



Изложбата Словенска писменост



ПОД КАД АД СТАН
 КАМЕННИЦА ПАТРИЈАРХ
 ВЛАДЕНЦИ СПРЕДЕЛ
 ПАДАВАМ И ПЛЕА ГО
 НЕГРАДИТ МИСЛЕВАРТЬ
 ЧЕЧ ТВОЕУЛСКИИ
 ЗА ТЕДА МИСЛЕВАШЕ
 НЕГАД ПРИПДЕДИИ
 ДЛАЧИТ КРІЦИЕВ
 АЦЕРЪДАЧИТ ІЦИЧ
 ТЕД ВАНАЧИДАЕГ
 ВІНОВАЧІЧЧІЧІРЫ

Фрескинил од Боседата во чест
 и слава на свештеномаченикот
 Климент патријарх Риенски
 од свети Климентта Чудотворец



ПАЛЕОГРАФСКИ АЛБУМ

на јужнословенското кирилско писмо

Палеографски албум на јужнословенското
 кирилско писмо, проф. Илдемир Молина



Проф. Елизабет Хил (Кембриџ-Англија) и проф. Хорас Ланд (Харвард, САД)
 ја разгледуваат изложбата „Словенска писменост“

и во старата руска книжевност. Радмила Угринова-Скаловска е застапена со трудот „Споменици на старомакедонската писменост“ (63-72). Во Македонија настанале многу значајни старословенски споменици, особено во Охридскиот книжевен центар. Авторот ги разгледува следните значајни ракописи: Зографското и Маринското четвороевангелие, Асемановото евангелие, Синајскиот псалтир, Синајскиот требник, Болонскиот псалтир, Охридскиот апостол, Григоровичевиот паримејник, Вранешничкиот апостол итн. „Климентовата традиција во книжевноста“ е насловот на трудот од Харалампије Поленаковиќ (73-86). Во овој труд авторот ја проследува Климентовата традиција во литературата, почнувајќи од првиот анонимен составувач на Климентовата служба и завршувајќи со примерите на таа традиција во богатото македонско народно творештво. По оваа статија следи библиографијата за Климент Охридски што ја одбра Вера Вангели. Димче Коцо говори за „Триконхалните цркви во Климентовото време“ (91-100). Во Охрид се пронајдени седум рани византиски базилики со богати мозаици. Црквите во манастирите на Климент и Наум се триконхални. Токму врз карактеристиките на овие цркви се движи и темата во оваа студија. Цветан Грозданов се задржува врз „Портретите на Климент Охридски во средновековната уметност“ (101-109). Авторот преку овој труд ги претставува најважните сознанија за портретите на Климент Охридски во Македонија. Тие, главно, се наоѓаат во Охрид и охридските цркви, но и во други македонски цркви. Насловот на студијата на Мара Харисијадис е „Грчко-словенски врски на подрачјето на македонската ракописна орнаментика“ (111-127). Авторот се задржува на мошне важните карактеристики од ракописната орнаментика, врз примерите што ги нудат значајните старословенски ракописи. „Охридски неумски ракописи и почетоци на словенската музичка култура“ е насловот на трудот од Димитрије Стефановиќ. Авторот се задржува на охридските неумски ракописи, по број четиринаесет од IX до XIV век. Истражувањата укажуваат на развитието на музикалноста од страната на св. Кирил и Методиј и св. Климент Охридски. Блага Алексова изнесува интересно излагаше за „Материјалната култура на Словените во Македонија“ (141-151). Материјалот започнува со населувањето на Словените на Балканот во VI век, потоа преку карактеристичните пронајдоци за нивната материјална култура на теренот на Македонија во VII, VIII, IX век, се нудат богати примери од материјалната култура на Словените во Македонија.



„Книга за Климент, Книга за Климент Охридски“, Кочо Рачин, Скопје 1966, 5-207.

По повод 1050-годишнината од смртта на св. Климент Охридски се појави книгата „Книга за Климент“, чија содржина ја претставуваат студиите на Харалампије Поленаковиќ, Блаже Конески, Петар Илиевски, Димче Коцо.

Харалампије Поленаковиќ „Климент Охридски. Живот и дејност“, 5-69;

Блаже Конески „Охридската книжевна школа“, 69-89;

Петар Илиевски „Две слова на Климент Охридски и едно на Јован Егзарх во еден ракописен зборник од XV век“ 39-115;

Блаже Конески „Словата на Јоана Егзарха“, 115-129;



Излег на учесниците на прославата во манастирот „Свети Наум Охридски“



Архиепископот Доситеј и проф. Молина во сртешен разговор

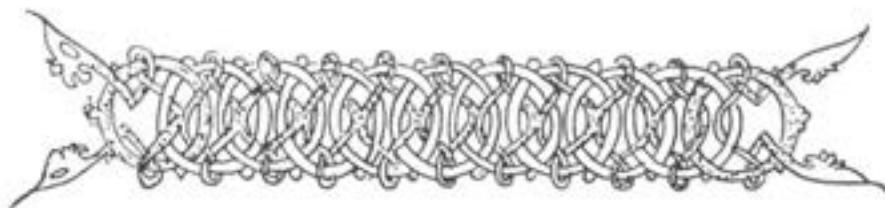
Димче Коцо: Климентовиот манастир „Св. Пантелејмон“ и раскопката при „Имарет“ во Охрид, 129-175.

Проф. д-р Владимир Мошин „Палеографски албум на јужнословенското кирилско писмо“, Кочо Рацин, Скопје 1966, 3-165.

Палеографскиот албум на јужнословенското кирилско писмо се појави во 1966 година по повод јубилејната прослава 1050-годишнината од смртта на Климент Охридски. Тој се јави како неопходна потреба. Постојните палеографски албуми на Можајски, Соболевски, Лавров, дадоа посебен придонес во славистичките истражувања, меѓутоа, одамна се чувствуваше потребата од еден атлас кој ќе ја следи еволуцијата на словенското кирилско писмо. Токму затоа овој палеографски албум дава значаен придонес за поцелосното согледување на кирилското јужнословенско писмо.

При изборот на текстот авторот водел сметка за палеографското значење, редакцијата, правописната школа и за обликот на писмото. Земени се предвид снимките на најкарактеристичните, класичните примери на одделни писма, зачувани во збирките на: Григорович, Гильфердинг, Успенскиј, Погодин, Сирку. Некои од текстовите потекнуваат и од личната колекција на В. Мошин. Повеќе простор им е посветен на средновековните текстови, а помал на помладите. Посебно внимание им е дадено на текстовите кои ги зачувале најстарите дијалектни особености. Се разбира тоа се пергументните ракописи, меѓу постаратите ракописи овде се претставени: Савината книга - X, XI век; Супрасалскиот ракопис, крај на X век; Листовите на Ундолски, XI век; Новгородското ливче, XI век; Добромировото евангелие, XII век; итн. Овде сакаме да напоменеме дека треба да се видат најновите резултати од истражувањата на В. Мошин, во однос на најновото датирање на одделни стари ракописи, презентирани на Симпозиумот за св. Методиј, во Скопје, МАНУ, 1985 година.

„Климент Охридски“, Битола 1966. Во 1966 година Матичната библиотека „Климент Охридски“ во Битола, ја издаде оваа книга по повод јубилејот на св. Климент. За животот и делото, како и значењето на св. Климент Охридски, пишуваат: Лазо Каровски, Филип Каваев, Владо Костов, Климент Малески и Филип Каваев, (заедничка стаптија) и посебна од Климент Малески. Во книгата се поместени и неколку текстови од св. Климент Охридски.



1967

На 26 септември 1967 год. Светиот архиерејски синод на МПЦ донесе одлука да се отвори Македонско богословско училиште „Свети Климент Охридски“. Свеченото отворање се изврши на 31 октомври 1967 година, а за прв ректор беше избран професорот Борис Бошковски.



На 17, 18 и 19 јули 1967 година во Охрид се одржа голем Црковно-народен собир на кој беше прогласена автокефалноста на МПЦ. За нејзин поглавар беше избран Неговото Блаженство Архиепископот Господин Господин Доситеј.



Петар Мильковиќ-Пепек: „Делото на зографите Михаило и Еутихиј“.
Скопје 1967, 61, 73, 75, 78 стр.

Во книгата се претставени дела од зографите Михаило и Еутихиј, во периодот од XIII-XIV век во Македонија. Притоа, главно, се анализираат фреските во црквите Света Богородица, Перивлептос во Охрид, Свети Никита-Скопско и Свети Ѓорѓи - Кумановско. Важни се и описите на делата што го претставуваат св. Климент Охридски.



Петар Мильковиќ-Пепек: „Црквата Свети Јован Богослов-Канео во Охрид“. Културно наследство III, Скопје 1967, бр. 4, 67-124.

Се разгледува и претставува архитектурата и сликарството на оваа црква во рамките на XIII-XIV век.



Цветан Грозданов: „Појава и продор портрета Климента Охридског у средњовековној уметности“ Зборник за ликовне уметности, Нови Сад 1967, 47-72.

Анте ПОПОВСКИ

ЗАПИС

Сестра Ефимија сама на брегот:
ги допира водите, ги ослушкува.
Боса кружи и низ својот од
препишнува врз песокот
сè што и шепти езерото:
кога исчезнува народот
во овој испустен манастир
сите стебла есенни
умеат да се молат небаре монаси.



Раде СИЛЈАН
ОГЛЕДАЛО

Пречесен Климентио Климе Климентите
Твосто срире е чедна утеша на времината
Сонисто е огледало на вълубените по татковината
Езерото е свето писмо на бессмртните.

Пол малтерот на всковите се крие тинината
Само иконите говорят за коренините на стеблото
Се брануваат водите се брануваат народите
Любовта извира от дното на душите.

Чудни светии шестват низ горите
Их трага оставаат ни поштув имаат
Ке не заборават мајките по испреме
Од изворот на писнатата ќе разносят зданиња бели.

Се соединуваат тагата и радоста
Во фреските се препознаваат луди коњи
Кој болнина низ магии ќе лонесе војни
За нас е света играта на звездите и месечината

Пречесен Климентио Климе Климентите
Твосто писмо е светилиник за будните
Осамнува патот пред нашиите двери
Езерото е најголемата належ за вълубените.

„Прва македонска богословија“: Македонија, март 1968.
Со овој наслов е даден осврт за отворањето и работата на Македонското богословско училиште. И другите македонски гласила ја одбележаа оваа дејност.

Во месец август 1968 година во Скопје и Охрид започна првата година од работата на Семинарот за македонски јазик, литература и култура, за странските слависти. Семинарот го формира и организира Универзитетот во Скопје. Свеченото отворање го изврши ректорот на Универзитетот, Благоја Попов. Првиот директор на Семинарот, Александар Спасов, ги поздрави присутните гости и учесници. Во поздравните говори беше нагласен континуитетот на македонската просвета и култура од кирилометодиевските денови, преку Охридската книжевна школа, до денес.

Професорот Харалампије Поленаковиќ го одржа предавањето „Почетоците на македонската книжевност“. Во неговото излагање беше апострофирана писмената и книжевната дејност на светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски.

Кирилометодиевската проблематика ќе заземе значајно место во програмата на Семинарот и во сите наредни години. Ова посебно доаѓа до израз во научните дискусиии во рамките на Семинарот, особено во јубилејните години.

Clement d'Ohrid, Makedonska kniga, Skopje 1968. Книгата содржи студии за Климент Охридски од: Блаце Конески, Харалампије Поленаковиќ, Димче Коцо. Преводот на француски јазик го извршил Божидар Настев. Книгата е издадена и на английски јазик: *Clement of Ohrid, Makedonska kniga, Skopje 1968.*

Во октомвриското број на списанието „Македонија“, од 1968 година, X. Поленаковиќ ја објавува статијата: „Словенскиот првоучител Методиј и неговата мисија во Моравија“. Во неа тој го проследува животниот пат и делото на постарниот брат на Кирил - Методиј. Посебно се осврнува на епохалното дело на браќата просветители во врска со Моравската мисија.

Владислав ПОРЕЦИ

А З, БУКИ, ВЕДИ...

Волшебството на зборот се искачува
на трон од многусочев блескот.

Тој божји дожд од букви како семе
никнува од глото плодно. Расне.
И недочнет е дарот што го носи
и недобер е плодот што го зре.
нейнднина во вск и вској. Амин!

КОН МАНИФЕСТАЦИЈАТА „ВО ЧЕСТ НА СВЕТИ КИРИЛ ВО РИМ“

Во пресрет на 1969-та година, кога се навршуваа 1.100 години од смртта на сесловенскиот просветител свети Кирил Солунски, се роди идејата на 24 мај секоја година во Рим, со пригодна свеченост од името на македонскиот народ да му се оддава должностата почит на св. Кирил за неговото епохално дело. Во познатата базилика „Сан Клементе“, кадешто се наоѓа скромниот гроб на свети Кирил Солунски, се одвива церемонија во присуство на амбасадорите на СФРЈ при Република Италија односно при Светата столица, со членови на колективите на амбасадите, Југословенската културна делегација, делегацијата на Македонската православна црква, официјални претставници од редот на италијанските државни и верски органи, организации, институции и асоцијации, новинари и други јавни и културни работници пријатели на СФРЈ и на Македонија, ОД Југославија на работа во Рим, странски туристи и групи верници од Македонија што доаѓаат да присуствуваат или да земат учество (црковни хорови) на овој редок и значаен настан. Тоа е трајно запишано на македонски и на италијански јазик на бакарната спомен-плоча поставена 1970-та година, преку која веќе се чувствува превезот на патината на времето.

Свеченниот церемонијал отпочнува со чинодејствието што го изведува делегацијата на Македонската православна црква со асистенција на хорот на „Русикум“ од Рим и на македонски црковен хор. По пригодната беседа на шефот на делегацијата на Македонската православна црква, на гробот на свети Кирил полагаат веници амбасадорите на СФРЈ при Република Италија и при Светата столица и Југословенската културна делегација, а букети свежо цвеќе - многубројните почитувачи на споменот и делото на свети Кирил Солунски.

Сé до 1978 година само СР Македонија подготвуваше програма поврзана со чувствувањето на св. Кирил. Потоа манифестацијата доби нов и поширок организациски карактер, под наслов „Југославија во чест на свети Кирил“. Се одвиваат разновидни и богати програми во Рим, а дел од програмите на манифестацијата се изведуваат и во Неапол, Л'Аквила и во областа Лацио (Терачино), а секогаш е договорано и за нови видови соработка во областа на културата и науката (Равена, Сицилија и др.). Од 1978 година наваму програмата и составот на Југословенската културна делегација го определуваше Меѓурепубличкиот координационен одбор за меѓународна културно-просветна соработка (МКО). По одлука на ова тело, координацијата и организацијата на оваа заедничка културна манифестација ѝ беше доверена на СР Македонија, односно на Републичката комисија за културни врски со странство. Во манифестацијата редовно учествуваше делегацијата на МПЦ, како и претставници од областа на политиката, културата, науката.

Секоја година се изведуваат разни активности, со свечен дел, односно посета и почит на моштите на св. Кирил во црквата „Свети Климент“, културни приредби од разновиден карактер и средби и разговори на официјалната културна делегација со италијански и ватикански државни органи и културни институции и творци.

Еден дел од програмата за престојот во Рим и надвор од него, односно протоколарниот дел се покажа како многустрено полезен за двете страни. Престојот во Рим, мотивиран, пред сè, од желбата да му се укаже достојна почит на св. Кирил, се наметна како скренен повод и прилика за воспоставување на непосредни контакти со соодветни претставници на Република Италија. Овие бројни средби дури и кога, од формална гледна точка, имаат протоколарен белег, имаат благотворно дејство за подоброто меѓусебно запознавање и разбирање, што наполно се совпаѓаше со заедничките интереси и желби - преку проширување на меѓусебната соработка - и натаму да се придонесува за продолжување на меѓусебната доверба и пријателска соработка. Досегашниот историјат на манифестијата покажа дека престојот и програмата на Југословенската културна делегација и на делегацијата на Македонската православна црква се одржува на мошне високо ниво. Започнаа и редовни средби и со поглаварот на католичката црква - папата Јован Павле II. Треба да се подвлече дека плодотворните контакти што ги остваруваат споменатите делегации во Рим и Ватикан, се должеат и на тесната соработка и ангажирањето на дипломатските претставници на земјата при Република Италија и при Светата столица со италијанските официјални органи и културни институции.

Разновидните одбележувања, свечености и средби што редовно се одвиваат од 1969 до 1994 година, ги претставуваме во пресек, по хронолошки редослед.



Молебен на гробот на св. Кирил во црквата „Свети Климент“ во Рим

ПРВО ПОКЛОНЕНИЕ ВО РИМ

„Споменете ги вашите наставници, што ви го проповедаа словото Божјо, и имајте го предвид крајот на нивниот живот, подржавајте ја верата нивна“.

Свети апостол Павле (Евр. 13,7).

1969

Во 1969 година Македонската православна црква, македонската држава и македонскиот народ достојно го одбележаа 1100-годишниот јубилеј од смртта на сесловенскиот и рамноапостол свети Кирил Солунски, авторот и творецот на словенската азбука и темелоположителот на нашата писменост. Во таа година одлучено е Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква да испраќа своја поклоничка група во Рим заедно со државна делегација во базиликата посветена на свети Климент Римски каде што мирува телото на свети Кирил Солунски, Константин Филозоф, како што веќе го викаа во Магнаур, заради бистрината на умот и заради логичноста на мисленето.

Кај нашиот народ отсекогаш било длабоко и искрено почитувањето на свети Кирил Солунски и неговиот брат св. Методиј. Нашите прадедовци и дедовци на нив им се обраќале молитвено за закрила и духовно раководство речиси секојдневно, а не само кога бил денот на нивниот празник. Ги споменувале за да се потсетат какви светители стојат во нивното црковно и национално битие. Им се молеле за духовна поткрепа и светлина тогаш кога нивните непријатели биле жестоки и кога сопствените сили им биле при крајот, тогаш кога темнината била ужасна, а надежта на умиранье. И тогаш кога ропството и гневот биле неподносливи светите браќа и нивните ученици им боскотеле во мракот и ја поткрепувале нивната вера во посветла и поубава иднина.

Денес кога ги обновуваме древните црковно-народни традиции, кога е обновена Охридската архиепископија во лицето на Македонската православна црква, кога на најсвечен начин ги прославуваме јубилентите на нашите црковни и народни великанци, одлуката за поклонички патувања, во период од 25 години, пред гробот на сесловенскиот апостол, е одлука на чувството на благодарност и пиетет кон свети Кирил. Тој ги посејал првите семиња на словенската писменост, која станала движечка и животворна сила за сите словенски народи. Светите браќа ги развиле своите духовни дарби и створиле дело од непроценлива културно-уметничка вредност, што претставува голем придонес во духовната и културната ризница, не само за македонскиот и другите славјански народи, туку и за човештвото во целина.

На 14 февруари 1969 година се навршија 1100 години од блажената смрт на свети Кирил Солунски. На тој ден во базиликата „Свети Петар“ се отслужи концелебрација (сослужение) во слава на просветителското дело на свети Кирил Солунски. Во таа импозантна катедрала посветена на првиот Христов апостол, кој, исто така, како и свети Кирил Солунски, дошол од Исток во илјадалетниот град, или градот на вечноста - Рим, за да го проповеда христијанското учење. Свети Кирил Солунски дошол да го брани тоа учење, да докаже дека може да се проповеда и на јазикот на Словените, а не само на грчки, латински и еврејски, како што дотогаш се верувало. Дошол кај поглаварот на западните христијани пред единаесет векови и бил разбран, и оттогаш христијанската вера се проповеда и на словенски јазик.

На концелебрацијата што ја одржаа словенските бискупи, присуствуваше и делегација од Република Македонија и тоа: делегацијата на Македонската православна црква којашто ја сочинувала митрополитите преспанско-битолски г. Климент, американско-канадско-австралиски г. Кирил и протоерејставрофор г. Климе Малевски, во делегацијата на Извршиот совет на СР Македонија беа: д-р Иван Катарциев и Владо Малески, а делегацијата на Македонската академија на науките и уметностите и на Универзитетот во Скопје, кој од 24 април 1969 година го носи името „Кирил и Методиј“ а денес - „Свети Кирил и Методиј“ ја сочинуваа академикот проф. д-р Харалампие Поленаковиќ и проф. Фрањо Бачиќ. Светата литургија во црквата „Св. Петар“ ја служеше светиот отец папата Павле VI, со учество на четириесетина кардинали, кои служеа на словачки јазик, а присуствуваа околу 800 поклоници од Чехословачка. По литургијата папата Павле VI одржа слово за животот и делото на свети Кирил Солунски на италијански јазик. По таа божествена богослужба, на којашто покрај поклониците присуствуваа и бројни туристи, папата Павле VI ја поздрави македонската делегација и во разговорот со претставниците од Македонија изрази благодарност за присуството на концелебрацијата.

Истиот ден попладне на гробот на свети Кирил Солунски, во базиликата „Свети Климент Римски“, македонската делегација му оддале почит на личноста и делото на свети Кирил, изразувајќи благодарност што јазикот на македонските Словени го издигнал на степен на книжевен јазик, прифатен од сего словенство. Во таа пригода, делегацијата на Македонската православна црква отслужи молебен, а делегацијата на тогашниот Извршен совет на СР Македонија положи венец од името на благодарниот македонски народ со натпис: „На Кирил Солунски, сесловенски просветител, со израз на благодарност од македонскиот народ“. Исто така, делегацијата на МАНУ и Скопскиот универзитет положија венец во името на Советот на академиите на тогашна Југославија и на заедниците на тогашните југословенски универзитети. Потоа повелбата беше прочитана на македонски и на латински јазик.

Треба да се одбележи дека папата Павле VI ги дочека делегациите на словенските народи со иста срдечност, со каква што беа пречекани словенските просветители, светите браќа Кирил и Методиј, од папата Адријан II. Делегацијата на Македонија, пак, беше дочекана од претставникот на тогашна СФРЈ при Светата столица г. Вјекослав Цврље, кој организираше прием во чест на македонската делегација. На приемот присуствуваа високи личности од црковниот, политичкиот и културниот живот на италијанската престолнина, меѓу кои

кардинали и бискупи при Ватикан и при Секретаријатот за единство на христијаните. На таа заедничка трпеза, меѓу другите, присуствуваше и кардиналот д-р Франо Шепар, префектот на Конгрегацијата за верски доктрини на Ватикан, како и надбискупот д-р Вилибрандс, прв секретар на Секретаријатот за единство на христијаните при Светата столица.

Престојот на делегацијата од Македонија беше видно одбележан во таомашните средства особено по двете прес-конференции, најнапред со претставниците на италијанската агенција АНСА, а потоа со директорот на списанието за информирање „Релационе религиозе“. Притоа на делегацијата и беше пружена можност да ги искаже впечатоците во врска со прославата на свети Кирил преку Радио Ватикан. Во изјавата, митрополитот Климент меѓу другото рече:

„Оваа година е света за целиот христијански свет, а посебно за словенските народи бидејќи се навршија точно 1100 години од смртта на светиот отец Кирил, творец на првото словенско писмо. Следејќи го повикот на светиот апостол Павле: „Споменете ги вашите наставници кои ви го проповедаат словото Божјо...“, ние, наследниците на нашите прајдовци, македонските Словени, дојдени сме од Македонија да се поклониме пред гробот на нашиот првоучител и просветител Кирил.

Македонската православна црква се однесува со посебен почит спрема словенските просветители, светите браќа Кирил и Методиј и нивните ученици свети Климент Охридски и свети Наум Охридски, и ги смета „земнија тверди звезди и светила трисолнечнаго сијанија, благодати јасни проповедници, благоглаголиви писани учители, закона Божија велегласни правовјесници, раја достојни мителие и долнија к горнему наставници“.

Македонија не е голема земја, но има голема вера во Господ, а македонската православна црква е чувар и пазител на тронот на Охридската света црква, чијшто основоположник е еден од првоучените на светите браќа - свети Климент Охридски.

И ние во Македонија ќе го почетуваме споменот на нашите апостоли преку свети служби и свечени духовни академии.

Истовремено изразуваме и искрена благодарност поради вниманието на кое наидовме при нашиот неколкудневен престој во овој вечен град Рим, а по повод 1100-годишниот јубилеј. Посебна благодарност изразуваме и на Радио Ватикан за укажаната можност со оваа наша изјава да бидат запознати неговите многубројни слушатели“.

Во текот на престојот којшто траеше од 12 до 17 февруари 1969 година, претставниците на Македонската православна црква го посетија Секретаријатот за единство на христијаните при Светата столица, каде што покрај другото, се разговараше за прогласувањето на автокефалноста на Македонската православна црква, за којшто беше речено дека е од понов датум, од јуни 1967 година, и дека е предмет на интересирање. Домаќините без информирани дека автокефалноста на најстарата словенска црква на Балканот, односно Охридската архиепископија, којшто постои речиси од времето на свети Кирил Солунски, неканонски беше укината во 1767 година, со ферман на турскиот султан, а по барање на Цариградската патријаршија.

Вечерта во просториите на југословенското пратеништво во чест на делегацијата беше приреден прием, на кој покрај делегацијата присуствуваа многу видни личности од римскиот кардиналски кор, меѓу кои, Негова превозниченост кардиналот Шепар и кардиналот Монсињор Вилебранс.



По повод 1100 годишниот јубилеј за св. Кирил Солунски, Македонската академија на науките и уметностите и Универзитетот во Скопје, со Советот на академиите на СФРЈ и Заедницата на југословенските универзитети, на 14 февруари 1969 година положија на гробот на св. Кирил посребрен венец. Текстот го потпишаа претседателот на МАНУ - Блаже Конески и ректорот на Универзитетот во Скопје - Благоја Попов.



По повод 1100-годишнината од смртта на свети Кирил, големиот учител и просветител, творецот на словенската азбука, во зградата на Македонската архиепископија беше одржана свечена академија. На академијата присуствуваа најеминентни претставници на општествениот и културниот живот на СР Македонија, како и претставници на верски и други организации.

Јубилејните свечености започнаа со архиерејска богослужба во црквата „Свети Димитриј“ во Скопје. Светата литургија ја служеше поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македонски г. Доситеј, во сослужение на Нивните Високопреосвештенства: митрополит Наум, митрополит Методиј и митрополит Кирил, повеќе протоереи, протоѓакони и факони.

На крајот од службата Божја поглаварот на Македонската православна црква Неговото блаженство митрополитот охридски и македонски г. Доситеј одржа беседа, во која, меѓу другото рече: „*Свети Кирил заедно со својот брат свети Методиј ги удрија темелите на словенската писменост, составувајќи ја првата азбука за превод на богослужбените книги на словенски јазик со една возвишенца цел - ширење и утврдување на православната вера во словенските краишта. Животот на свети Кирил беше, всушност, тешка борба против „триединичната ерес“ - мислење дека на Бога можело да му се служи само на грчки, еврејски и латински јазик. За скрка тогашниот папа Адријан II, кај кого светите браќа биле тужени и морале да одат во Рим, бил разборит човек и не само што не ја осудил работата нивна, туку и ги благословил преведените словенски богослужбени книги. Истоштен од тешката работа и напорниот пат свети Кирил не можел повеќе да се врати кај својата сакана паства. Тој починал во Рим во 869 година*“.

Понатаму во беседата Негово Блаженство го изнесе значењето на делото од свети Кирил за работата и дејноста на неговите ученици: свети Климент, Горазд, Ангелариј и други. Тој рече дека духот на свети Кирил ги поел и инспирирал душите на нашите верници и светители, кои само така можеле да ги издржат тешките искушенија и мачења за својата православна вера.

По божјата служба свеченостите продолжија со академија во новите простории на Македонската архиепископија. Салата беше свечено украсена, а меѓу

повеќето плакати можеше да се прочита и оваа: „*Кој јазик ќе ги искаже подвите, напорите и чистотата на неговиот живот?*“ (св. Климент за св. Кирил).

Свечената академија започна со молебен, што го отслужи Неговото високопреосвештенство г. Кирил, во асистенција на повеќе протоереи и протоѓакони.

Потоа Неговото Блаженство г. Доситеј ги поздрави присутните на академијата со зборовите:

*Почитувана господо,
Драги гости,*

Ние, претставниците на Македонската православна црква чувствуваате за свој посебен долг, а по повод 1100-годишнината од смртта на свети Кирил, сесловенски апостол и просветител, на еден ваков скромен начин да ја оддалете нашата почит и благодарност за неговиот свет придонес за сесловенскиот род, а посебно за македонскиот.

Исто така, по повод овој голем јубилеј за нашата македонска црква и македонска нација, се радуваме што можеме во нашата средина да ги поздравиме многубројните гости.

По поздравниот говор митрополитот дебарски-кичевски, г. Методиј одржа опширно предавање на тема: „*Значењето на делото на свети Кирил и Методиј за македонскиот народ*“. Во предавањето беа опфатени сите поважни моменти од животот и работата на светите браќа, а посебно беше потврдено значењето на нивното дело за православната вера и книжевното творештво.

Анто ШОПОВ

ЕЗЕРО КРАЈ МАЛАСТИРОТ

*Црни кончиини, бели кончиини.
Солник на светии - на сидот сурви војниши.*

*Бран до бранови. Кон до кони. Арапит при ги гони.
Момче застанало на брегот, брегот се рони.*

*На брегот заиншан девојка чада.
Сончето се спушта на кочие од бајтал.*

*Всичар кончииник, всичри кончиини.
Вршини сме води, од два света двојини.*

*Водите извираат од срце на фреска.
Грлото ми е од сонце, очите грчкачи од грека.*

*На брегот заиншан девојка чада.
Сончето гине на кочие од бајтал.*

*Кај изчеста зборот што семожен ге бара
да завечи во тебе како златна парса.*

*Водата се врка во фреска на силен.
Сонца и зборот и пламенот нарилот.*

1100-ГОДИШНИНА ОД СМРТТА НА СВ. КИРИЛ СОЛУНСКИ (869-1969)

Илјада и стогодишнината од смртта на Кирил Солунски беше свечено и богато одбележена во Македонија. Централно место му беше дадено на симпозиумот „Кирил Солунски“, што се одржа од 23 до 25 мај 1969 година во Скопје и Штип. Организациониот одбор, што го формира МАНУ на 19 јуни 1968 година, го сочинуваа: Х Поленаковиќ, Р. Угринова-Скаловска и В. Иљоски. Се пријавија 52 учесника од сите југословенски славистички центри. Симпозиумот се одвиваше во Скопје, во училиштето „Јохан Хайнрих Песталоши“ и во Педагошката академија во Штип. На 25 мај беше посетен археолошкиот локалитет Баргала до Штип.

Со воведно излагanje, симпозиумот го отвори претседателот на МАНУ - академикот Блаже Конески. Собирот го поздравија: претседателот на Академијата на Босна и Херцеговина Бранислав Ѓурѓев, претставникот на ЈАЗУ - Марко Костренчиќ, претседателот на САНУ - Михаило Стевановиќ и претставникот на Словенечката академија - Милко Кос.

Во врска со оваа свеченост, во МАНУ беше отворена изложба на словенски ракописи. Беа презентирани словенски ракописи најдени во Македонија по НОБ. Изложбата ја подготви Архивот на Македонија, под раководството на Владимир Мошин.

Гостите на симпозиумот имаат можност да ги посетат културно-историските споменици во Скопје и Штип.

Поднесените реферати се објавени во двотомн зборник во 1970 година.



„Историја на македонскиот народ“, Институт за национална историја, Скопје 1969.

Во првиот том од тритомната Историја на македонскиот народ, посебно место наоѓаат периодите од доселувањето на Словените на Балканот, појавата на словенската писменост со браќата просветители и светители Кирил и Методиј и светите Климент и Наум Охридски. Покрај историскиот континуитет, во посебно поглавје своевиден третман наоѓа културната историја на овој период.



„Панонски легенди“, научен коментар: Харалампие Поленаковиќ - превод: Радмила Угринова - Скаловска; изд. „Македонска книга“, Скопје 1969, стр. 80.

„Панонските легенди“ ги содржат опширните житија на браќата словенски просветители Константин - Кирил и Методиј, што се најважни и најкомплетни извори за нивниот живот и дело, напишани на словенски јазик. Тоа е комплетно издание каде што за првпат во Македонија научно пошироко, се коментираат Панонските легенди и за првпат се преведени на современ македонски јазик. Исклучително тешката и одговорна задача ја реализираа двајца наши научни работници. Станува збор за Харалампие Поленаковиќ, добар познавач на животот и делото на св. Кирил и Методиј, и Радмила Угринова, лингвист чии потесни научни ориентации се движат во историјата на македонскиот јазик и, пошироко, во историјата на словенските јазици од средновековниот период.

•

Kosta Balabanov, Ikone iz Makedonije, Icons from Macedonia, Икони од Македонија, Icones de Macédoine, Југославија Београд, Култура - Скопје 1969.

Книгата со овој наслов претставува добродојдено издание во секоја кука. Со опширниот предговор, со колоритните фотографии на избраните икони од Македонија, читачот ќе биде информиран за континуираната иконографска уметничка дејност во Македонија, којашто не може да се замисли без драгоцените дела посветени на светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски.

•

Климент Охридски, Македонска книга, Скопје 1969. Во книгата се наоѓаат студиите за Климент Охридски од: Блаже Конески, Харалампие Поленаковиќ, Димче Коцо, во превод на руски јазик од Борис Марков.

Славко ЈАНЕВСКИ

БРАЌАТА СОЛУНСКИ

IX в

Нок. Скорион влакиест.
Црн лептир и згмечен.
Келава мачка со влакиести шепти
земјата за опаш диво ја влече.
Свесла на звезда под уплив се лепи
близнички да се па јантари густи
паѓаат в стозаби куччишки усти
в утроби несити не ќе се спетгост.
Јава на метлиште приорог палав.
Молк. Не кукурита предзорник петел.
Сончето гасне. Долека го жалат
кликлони-гуштери уши му лижат.
Трирога жаба се приселка в пепел.
Илјали очи по магла се движат
слепи.

Певиделница. До Кирил и Методија.
Ќе биле што не било. За да биле видиниата.
Било што не ќе биле. До нив.
Господи ќе има ли и по нив
слепи во идништата.

Браката брали си паласле
бел орган да ги згрее
а вис ис обвинувајте ги низ заби звчави
што Некој-Си-Секој неплодно ги сеел
нишните букви во редови пелтчави.

ВТОРО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1970

Илјада деветстотини седумдесеттата година ќе остане со златни букви забележана во историјата на Свети Климентовиот гроб во Рим, на Македонската православна црква и на македонскиот христијански народ. Имено, во таа година, по повод празникот на словенскиот Апостол, по вторпат беше одржана поклоничка свеченост, на којашто присуствуваше поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. Доситеј, кој на свечен начин ја откри спомен-плочата на гробот на свети Кирил, сесловенскиот просветител.

Владата на СР Македонија и Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква донесоа одлука видно да ја одбележат и овековечат благородноста и признателноста на македонскиот народ спрема свети Кирил Солунски со поставување спомен-плоча над неговиот гроб во римската црква „Свети Климент Римски“. Државната делегација ја сочинуваат: потпретседателот на Собранието на СР Македонија г. Ванчо Апостолски, членот на Извршниот совет на СР Македонија и претседател на Републичката комисија за односи со верски-те заедници д-р Анте Поповски, секретарот на Бирото за односи со странство г. Димитар Колемишевски, потпретседателот на Македонската академија на науките и уметностите проф. д-р Харалампије Поленаковиќ и проректорот на Универзитетот „Кирил и Методиј“ проф. д-р Димитар Грчев. Црковната делегација пак, ја предводеше поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. Доситеј, заедно со членовите на Светиот синод на МПЦ митрополитите злетовско-струмички г. Наум и дебарско-кичевскиот г. Методиј. Двете делегации без придружени од поголем број свештеници, од културни и јавни работници, како и од Камерниот оркестар при Филхармонијата на СР Македонија и Хорот на Радио-телевизија Скопје.

Уште со пристигнувањето на гостите во Рим, црковната делегација беше примена од претседателот на Ватиканскиот секретаријат за единство на христијаните, кардиналот Вилебрандс, во присуство на генералниот секретар на истиот Секретаријат, монсињор Хамер и секретарот на доброволната организација „Каритас интернационаlis“ Монсињор Баер.

Кардиналот г. Вилебрандс срдечно се поздрави со црковната делегација, ѝ ја изрази својата духовна радост и ѝ посака успех во светата народна мисија. Потоа, Неговото Блаженство г. Доситеј од името на делегацијата и од свое име, ја исказа благодарноста за топлиот прием и христијанското разбирање и, меѓу другото, рече:

тител Кирил, туку постојано го чувал во своите мисли и души неговиот светолик. Тоа го правиме со голема христијанска љубов, почит и благодарност кон ссловенскиот просветител свети Кирил, кој потекнува од дамнешните предци на македонскиот народ и овие деснози ја чувствуваат големата христијанска и евангелска скуменска радост што при Вас и Неговата Светост папата Павле VI најдоаме на сестрано разбиранье за ова наше христољубиво и родољубиво дело.

Потој, во дијалошка форма, кардиналот Монсињор Вилебрандс рече: „*Ние сме запознаени со историјатот на Гашата Црква и вашиот народ и се радуваме дека и вие работите врз јакнењето на екуменизмот во светот и премостување на сè она што ги раздвојувало христијаните, а прифаќање на она што ги соединува*“.

На 22 мај 1970 година во Рим, Неговата Светост папата Павле VI ја прими во специјална аудиенција делегацијата на Владата на СР Македонија и Македонската православна црква. Приемот траеше околу еден час. Притоа поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македонски господин Доситеј му ги пренесе на папата Павле VI поздравите од македонскиот народ и Македонската православна црква, заблагодарувајќи му се на аудиенцијата и срдечниот прием, и меѓу другото рече:

„*Позволете, Ваша Светост, срдечно да Ви заблагодариме на приемот и воедно да Ви ги пренесеме поздравите од македонскиот народ и од вернишите и свештенството на Македонската православна црква. Исто така, Ви благодариме што најдовме на христијанско разбиранье при Вас и Вашите соработници, да можеме да поставиме и откриеме спомен-плоча над гробот на ссловенскиот просветител свети Кирил во црквата „Свети Климент“, од името на благодарниот и признателен македонски народ.*

„*Ние сме претставници на тој народ, кој во текот на својата национална и црковна историја преживел вековни ропства и благодарејќи на бесмртното дело оставено од рамноапостолите свети Кирил и Методиј и нивните ученици успеал да го сочува своето национално обележје, својот култ и својата православна вера.*

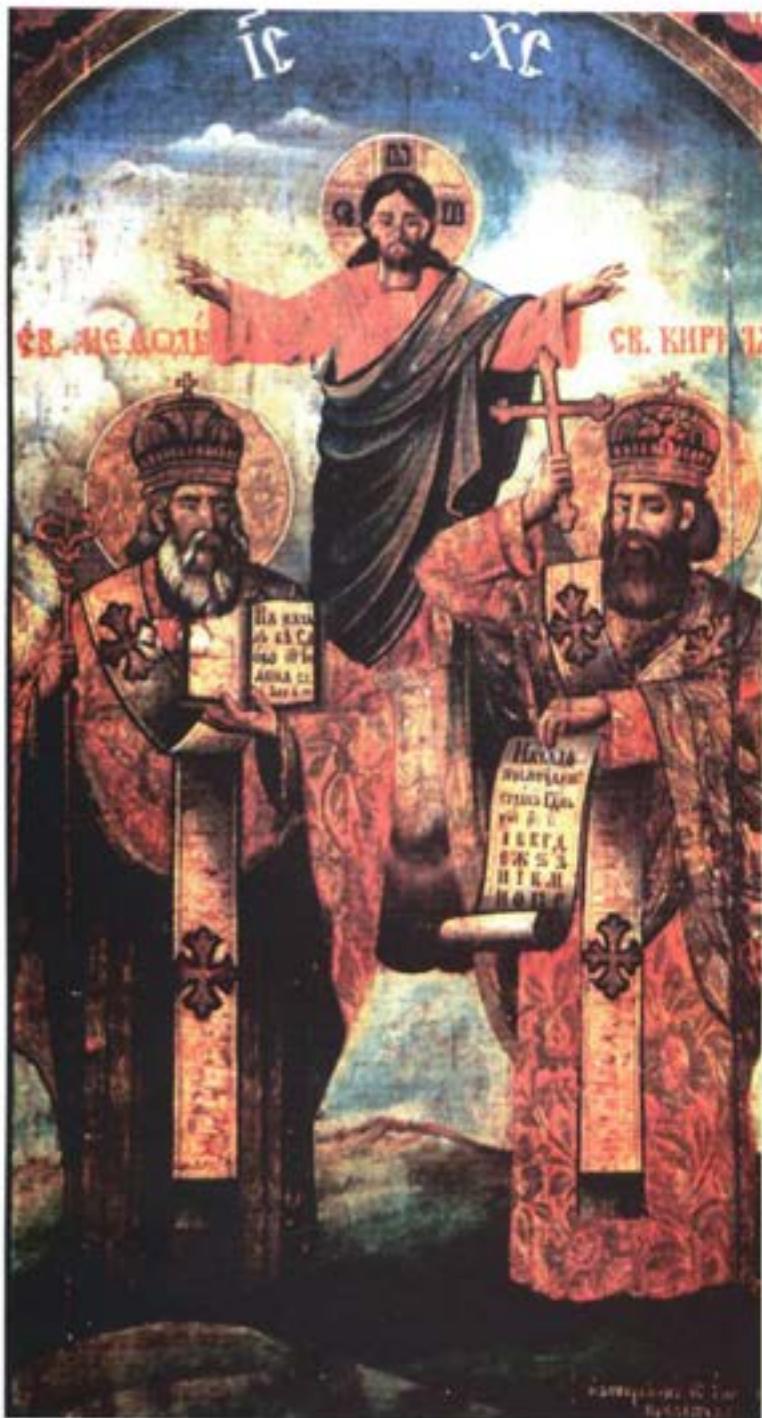
„*Нашиот народ и црква знаат што значи да се биде национално и црковно поробен, па одејќи по зацртаниот пат на свети Кирил и Методиј и нивните ученици, на чело со свети Климент Охридски, се залагаме за остварувањето на прокламираните екуменски принципи и Ве уверуваме дека Македонската православна црква безрезервно ги спроведува во живот и се стреми кон нивното полно остварување.*“

Потоа, папата се поздрави со митрополитот господин Наум, кој меѓу другото рече: „*Во нашата Митрополија каде што духовно раководиме, во градот Струмица се наоѓа голема светиња посветена на Светите петнаесет тивериополски маченици, со чија вера нашиот народ се налахнуваше во текот на многуте ропства и успеал да ја сочува својата прадедовска православна вера и своите народни традиции.*“

Се поздрави со митрополитот дебарско-кичевски господин Методиј, кој, откако се претстави, во своето поздравно слово ја истакна големата црковно-национална улога на Светиклиментовиот град Охрид - „*Мал Ерусалим и Сион за словенските народи*“ и нагласи дека Македонската православна црква ги негува



Св. Кирил и Методиј пред папата Адријан II бараат словенска богослужба,
слика во масло, во црквата „Св. Климент“ во Рим



Свсти Кирил и Методиј, икона од Штип

ционална улога на Свети Климентовиот град Охрид - „Мал Ерусалим и Сион за словенските народи“ и нагласи дека Македонската православна црква ги негува традициите на св. Кирил и Методиј и нивните ученици св. Климент и Наум Охридски, нејзини основоположници, и настојува да ги спроведе во живот принципите на екуменизмот.

Поздравувајќи се со папата Павле VI потпретседателот на Собранието на СР Македонија г. Ванчо Апостолски, меѓу другото, рече: „Ваша Светост, позовете ми од името на Владата на СР Македонија и наше лично име да Ви заблагодариме за моралната и материјална помош што ја дадовте по катастрофалниот земјотрес што го снајде Скопје и неговите жители, како и за другите пострадани места во нашата земја, и Ве уверуваме дека тој Ваш акт на христијанската солидарност ќе остане со особена почит длабоко всаден во нашите чувства“.

На приемот неговата Светост папата ѝ упати на црковната и државната делегација на Македонија и на македонскиот народ една порака со следната содржина:

„Мошне сум скрен што можам да ја поздравам делегацијата на високи личности од Социјалистичка Република Македонија, која дојде на комеморација на големиот свети Кирил, кого, како и неговиот брат свети Методиј, оправдано го слават како апостол словенски, основач на словенската книжевност.

Свети Кирил беше голем апостол, кој знаеше на посебен начин да ја оствари рамнотежата меѓу бањето на единство и законот на различност. Тој го основа ова традиционално и неменливо начело: црквата ги почитува и ги прифаќа сите услови, сите извори, сите животни облици на народот, со кои се заветува Евангелието на Господ, прочистувајќи ги, зацврстувајќи ги и здружувајќи ги. Така свети Кирил и Методиј може да го постигнат Христово-то откровение, и литургискиот и духовниот живот на христијаните да го одомакат во културниот живот на словенските народи.

Меѓутоа, колку напори му требаа на свети Кирил за да го оствари таквото дело.

Неговото вллабочување во јазикот и културата на словенските народи беше плод на долго и настојчиво проучување, постојано одречување, поткрепено со ретка генијалност, способно, на тој јазик и на таа култура, да ѝ го даде првото писмо, што ќе послужи како адекватно средство да се изрази и прошири преку Светото писмо.

Со тоа тој ги постави темелите на огромниот книжевен и културен развој, кој, сè до денес, се проширува, разградува, развој на кој вашиот народ му даде голем придонес.

Ние сме ви многу благодарни на вашата посета.

Нека свети Кирил, кој и натаму останува пример за денешните луѓе во настојувањето да се приспособат кон новонастанатите промени, ве вдахновува во вашите напори за слога и мир меѓу народите со различни култури и традиции..

На свети Кирил Солунски
Славенски просветител
со благодарност
од македонскиот народ



SANCTO CYRILLO THESSALONICE
EXCULTORI HUMANITATIS
OMNITUM SLAVORUM
GRATISSIMUS
MACEDONUM POPULUS

Сломен плачата на гробот

Гробот на св. Кирил во црквата „Св. Климент“ во Рим



На крајот, папата топло им се заблагодари на своите гости за големиот и драгоцен подарок - оригинална икона „Св. Крштение на Господе Исуса Христа“ од манастирот „Св. Богородица“ с. Карпино-Кумановско, од XVI век, која ја симболизира културната самостојност на македонскиот народ, како и Светото евангелие (во кожни корици) печатено на македонски јазик, чија основа ја поставил свети Кирил.

Домаќинот им врачи подариши на своите гости, пожелувајќи им успех во нивната црковно-народна мисија.

По повод денот на св. Кирил и Методиј - 24 мај, на претпразненството на 23 мај 1970 година во Рим се одржа, очекуваната со голема радост и гордост пригодна свеченост во базиликата „Свети Климент“ каде што веќе полни 11 векови се наоѓаат светите останки на св. Кирил Солунски.

Свеченостите почнаа со молепствието над гробот на свети Кирил, на кое чинодејствуваа поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македонски господин Доситеј и членовите на Светиот архиерејски синод на МПЦ: митрополитот злетовско-струмички господин Наум и митрополитот дебарско-кичевски господин Методиј со асистенција на дваесетмина свештеници од Македонија.

Претставникот на Владата на СР Македонија, потпретседателот на Собранието на СРМ г. Ванчо Апостолски и претседателот на Комисијата за верски прашања и член на Извршниот совет на СР Македонија г. Анте Поповски положија венец од Социјалистичка Република Македонија на гробот на свети Кирил.

На свечениот чин - молепствие и откривање на спомен-плочата присуствуваа и претседателот на Сојузната комисија за верски прашања во СФР Југославија г. Мило Јовичевиќ, југословенскиот амбасадор во Рим г. Срѓан Прича, членовите на Радио-телевизијата и Хорот и Филхармонијата на СР Македонија од Скопје и голем број културни и јавни работници, како и туристи, кои специјално допатуваа во Рим, за да учествуваат на оваа наша голема национална свеченост и на тој начин да му одадат почит на својот далечен и заслужен предок.

Архиепископот охридски и македонски господин Доситеј ја откри Спомен-плочата изработена во бакар на која на македонски и латински е испишан следниот текст:

„НА СВЕТИ КИРИЛ СОЛУНСКИ, СЕСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТИТЕЛ СО БЛАГОДАРНОСТ ОД МАКЕДОНСКИОТ НАРОД“.

Од името на македонскиот народ и Македонската православна црква говореше архиепископот господин Доситеј кој рече:

Пресвети и преблажени наш, преподобни оче Кириле,

Над гробот каде почиваат Твоите свети мошти, денес во овој миг се најдуваме ние потомците, чедата на народот од чии пазуви си излегол и Ти, преподобни оче Кириле Солунски. Се најдуваат чедата на оној народ на чиј

јазик си го направил најблагородниот и животворен чекор во просветувањето и зацврстувањето во верата Божја на словенските народи.

Овде во вечниот град Рим, дојдени од нашата Македонија, која била удостоена од спасителната мисија и на св. Апостол Павле, се најдуваме ние преставниците на македонскиот народ и Црква. Тука сме ние наследниците на Вашите ученици и следбеници, на рамноапостолите и нашите светители и просветители св. Климент и Наум, охридските чудотворци.

Тука над Твојот гроб дојдени сме да Ти се помолиме, преподобни оче Кириле, и скромно да Ти искажеме должна признателност и благодарност. Зашто, Твоите молитви и просветителното дело се најзаслужните што, и Твојот македонски народ, заедно со другите Словенски народи, можеше да ги преобрди тешките искушенија низ кои мораше да помине во својата макотрпна национална и црковна историја.

Додека ги изговарам овие зборови, чувствуваам дека Ти, преподобни оче Кириле, со право ми го поставуваш прашањето: Зашто ова го чиниме со вакво големо задочнување? Зашто се работи за доцнење од цела една епоха, 1.101 година од Твојата смрт?

Сакаме да ТЕ увериме, преподобни оче Кириле, дека тоа не се должи на невниманието, непризнанието, уште помалку на неблагодарноста на Твојот народ. Причините за ова се исклучиво во тешкото и макотрпно минато, низ кое македонскиот народ и светата Македонска православна црква мораше да помине. Требаше да помине повеќе од еден милениум на тешко ропство, за да, слава на Бога, на Вас свети браќа и наши патрони свети Климент и Наум и македонскиот народ да го огради сончето на слободата, а светата Македонска православна црква да го продолжи благородниот пат на Светоклиментовата Охридска архиепископија, што беше неканонски и од иноверна власт прекината во когната 1767 година.

Преподобни оче Кириле,

Македонскиот народ дури пред четврт век, и тоа само во еден дел од својата сакана земја, се најде слободен. Оној народ на чии јазик, со Божјата промисла, Ти ги преведе првите книги на словенски јазик и со словенско писмо, народот на Светоклиментовиот древен Охрид, каде пред повеќе од илјада години работеши и првиот Словенски народен универзитет, низ кој поминале преку 3.500 ученици, народот што има големи заслуги за просветата на сите словенски народи, ја имаше најтрагичната судбина последен да се ослободи и со својот литературен јазик последен да влезе во ризницата на светската култура и цивилизација.

Меѓутоа, ТЕ уверувам, преподобни оче Кириле, дека во тешките дни на искушенијата, низ кои врвше мојот народ и Црква, честите молитви што нечујно ги искажуваше кон Господа нашиот човек, без упатени и кон Тебе, кон Твојот брат св. Методија и Вашите ученици свети Климент и Наум, Сава, Горазд и Ангеларија. Преку Вас Спасителот, Господ Бог ги услиши нашите

молитви и све денес ние на глас Ве славиме и ја искажуваме нашата топла и срдечна благодарност.

Можеби ќе ни замериш преподобни оче Кириле, што на вака скромен начин ја искажуваме нашата благодарност. Те уверуваме дека е тоа честитата и срдечна интима што кон Тебе ја изразува Твојот македонски народ и Црква. Нека оваа скромна плоча биде само симболот на нашата безграницна почит и благодарност. А приклонувајќи се кон Тебе, ние Ти се молиме, како досега, така и во иднина да бидеш наш застапник пред престолот Господов. Едновремено со честита совест Те уверуваме дека македонскиот православен народ верен на своите претшественици, е и ќе остане доследен кон спасителното учење на Христовата вера.

Во оваа прилика не можам, а да не искажам голема благодарност и кон блаженопочившиот св. отец папата Адријан II, што така својски ТЕ прими кон крајот на 867 година во Рим, како и на почитуваните ирски доминиканци, со чија заслуга и до денес се чувани Твоите св. мошти во овој Божи храм. Впрочем, тоа е должно внимание кон Тебе, преподобни оче Кириле, и заради тоа што со твоја заслуга моштите на свети Климент Римски денес почиваат во овој свети храм.

Поставувајќи ја оваа скромна спомен-плоча ние чувствуваате долг да изразиме признание и кон вечниот град Рим, што во неговите пазуви повеќе од 11 столетија почиваат светите мошти на равноапостолот и сесловенскиот просветител, на свети Кирил Солунски.

Приклонувајќи се во нашите божествени молитви пред Тебе, преподобни оче Кириле, Ти ветуваме дека доследно ќе го продолжиме патот кон спасението по кој Ти, свети Методија, свети Климент и Наум нас не поведовте. Зашто и денес Твоето учење е исто толку, ако не и повеќе нужно на луѓето и народите, човекот да биде брат со другиот, а границите се помалку да ги делат среќните и несреќните. Онака, како што Ти од Твојата татковина појде во други земји и татковини да ги учиш луѓето и народите.

АМИН!

На крајот, Хорот на Скопската радио-телевизија исполнуваат делови од „Литургијата на св. Јован Златоуст“ од познатиот македонски композитор од XIX век, Атанас Бадев.

Делегациите имаат повеќе пријеми кај официјални црковни и државни функционери и на секаде без пречекувани со мошне забележливо внимание, почитување и интересирање.

Делегацијата мошне срдечно беше пречекана и од страна на градоначалникот на Рим г. Клелио Дарида, кој на шефовите на делегациите архиепископот господин Доситеј и потпретседателот на Собранието на СР Македонија г. Ванчо Апостолски им врачи златни медали по повод 2700-годишнината од основањето на Рим, а на другите членови на делегациите спомен-плакети.

По завршувањето на главната свеченост откривањето на спомен-плочата над гробот на свети Кирил, нашите делегации со претседателот на Сојузната комисија за верски прашања г. Мило Јовичевиќ, југословенскиот пратеник при Светата столица г. Вјекослав Цврље и нивните соработници го посетија кардиналот Господин Шепар.

Домаќинот срдечно ги пречека своите гости и пројави голем интерес за приемот кај папата Павле VI, за средбите со високите претставници на римокатоличката црква, а особено за свеченостите по повод откривањето на спомен-плочата над гробот на свети Кирил.

Со посебно задоволство претставниците на обете делегации го истакнаа својот голем восхит од срдечноста и гостоприемноста на Неговата Светост папата Павле VI, кардиналот господин Вилебрандс и другите еминентни претставници на Римокатоличката црква.

На кардиналот господин Шепар му се исказа особена признателност и благодарност за неговиот вонреден придонес за успешното извршување на оваа мисија, како и за посредништвото при создавањето на присни екуменски врски со претставниците на католичката црква.

Во знак на внимание му беше предаден скромен - подарок *Албум на фрески* (копија) од најстарите цркви во Македонија.

Кардиналот господин Шепар топло се заблагодари на вниманието и го изрази своето големо задоволство за сè она што во името Божјо го сториле нашите делегации во Рим. Се извини што поради своето слабо здравје не можел лично да учествува на тие свечености. Мислено и духовно бил на истите.

На 24 мај 1970 година, делегацијата на Македонската православна црква, на чело со архиепископот господин Доситеј направи куртоазна посета на Ориенталниот институт во Рим, и тоа срдечно беше примена од ректорот г. Иван Жужек и професорскиот колегиум.

Неговото Блаженство со избрани зборови ги поздрави домаќините и им пожела успех во нивната научна и мисионерска работа, а потоа им предаде подароци: на ректорот своја лична фотографија и албум од репродукции на средновековните фрески и икони од манастирите и црквите во Македонија; на професорот г. Лачко ист албум; и на Институтот (за библиотеката): *Свето писмо на Новиот завет* (на македонски јазик); „*Свети Климент Охридски*“ (916-1966 година); „*Од свети Кирил и Методиј до нашите денови*“; *Молитвеник*; *Црковна историја на Македонската православна црква*; *Историја на македонскиот народ* (во три тома).

Од страна на државната делегација на СР Македонија на Институтот му беа подарени 50 одбрани дела од македонската историја и литература.

Во прекрасната сала Гонфалоне се одржа концертот на Хорот на Радио-телевизија Скопје, на чија програма се наоѓаше „*Златоустовата литургија*“ од Атанас Бадев, „*Иже херувими*“ од Трајко Прокопиев, „*Величание на св. Кирил и Методиј*“ од Тодор Скаловски, „*Тропар*“ и „*Светилен*“ од ораториумот „*Похвала Кирилу и Методију*“ од Томислав Зографски.

Во вторниот дел на програмата настапи Камерниот оркестар на Македонската филхармонија, под диригентство на г. Ванчо Чавдарски, кој исполни дела од македонските композитори: сунтата „*Тонска репродукција*“ од Миодраг Ја-

новски, „Полиномот бр. I“ за гудачки оркестар од Сотир Голабовски и „Класичната сунита“ за камерен оркестар од Томислав Зографски.

Целата оваа музичко-литерарна програма се одвиваше во импозантен амбиент украсен со изложените фрески од Македонија, посветени исклучиво на св. Кирил и Методиј и нивните ученици св. Климент и Наум Охридски.

•

Во 1970 година, МАНУ во два тома ги издаде поднесените реферати на симпозиумот: *Кирил Солунски, I, II*, (МАНУ-Скопје 1970). Од секцијата А (археологија, историја, историја на литературата, историја на уметноста), во првиот том објавени се интегралните реферати со резимиња на странски јазик, и тоа од научниците: Б. Алексова, С. Антолјак, К. Балабанов, Б. Бошковски, Ј. Братулиќ, Љ. Василев-Стефовска, Б. Грабар, Ц. Грозданов, В. Илиќ, М. Ђ. Љубинковиќ, Р. Љубинковиќ, П. Мильковиќ-Пепек, Б. Панов, Ј. Погачник, Х. Поленаковиќ, Г. Сп. Радојчиќ, З. Расолкоска-Николовска, Д. Стефанија, Н. Този, Г. Трифуновиќ, С. Троицки, М. Франичевиќ и Д. Шопов.

Во II дел, секција Б (лингвистика, палеографија, филологија) објавени се рефератите на: Д. Богдановиќ, Д. Брозовиќ, И. Веселинов, Ј. Врана, Г. Георгиевски, П. Хр. Илиевски, Б. Конески, М. Кравар, Х. Куна, З. Курцова, Р. Лелиќ, Л. Матејка, М. Миновски, Ж. Михајловиќ, А. Младеновиќ, В. Мошин, М. Мулик, О. Јашар-Настева, О. Недељковиќ, М. Павловиќ, М. Пантелиќ, В. Папазисовска, Б. Ристовска, Д. Стефановиќ, Б. Стичевиќ, В. Стојчевска-Антиќ, Р. Угринова-Скаловска и Љ. Штављанин-Горѓевиќ.

Богатството на тематиката и насловите на рефератите недвосмислено укажуваат на успешниот и богат симпозиум.



Кирил Солунски том I и II на МАНУ

Од 1970 година во Рим почна да излегува годишното списание „*Gloria a San Cirillo*”, секогаш на 24 мај (24 магтио Рома), во кое меѓудругото се застапени следните материјали: Во бројот од 1970 година воведна статија за светите браќа Кирил и Методиј напишал Гане Тодоровски. Петар Мильковик Пепек пишува во истиот број за ликовите на светите браќа од Солун и на нивните ученици во Македонија. Во 1971 година Георги Сталев објавува труд за улогата на светите браќа Кирил и Методиј како создавачи на словенската култура. Цветан Грозданов пишува за минијатурите во македонските средновековни ракописи. Драгослав Ортаков објавува статија за црковната музика во Македонија. Во бројот од 1972 година, пак, Бранко Панов дава историски пресек за делото на светите Кирил и Методиј меѓу Словените.

Списанието од 1974 година ѝ е посветено на македонската поезија. За бесмртното дело на светите Кирил и Методиј се однесува написот на Томе Саздов во бројот од 1975 година. Коста Балабанов се јавува со труд за култот на светите Кирил и Методиј во сликарството на Македонија од XIX век. Во списанието од 1976 година Блаже Конески говори за традицијата и делото на светите Кирил и Методиј. Во истиот број Драгослав Ортаков пишува за црковната музика во Македонија. Радмила Угринова-Скаловска во бројот од 1977 година пишува за старословенскиот јазик. Во 1978 година Вера С. Антиќ објавува статија за делото на светите Кирил и Методиј, а Блаже Конески есеј за св. Климент Охридски.

Во 1988 се појави јубилејниот број на списанието „20 anni della manifestazione“ „*La Jugoslavia in onore di San Cirillo*“. Во овој број со воведник се јавува Вера С. Антиќ и говори за делото на светите Кирил и Методиј. Следи и хронографија на дваесетте години од манифестијата „Југославија во чест на св. Кирил“ (1969-1987), 37-52 (во наредниот текст „Во чест на св. Кирил“).

Матеја МАТЕВСКИ СЕНКАТА ШТО ПЕЕ

Во Охрид,
пред книгот на Климентта

Пред твојот винчен чинкар во брчки расцутен
се спушта никој мојот ронлив поглед од езерска светлина
Твојата мисла долго ја модулира
темната смола на дрвото
и од катранот на времето зрачи твојот лик
нал мојата прашинка

Езерото благо ја прилружува твојата мисла
го ранува дрвеното море на вековите
врз ком стои кроткниот потез на твојата рака

Ми цути под черепот твојата ореовиниа блага
Од нејзините скудни и скржани обличини
се крева големиот облик на нашите прашинки
врз рамената на водите

Мене и ова едно летно пладне ми тежи
под сончевиот чад на охридските прозорци
а тебе беспрекуми брчките ти течат кон далечните лозја
и раката веќе трепери од калемот на маслинките

Езерото веќе се крева нал мрежата на монте очи
Од темните длаки на твојата ореоса снага
свести твосто време
Неговото сончево јаболко го луда езерото
и сенката ја учи да пее

ТРЕТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО РИМ

1971

Од 1970 година доаѓањето во вечниот град Рим не беше само оддавање почит на делото на свети Кирил Солунски и неговиот брат Методиј, туку и презентирање на достоинствата на Македонската православна црква и културата на македонскиот народ, која се базира токму на азбуката и писменоста што овие просветители ги втемелија во словенството, вградувајќи го јазикот на македонските Словени во писменоста на Словените. Од минатата година тоа се и „*Денови на македонска култура во Рим*“.

Манифестијата „*Македонските денови на културата во Рим*“ во 1971 година почна на денот на свети Кирил и Методиј, со оддавање почит на кирилометодиевското дело на гробот на свети Кирил Солунски. Свеченоста се одржа во базиликата „Свети Климент Римски“, во нејзината длабочина, таму каде што се наоѓа првобитната црква, којашто уште во 386 година е спомнувана во записи како една од најзначајните и најубавите, а свети Кирил Солунски, претчувствувајќи го својот близок крај, во 869 година изразил желба тута да го најде својот мир. Посмртните останки на свети Кирил Солунски се наоѓаат во новоподигната базилика која се темели на старата во капелата на Јосип Јурај Штросмајер.

По повод празникот на светите сесловенски рамноапостоли солунските браќа свети Кирил и Методиј, од 23 до 29 мај 1971 година во Рим престојуваше делегација на Македонската православна црква и на општествено-культурните работници на СР Македонија, и тоа: црковната делегација ја предводеше злетовско-струмичкиот митрополит г. Наум, во придружба на протоереј-ставрофор Стојче Петров и протоѓаконот Стојан Јанковски, додека членови на културно-просветната делегација на СР Македонија ја предводеше Феми Мучи, помошник републички секретар за внатрешни работи. Заедно со делегацијата во Рим допатуваа Хорот на Радио-телевизија Скопје со своите солисти Елисавета Христова и Благој Николовски, како и диригентот Драган Шуплевски.

На празникот, на 24 мај, на гробот на свети Кирил Солунски во базиликата „Свети Климент Римски“, на свечен начин, црковната делегација, на чело со Неговото Високопреосвещенство митрополитот г. Наум, во присуство на амбасадорот на СФРЈ при Ватикан, г. Вјекослав Цврље и другите членови на амбасадата, положи венец и беше отслужен молебен. Кон величественоста на овој чин на оддавање почит на делото на свети Кирил Солунски и неговиот брат Методиј, кои ја создадоа првата словенска азбука и ги напишаа првите книги на словенски јазик, на јазикот на македонските Словени, на кои се градени културите на словенските народи, придонесе и Хорот на Радио-телевизија Скопје со исполнувањето на духовната музика на словенски и македонски композитори.

На свечена пригода, злетовско-струмичкиот митрополит г. Наум на гробот на свети Кирил Солунски одржа слово, при што, меѓу другото, рече:

...И годинава светиот град ја почувствува делегацијата на Македонската православна црква. Ние тоа високо го почитуваме и длабоко го цените, и затоа сме и ополномочени во името на македонскиот народ, на вечној град, во лицето на неговите црковни и граѓански претставници да му ја пренесеме молитвената благодарност и топлите желби за секое негово евангелско преуспевање.

Длабоко и до восхит молитвено благодарни кон Твоето осведочено ходатјство пред воскреснатиот наш Бог и Спасител Исус Христос, Кириле оче наш свети, свеќ и годинава светата автокефална Македонска православна црква во обновената Светиклиментова Охридска архиепископија, во лицето на своите бескомпромисни последователи и почитатели како силни акценти на духовно-патриотскиот елан на македонското поднебје, себлаговејно застанале пред светиот и целебен Твој трон, манифестирајќи ритуално-патриотски доказ на својата признателност кон Тебе и кон Твојот брат Методиј...

Манифестијата „Македонските денови на културата во Рим“ продолжи истата вечер, во ораториумот Гонфалоне, со концертот на Скопскиот хор, под диригенство на Драган Шуплевски и солистите Благоја Николовски и Елизавета Христова, што го даде за абонентите на Корпо полифонико Романо, во чијашто соработка беше организирано ова гостување. Исто така, во Гонфалоне, црквичка во стариот дел на градот, подигната и зографисана во почетокот на XV век, беше даден концерт за поканетите личности од амбасадорот на СФРЈ при Република Италија, Срѓо Прица, на кој меѓу другите, присуствуваше и амбасадорот на СФРЈ при Ватикан, Вјекослав Цврље. На програмата, покрај делата од Петар Илич-Чајковски, Павле Песников, Стеван Мокрањац и Сергеј Рахманинов, во вториот дел беа застапени композиции од македонските композитори Атанас Бадев, Трајко Прокопиев, Властимир Николовски, Томислав Зографски и Тодор Скаловски. Концертот беше добро примен од публиката, особено беше поздравена композицијата „Слава за свети Кирил и Методиј“ од Тодор Скаловски.

Хорот на Радио-телевизија Скопје го одржа третиот концерт во живописното крајбрежно гратче Терачино, за членовите на Лино-клубот, коишто тие денови имаа симпозиум. И овој концерт што се одржа во просториите на црквата „Свети Салваторе“ беше поздравен со френетичен аплауз.

На 28 мај, пак, во библиотеката на Институтот за ориенталистика на Ватикан беше отворена изложба на минијатури од средновековни македонски ракописи, копии од Љ. Стефовска-Василев, во експозиција на Нико Този. Изложбата ја отвори амбасадорот г. Вјекослав Цврље, а нејзиното прикажување го поздрави и ректорот на Институтот проф. Иван Жужек. Презентирајќи ја изложбата, г. Цврље, меѓу другото, истакна:

„Македонскиот народ, познат со својата долга и маченичка историја, кој живеел и создавал не од вчера (како што сакаат некои да тврдат), туку многу векови наназад, кој создал своја Црква, свои богословски училишта, своја култура, првиот Словенски универзитет и така натаму, во текот на вековите во своите скриптарии, кои во најголем број постоеле во рамките на црквите и

манастирите, создал една богата колекција ракописи познати по нивната уметничка убавина. Но, поради различни историски околности, ова значајно историско богатство на единствените ракописи (впрочем исто се случило и со иконите), се изнесени од подрачјето на кое се создадени и денес се наоѓаат во библиотеки и во приватни колекции, блиски и далечни. Тоа е основниот мотив поради кој претставниците на културата на денешна СР Македонија не без во можност да донесат и да ни ги покажат оригиналите, а со тоа и сето блескаво богатство на средновековните македонски ракописи и истовремено и на македонските минијатури...

Денешниот културен и креативен процес на уметноста на македонскиот народ во рамките на југословенската федерација, продолжи Г. Цврље, и не можеше да почне од создавањето на Македонската република, туку е преломно и слободно продолжување, богато со различности на илјадагодишната македонска култура. Почетошите на ракописите и литературната активност кај Македонците истовремено претставуваат почеток за литературата на словенските народи воопшто, зашто првите словенски текстови што ги создадоа просветителите свети Кирил и Методиј се пишувани на дијалект на македонските Словени."

Изложбата на минијатурите од средновековните македонски ракописи остана и натаму да се прикажува за посетителите на Институтот за ориенталистика, а Хорот на Радио-телевизија Скопје по концертот во гратчето Терачино се врати во Скопје, додека делегацијата на Македонската православна црква, на чело со митрополитот г. Наум остана во Рим извесно време. Имено, црковната делегација водеше разговори со претставници на Светата столица и Секретаријатот за единство на христијаните, како и со Колегиумот на чехословачкиот институт „Свети Кирил и Методиј“.

Посетата на црковната делегација во Рим како и средбите и разговорите поврзани со програмската работа низ сите свечености, одржани по повод празникот на светите браќа Кирил и Методиј, беа оценети позитивно. Посебно одржаниот молебен на гробот на свети Кирил Солунски, учеството на Хорот на Радио-телевизија Скопје и на делегацијата на општествено-културните работници од СР Македонија, уште еднаш ги потврдија добрите односи на релација црква-држава, а со тоа се придонесе и за посилна афирмација на Македонската православна црква и на Македонија.



Владимир Мошин „Словенски ракописи во Македонија“ I, II, Скопје 1971. (Соработници: Лидија Славева, Султана Кроневска, Јованка Јакимова). „Македонија - земја на првото запознавање на словенските просветители Кирил и Методиј со словенскиот јазик; лулка на словенската писменост, врз чие создавање работеле првите ученици и соработници на солунските браќа, Климент и Наум; јадро на Самоиловата држава, која во последната четвртина на X век го опфаќала и Преслав, центарот на бугарската просвета, во т.н. златно време на Климентовите современици Јован Егзарх и Константин Презвитер... денеска, поради историските околности, е можеби најсиромашната од сите словенски земји со ова старо ракописно богатство“ - Со овој вовед В. Мошин го започнува предговорот кон важното и значајно дело - описот на словенските ракописи во Македонија. Авторот на двата тома, заедно со соработниците, ги описал зачува-

ните ракописи, кои денес се сопственост на следните установи: Архив на Македонија, Народна и универзитетска библиотека, Филозофски (денес Филолошки) факултет, Институт за македонски јазик, Скопска митрополија, храм Св. Богојавление во Прилеп, црква во село Ропотово - Прилеп, манастир „Св. Јован Бигорски“, манастир „Св. Пречиста“ - Кичевско, Народен музеј Охрид, Историски архив Охрид, Историски архив Титов Велес, Стојмир Поповски с. Манастир, Доленци, Кичевско, село Лавчани - Кичевско. Описаны се 134 ракописи, 18 фрагменти, 58 документи, записи и писма.

При описувањето на ракописите авторите се служеле со сите пропозиции од достигната на современата палеографска наука и експерирани се најважните наслови и поднаслови, со сите нужни податоци, за да се добие целосна претстава за односниот ракопис. Вториот том содржи фотокопии од описаните ракописи.



Концерт во Рим, во време на свештеностите во чест на св. Кирил, 1971 година

ЧЕТВРТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1972

Традиционалната манифестација „Денови на македонската култура“ во Рим, годинава се одржа од 24 до 28 мај. Иако таа не беше вклучена во меѓународната програма за културна соработка, сепак беше изведена под покровителство на градоначалникот на Рим, а беше целосно посветена на македонското народно творештво. За време манифестацијата што ја организираше Комисијата за културни врски со странство, беше отворена изложбата „Народната уметност на Македонија“, што ја подготви Етнолошкиот музеј од Скопје, додека членовите наrenomираниот ансамбл за народни игри и песни „Танец“ од Скопје приреди концерти во Рим, Терачино и Неапол. Професорот д-р Кирил Пенушлиски, пак, одржа предавање за народното творештво на Македонија.

На годинешното, четврто по ред, поклонение на гробот на свети Кирил Солунски, како и во минатите години, гробот го посетија и положија венец и свежо цвеќе државна и црковна делегација. Во државната делегација што ја предводеше д-р Деса Мильовска, републички секретар за култура при Извршниот совет на СР Македонија, беа професорот на Филозофскиот факултет д-р Кирил Пенушлиски, д-р Димче Коцо, претставник на Македонската академија на науките и уметностите, Кочо Битолјану, потпретседател на Градското собрание на град Скопје и Вера Кличкова, директор на Етнолошкиот музеј. Црковната делегација, пак, ја предводеше неговото високопреосвештенство митрополитот американско-канадско-австралиски г. Кирил, а во делегацијата беа и протоереј-ставрофор Методи Гогов, ректор на Македонската православна богословија и протоѓаконот Александар Цандовски. По повод манифестацијата отпечатена е пригодна публикација „Слава на свети Кирил“ со илустрации и текстови на македонски јазик.

Четвртото поклонение на гробот на свети Кирил Солунски, кој тврдо веруваше во божественоста на евангелието и рамноправноста на словенскиот јазик со латинскиот, грчкиот и еврејскиот, ќе остане забележано по тоа што за првпат над овој гроб прозвучи македонскиот современ литературен збор во црковната служба (молебенот), во која досега се употребуваше црковнословенскиот јазик. Овој светол чин на оддавање почит на македонските и сесловенските просветители, го отслужи американско-канадско-австралискиот митрополит г. Кирил, заедно со протоѓаконот Методи Гогов и протоѓаконот Александар Цандовски, а со учество на хорот на ансамблот „Танец“. Во говорот пред присутните гости, поклоници и туристи, митрополитот Кирил меѓу другото, истакна:

„Светите браќа Кирил и Методиј биле вистински апостоли, учители и просветители за сите словенски народи. Тие им ја дале писменоста и преку неа им го доближиле Христовото евангелско учење, со што ни создале широки

и светли хоризонти за сестран духовнокултурен напредок. - И ние Македонците и Македонската православна црква, отсекогаш сме имале голема лъбов и длабока благодарност кон св. Кирил и Методиј. Ги чувствувааме близки и се гордееме со нив оти тие се родиле, израснале и духовно зрееле во средината на македонските Словени, нашите далечни праједовци, и што на нивниот јазик го превеле Светото писмо и другите свети книги. Иако тие израснале, се формирале и твореле на наше тло, иако нивните идеи, тогаш кога постоела опасност потполно да бидат уништени, биле прифатени, утврдени, проширенi и продлабочени, пак на наше тло - во светиот град Охрид, на сесловенскиот универзитет, воден од нивните ученици св. Климент и Наум и нивните следбеници, - ние сме далеку од помислата нив да ги присвојуваме само за себе. Напротив скрени сме што им припаѓаат на сите словенски народи, што инспирирани и водени од св. Дух, успеале да се ослободат од тесните регионални граници и го сфаќале светот како една неделива целина, а народите како едно големо семејство, кое треба да живее во дух на лъбов и сестрано културно соработување и заемно помагање..

Потоа бројните поклоници останаа и натаму крај гробот, целувајќи го и гробот и крстот и оставајќи подароци: пари, чорапи, кошули, крпи и друго, по старите обичаи во Македонија. Исто така, дел од поклониците изразија желба да им бидат кренати пресветите и спомнати имињата за здравје на нивните близки и пријатели, што им беше у доволено од протојерејот Методи Гогов.

По излегувањето од криптата, старешината на црквата патер Дуфи ги покани гостите од Македонија во својот кабинет, кадешто со нив се задржа во пријателски разговор, во кој, освен членовите на Македонската православна црква, зедеа учество и д-р Деса Мильовска и професорот Димче Коцо. Во разговорот, патер Дуфи ги информира гостите дека во изминатите години присуствуval на повеќе молебни, но дека овој молебен кај него оставил голем впечаток. Притоа, подараоците што на гробот на свети Кирил Солунски ги оставија македонските ходочасници му беа предадени на старешината на црквата, со објаснување дека сите подароци, според црковно-народните обичаи во Македонија ѝ припаѓаат на црквата. Државната делегација, пак, ѝ подари на управата на црквата фреско-копија на малтер со ликот на свети Климент Охридски, а митрополитот Кирил го замоли патер Дуфи да прими 100.000 лири во знак на благодарност за грижата околу гробот на светителот.

Во текот на престојот државно-црковната делегација имаше прием кај југословенскиот амбасадор при Ватикан г. Стане Колман, и кај југословенскиот амбасадор во Италија г. Миша Павичевиќ. Потоа беа одржани средби во Секретаријатот за единство на христијаните, со кардиналот Вилебрандс и со отците Питер и Цон, при што беше изразена благодарност што и овза година е обезбедено служењето молебен на гробот на свети Кирил Солунски. Во разговорот кардиналот Вилебрандс рече:

„Високо ја цениме улогата на православната црква. Ние веруваме дека православието може многу да помогне во реализацијето на екуменската идеја. Тоа може да даде голем придонес за зајакнување на екуменизмот во светот и заближување на христијанските цркви. Во сего ова што го прави Македонската православна црква ние гледаме знак на сестрана отвореност кон светот и кон

христијанските цркви. Тоа е навистина важно во процесот на зближувањето на христијаните со различни истории, култури и црковни традиции".

Митрополитот Кирил, пак, срдечно ги поздрави присутните и притоа меѓу другото, рече: „*Со најголем пистет и длабока молитва вчера се поклонивме пред гробот на свети Климент. Тој, заедно со своите соработници бил предвешник на духовна широчина и вистински скуменизам. Водени од желбата ова поклонение да добие сè пошироки размери и да му служи на скуменизмот, Светиот архиерейски синод на нашата Црква им се обрати со писмо на сите православни словенски цркви, овaa година да се направи заеднички молебен на гробот на свети Кирил. Тоа не се оствари, но ние веруваме дека во иднина и тоа ќе се прави.*“

Завршувајќи го својот говор, митрополитот Кирил му подари на кардиналот Вилебрандс фреска со ликот на свети Климент Римски (фреско-копија), чијшто оригинал е изработен 1295 година и се наоѓа во црквата „Св. Климент Охридски“ во Охрид. Тоа беше подарок од поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот Доситеј и од Светиот архиерейски синод. На крајот на кардиналот Вилебрандс митрополитот Кирил му ја пренесе поканата од поглаварот на Македонската православна црква да ја посети Македонија.

Незaborавен ќе остане и приемот кај градоначалникот на Рим, каде што се водеа пријателски и срдечни разговори, а по завршувањето на разговорите на двете делегации им беа предадени спомен-плакети лично од градоначалникот, кој беше љубезен и на делегацијата ѝ ги покажа сите знаменитости што се чуваат во Римската општина.

Потоа делегацијата беше примена од кардиналот Шепар во Конгрегацијата за вера, кадешто се водеа пријателски разговори. Во разговорот кардиналот Шепар рече: „*Ако некогаш ми се пружи прилика, сакам да ја посетам Македонија, особено Охрид и вредните христијански светини во него и околу него. Сакам да го видам Скопје, градот што толку многу настрада за време на катастрофалниот земјотрес. Ја следам неговата интензивна изградба и се радувам што така брзо се обновува и изградува.*“

Исто така, делегацијата на Македонија го посети Понтификалниот ориентален институт и имаше разговори со професорите и ректорот, монсињор д-р Иван Жужек, кој запознавајќи ги гостите со организацијата на Институтот и со дејноста на професорите, меѓу другото, нагласи: „*Освен професорот Михаил Лашко, сите сме од западен греко-православен обред, но сите имаме ориентален ум. Без ова не би можеле да ја проучуваме духовната ризница на Источната црква. Имаме 34 професори, 51 редовен студент и над 80 слушатели. Студентите се од над триесет народности, половината се од Запад и другите од Исток, меѓу кои има студенти од Либан, Грузија и Ерменија. Студентите ги подготвуваат, главно, за професори во богословиите, на богословските факултети, за црковни великаностојници, егumenски работници и научни работници.*“

Делегацијата на Македонската православна црква го посети и Словачкиот богословски институт „Свети Кирил и Методиј“, во придружба на професорот Лашко, кадешто беше пречекана од ректорот, патер Срефан со професорите и учениците, пред кои митрополитот Кирил говореше за улогата на светите браќа за сето словенство. Истиот ден делегацијата го посети д-р Антонио Јерков,



Свети Кирил и Методиј, споменик во камплексот на Универзитетот св. Кирил и Методиј-Скопје, автор Боро Митрически



Свети Кирил и Методиј, споменик-бронза во Охрид, автор Томе Серафимовски

директор на „Релациони Македонија“ и „Релациони религиозе“ голем пријател на македонскиот народ, со кого се задржа во подолг разговор.

Во текот на „Деновите на македонската култура“ во Рим беше отворена изложба на македонското народно творештво, која пред две години наиде на одличен прием во Париз. Изложбата ја подготви Етнолошкиот музеј од Скопје, а на неа беа прикажани 270 експонати од народното творештво: носии, везови, накит, кујуништво, резба и грнчарство. Низ таа уметност, низ црниот и црвениот конец, како што пее поетот, изразена е маката и вербата на поробуваниот македонски народ во подобар и посреќен живот. Д-р Кирил Пенушлиски преку предавањето за студентите од Ориенталниот институт во Неапол направи преглед на богатството од форми и содржини на македонските песни, игри, обичаи, усното кажување и друго.

Со своите концерти во Рим, Неапол и Терачино, „Танец“, пак, најцелосно ја заокружи темата. Преку својата спектакуларност, на италијанската публика живо ѝ го презентираше македонскиот бит и уметност низ која е проткасана и макотрпната историја на опстојување и себедоказување. Римските дневници настапите на „Танец“ ги забележуваа како своевидно доживување за римската публика.

„Деновите на македонската култура“ во Рим се обединети и во една публикација, којашто се појавува секоја година, а во која се поместени животот и делото на свети Кирил и Методиј и нивното општословенско дело, како и текстови за македонското народно творештво.



На 23 април 1972 година охридскиот и македонскиот архиепископ Господин Господин Доситеј го поставил камен-темелникот на Соборниот храм во Скопје „Свети Климент Охридски“. Првиот прилог од 1.000.000 динари го даде Неговото Блаженство Доситеј. На значајната свеченост настапи хорот на Македонската православна богословија „Свети Климент Охридски“. Во камен-темелникот беше оставена посебната повелба, потпишана од Неговото Блаженство архиепископот Доситеј и митрополитите.



На 30 септември и 1 октомври 1972 година во Охрид беше свечено одбележан петгодишниот јубилеј од автокефалноста на МПЦ. Чествувањето беше поврзано со празникот на седмочислениците: св. Кирил и Методиј, Климент и Наум, Сава, Горазд, Ангелариј. Во црквата „Света Софија“ беше одржана свечена духовна академија. Реферат поднесе Неговото Блаженство Доситеј.



Во 1972 година денот на словенските просветители и светители, Кирил и Методиј, беше свечено одбележан во Перт, Австралија. На свечената академија за нивното дело говореше протоерејот Спасе Стефановски. Во програмата се вклучија и учениците од неделното училиште „11 Октомври“, со дела посветени на браќата св. Кирил и Методиј.

Доне Илиевски „Автокефалноста на Македонската православна црква“, Скопје 1972.

Авторот Доне Илиевски со ова дело даде заокружена целина на развојните правци на МПЦ. Тој започнува со христијанизацијата пред доаѓањето на Словените, за времето од нивното дефинитивно наслување, посебно запирајќи го вниманието кон периодот од словенската писменост. Охридската архиепископија, од нејзиното формирање па сè до нејзиното укинување, зазема заслужен третман. Потоа следат хронолошките развојни периоди, сè до прогласувањето на автокефалноста на МПЦ.

Никифор Робовски „Старословенскиот јазик и старословенската култура“, Македонија, август 1972.

Авторот ги презентира чехословачките истражувања на средновековните словенски култури. Посебно го подвлекува трудот на д-р Анежка Видманова, која пишува: „*Прв словенски литературен јазик на нашата територија станал македонскиот дијалект, близок на Константин...*“

Списание „Климентов збор“ Торонто, 1972 година

Ова списание е орган на Македонската православна црква „Св. Климент Охридски“ во Торонто и претставува продолжение на списанието „Духовна искра“ што започна да излегува 1968 година. Првиот број се однесува на периодот јануари-јуни 1972 година и е печатен на 48 страници, на среден формат, на македонски јазик со кирилица, а кратка содржина на текстовите е дадена на английски јазик. Списанието се печатеше со извесни прекинувања во периодот од 1978 до 1988 година и претставуваше вистински гласник на активностите на доселеници во најголемата македонска колонија - Торонто.



ПЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1973

Традиционалната манифестација „Денови на македонската култура“ што по четврти пат се одржа од 24 до 30 мај во Рим и годинава беше во знакот на оддавањето почит на Кирилометодиевското дело, со одржување молебен на гробот на свети Кирил Солунски. Овој пат црковната делегација ја сочинува митрополитот дебарско-кичевски г. Методиј, факонот Јован Таковски, професор во богословијата „Св. Климент Охридски“ во Скопје и протоерей-страврофор Велко Филипов, секретар на Преспанско-битолската митрополија и претставник на Здружението на свештениците на СР Македонија, додека во државната делегација, односно во делегацијата на културата на чело со г. Благој Михов, секретар за односи со странство на Извршниот совет на СР Македонија, беа проф. д-р Харалампие Поленаковиќ, потпретседател на МАНУ, г. Димче Мире, директор на Архивот на Македонија, Тома Прошев, шеф на камерниот оркестар „Света Софија“, Борис Петковски, директор на Музејот за современа уметност, Глигор Чемерски, сликар и комесар на изложбата „16 современи македонски сликари“, Спасе Куновски и Борис Вишнински, претседател на Одборот за организирање на манифестацијата „Денови на македонската култура“ во Рим при Комисијата за културни врски со странство на СРМ, што беше и организатор на оваа манифестација.

Свеченоста на оддавање почит беше одржана токму на денот на свети Кирил и Методиј, на 24 мај, длабоко во катедралата „Свети Климент Римски“, таму каде што и сега постојат остатоци од ранохристијанска црква, од четвртиот век и каде што и сега можат да се покажат остатоци од четири тогашни римски куки. И годинава средиште на манифестацијата „Денови на македонската култура“ во Рим беше одржувањето молебен на гробот на свети Кирил Солунски, што се одржа на 24 мај, а на кој чинодејствуваше митрополитот дебарско-кичевски г. Методиј, заедно со свештени лица, а во присуство на целата делегација од Македонија, како и бројни поклоници од Македонија, меѓу кои имаше и неколку свештеници и монаси, кои беа дошле да му се поклонат на Свети Кирил. Манифестацијата ја збогати октетот на богословијата „Св. Климент Охридски“ од Скопје. На крајот Неговото Високопреосвештенство г. Методиј одржа говор во кој, меѓу другото, истакна:

...Вечниот град Рим, градот на светите апостоли и маченици Петар и Павле и безброј други, кои со својата маченичка крв го осветија и стана светилиште на многу поклоници, е чувар и на светите мошти на свети Кирил Солунски, како божји угодник.

Нека ми биде дозволено, од името на Светиот синод на Македонската православна црква и во свое име, за овза наша посета искрено да му заблагодариме на поглаварот на Католичката црква Неговата Светост папата Павле VI, кој во евангелската љубов и признателноста на возвишната христијанска мисија на св. Кирил, следејќи го патот на папата Адријан II, кој пред единаесет векови ја одобрил проповедта на словенски јазик на кој е извршена и богослужба во Рим, ѝ ја укажува својата висока чест на делегацијата на Македонската православна црква, високите претставници на Социјалистичка Република Македонија и вернишите со своето одобрение и прием.

Пресвети, преблажени и богоумудри оче Кириле,

Ние, твоите духовни чеда преродени, збогатени и просветени со премудроста Божја, преку твојата самопрерогна апостолска служба и подвиг, со кои ни се отворија дверите на Божјата премудрост, вистина и љубов, смиреност и молитвено се поклонуваме на твоите свети мошти и искрено те величаме: Радувай се, Кириле, златна труба на вистинското богоизпитување, преблажен учител на словенскиот род, изворе на животочната вода, вистински пастиру на словенското стадо.

Твојот евангелиски глас се пронесе по целиот словенски род и твоите зборови на роден јазик го закрепи нашиот народ во вистината Христова..

Во рамките на манифестијата „Денови на македонската култура“, ансамблот за модерна музика „Света Софија“, под диригентство на Тома Прошев одржа концерти во Рим, Неапол и Терачино. Во Неапол, пак, во Семинарот за славистика беше прикажана изложбата „Македонски поетски книги“, на која беа презентирани изданијата на Заедницата за издавачка дејност на НИП „Нова Македонија“, двете поетски ликовни збирки „Арс поетика“ со ликовно-творечка опрема, кои со форматот потсетуваат на мусандри изработени во дрво, песните на наградените на Струшките вечери на поезијата, објавени на јазикот на поетот и на македонски јазик, и пред сè репродукциите на графики на современите македонски ликовни творци Ордан Петрески и Петар Хаџи Бошков. Исто така, во галеријата „Гулија“, беше отворена изложбата под наслов „Современи македонски ликовни уметници“, со дела на 16 ликовни творци, за која зборуваше италијанскиот критичар Дарио Митаки, кој рече: „Овие млади луѓе се македонски и интернационални сликари. Нивната сила не е во спектаклот и во монтажата: таа е во една примарна енергија, било конструктивна, било отпорна, зашто тие со погледот и јасната мисла секогаш успеваат да копаат во човекот и во современите човечки барана“.

Проф. д-р Харалампие Поленаковиќ, пак, при отворањето на изложбата зборуваше за книжевните и културните врски меѓу Македонија и Италија од времето на свети Климент Охридски па наваму, правејќи осврт на македонската поетска продукција и посебно осврт на преведувачкото дело на поетите кои во своето творештво имаат преводи од италијански, како Григор Прличев, кој прв се обиде да го преведе од италијански познатиот еп „Бесниот Орландо“.

Во текот на манифестијата, се одржаа поголем број средби и разговори, меѓу кои треба да се одбележи оној што се одржа веднаш по молебенот со старешината на базиликата „Свети Климент Римски“, патер Дуфи, како и приемот и ручекот што амбасадорот г. Миша Павичевиќ го приреди во чест на

делегацијата. Исто така, делегацијата ја посети Ватиканската библиотека, каде директорот патер Штиклер ѝ го посочи Асемановото евангелие, што е пишувано со глаголско писмо во Македонија

По повод манифестијата „Денови на македонската култура“ во Рим, билтенот „Релациони Мачедонии“ што го уредува и издава г. Антонио Јерков, отпечати посебен број, а отпечатен е и нов број на публикацијата „Слава на свети Кирил“ („Gloria a San Cirillo“)



Харалампие Поленаковиќ „Во мугрите на словенската писменост“, Милад, Скопје 1973, 9-289.

Професорот Харалампие Поленаковиќ повеќе години ѝ посвети на средновековната книжевност во Македонија, кој предмет и го предаваше на Филозофскиот факултет во Скопје. Во 1973 година се појави петтомното издание на одбраните трудови на Х. Поленаковиќ, од кои една книга ѝ е посветена на средновековната книжевност во Македонија, со наслов „Во мугрите на словенската писменост“. Во овој труд се собрани најважните и најсуштинските студии на проф. Х. Поленаковиќ, поместени во два дела. Во првиот дел од книгата се наоѓаат тематските студии кои се однесуваат на почетоците на словенската писменост, на творешите на таа писменост, браката просветители Кирил и Методиј. Низ сите овие шест студии може да се каже дека читателот може да добие заокружена претстава за нивниот животен пат, за нивните бројни дејности, за дипломатскиот значај на мисиите што ги презеле за својот живот, за кирилометодиевското прашање кај Македонците во XIX' век.

Вториот дел од книгата содржи пет трудови, кои се однесуваат на Климент Охридски, родоначалникот на старата македонска литература. Во овој дел се изнесени ред хронолошки моменти од животниот пат и делото на Климент Охридски. Посебно се прави осврт врз неговото литературно дело, врз Панонските легенди, односот на нашите преродбеници кон Климента, потоа станува збор и за односот Климент Охридски - Црноризец Храбар.

На крајот од книгата доаѓа списокот на кратенките користени во трудовите.



Моше Алтбауер „Добромирово евангелие, кирилски споменик од XII век“, МАНУ, Скопје 1973.

Добромировото евангелие претставува значајно македонско евангелие. Тоа е четвороевангелие и било препишувано во јужномакедонски центар. Главниот текст од ова евангелие денес се чува во Народната библиотека во Ленинград, 183 листови. М. Алтбауер пронајде уште 23 листови од овој текст во манастирот „Света Катерина“ на Синај. Во издание на МАНУ се појави целосниот текст, подготвен од М. Алтбауер. За него е карактеристична правилната употреба на носовките со известни незначителни исклучоци. По проучувањата на овој текст од страна на: Вокресенски, Сперански и Јагиќ, изданието на М. Алтбауер пополн и дополн повеќе непознати и нејасни прашања во врска со ова најстаро кирилско евангелие.

ШЕСТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ РИМ

1974

И оваа година прекрасниот Рим, тој вечен град, како многумина го нарекуваат, беше место каде се презентираше дел од македонската култура. И сето тоа по повод традиционалните денови на културата од Македонија посветени на македонските и северовенските просветители свети Кирил и Методиј Солунски. Во текот на манифестијата „Денови на македонската култура“ во Рим, на италијанската јавност, или поточно на пријателите на поетскиот збор им беше презентиран дел од македонската современа поезија. Притоа, значаен белег на манифестијата даде отслужувањето на молебенот пред гробот на свети Кирил Солунски.

Овогодишната црковна делегација ја предводеше митрополитот американо-канадско-австралиски г. Кирил, а членови беа протоереј-ставрофор Методиј Гогов и факонот Јован Каровски (денешниот преспанско-битолски архијереј г. Петар), додека делегацијата од културата на Македонија ја предводеше проф. д-р Александар Спасов, заедно со членовите-поети Славко Јаневски, Матеја Матевски и Петре Андреевски. Во музичкиот дел, пак, настапија првенците на Скопската опера Гоѓѓа Божиков и Искра Божиновска-Савин, во клавирска придружба на Јасмина Георгиевска-Чакар.

Црковната делегација на 21 мај пристигна на аеродромот „Леонардо да Винчи“ во Рим, а на 22 мај отпатува со авион за Бари, кадешто беше пречекана од секретарот на Патристичкиот институт падре Дамјано Бова, од југословенскиот конзулат г. Г. Поповик и други претставници на југословенската дипломатија. Всушност, делегација отпатува во Бари како гостин на Патристичкиот институт, и по краткиот престој во доминиканскиот калуѓерски ред, во црквата „Св. Николај“, каде што се наоѓаат моштите на овој голем христијански светител, македонската црковна делегација отслужи благодарствен молебен на македонски јазик.

Во Патристичкиот екуменски институт делегацијата на Македонската православна црква имаше средба и водеше разговори со ректорот и професорите. Оваа институција е од понов датум, основана е пред пет години со цел да се запознае богатата ризница на светото православие, а со желба за екуменско зближување во православната црква. Во рамките на Институтот дејствуваат четири институции: Институт за патристичка литература и доктматско учење на црквата; Институт за патристичка литература и коментарите на Светото писмо; Институт за патристичка литература и богословието и Институт за патристичка литература и современиот христијански екуменизам.

Во текот на престојот во Бари, црковната делегација имаше средба и заеднички ручек со епископот Генадиос, епархиски архиереј за православните Грци

во Неапол под јурисдикција на Вселенската патријаршија од Цариград и професор на Патристичкиот институт во Бари. Притоа делегацијата го посети архиепископот на Бари Амброзио Алберто Балесперо, а потоа со авцион се врати повторно во Рим.

Во Рим, пак, на 24 мај на денот на свети Кирил и Методиј, делегацијата на Македонската православна црква беше официјално примена од секретарот за единство на христијаните при Светата столица кардиналот Вилебрандс и неговите соработници. Притоа, митрополитот г. Кирил ги пренесе поздравите од архиепископот Доситеј и членовите на Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква и ја изрази благодарноста за разбирањето и братската помош. Митрополитот Кирил, исто така, ги запозна домаќините и со постигнувањата на Македонската православна црква и нејзините настојувања на екуменски план.

Делегација од Македонија беше примена и во нејзина чест беше приреден ручек од југословенскиот амбасадор при Светата столица г. Стане Колман. На ручекот присуствуваа и југословенскиот амбасадор во Република Италија, г. Мишо Павиќевиќ, кардиналите Шепар и Вилебрандс и нивните блиски соработници, заменикот на кардиналот Казароли, како и професорите од понтификалните просветни институции: д-р Иван Жужек, г. Михаил Лацко и г. Антонио Корен. За време на ручекот беа водени оширен разговори со кардиналите Вилебрандс и Шепар и со нивните соработници.

Истиот ден во 17 часот беше отслужен благодарствен молебен над гробот на свети Кирил Солунски во базиликата „Свети Климент Римски“. На гробот беа положени венци и свежо цвеќе, а во придружба на хорот на институтот „Русикум“ митрополитот Кирил со свештените лица го служеше молебенот на македонски јазик. По молебенот, митрополитот Кирил го одржа следното пригодно слово:

...Се наоѓаме во големо светилиште. Пред малку се приклонивме пред светиот престол, во кој почиваат светите мошти на св. Кирил, а сега стоиме пред гробот во кој со векови почивала. Еве веќе шест години Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква испраќа своја делегација да се поклони и да се помоли од името на православниот македонски народ пред гробот и моштите на светителот и првоучителот на сите словенски народи рамноапостолот свети Кирил Солунски.

Изминаа цели единесет векови од блаженото упокоение на свети Кирил. Овде, во овој свет град во кој почиваат моштите на илјадници христијански маченици, во кој се и гробовите на врховните свети апостоли Петар и Павле, то завршил својот земен живот и овој свет човек, за кој свети Климент Охридски во своето похвално слово за него вели: „Уште од младост беше чист како ангел, се оддалечуваше и одбегнуваше од животните наслади... одеше само по оној пат, по кој се искачува на небото“. Украсен со силна вера во Бога, деноникно трудолубив, љубов кон Христовата вистина, со силна желба да му биде послушен на Бога во сè, да им служи и послужи на своите блиски, уште од најраната младост почнал да се подготвува за ова возвишено служење. Него-виот висок научен и духовно-морален авторитет е вистинската причина за да му бидат доверени одговорните мисионерски задачи кај Хазарите, Сарацените

и кај други источни народи. Најпосле, откако со успех ги завршил сите дотогашни мисионерски задачи, му била овозможена најголемата и најодговорната: да им го проповеда, заедно со својот брат Методиј, словото Божјо на словенски јазик на словенските племиња во Моравија и Панонија. Пред заминувањето во овие западни словенски земји, свети Кирил ја создал првата словенска азбука и ги превел најпотребните богослужбени книги од грчки на словенски. Најголемата негова заслуга е и во тоа што истовремено подготвил и не мал број ученици-последователи...

Во текот на престојот црковната делегација повторно го посети институтот „Русикум“, при што му подари дрвена статуа со фигура на Св. Климент Охридски и албум од репродукции на македонски икони. Потоа делегацијата го посети Понтификалниот ориентален институт, каде беше пречекана од ректорот Јурај Дежефе, а во разговорите учествуваа и професорите Алберт Аман, Вилјам Деврие, Роберт Тафт, Пелопидас Стефану, Џон Режат, Михаил Лашко, Винцент Поги и Алфонс Раес, коишто живо се интересираа за дејноста на Македонската православна црква.

Црковната делегација имаше средба и со ректорот на Словачкиот институт г. Доминик Хрушковски и професорот г. Михаил Лашко, а во разговорите учествувала и професорите: Андреј Павлинини, Андреј Шандор, Лудвик Машак, Алојз Андрејка, Стефан Враблез, Стефан Нахалка, Јозеф Томко, Франтишек Шкода и Антон Ботек. Митрополитот Кирил заедно со свештените лица отслужи молебен на македонски јазик во капелата на Институтот, која е посветена на свети Кирил и Методиј и на чијшто престол се наоѓаат моштите на свети Климент Охридски, подарени со специјална грамота од поглаварот на Македонската православна црква.

Посебен впечаток на делегацијата ѝ оставил средбата со г. Антонио Јерков, човекот со силна љубов и почит кон македонскиот народ, кон Македонската православна црква, кон македонското народно творештво и современите културни вредности. Инаку г. Јерков го преведуваше излагането на митрополитот Кирил во Понтификалниот институт, а ѝ посвети голем простор на оваа посета во своите публикации.

Во поетскиот дел од „Деновите на македонската култура“ што се одржа само во Рим, свои лични творби читала истакнатите поети од Македонија: Матеја Матевски, Славко Јаневски и Петре Андреевски, додека песните на италијански ги читала поетите Елио Филипо Акрока, Лино Курчи и Марио Сократе. Претставувајќи ја македонската поезија поетот Елио Филипо Акрока истакна: „Ова е вечер на пријателство со Македонија, со поетите од Македонија, со земјата со која се имам запознаено на Струшките вечери на поезијата“. Во продолжение поетот Акрока со воодушевување зборуваше за Македонија како мост и како престолнина на поезијата од целиот свет, кадешто се скрекаа поети од разни земји и континенти, затоа, рече тој, со право се вели дека поетите од Македонија се навистина браќа на сите поети од целиот свет.

Во воведното излаганье за современата македонска поезија проф. д-р Александар Спасов, покрај другото, нагласи: „Многу значаен резултат, имајќи ги предвид искуствата од пред три десетии на новоената македонска поезија, претставува достигнатата рамнотежа меѓу минатото и сегашноста. Со невиден

замав се надминати сите пречки и тешките наследства во несреќното минато. Поставен е солиден мост преку бездната на заостанатоста. Можеше да се случи поезијата да западне во инерцијата на провинцијализмот, меѓутоа, се забележува спротивното. Македонската денешна поезија најде видно и значајно место во консталцијата на балканската лирика". Во истата сала беше отворена изложба на избор на мапите „Реч љубовна“ и „Мостови“.

Во чест на манифестијата „Денови на македонската култура“ беше отпечатена публикацијата „Слава на свети Кирил“.



Климент Охридски; Житија. Слова. Поуки. Предговор: Харалампие Поленаковик; Избор, превод и коментар: Радмила Угринова - Скаловска; изд. „Македонска книга“ - библиотека „Од македонското книжевно наследство“, Скопје 1974, стр. 165.

Овој зборник од книжевни творби на Климент Охридски формира поширока претстава за делото на овој наш книжевен деец. Книжевните творби се преведени на современ македонски јазик, во што се овозможува со нивните содржини да се запознаат поширок круг читатели. Изборот е пропратен со предговор што го напиша Харалампие Поленаковик. Во предговорот внимание е задржано врз изворите за реконструкција на Климентовата биографија, на коментирањето на неговиот животен пат и на богатиот книжевен опус. Изборот, преводот и коментарот го направи Радмила Угринова - Скаловска. Веднаш по предговорот Угринова се осврнува кон изборот и преводот (што ги изврши на современ македонски јазик) од каде што се согледуваат начелата и методите со кои се служела при работата. Оттаму ја согледуваме и идејата, изборот да ги опфати сите книжевни родови од книжевниот опус на Климент. Така се предадени книжевни творби концентрирани во четири циклуси: *Похвали и житија на Кирила и Методиј; Општи поуки за празници, на апостоли и маченици; Поуки за големите христијански празници и Похвални слова на христијански светители*. Вкупно се застапени дваесет и три книжевни творби.



Константин Петров „Две високорелефни попрсја на св. Кирил и св. Методиј од XIV век“. Годишен зборник на Филозофскиот факултет, т. 26, Скопје 1974, 79-108.

Во трудот станува збор за скулпторската работа на Петар Парлер, во светилиштето на Храдчанска катедрала. Св. Кирил е претставен на возраст од 40 години.



СЕДМО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1975

И годинава на 24 мај во Рим, во базиликата „Свети Климент Римски“, македонскиот народ и Македонската православна црква го прославија и му заблагодарија на свети Кирил Солунски, кој јазикот на нивните предци го удостои во писменото кажување и токму со тој јазик им даде можност на македонскиот и на сите словенски народи за писмено разбиранье и молитви. А оддавањето почит и изразувањето благодарност за делото коешто двајцата солунски браќа ги издигна на ниво на светители почна со пењето на тропарот на свети Кирил и Методиј на македонски јазик.

На гробот на свети Кирил Солунски беше шефот на делегацијата на Македонската православна црква, митрополитот американско-канадски и австралиски г. Кирил, заедно со членовите: протоереј-ставрофор Методи Гогов и протогаконот Александар Цандовски. Во молебенот на гробот на свети Кирил Солунски, во базиликата „Свети Климент Римски“ учествуваа и протоерент-ставрофори Цветко Крстевски, архиерејски намесник од Прилеп, Дамјан Поповски, архиерејски намесник од Тетово, Кирил Николов, старешина на скопската црква „Св. Гоѓѓа“ во Чайк и протоерејот Васил Поповски, парох при црквата „Св. Недела“ во Битола, како и хорот на битолската црква „Свети Димитриј“. Крај гробот беа и претставници на повеќе понтификални просветни институции во Рим и мноштво поклоници од СР Македонија. Делегацијата од културата на СР Македонија ја сочинуваа г. Живко Василевски, републички секретар за култура, како шеф на делегацијата, а членови беа мецосопранот Милка Ефтимова, зиончелиската Душка Тасева и пијанистката Јасминка Чакар, кои, за разлика од предходните години, имаа мошне скромна програма за манифестијата „Денови на македонската култура“ во Рим, што се одржа од 21 до 25 мај годинава.

Оддавањето почит на свети Кирил Солунски започна уште во горниот дел на црквата од Штросмлеровата капела, кадешто се светите мошти на свети Кирил и од каде литијата тргна кон криптата, кон гробот на којшто државната делегација на чело со г. Живко Василевски и претставниците на двете југословенски амбасади во Рим положија венци и свежо цвете. По молебенот митрополитот г. Кирил, на гробот на свети Кирил, во своето слово меѓу другото, рече:

„Во историјата на секој народ има големи личности и предводници на судбоносни историски пресврти. Неспорно е дека ваквите личности за сите словенски народи се светите солунски браќа Кирил и Методиј. Епохата на нивната самопрекорна апостолска дејност е од решавачко значење за сите натамошни постигнувања. Со тоа што ја создале словенската азбука и ги поставиле цврстите темели на народниот словенски бит и словенско христијанство, тие создале можност да се изрази сè она што е специфично за нашата

словенска индивидуалност. И не само тоа. Со својот позитивен однос спрема она што е специфично словенско тие овозможиле натамошно развивање и индивидуализирање на одделните словенски народи. Во текот на вековите, во зависност од поднебјето, културно-историското наследство и своевидните влијанија се оформија повеќе словенски народи со своја своевидна самобитност и со своја физиономија. На тој начин се доби изнијансираниот повеќестран личен израз на црковните и културните дејности во сите области. Секој словенски народ во текот на својата историја го удрил својот личен печат врз она што е општо и заедничко. Оваа тенденција се забележува уште во далечното минато - во продолжувачкото дело на најталентираните ученици на светите браќа и на нашите големи светители и просветители - охридските чудотворци Климент и Наум. Вакви ученици и последователи имале Светите Браќа кај сите словенски народи..

Веднаш потоа старешината на базиликата „Свети Климент Римски“, отецот Лукас меѓу првите пристапи до митрополитот г. Кирил и рече: „*Восхiten сум од начинот на кој му се заблагодаруваат чедата на Македонската православна црква на сесловенскиот светител и просветител*“.

Својот престој во Рим делегацијата на Македонската православна црква го искористи и за контакти со високи претставници на Светата столица и голем број понтификални просветни институции. Така, делегацијата беше примена од кардиналите Шепар и Вилебрандс, кои пројавија интерес за животот и работата на Македонската православна црква, Македонската православна богословија, за изградбата на Соборната црква во Скопје, како и за градбата на римокатоличката катедрала во Скопје. Кардиналот Шепар се интересираше и за одржувањето на Црковно-народниот собор на Македонската православна црква, што се одржа во октомври 1974 година, како и за донесените одлуки и препораките во Резолуцијата.

Кардиналот Вилебрандс, пак, особено се интересираше за активноста на Македонската православна црква во повоениот период и за суштествената разлика меѓу дејноста на националните православни цркви на балканските народи во Македонија и дејноста што ја има денес самостојната Македонска народна црква. Притоа, митрополитот г. Кирил нагласи дека Македонската православна црква во овој период има можност да ги собира своите верници во татковината и надвор од неа во името на возвишените црковни идеали.

И овојпат делегацијата ги посети понтификалните просветни институции: Ориенталниот институт, „Русикум“, „Цуридичи“ и Словачкиот богословски институт „Свети Кирил и Методиј“, со што без з bogатeni разговорите од минатите средби. Особено беше интересна средбата во институтот „Цуридичи“ и разговорот со ректорот монсињор Кармело Нигро, како и со отецот Францис, кој во Рим дошол од централна Африка и кој подолго време се занимава со проучување на историјата на Македонската православна црква.

Двете делегации од Македонија беа, исто така, примени и од југословенскиот амбасадор во Италија г. Миша Павиќевиќ, кој приреди свечен прием по повод светикириловските свечености, на кој македонските уметници приредија концерт, а беа примени и од амбасадорот при Светата столица г. Стане Колман.

Годинава манифестијата „Денови на македонската култура“ во Рим имаше мошне скромна програма. Во присуство на двете делегации и претставници

те на културниот живот на Рим, како и членовите на двете амбасади и пријатели на Македонија од Рим, Милка Ефтикова алт, првенка на Јубљанската опера ја исполнит познатата арија на „*Орфеј*“ од истоимената опера на Глук „*Што ќе правам без Евридика*“ и Хабанера од „*Кармен*“ од Жорж Бизе, а Душка Тасева, професор на Високата музичка школа во Скопје ја исполнит Сонатата за виолончело и пијано од Вивалди и Малата и Свитата за виолончело од македонскиот композитор Аврамовски.

Во разговорите со делегацијата на СРМ, амбасадорите на СФРЈ далоа предлог оваа воспоставена традиција да се одржи и истовремено да се извидат можностите за нејзино прераснување во описанојугословенска манифестија.

•

Блаже Конески: „Од историјата на јазикот на словенската писменост во Македонија“, изд. Македонска книга, Скопје 1975, стр. 141

Овој труд на Блаже Конески, како што и самиот ќе каже во предговорот, претставува зборник од статии што го проследуваат „континуитетот на една писмена активност, со сите нејзини специфики, во смената на историските ситуации“. Според периодите што се проучуваат статиите се поделени во два дела: Стар период и Нов период.

Во „Стариот период“ се поместени истражувања од историјата на јазикот на словенската писменост во Македонија од нејзиното создавање во втората половина на IX век, сè до почетокот на XIX век. Во овој дел се вклопени статиите во кои се зборува за општиот развој на старата словенска писменост во Македонија; карактеристиките на македонската варијанта на црковнословенскиот јазик; зборот „боукаръ“ во апологијата на Црноризец Храбар; јазичните карактеристики во словата на Јоан Егзарх; црковнословенскиот јазик на фреските во Македонија; соопштението на Хоматијан во краткото житие на Климент, дека тој открил појасни букви и за варијантите на црковнословенскиот јазик во Македонија во првата половина на XIV век.

Во новиот период лингвистичкиот интерес е концентриран врз развојот на современиот македонски јазик. Таму посебно внимание им се посветува на состојбите во македонскиот јазик од XIX век до моментот кога беше создан новиот литературен јазик. Во овој дел се застапени статиите: За некон црковнословенски елементи во усната традиција во Македонија во XIX век; Стихови на глас трпезечки (епитафот на К. Пејчиновиќ); За еден прилепски ракопис од средината на XIX век; Факторот на традицијата во развитокот на македонскиот литературен јазик; Односот на К. П. Мисирков спрема факторот на традицијата во развитокот на литературниот јазик; За некои појави во лексиката на македонскиот говор и писмен јазик; а на крајот се коментира појавата на македонскиот речник и работата врз истиот.

•

„Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија“. Четирите томови се појавија под уредништво на Владимир Мошин (I, Скопје 1975; II, Скопје 1977; III, Скопје 1980; IV, Скопје 1981), а петтиот том се отпечати под уредништво на Владимир Мошин и Лидија Славева во Прилеп 1988 година.

„Зборник посветен на Димче Коцо (1967-1974)”, Скопје 1975.

Зборникот содржи трудови посветени на Димче Коцо, и тоа од повеќе области: историја на уметност, археологија, историја, со осврти врз разновидни периоди од развојот на Македонија.

„Триесет и три песни за Ерусалим” по повод „Во пресрет на 2000-годишнината на христијанството”, Гаврил Светогорец, издавач манастирот „Пресвета Богородица” - Матка - Скопје, Скопје 1975.

Јован КОТЕСКИ

СВЕТЛИНА

Клементу

А проповеда: Треба блесне и во бдеснјето сонце
Сонце со златен ореол и со посребрени гласој од славеј
Ни полноките не го сасенија твојот лик, Оче
Го прославуваме Бога во зрно пченица,
Во зрно грозје, во зрно љубов, во зрно светол храм
Во зрно себе ја поставуваме душата
И како на чесна трпеза
Ја осветлевуваме долгата патека низ мракот
Бевме создадени од премудра блажена мисла,
Ништите ги влечевме и во разбојот на времето
Ја сеевме кирилицата на бело ленено платно
Што го разгрнуваше нашиот вечен сјај
Кога гледавме перја од орелски крилја, Оче,
Мислата ни беше упатена кон Вселената,
Но ние останувавме длабоко на земјата како семе
Што ја разубавува плодноста на животот
Сплотени во сончевото грло од незаборав
Го плетејме сјајното гнездо од љубов
И му ја подававме раката на блискиот и далечниот
Како што се подава рака на Бога!
- Бегајте безглави, им викаваме на сеништата,
- Молкнете дијани, им велевме на злите,
Ищелени од раните ни отвораа нови рани,
Сите во злодобра ни ја поткупувза Таткошната
Меѓу светлината на Окото и светлината на Сончето
Брановите на Езерото ткаат вечна музика,
Дрвото се грани, семето про'тува, Оче,
Мислата ја достасува смислата на битот.

ОСМО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1976

Манифестијата на македонското културно и духовно создавање „Денови на македонската култура“ се одржа и оваа година во Рим и Неапол од 23 до 27 мај. Таа уште еднаш ги потврди можностите за успешно презентирање и афирмирање на македонските културни и духовни дострели и во средини каде што на овој план се заштитани богати традиции. Ваквите релации добиваат особено значење во светлината на фактот што манифестијата во Италија се одржува во чест на рамноапостолот свети Кирил Солунски, чиј мошти се наоѓаат во базиликата „Свети Климент Римски“. Се чини посебна чест што во слава на епохалното дело на свети Кирил, што стои во основата на писменоста и културниот развој на словенските народи, се презентира македонскиот растеж од културата и црквата, кој сè посведочено и поевидентно се вклучува во европските културни и духовни текови.

И оваа година како и во седумте минати, во Рим допатува делегација со претставници од државата и од црквата, и тоа: Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква како водач на делегацијата го одреди преосвештенниот епископ пелагониски г. Ангелариј, а членови беа прота-ставрофор Велко Филиповски, факонот Јован Таковски и г. Јовица Симоновски, додека државната делегација ја предводеше академик Ацо Шопов, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, во која се наоѓаат и членовите д-р Радмила Угринова-Скаловска, професор на скопскиот Филолошки факултет и Михаил Бенде, помошник претседател на Комисијата, како и ансамблот за игри и песни „Танец“.

Во деновите пред молебенот, црковната делегација посети повеќе понтификални просветни институции, меѓу кои: Ориенталниот институт, институтот „Русикум“, Словачкиот институт „Свети Кирил и Методиј“ и манастирот „Гротаферата“, кој се наоѓа недалеку од Рим. Исто така, делегацијата ја посети руско-католичката црква „Свети Антониј“, каде присуствуваше на светата литургија. Потоа, епископот г. Ангелариј, во сослужение на прота ставрофор Велко Филиповски, отец Антониј Корен и факонот Јован Таковски отслужи панахида за настраданите во земјотресот, што веќе ја беше зафатил северна Италија. На панахидата одговараше хорот на Ориенталниот институт, а потоа епископот г. Ангелариј одржа пригодно слово, во кое, меѓу другото, рече:

„Веста за катастрофалниот земјотрес што ги снајде североисточните предели од вашата земја длабоко ги трогна сите југословенски народи, а особено нас Македонците, кои пред 13 години ја доживеавме истата несреќа, кога катастрофалниот земјотрес го разруши нашиот главен град Скопје и однесе голем број човечки животи. Чувствувам света должност пред Бога, господарот

на живите и мртвите, да принесеме молитва за покој на душите на загинатите од земјотресот, за простување на нивните волни и неволни гревови и за живот вечен во царството небеско. Се молиме и за утеша на членовите на нивните семејства кои ја преживеа оваа трагедија".

На 24 мај, пак, делегацијата на Македонската православна црква, културната делегација, претставниците на амбасадите, ансамблот „Танец“ и бројните поклоници кои пристигнаа од Македонија влегоа во базиликата „Свети Климент Римски“. Сите тие се поклонија пред моштите на свети Кирил Солунски што се наоѓаат на престолот во базиликата, а потоа се формира литија до гробот. Хорот на црквата „Св. Петка“ од Скопје го пречека епископот г. Ангелариј, а потоа со пеење стасаа до гробот, на кој делегацијата на СР Македонија на чело со академикот Ацо Шопов, претставници на амбасадите положија венци со пригодна посвета. Веднаш потоа почна молебенот, на кој покрај пелагонискот епископ г. Ангелариј, служеа прота-ставрофор Велко Филиповски, Ѓаконот Јован Таковски, како членови на делегацијата, а со благослов на епископот г. Ангелариј зедоа учество протоеренте ставрофори Трајан Митревски, ректор на Македонската православна богословија во Скопје, Славчо Петров, старешина на црквата „Св. Петка“ во Скопје и свештеникот Илија Димитриевски, парох од Скопје.

Молебенот се служеше на македонски јазик, а на ектенијата на оваа света молитва одговараше хорот на ансамблот за народни игри и песни „Танец“ од Скопје облечени во народни македонски носии, со кој диригираше г. Гоко Димчевски кој годинава допатува во Рим за да учествува на манифестијата „Денови на македонската култура“.

По молебенот, епископот Ангелариј одржа пригодно слово, во кое покрај другото рече:

„На небескиот небесклон над вечниот град Рим, светлеа безброј звезди. Се радуваме што една од тие е и Свездата на нашиот народ и на сите Словени, големиот сесловенски просветител и учител, св. Кирил Солунски.“

Во времето на IX век, словенските народи, кои стоееле во незнанье и под сенката на смртта, светите солунски браќа, со светлоста на Христовото евангелие, ги просветиле, и ги накалемиле, како диви маслини, на благородното стебло на христијанството.

Во вршењето на оваа божествена мисија извршени се големи дела, но спохално и значајно за нас, како и за сето словенство е создавањето на првата наша азбука и описменувањето. Јазикот на македонските Словени, од Солун, што светите браќа добро го познавале го овековечија со словенското писмо, преведувајќи ги потребните книги, за светите богослужби и христијанската просвета што им беше доверена од кнезот Ростислав во Моравија. На тој начин ја поставија цврстата основа за натамошното црковно и културно издигнување на словенските народи.“

Христовата наука проповедана на словенски јазик - мајчин јазик, и на моравските Словени падна како здраво семе на плодната земја во широката нива на словенската душа. Нивните сотрудници и ученици, слично на Христовите апостоли, од Моравија, каде ја одвија мисијата Свети Кирил и Методиј

во проповедањето на Христа, се растириле по сите словенски земји и го проповедале и утврдиле започнатото дело на своите учители...

По молебенот и говорот на г. Ангелариј, професорот отец Лашко ги запозна присутните со историјата на базиликата „Свети Климент Римски“ и со историјата на криптата во која се наоѓа гробот и светите мошти на свети Кирил Солунски. Потоа, епископот Ангелариј се заблагодари на старешината на црквата и изрази топла благодарност за грижата околу чувањето и одржувањето на гробот на просветителот и учителот свети Кирил.

Во текот на манифестијата се одржаа бројни средби и разговори со претставници на ватиканските институции. Од приемите треба да се истакне оној кај кардиналот Шепар, со ректорот на институтот „Цуриличи“, г. Кармело Нигро, како и со бискупот Роман Тореља, при што домажините покажаа големо интересирање за животот и активностите во Македонската православна црква, Богословијата, можностите за раководство на кадрите и друго.

Државната делегација, пак, покрај другото, беше примена од директорот на Одделот за источно-европски студии при Институтот за ориентални јазици на Универзитетот во Неапол - познатиот италијански лингвист, професор Нуло Миниси, кој, меѓу другото, рече: „Сите култури и јазици имаат исто предимство, зашто сите народи и мали и големи имаат исто значење во контекстот на остварените вредности на човековата цивилизација“. Овие зборови имаат и практично значење. Имено, македонскиот јазик е еден од 70-те јазици што се изучуваат на Институтот во Неапол, кој по својата намена и значење е единствен во Италија и е еден од ретките во светот. Лекторатот за македонски јазик е формиран во 1970 година и во неговото досегашно работење триесетина студенти ги завршиле студиите под раководство на лекторот Наум Китановски.

„Деновите на македонската култура“ во Италија годинава беа под знакот на презентирање на македонското фолклорно богатство. За тоа се погрижи ансамблот за народни игри и песни „Танец“ од Скопје, со концертите во преполнетите сали на „Театрот Париоли“ во Рим и во театарот „Сан Фердинандо“ во Неапол, ги освои симпатиите на публиката.

Посебно треба да се одбележи предавањето на сликарот „Свети Кирил и Методиј“ од Димитар Кондовски на Музејот на современата уметност со религиозна тематика во Ватикан, којашто претставува прво уметничко дело од Македонија што влегува во редот на еден извонредно богат фонд од врвни светски остварувања. Подвлекувајќи дека делата на многу сликари живо свеќочат за култот на Кирил и Методиј и на нивните ученици и дека една таква традиција ги инспирира и современите македонски сликари, Ацо Шопов при предавањето на сликарот рече дека меѓу нив посебно заслуга му припаѓа на академскиот сликар Димитар Кондовски, кој во својот богат опус поставил еден дефиниран префинет однос кон културното наследство на својот народ. Натаму академикот Шопов нагласи дека ова дело носи искрени пораки со кои македонскиот народ го дава својот дар, како знак за особена почит кон споменот и делото на светите браќа Кирил и Методиј, така и во знак на благодарност кон вечној град Рим во чии пазуви блажено почиваат моштите на свети Кирил Солунски.

Исто така, академикот Ацо Шопов по завршувањето на манифестијата посебно подвлече дека годинешните успешни настапи го даваат правото за



Споменик на Свети Климент Охридски - мермер, во паркот пред ИУ „Свети Климент Охридски“, автор Петар Јанин Башков



Свети Кирил и Методиј, икона на иконостасот во Архиепископскиот соборен храм „Свети Климент Охридски“ во Скопје. Автор Гоѓа Ѓаневски

изнаоѓање нови форми за што поцелосно искористување на реални можности македонското културно наследство и современите културни достигнувања да излегуваат на светската сцена, која сè понагласено ја изразува својата заинтересираност за она што се создава во Македонија.

●

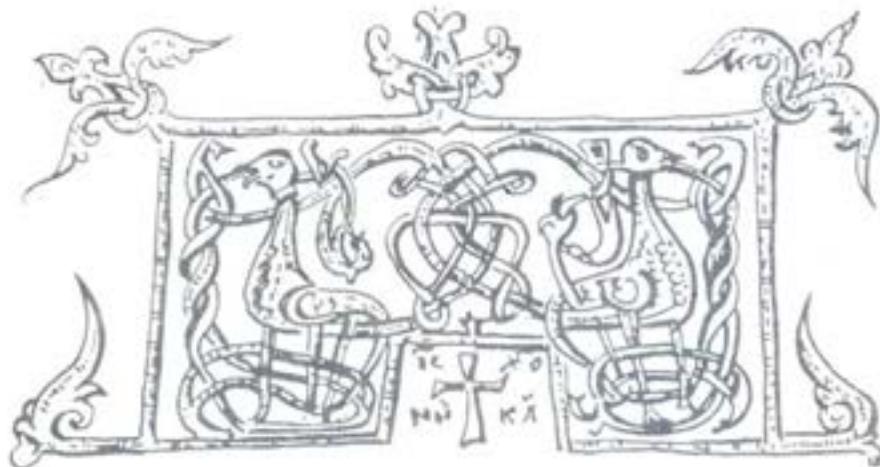
Cvetan Grozdanov: Les icônes et les fresques du fresor de la Macédoine, Skopje, 1976.

Меѓу светителските ликови неизбежни се старите портрети на словенски-те просветители.

●

Вера Антиќ: „Од средновековната книжевност”, изд. „Македонска книга”, Скопје 1976, стр. 163.

Од самиот наслов се гледа дека во книгата се застапени повеќе содржини од средновековната литература. Дадени се два тематски блока. Во првниот се поместени научните проследувања за животот и делото на епископ Константин Брегалнички и на Црноризец Храбар, а исто така, објавени се и нивните познати дела во превод на современ македонски јазик; Вториот тематски блок го сочинуваат пет наслови: „Одрази од апокрифите за Соломон во фолклорот”; „Свети Алексија - човекот Божи, Хагнографијата во св. Ѓорѓи итн.



ДЕВЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО РИМ

1977

Оваа година Деновите на културата на СФРЈ во Италија се одржаа како комплексна југословенска културна манифестија, со која беше презентирано современото културно творештво и културната традиција на СФРЈ пред италијанската публика.

СР Македонија зеде учество во оваа манифестија на тој начин што акциите што беа планирани за македонските Денови во чест на Свети Кирил, беа приклучени кон „Месецот на југословенската култура“, што се одржа од 21 април до крајот на мај истата година. На тој начин чествувањето на сесловенските просветители прерасна во општојугословенска манифестија. Во програмата на Месецот на културата на СРФЈ, СР Македонија беше застапена со следните содржини: По еден концерт во Рим, во областа Лацио и во Неапол одржа Камерниот хор на Радио Телевизија Скопје, а од македонските филмови беа прикажани „Црно семе“ на Кирил Ценевски и кусометражните филмови „Оган“ од Столе Попов и „Стоп“ од Дарко Марковиќ. Музејот на современата уметност од Скопје, пак, беше организатор на изложба за современата југословенска карикатура, а проф. д-р Горѓи Старделов учествуваше во дискусијата за самоуправувањето во културата.

Овогодишната културна делегација на СР Македонија ја предводеше г. Љупчо Копровски, републички секретар за образование и наука, а делегацијата на Македонската православна црква ја предводеше митрополитот американско-канадско-австралиски г. Кирил, со членовитеprotoерејот Богольуб Димитриевски, парох при црквата „Св. Горѓи“ од Чайр, Скопје и протоѓаконот Александар Цандовски, секретар на Скопската митрополија, како и хорот на црквата „Св. Кирил и Методиј“ од Тетово.

Молебенот во базиликата „Св Климент Римски“ се одржа на денот на светите браќа токму во 12 часот, на кој членовите на делегацијата на СР Македонија положи венец на гробот на свети Кирил. Таму се наоѓаат двата хора од Скопје, членовите на двете југословенски амбасади во Рим со амбасадорите г. Зденко Свете, при Светата столица и д-р Борислав Јовиќ, при Република Италија, членови на ватиканските институции и околу 150 поклоници од Македонија, кои дојдоа да се помолат пред гробот на просветителот и учителот Свети Кирил Солунски.

По молебенот митрополитот Кирил одржа слово во кое, меѓу другото истакна:

„... Евангелското слово, посено од тебе длабоко во душата на нашиот народ давало стократен плод, го хранело со здрава духовна храна и го поело со животворна вода, така што, национално и духовно запазен, веднаш по ослободувањето, благочестивиот наш народ побара да има и своја самостојна Црква,

свои свештеници и свои владици. Црквата наша, обновена и осамостојна, под постојаната молитвена закрила на твојот најдаровит ученик свети Климент Охридски - Чудотворец, постепено ги обновува древните црковно-народни традиции, ги поправа старите и изградува нови цркви ширум нашата слободна земја. Последниве години, Македонската православна црква ги собра разспрнатите чеда на Македонија по сите меридијани на земјината топка. Под нејзината мајчинска закрила и духовно раководење, Македонците во далечниот свет го слушаат словото Божјо на својот мајчин јазик..

Свети оче, Кириле, ти си наш сопатник и предводник низ сите нагорни и надолни во нашето повеќе од единаесет векови постоење. Ти ја знаеш и нашата слава и нашите многубројни понижувања и патила. Ова што го говориме, го говориме не затоа што ти тоа не го знаеш, туку да си припомнеме за твојата голема љубов, за твоите богати дарови и за твојата безграница саможртва.."

Во текот на престојот, делегацијата на СР Македонија, заедно со делегацијата на Македонската православна црква, беше примена во Ватикан, во одделни посети од монсињор Копа, помошник на заменикот на Државниот секретар на Ватикан, и од монсињор Силвестрини, потсекретар во Советот за јавни работи во Ватикан. Ова беше прв пат една државна делегација од СР Македонија, како и делегација на Македонската православна црква да бидат примени од високи ватикански личности.

Покрај Рим државната делегација од СР Македонија го посети и Неапол, како и Семинарот за студии на Источна Европа при Ориенталниот институт на Универзитетот во Неапол. Притоа, беа водени разговори со проф. д-р Нуло Миниси, директор на овој институт и со проф. Сигари, ректор на Универзитетот во Неапол.

Што се однесува, пак, до делот од културата, треба да се одбележат настапите на Камерниот хор на Радио телевизија Скопје, одржани во Рим и во Неапол, а кои најдоа на забележителен прием кај италијанската публика, како и проекциите на играниот филм „Црно семе“ од Кирил Ценевски, на кусометражните филмови „Оган“ од Столе Попов и „Стоп“ од Дарко Марковиќ. Не помал беше интересот за предавањето на проф. д-р Георги Старделов и изложбата за карикатурата.



Вера Антиќ: „Локални хагиографии во Македонија“, „Просветно дело“, Скопје 1977.

Со воведниот дел и петте локални македонски светителски ликови застапени во книгата, авторот има за цел да ги проследи развојните култни светителски традиции во Македонија. Основата на словенските локални хагиографии ја чинат светите браќа Кирил и Методиј, кои ги формираа и вредните наследници Климент и Наум Охридски, кои ќе ја формираат значајната средновековна Охридска книжевна школа. Нивниот подвиг остварува благопријатна почва и за наредните развојни линии на култните локални традиции: св. Јоаким Осоговски, св. Прохор Пчински, св. Гаврил Лесновски, св. Иларион Мегленски, св. Георги Кратовски.

ДЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1978

Почнувајќи од оваа година, со одлука на Меѓурепубличкиот координационен одбор за културна и просветна соработка на СФРЈ со странство, досегашната манифестација „Денови на македонската култура“, беше заменета со пошироката манифестација под наслов „Југославија во чест на свети Кирил“, која треба во иднина да го прикажува творештвото на југословенските народи. Како општојугословенска заедничка акција нејзината програма ја сочинуваат приредби од сите републики и покраини на СФРЈ. За непосредна координација и реализација на манифестацијата е определена СР Македонија, односно Републичката комисија за културни врски со странство од Македонија.

Манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“ се одржа од 16 до 25 мај, а на програмата беа застапени следните активности: Изложба на фотографии „Поглед врз Македонија“, на која фотографот Благој Дринков презентираше педесет фотографии во боја, на кои беа прикажани културното наследство, пејзажи и друго. Изложбата, која беше поставена во „Палацо дел еспозициони“, ја отвори советникот за култура во Римската општина г. Ренато Николини. Се изврши проекција на југословенски документарни и анимирани филмови во Рим и Неапол, коишто беа проследени со предавања за филмот од страна на режисерот Димитрие Османли. Д-р Марија Митровиќ, декан на Филолошкиот факултет во Белград и доцент на Катедрата за словенечка книжевност при истиот факултет одржа предавање за студентите на Институтот за славистика на двата универзитета во Неапол и Рим, на тема: „Хетерогеноста на стилските системи во современите југословенски книжевности“. Притоа, на Римскиот институт за славистика, д-р Томе Саздов, декан на Филолошкиот факултет во Скопје подари 200 книги на македонски јазик. Поетско-уметничката вечер во Рим и Неапол, пак, беше составена од два дела: настап на солистот на Скопската опера Горѓи Божиков, бас, во придружба на пијанистката Лилјана Иванова, а Камерниот оркестар на РТВ Скопје под диригенство на Олджик Пипек се претстави со дела од современи музички автори, меѓу кои од Томислав Зографски, Тома Прошев, Милко Келемен и други.

И годинава, по повод празникот Свети Кирил и Методиј и манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, чиј главен организатор беше „Театро-клуб, Премио Рома“ претстојуваше делегација на Светиот синод на Македонската православна црква, што ја предводеше митрополитот американско-канадски и австралиски г. Кирил, а членови на делегацијата беа: протоереј-старофор Методи Гогов и факонот Јован Таковски, професори на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје. Првата југословенска државна и културна делегација ја предводеше Матеја Матевски, претседател на Комисија-

та за културни врски со странство на СР Македонија, а членови беа д-р Tome Саздов, декан на Филолошкиот факултет во Скопје и Ахил Тунте од СРМ, д-р Дамир Грубиша од СР Хрватска и д-р Марија Митровиќ од СР Србија.

На самиот празник на светите Кирил и Методиј Солунски, во базиликата „Свети Климент Римски“ беше отслужен благодарствен молебен. Откако беа положени венци и свежо цвеќе од страна на државната делегација, митрополитот г. Кирил, во сослужение со свештените лица го отслужи молебенот на македонски јазик. На процесијата пееше хорот на институтот „Русикум“, под диригентство на отец Пихлер, а беа присутни двајцата југословенски амбасадори, службеници при амбасадите, членови на државната делегација, учесници на културно-уметничката програма, сплитскиот надбискуп Фране Франиќ, и голем број поклоници и туристи од светот.

По молебенот што митрополитот Кирил го отслужи, тој го одржа и следниот говор пред гробот на свети Кирил Солунски:

...Усовршениот и продушен јазик на Македонските Словени станал погоден инструмент не само за успешно христијанско мисионерство, туку и за богато литературно творештво. Со тоа биле положени здравите основи на словенските христијански цркви и културни дејности на словенските народи; биле создадени услови за подлабоко христијанизирање на одделните личности, за плоден верски и морален живот, за наука, за државност, за култура и цивилизација.

Делото на свети Кирил продолжено од свети Климент, свети Наум и голем број нивни последователи во другите словенски земји, им го отвори патот на сите словенски народи, преку запознавањето на вистината да бидат ослободени од мракот на непросветеноста и да постигнат иенаситени достапли во својот национален и црковен живот, во своето културно творештво.

Сите словенски народи и сите словенски цркви им должат голема благодарност на свети Кирил и Методиј, на свети Климент и Наум, на Горазд Ангелариј и Сава и на сите други просветители и реализатори на големата програма на просветителот свети Кирил Солунски...

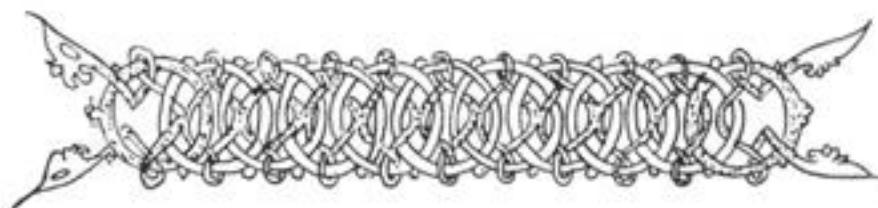
По говорот на митрополитот г. Кирил беше произнесено „Пофално слово“ од свети Климент Охридски за свети Кирил Солунски, неговиот учител, чијшто текст го читаше артистот Дарко Дамевски, додека поетите Јован Котевски и Јован Стрезовски, низ свој поетски израз, го прославуваа делото на свети Кирил и на свети Климент.

Во текот на манифестијата „Југославија во чест на свети Кирил“, во општината Кампидолио-Рим, за првпат беше организирана конференција за печат на која зборуваше Матеја Матевски и професор Гуериери, познат историчар на уметноста, театролог и публицист. Во меѓувреме делегацијата беше примена од проф. д-р Гулио Карло Арган, градоначалник на Рим. Таа, исто така, беше примена и од г. Романс, директор на Генералната дирекција за културна соработка со странство при Министерството за надворешни работи. Претставниците, пак, на двете делегации, во присуство на г. Звонко Свете, амбасадор при Светата столица, беа примени во Советот за јавни работи на Ватикан од монсињор Казарели, а потоа и во Државниот секретаријат на Ватикан од монсињор Каприо.

Делегацијата на Македонската православна црква предводена од митрополитот г. Кирил, беше гостин на понтификалниот институт „Русикум“. Другиот ден по пристигнувањето делегацијата го посети Словачкиот богословски институт „Свети Кирил и Методиј“, во чија црква почиваат и мошти од свети Климент Охридски. Посетата на овој институт стана веќе традиционална бидејќи нашата црковна делегација десет пати го посетува Рим и десет пати служи благодарствен молебен на гробот на големиот сесловенски апостол и просветител и се поклонува пред неговите свети мошти, и секогаш делегацијата го посетува институтот „Свети Кирил и Методиј“. Во институтот, во отсуство на ректорот, делегацијата беше пречекана од заменик ректорот проф. д-р Јозеф Варовиќ, кој како славист добро ја познава историјата на словенските народи. Притоа, тој рече дека можат да се издвојат трите најмали словенски народи: македонскиот, словенечкиот и словачкиот и укажа на истоветноста од нивната историска судбина, нагласувајќи дека овие три народи во текот на долгата историја биле подлагани на онеправдување, разделувања и асимилација, но дека сепак го сочувале својот идентитет и интегритет, благодарение на големите и вечно современи светикириловски идеи и идеали, кои се присутни особено во овие мали словенски народи.

Исто така, црковната делегација беше примена од кардиналот Шепар. Во разговорот овој ватикански великодостојник изрази радост поради отворањето на Богословскиот факултет во Скопје, нагласувајќи дека „со тој акт Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква покажува сериозна грижа за подготвување на високообразован свештеннички кадар во крилото на својата црква“. Потоа, делегацијата беше примена од југословенскиот амбасадор при Светата столица г. Зденко Свете, како и од монсињор Тореља во Секретаријатот за единство на христијаните при Светата столица. На приемот присуствуваа и монсињорите Мелер, Лонг, Вирвол и Смит. Притоа митрополитот г. Кирил се заблагодари за доделените стипендии на постдипломците Ристо Трајковски и Славе Јовановски од Македонската православна црква, а кои се усновршуваат на Ориенталниот институт, кадешто делегацијата беше примена од ректорот монсињор Јоаким Хуберт, професорите Михаил Аранц, Роберт Таф, Иван Жу-жек, а разговараше и со д-р Антонио Јерков. Митрополитот г. Кирил од името на Светиот синод на Македонската православна црква му подари на институтот примероци од првото издание на илустрираната Библија за млади на македонски јазик.

Републичката комисија за културни врски со странство на СР Македонија и Филолошкиот факултет на универзитетот „Кирил и Методиј“ Скопје му подарија на Институтот за словенска филологија на Универзитетот во Рим избор од изданија на македонски јазик, на 24 мај 1978 година.



ЕДИНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1979

Манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“ што се организира во спомен на сесловенскиот просветител свети Кирил Солунски и неговиот брат свети Методиј, оваа година се одржа од 21 до 26 мај во шест италијански градови и тоа: Рим,

Неапол, Соренто, Л'Аквила, Козенца и Тарквинија. Оваа форма на организирано претставување на културата на народите и народностите на Југославија во Италија, започна да прераснува во сè позначајно презентирање на југословенските традиции и културни достигнувања. Растворот особено стана евидентен минатата година по потпишувањето на програмите за културна соработка меѓу Југославија и Италија. Според таа програма се предвидуваат мноштво размени и форми на соработка, во коишто спаѓа и манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, со учество на ансамбли, уметници и научни работници од сите простории.

И оваа година во Рим допатува делегација составена од државни и црковни претставници. Југословенската културна делегација ја сочинува: Матеја Матевски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, како шеф на делегацијата, и членовите Цирил Злобец од СР Словенија и д-р Петар Милосављевиќ од САП Војводина, додека делегацијата на Светиот синод на Македонската православна црква беше предводена од американско-канадскиот и австралиски митрополит г. Кирил, а во чиј состав беа и дебарско-кичевскиот митрополит Ангеларий, протоереј Методиј Гогов, и факонот Јован Таковски професори на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје, како и протоерејот Јован Каровски, професор од Богословијата. Во програмата, пак, активно учество зедоа КУД „Гоце Делчев“ од Скопје, кое настапи во Рим и Соренто, Народното казалиште „Иван Зајц“ од Ријека, со претставата „Скуп“ од Марин Држиќ, Хорот на КУД „Светозар Марковиќ“ од Нови Сад, кој настапи во Рим, Неапол и Соренто. Студентскиот хор на Музиколошкиот институт на Српската академија на науките и уметностите, кој настапи во Рим и Л'Аквила, а музички речитал одржаа Иван Калција (класична гитара) и Маргит Томиќ (мецосопран) од Сараево, додека академикот Харалампие Поленаковиќ одржа предавање во Рим и Неапол на тема: „Одекот на делото на свети Кирил во југословенската литература“. Во продолжение се одржа изложба на југословенски книги, чиј фонд потоа беше подарен на Централната библиотека на Италија во Рим. Исто така се организираше вечер на југословенскиот кусометражен филм на тема „Културата на тлото на Југославија“, програми од осум филмови кои беа прикажани во Неапол, а се одржа и „Вечер на современата југословенска поезија“ во Л'Аквила и Неапол, со учество на поети од СР Црна Гора, СР Босна и Херцеговина, СР Словенија, СР Србија САП Војводина и СР Македонија.

Централниот дел на приредбите се одржа на 24 мај во базиликата „Свети Климент Римски“, пред гробот на сесловенскиот просветител свети Кирил Солунски, со молебен на митрополитот американско-канадско-австралиски г. Кирил и пригодниот настап на хорот на скопскиот соборен храм „Св. Димитриј“, под диригенство на прата-страврофор Борис Ангеловски. Откако државната делегација положи венци, митрополитот Кирил, заедно со митрополитот Ангелариј и свештените лица Методи Гогов, Јован Каровски, Јован Тиковски, како и поклониците прата-страврофор Петар Давитковски и протоерејот Трајко Гроздановски отслужи благодарствен молебен на македонски јазик, при што, меѓу другото рече:

...Еве веќе единаесетти пат Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква испрака своја делегација за да се помоли над светите мошти и над гробот на Светиот рамноапостол, учител и просветител Кирил Солунски. На овие молебени присуствуваат и поклоници - свештеници и верници на нашата света Македонска православна црква. Оваа година веќе поклониците се наоѓаат и неколкумина наши верници - Македонии од далечна Австралија. Стојејќи пред твојот гроб, светите очи Кириле, со трепетна радост ти благодариме за сето она што го направи за нас низ вековите.

Во историјата на народите има личности, кои со својот живот и со своите дела значат вистински пресврт и решавачко долгорочко насочување кон подобра и посветла иднина. Тие им влеваат нови духовни сили и ги разбудуваат и активираат сите нивни дотогаш латентни сили и дарби. Во оваа смисла тие се творци на нов живот и претставуваат нова етапа во нивното историско постоење...

Во текот на престојот црковната делегација беше примена од кардиналот Шепар, потоа во Словачкиот институт „Св. Кирил и Методиј“ од професорот на Ориенталниот институт отец Михаил Лацико, како и од заменик ректорот проф. Вавровиќ, кој срдечно и топло ја поздрави делегацијата велејќи меѓу другото; „Иако германските свештеници настојуваат да го уништат ширењето на евангелското семејство во плодната духовна нива на Западните Словени, тоа израсна и даде богати плодови... Драги Македонци, ве примаме со дух на љубов и благодарност за сето она што го правите низ вековите за зголемување на култот на светите браќа“. Исто така, делегацијата беше примена во Секретаријатот за единство на христијаните од потпретседателот архиепископот монсињор Римон Торела Касканте и неговите соработници, монсињорот Мелер, отец Дипре, отец Вирвол и други.

Ќе останат во долго сеќавање ручекот и приемот во југословенската амбасад при Светата столица на кои покрај амбасадорот Зденко Свете, членовите на делегацијата на чело со академикот Матеја Матевски, црковната делегација на чело со митрополитот Кирил, како и високите личности од Ватикан, меѓу кои, кардиналите Франьо Шепар и Силвио Оди, архиепископите Гузепе Каприо и Роман Торела, затгрепскиот помошник бискуп Ѓуро Кокша присуствуваат и голем број претставници и еминентни личности на институции и институти на Ватикан.

Меѓутоа, се чини највпечатлива ќе остане средбата со папата Јован Павле II. Имено, на 26 мај, точно во единаесет часот, во салата „Клементина“, државната и делегацијата на Македонската православна црква на чело со митрополи-

тот Кирил беше пречекана и примена од папата Јован Павле II. Притоа тој беше очигледно добро расположен и поздравот со секого му беше срдечен. Еве што пишува „Весник“ на Македонската православна црква во број 3 од мај-јуни 1979 година: „*Веднаш пријде кон својата работна маса, на која беше отворен атлас со карта на Југославија, со зборовите: „Ајде да видиме каде се наоѓа Македонија“, изговорени на полски јазик. Водачот на делегацијата, митрополитот Кирил, на македонски јазик, полека и разбираливо, рече: „Еве, ова е Македонија“, покажувајќи ги границите на нашата Република. Веднаш потоа додаде: „Ова е само еден дел од нашата македонска земја. Само во овој дел на Македонија македонците се слободни и можат непречено да кажат дека се Македонци. Ние сме рамноправни со сите народи и народности во Југославија. Имаме држава, наше школство, Академија на науки и уметности, универзитети и наш културен живот и сестрано творештво. Во овој дел на Македонија во 1958 година е обновена древната Охридска архиепископија, која била основана од најдаровитиот ученик на свети Кирил Солунски - свети Климент Охридски Чудотворец и неканонски укинат од турскиот султан во 1767 година. Тој е основачот на првиот Словенски универзитет, низ кој минале преку 3500 ученици, кои мисионирале во сите словенски земји“. Папата се интересираше за бројот на верниците на Македонската православна црква и за епископските седишта во СР Македонија. Митрополитот Кирил одговори дека нашата Црква има околу два милиони верници, во кој број спаѓаат и оние наши сонародници, кои живеат и работат во САД, Канада, Австралија и некои западноевропски земји, а таму повеќето се појдени од оние делови на Македонија кои се под Грција, Бугарија и еден дел на Албанија. Кога ѓаконот Таковски се обиде да ги преведува зборовите на митрополитот Кирил, папата рече: „*Вашиот ѓакон мисли дека ние не се разбираат кога говориме на полски и македонски јазик. Јас ве разбираам мошне добро, а сметам дека и вие мене ме разбираате. Знаете, јас сум студирал и словенска филологија. Сум читал ракописи што настапале во вашата земја. Наоѓам голема сличност во корените од зборовите на стариот црковнословенски јазик и вашиот денешен литературен јазик*“. Митрополитот Кирил потврди дека добро го разбира кога тој зборува на својот мајчин, полски јазик, подавајќи: „*Се чувствуваат многу скрени што слушаме од вас, кого Господ го издигнал на највисокиот трон на Римокатоличката црква, како човек од словенско потекло, што слушаме за толку големата сличност на полскиот и македонскиот јазик*“.*

Откако му беа предадени подароците (ликовите на св. Кирил и Методиј во резба, илустрираната Библија за млади на македонски јазик, „*Macedonian vistas*“, чаршаф со македонски вез, репродукции на стари македонски икони, книгата „*Почит кон свети Кирил*“ - десетте поклоненија на гробот на свети Кирил Солунски“ и книгата „*Света Гора*“, од јеромонахот Гаврил, од што беше очигледно пријатно изненаден, тој ги поведе гостите кон центарот на салата, каде беше неговиот трон со уште неколку фотели од левата и десната страна. Откако беа спомнати неколку познати врски меѓу свети Методиј и високи претставници на Охридската архиепископија со Полската црква низ историјата, митрополитот Кирил ја прочита поздравната порака од поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот Доситеј и Светиот архиерејски синод на македонски јазик до папата Јован Павле II.

Со возбужда во тонот, митрополитот Кирил му се обрати на папата Јован Павле II се следните зборови:

...Ви благодариме најсрдечно, Ваша светост, за овој висок прием, Ви ги пренесуваме молитвените братски поздрави од поглаварот на Македонската православна црква - Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски Доситеј и членовите на Светиот архијерески синод. Истовремено Ви ги пренесуваме благопожелбите за успешен и плоден pontifikat.

Македонската православна црква високо го ценет пријателскиот и екуменскиот евангелски однос на Вашата Светост, на Вашите претходници, како и на голем број pontificalни институции и еминентни личности на Светата столица кон нашата Црква. Тој однос во изминатиот период, преку вонредната екуменска соработка со Скопско-призренската бискупија со седиште во Скопје во текот на овие десет години и со Светата столица, се покажа мошне корисен и за нашата Македонска православна црква. Веруваме дека Господ ќе ни помогне плодовите од вакви екуменски врски и понатаму да се зголемуваат.

Ве молиме, Ваша Светост, да ги примите овие симболични подароци. Нашата желба е тие да Ви напомнуваат за Македонската православна црква, за нејзините верни чеда и за творечкиот дух на македонскиот народ низ вековите...

Веднаш потоа, поздравувајќи се со сите членови на делегацијата папата им подари по една книга репродукција од Рафаеловите станци во Ватикан. За тоа време беа направени повеќе снимки од страна на официјалниот фотограф во Ватикан. Приемот траеше половина час.

Во попладневните часови митрополитот Кирил и прота Гогов дадоа опширни информации на претставникот на Танјуг во Рим за молебенот и приемот кај папата. Вечерта, во 19,15 часот, Радио Ватикан на словенечки јазик објави куса вест за овој прием кај папата која беше објавена и во попладневното издание на ватиканскиот официјален весник „*Осерваторе Романо*“. Во 19,30 часот, во вестите на хрватски јазик, преку Радио Ватикан беше предадена поопширна вест во која отприлика се рече: *Светиот Отец го прими митрополитот Кирил, предводник на православната делегација од СР Македонија. Вакви делегации Македонската православна црква испракала повеќепати досега, но ова е првпат во историјата Неговата Светост да прими македонска црковна делегација. На 24 мај имаше верски обред - мошне свечен молебен на гробот на свети Кирил Солунски во базиликата „Свети Климент Римски“. На молебенот присуствуваа поклоници - Македонци, два автобуса од Република Македонија и од Америка, Канада и Австралија. Беше забележано присуството на високи личности од Светата столица, меѓу кои и кардиналот Франьо Шепар. Исто така, беа присутни загрепскиот помошник бискуп Ѓуро Кокша, отец Антонио Корен и голем број монаси и монахини. Во црквата пееле три хорови: хорот од скопскиот соборен храм „Св. Димитрија“, хорот „Светозар Марковиќ“ од Нови Сад и хорот на музиколошкото одделение на Српската академија на науките и уметностите од Белград. А сега на крајот, во чест на сестринската православна црква на Македонија ќе емитуваме „Иже херувими...“, исполнувано од хорот на „Русикум“.*

За приемот на делегацијата на Македонската православна црква кај Него-
вата Светост папата Јован Павле II беше објавен извештај од страна на Танјуг во
дневниот југословенски печат. Ја поместуваме веста од Нова Македонија:

*„Папата прими делегација на Македонската црква. Папата Јован Павле II
ја прими денес во Ватикан делегацијата на Македонската православна црква,
која учествуваше во религиозните и културните манифестиции во Рим, во
спомен на свети Кирил.“*

*Во македонската делегација беа митрополитот американско-канадски и
австралиски Кирил и митрополитот дебарско-кичевски Ангелариј, членови на
Светиот архијерејски синод, како и други високи свештени личности.*

*Митрополитот Кирил на папата Јован Павле II му ја изнесе историјата
на македонската црква, посебно на Охридската архиепископија. Митрополитот
Кирил, исто така, му ги пренесе поздравите и добрите желби за успешна
работка на понтификатот од поглаварот на Македонската православна црква
архиепископот Доситеј.*

*Во писмото до папата Јован Павле II архиепископот Доситеј го изразува
задоволството поради успешната соработка меѓу двете цркви врз основа на
евангелските и екуменските принципи.*

*Папата се заблагодари на помошта на преведувачот и рече дека сосема
добро го разбира македонскиот јазик, кој за своето писмо, како и другите
словенски народи, му должи на свети Кирил.*

*Делегацијата на Македонската црква му предаде на папата подароци:
чаршаф за маса во народен вез, скулптура на свети Кирил и Методиј, репро-
дукции на икони и Библија на македонски јазик, а како подарок доби репро-
дукции на Рафаелови слики од Ватиканските музеи.*

Средбата мина во исклучителна срдечна и пријателска атмосфера“.



Од 21 до 24 мај 1979 година во Солун, во организација на Еленистичката
асоцијација за славистички изучувања, се одржа *Интернационалниот симпо-
зиум, на тема „Средновековната грчка литература и словенските литератури“*.
Организациониот комитет го сочинуваа: А. Е. Тахиас (претседател), Ј. Тарна-
нидис (секретар) и Ф. Малингудис (секретар).

Покрај грчките слависти, на симпозиумот учествуваа слависти од: СССР,
Полска, Бугарија, СФРЈ, Италија, Австрија, Германија, САД, Канада, Романија,
Холандија, Чехословачка и Белгија.

Тематиката на симпозиумот беше разновидна и интересна. Преовладуваа
теми од кирилометодиевскиот период, од јазични и книжевни аспекти, од
мешовитите средновековни зборници, чиишто текстови најчесто доаѓаат од
грчки предлошки итн. Настапија реномирани славистички имиња: Ф. В. Мареш
(Виена), Р. Пикио (САД), Л. П. Жуковскаја (СССР), А. Д. Сантос-Отеро (Герма-
нија), Г. Дел-Агата (Италија), Х. Кодов, Б. Рајков, С. Кожухаров, К. Куев, А.
Ѓурова, В. Тпкова-Заимова (Бугарија), Л. Мошински (Полска), Р. Ведер (Холан-
дија), Е. Блахова (Чехословачка), Ф. Џ. Томсон (Белгија), М. Капалдо (Италија)
и други.

Македонската делегација ја сочинуваа: акад. Петар Хр. Илиевски и проф. Вера Стојчевска-Антиќ. Од СФРЈ учествуваат: Б. Јовановиќ-Стипчевиќ, Р. Маринковиќ, Б. Грабар, Д. Богдановиќ, Г. Трифуновиќ.

Во текот на симпозиумот беше приреден прием за странските учесници во куќата на проф. Тахиос, каде што учесниците имаа можност за подолги разговори и запознавања.

•

Михајло Георгиевски „Македонското книжевно наследство од XI до XVIII век изд. НИО „Просветен работник“, Скопје 1979, 241 стр.“

Македонското средновековно книжевно наследство создавано по црквите и манастирите, за жал, не е целосно сочувано до нашите дни. За време на војните и постојаните ропства на македонскиот народ во средниот век голем број книжевни споменици биле уништени, или тоа го сториле противниците на словенството кои ги наложувале грчките елементи во христијанската богослужба. Дел од спомениците што успеале да бидат сочувани во текот на XIX и првата половина на XX век биле разнесени од разни нивни собирачи и патешественици по странските институции. Само мал дел денес остана да се чува во СР Македонија. Побуден од тие причини Михајло Георгиевски извршил преглед на словенски-ракописи пишувани во Македонија, со што дава увид во дел од огромното книжевно наследство од средновековниот период.

•

„Почит кон свети Кирил Солунски“ („Десетте поклоненија на Светкириловиот гроб во Рим“), текстот го подготвија: американски-канадскиот и австралиски митрополит Кирил, прата - ставрофор Методи Гогов, Олга Спирковска, Црковно-просветен совет, Скопје, 1979.

Во предговорот од ова важно остварување дадени се мотивите, побудите и желбите за чествувањето на денот на смртта на словенскиот просветител и светител свети Кирил Солунски, погребен на 14 февруари 869 година во Рим. Токму од 1969 година, по повод 1100-годишнината од смртта на св. Кирил Солунски, започнува организирано чествување на светкириловото име и дело во Рим. Книгата ги содржи описите на сите десет поклоненија, со илustrации од значајните средби и личности и од страната на Македонија, а и од италијанска страна.



ДВАНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1980

Како и во изминатите години, така и оваа, во Рим се оддаде почит на свети Кирил, всушност, на кирилометодиевското свето дело. На манифестацијата што имаше општојугословенски карактер се одвиваше богата програма од 24 до 29 мај. Така, во салата на киното „Планетариум“ се изврши проекција на играниот филм „Посебен третман“ во режија на Горан Паскаљевиќ на анимираните филмови „Рака“ на Дарко Марковиќ и „Уфо“ на Петар Глигоровски, како и на филмот „Барања“ на режисерот М. Клопчич (СР Словенија). По тој повод во Рим престојуваше југословенска филмска делегација во состав - Горан Паскаљевиќ, Милена Дравиќ и Љубиша Тадиќ. Во салата „Санта Чечилија“, пак, Јован Колунција (виолина) и Нада Колунција (пијано пријружба) од СР Србија одржаа концерт, а во салата на Историскиот институт на средниот век на Италија, д-р Бранко Фучиќ од СР Хрватска одржа предавање на тема: „Културно-историските видови на глаголските натписи“. Посебно внимание кај италијанската публика привлече изложбата „15 македонски современи ликовни уметници“ што ја подготви Музејот на современата уметност од Скопје, а којашто се одржа во малата галерија на Изложбената палата на Италија.

Во текот на одржувањето на манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, чиј реализатор од италијанска страна беше „Театро клуб премио“ во Рим доплатува југословенска културна делегација чиј шеф беше г. Стјепан Хумо, директор на Републичкиот завод за заштита на спомеништите на културата на СР Хрватска, а членови беа Душан Белиќ, секретар на СИЗ за култура на САП Војводина и г. Цветан Станоевски, помошник претседател на Републичката комисија за културни врски со странство на СР Македонија. Делегацијата, пак, на Светиот синод на Македонската православна црква ја предводеше митрополитот дебарско-кичевски г. Ангелариј, а членови беа, протојерејот-ставрофор Трајан Митревски и факонот Јован Таковски, професори на Богословскиот факултет „Свети Климент Охридски“ во Скопје, како и протојерејот Јован Каревски, сегашниот преспанско-битолски архиерей митрополит Петар и г. Славе Јовановски, сегашниот дебарско-кичевски архиерей митрополит Тимотеј, кои се наоѓаа на постдипломски студии во Рим.

Делегацијата од Скопје за Рим појде на 19 мај, а се врати на 25 мај. По пристигнувањето црковната делегација на чело со митрополитот Ангелариј го посети Секретаријатот за единство на христијаните при Ватикан, каде беше примена од бискупот Мелер и од господата Шмит и Вирвол. Разговорот со нив покренла и низа заемни прашања и мина срдечно, во пријателска атмосфера.

И оваа година делегацијата беше примена со најголеми почести на генералната аудиенција од Неговата Светост папата Јован Павле II. Притоа, митро-

Блаженство архиепископот охридски и македонски г. Доситеј, поглаварот на Македонската православна црква, а потоа на папата Јован Павле II му беше предаден подарок - пригодно издание на беседата од свети Климент Охридски за римскиот епископ Климент. Папата посвети посебно внимание на југословенската делегација и на делегацијата на Македонската православна црква, при што посебно поразговара со митрополитот г. Ангелариј и со другите членови, нагласувајќи дека му е драго што делегацијата е дојдена да оддаше почит и да учествува на прославата за свети Кирил Солунски.

Исто така, делегацијата на Македонската православна црква го посети државниот секретар на Ватикан, кардиналот Аугустино Казароли, кој во срдечниот разговор, меѓу другото рече: „Лъбовта е силна за меѓусебно разбиранье. Ние имаме една вера и треба да имаме и теологија едногласна, за што почнуваат разговори на Патмос овие денови“. Потоа делегацијата беше примена од кардиналот Шепар, како и од амбасадорот г. Зденко Свете кој приреди ручек во чест на делегацијата на кој присуствува истакнати личности од државата и црквата, меѓу кои кардиналите Шепар и Каприо, монсињор Вирвол, делегати од Секретаријатот за единство, ректорот на „Словеникум“ д-р Језерник и други.

И оваа година централната прослава се одржа на 24 мај, кога беше отслужен традиционалниот молебен во црквата „Свети Климент Римски“ во Рим. На свечената служба што ја водеше митрополитот Ангелариј, во сослужение на свештените лица Трајан Митревски, Јован Каревски и Јован Таковски, покрај југословенската културна делегација присуствуваше хорот „Русикум“, амбасадорот во Светата столица г. Зденко Свете, монсињор Вирвол, ректорот д-р Језерник, проф. Лацко и бројни поклоници. По полагањето венци и свежо цвете, митрополитот Ангелариј го одржа следното слово пред гробот на свети Кирил Солунски и, меѓу другото рече:

„Делото на свети Кирил е универзално, апостолско. Тоа е целосно исполнување на Христовата заповед: „Одете и научете ги сите народи крштевајќи ги во името на Отецот и Синот, и Светиот Дух, и учејќи ги да пазат сè што сум ви заповедал“ (Мт. 18, 19). Поради ова тоа не може да се смести во географските граници на еден народ, зашто „ниниот глас се слуша дури до крајот на вселената“. Евангелското дело е секогаш ново, бессмртно и вечно, проткаено со препородувачка потенцијална сила, импресивно и поучно за младите поколенија како ориентација во ниниот верско просветен прогрес..“

Македонскиот народ, облагороден со животната сила на големото дело на свети Кирил, преку употребата на словенските богослужбени книги, одобрени и благословени од римскиот папа Адријан II, со што е манифестирана лъбовта Христова како црста спона на една единствена света, соборна и апостолска црква, се здоби со сите благодети на Божествената премудрост, и му дава првично значење на употребата на мајчиниот јазик кое го потврдува и свети апостол Павле: „Во црквата повеќе сакам да кажам пет зборови разбрани, за да поучам други, отколку илјада зборови на непознат јазик“ (I Кор. 14,19).

Манифестијата „Во чест на свети Кирил“ и, особено, посетите на делегацијата беа одбележани во средствата за информирање на Ватикан и пошироко. Така, опширни извештаи дадоа Радио Ватикан, службениот орган на Ватикан - „Осерваторе Романо“, „Глас Концила“ од Загреб, „Дело“ од Љубљана, „Релације Македонии“, „Релационе религиозе“ и други. По повод одбележувањето на

не Македонија", „Релационе религиозе" и други. По повод одбележувањето на светите браќа Кирил и Методиј, средствата за јавно информирање во СР Македонија дадоа широк публицитет.



Споменици на културата во Македонија Коста Балабанов, Антоние Николовски, Димитар Ќорнаков, „Мисла", Скопје 1980.

Авторите на ова значајно дело даваат преглед на поважните споменици на културата во Македонија, и тоа според следните нејзини области: Скопје и Скопско, Кумановско, Штипско-Струмичко-Злетовско, Титовелешко, Битолско-Прилепско-Демирхисарско, Тетовско-Гостиварско, Охридско-Преспанско.

Јован ПАВЛОВСКИ

На Методиј Солунски

III. ПО МНОГУ ГОДИНИ КОГА ГО ОДРАБОТИ ВРЕМЕТО

*По многу години, кога го одработи времето,
создале единствен и свој, хомоген свет
и го изедначи со стварноста.*

*Некои детали, како самозадоволството, горделивоста
горчливите сомневања,
не дека ги заборави, туку, напрото, ги отфрли
како одвишни.*

*Беше задоволен што имаше храброст крајното
единство
да го прошири и на сопственото минато.
Се беше поврзано во едно цело: годините на
детството,
љубовта кон книгите, женините хистерии,
високите почести.*

И израмнесто.

*Кон оние што го почитуваша беше рамнодушен,
на оние што во големиот систем го одречуваша
се спротивстави сосем лесно: убедливо им ја
откри вистината
за суровите факти во кои се валаат
и бесмисленоста на потврденото доживување.
На тој начин осаменоста стана последна содржина
на неговото апстрактно и стварно живеење.
Негова несрка и тогаш и потоа.*

ТРИНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1981

Манифестијата „Југославија во чест на свети Кирил“ се одржа од 23 до 26 мај, меѓутоа делегацијата на Македонската православна црква престојуваше во Рим од 19 до 22 мај и за првпат молебенот е отслужен на 21 мај, а не на денот на светите браќа Кирил и Методиј. То се случи поради смртта на поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. Доситеј.

Оваа година Светиот синод на Македонската православна црква го испрати за шеф на делегацијата лебарско-кичевскиот митрополит г. Ангелариј, а беше придружен од архимандритот Петар Каревски (сега митрополит преспанско-битолски г. Петар) и факонот Јован Таковски, додека официјалната југословенска делегација ја предводеше проф. Анатолиј Дамјановски, републички секретар за наука и образование на СР Македонија, а членови без - Димитар Солев, директор на Универзитетската библиотека „Св. Климент Охридски“ од Скопје и Ерос Секви, уредник на списанието „Ла Батана“, од СР Србија. Поради прогласувањето на светите браќа Кирил и Методиј за заштитници на Европа, заедно со делегацијата од СР Македонија допатува и бискупот Скопско-призренски д-р Јоаким Хербут со секретарот Анте Цериматик.

Програмата што се одржа во рамките на манифестијата „Југославија во чест на свети Кирил“ се состоеше од следните приредби: настап на Загребскиот квартет, со солистот Звонимир Ружфак што се одржа на денот на светите браќа; концерт на камерниот оркестар на Војводинската филхармонија; концерт на пијанистите Гордана Бачоска и К. Коста во градот Месина, на Сицилија, потоа во организација на претставништвото на Туристичкиот сојуз на Југославија во Рим беше организирана изложба на југословенското наивно сликарство, а се изврши и промоција на специјалниот број на списанието „Ла Батана“, кое е посветено на македонската литература и култура и кое е отпечатено на италијански јазик.

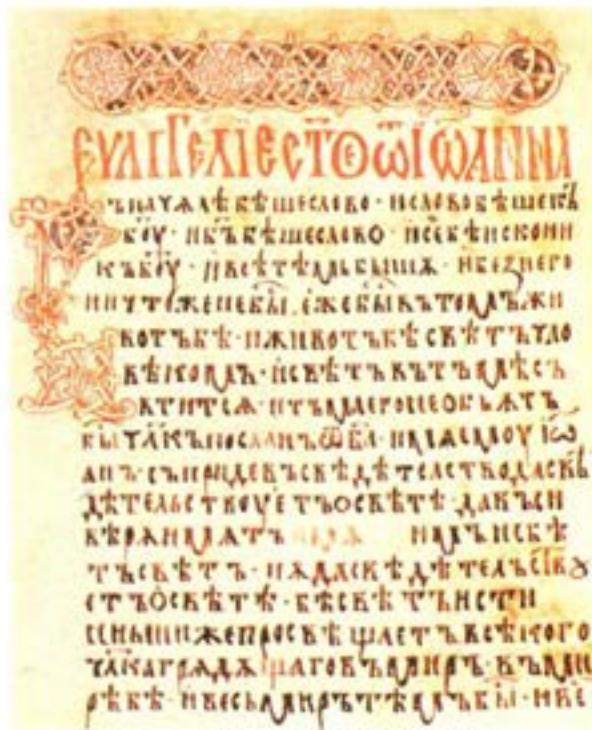
Посебен белег на овогодишната манифестија му даде неколку значајни настани. Имено, од страна на Неговата Светост папата Јован Павле II светите браќа Кирил и Свети Методиј беа прогласени за созаштитници на Европа, заедно со Свети Бенедик; врз папата Јован Павле II е направен обид да се изврши атентат; како и смртта на поглаварот на Македонската православна црква, Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. Доситеј, кој се упокоен во Господа на 19 мај, на денот кога делегацијата пристигна во Рим.. Бидејќи погребот на поглаварот г. Доситеј беше закажан за 24 мај, токму на денот на светите браќа, програмата на делегацијата мораше да претрпи поголеми проме-



Делегација на МИИ во Рим 1970 година



Делегација на МИИ во Рим 1980 година



Четвороевангелие од Охрид,
македонска редакција од
половината на XIV век-пергамент



Минијатура Свети евангелист
Марко во Добрејтевото
евангелие, македонска
редакција XIII век-пергамент.

Презентирани на Изложбата
во Рим 1971 година

ни. Така, на 20 мај делегацијата го посети Секретаријатот за единство на христијаните, каде беше примена од потпретседателот монсињор Торела и отец Никола Вирвол. Потоа црковната делегација ја посети болницата „Цемели“ во која се наоѓаше на лекување Неговата Светост папата Јован Павле II од здбиените рани при атентатот и се запиша во книгата за посетителите на папата.

Како и во минатите години така и оваа, на гробот на свети Кирил се одржа молебен, но не на 24 мај, туку на 21 мај, во четврток во 10 часот. На молебенот чинодејствуваше дебарско-кичевскиот архиереј митрополитот г. Ангелариј, во сослужение на архимандритот Петар Каревски и факонот Јован Таковски, а во придружба на хорот на институтот „Русикум“, под диригентство на отец Пихлер. На овој свечен чин, покрај државната делегација присуствуваше амбасадорот на СФРЈ при Светата столица г. Зденко Свете, бискупот д-р Хербут Јоаким, неговиот секретар Анте Џериматиќ, како и претставници на повеќе институти од словенско потекло и бројни поклоници. Културната делегација, пак, имаше средби со југословенските амбасадори во Рим и Ватикан, а беше примена и во Министерството за надворешни работи на Италија од заменик директорот на Дирекцијата за културна соработка г. Античи.

По одржувањето на молебенот, митрополитот г. Ангелариј одржа пригодно слово за значењето на светите браќа, во кое, меѓу другото, рече:

...Дозволете ни од името на Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква и од свое име да искажам топла и искрена благодарност за Вашето присуство на овој свечен чин, кога македонскиот народ и Црква ја манифестираат својата љубов кон свети Кирил Солунски, великиот учител, апостол, светител и просветител, и чие мисионерско дело, извршено заедно со неговиот брат св. Методиј, вечно ќе го осветлува со евангелска светлина душите и срцата, не само на нашиот туку и на сите словенски народи.

Нашата радост е уште поголема што од средината наша се појавија вакви синови, кои, испратени од византискиот цар Михаил, неуморно и самопрегорно го проповедаат слојото Божјо, а откако ја преведоа Библијата и светите богослужбени книги од грчки на словенски јазик, тие ги осветлија душите на словенските народи со вечниот факел на вистинската духовна просвета и наука Божја.

Поради тоа деветтиот век, кога им беше поверена мисионерската служба на светите браќа, е век на нашето, духовно раѓање зашто со благодатната сила на Светиот Дух, беа украсени и просветени словенските народи. А како апостоли, со проповедта на христијанската вера и Божјата премудрост, нё ослободија од темнината за која говори св. апостол Павле: „Вие некогаш бејте темнина, а сега сте светлина во Господа (Еф. 5,8)“...

Веднаш по пригодното слово пред гробот на свети Кирил Солунски, дебарско-кичевскиот архиереј митрополитот г. Ангелариј отслужи краток помен за покој на душата на блаженопочинатиот поглавар на Македонската православна црква архиепископот г. Доситеј. Другиот ден, двете делегации се вратија за Скопје, за да присуствуваат на закопот на архиепископот што се одржа на 24 мај во црквата „Св. Димитрија“ во Скопје.

„Документи, за борбата на македонскиот народ за самостојност и за национална држава“, том први, Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1981.

Во првият дел од книгата, во којашто се презентирани документите од периодот на VI до XVIII век, наоѓаат своевиден одраз текстовите од времето на кирилометодиевскиот период.

Горѓи Поп-Атанасов: „Непознати преписи на Климентови слова од XIII век“, Литературен збор, год. XXVIII, кн. 6, Скопје 1981, стр. 53-58.

Климент Охридски е творечки најплоден книжевен деец од првата генерацija кирилометодиевски ученици. Во славистиката се познати бројни статии и студии што се задржуваат на неговиот живот и на неговата просветно-книжевна дејност. Досега се засведочени над 20 негови книжевни дела, а за поголем број други дела се мисли дека се пишувани од него. Од 1970 до 1973 година Бугарската академија на науките објави тритомно издание на собраниите Климентови дела. Оваа статија на Горѓи Поп-Атанасов се задржува на два преписа на Климентови слова, кои не се споменуваат во горе наведената најобемна публикација. Станува збор за необјавените преписи на две поучни слова: Поука пред преображение и Поука пред Успение Богородично. Двата преписа се сочувани во фрагмент од пролог за мартовската половина на годината од XIII век, кој се чува во библиотеката на Академијата на науките на СССР во Ленинград, под сигнатурa 4.9.31. Овие преписи на Климентовите слова се вбројуват меѓу најстарите и за натамошно проучување се објавени нивните текстови. На крајот се приложени и фотокопии од споменатите слова.

Италијанското списание „La battala“ (maggio 1981, anno XVIII, 59), nume speciale Macedonia, целосно ѝ е посветено на Македонија (јазик, литература, култура итн.).

На 24 мај 1981 година Светиот архиерејски синод на МПЦ, од името на свештенството и верниците, му додели Благодарница на Неговата Светост папата Јован Павле II, за извонредното богоугодно и екуменско дело - прогласувањето на словенските апостоли Кирил и Методиј за созаштитници на Европа. Благодарницата е потпишана од архиепископот Доситеј, изведена на пергамент, со позлата, ликовно-графички обликувања од сликарот Нико Този, а футролата во резба ја изработи познатиот охридски мајстор-резбар Славе Атанасовски-Крстанче.



Светите Бенедикт, Кирил и Методиј, заштитници на Европа, автор на фреската Тони Бух

ЧЕТИРИНАСЕТОТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО РИМ

1982

По повод празникот на светите браќа Кирил и Методиј и годинава во Рим пресојуваше делегација на Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква, како и државна, односно културна делегација и се одржа манифестијата „Југославија во чест на свети Кирил“. Црковната делегација која претстојуваше од 19 до 27 мај, ја предводеше американско-канадскиот митрополит г. Кирил, а членови на делегацијата беа преспанско-битолскиот митрополит г. Петар и протоереј-ставрофор Методи Гогов, професор на Богословскиот факултет „Св Климент Охридски“ во Скопје. Југословенската делегација, пак, ја сочинуваа: Ерос Секви (СР Србија), Душко Белиќ (САП Војводина) и Цветан Станоеvски (СР Македонија).

Манифестијата „Југославија во чест на свети Кирил“ се одржало од 24 до 31 мај, чијашто програма ги имаше следните содржини: се одржа средба и разговори на група југословенски и италијански писатели на тема „Југословенската и италијанска литература денес“. Учесници од СФРЈ беа Ерос Секви (СР Србија), Слободан Вујачиќ (СР Црна Гора), како и Слободан Мицковиќ и Веле Смилевски (СР Македонија), а од италијанска страна учествуваа Алдо Дејако, Марио Лунета, Фабио Добликер и други. Средбата се одржа во салата на Клубот на книжевниците „Ремо Кроче“. Се одржа солистички концерт на пијанистот Владимир Крпан, од СР Хрватска, а камерниот хор на Музичкиот центар на САП Војводина, во катедралата „Света Йезе ин Агоне“ настапи со југословенска програма. Во продолжение во салата „Агика“ се изврши проекција на филмот „Бановиќ Страхиња“ во режија на Ватрослав Мимица, и се одржа кратка програма од три цртани филмови на авторите Петар Глигоровски, Дарко Марковиќ и Мироslав Грчев. Исто така, се одржа разговор на тема „Југословенско-италијанска соработка во филмот и телевизијата“.

Во текот на престојот членовите на културната делегација беа примени во Министерството за надворешни работи на Италија од генералниот директор на културната дирекција на министерството, амбасадорот Серго Романо. Црковната делегација, пак, беше примена во Секретаријатот за единство на христијаните од заменикот секретар архиепископот Торела и советниците монсињорите Дипре и Вирвол. Митрополитот Кири притоа ги пренесе срдечните поздрави од новиот архиепископ охридски и македонски Неговото Блаженство г. Ангелариј, кој по упокоението на архиепископот г. Доситеј, минатата година беше избран за поглавар на Македонската православна црква. Митрополитот г. Кирил од негово име и од името на членовите на Светиот архиерејски синод исказа искрена благодарност за братското разбирање во текот на сите овие години на

поклонување и оддавање почит на македонскиот и сесловенскиот рамноапостол закрилник свети Кирил Солунски во Рим. Тој исказа особена благодарност за овозможените прилики повеќемина постдипломски студенти од Македонија да ги прошируваат своите теолошки знаења на понтификалните теолошки институции и да се оспособат за научна работа во Богословијата и Богословскиот факултет на Македонската православна црква. Исто така, митрополитот Кирил ја истакна особената помош што во текот на изминатите години беше пружена од сега покојниот кардинал Франьо Шепар.

Во програмата на црковната делегација влезе и посетата на словенечкиот колеџ „Словеникум“, на чиј влез на посетителот му паѓаат во очи врежаните зборови на мермерната плоча: „*Словенците ширум светот, благодарни за дарот на верата, по повод 1200 години од покрстувањето на словенечкиот народ му го даруваат Словеникум и во иднина да му ги пази пламенот на верата и факелот на културата*“. Во овој колеџ работат десетина истакнати професори на понтификалните институти и дваесетина постдипломски студенти од Словенија. На приемот и ручекот што по повод делегацијата на Македонската православна црква беше приреден од ректорот д-р Максимилијан Језерник беа разменети здравици.

Исто така, црковната делегација присуствуваше и на литургијата во храмот на „Русикум“, а потоа го посети словачкиот институт „Свети Кирил и Методиј“, каде беше пречекана од монсињор Франческо Шкода. Притоа, митрополитите Кирил и Петар зборуваа за значењето на рамноапостолското мисионерско дело на светите браќа Кирил и Методиј и нивните најистакнати и најпознати ученици и продолжувачи на нивното дело во Македонија, подвљекувајќи го особено значењето на Свети Климентовиот универзитет во Охрид за развојот на христијанството меѓу словенските народи. Истиот ден делегацијата го посети Ирскиот понтификален колеџ, каде се сретна со монсињор Шон и со ректорот на Институтот монсињор Ханли. Во разговорот монсињор Шон ја исказа радоста што во нивниот институт престојува поранешниот студент-постдипломец, сега преспанско-битолски архиереј митрополит г. Петар, покрај чиј живот и однесување даде непосредна можност тие да се запознаат со древните молитвени и монашки традиции на Македонската православна црква и со автентичниот примерен христијански живот на тој истакнат член од нејзината висока епархија.

На 24 мај, на празникот на светите Кирил и Методиј, точно на пладне, пред гробот на свети Кирил Солунски, во криптата на базиликата „Свети Климент Римски“, каде што со векови почиваат светите мошти на сесловенскиот рамноапостол, започна најсвечениот чин од манифестијата. Најпрво амбасадорите на СФРЈ во Италија и Светата столица, г. Марко Косин и г. Звонимир Стенек положија венци пред светиот гроб, а потоа со чинодејствувањето на митрополитот Кирил, а во сослужение на митрополитот Петар и протоереј-ставрофор Методи Гогов го отслужи молебенот на македонски јазик. На свеченоста учествуваше хорот на „Русикум“, кој под диригенство на еромонахот Људевико Пихлер на македонски јазик го пееше тропарот на свети Кирил. Молебенот со внимание го следеа покрај амбасадорите, делегацијата и голем број словенски претставници на Римокатоличката црква, на Понтификалниот хватски завод „Свети Ероним, на чело со ректорот д-р Ратко Перик, на колеџот „Словеникум“,

на чело со ректорот д-р Максимилијан Језерник, бројни професори, свештеници и постдипломци од Ориенталниот институт и од Русикум, претставници на Ирскиот колеџ и Словачкиот институт во Рим, како и голем број свештеници, монаси и монахини. Од името на ватиканскиот државен совет присуствуваше монсињор Минос Сајна, а од името на Секретаријатот за единство на христијаните, монсињор Никола Вирвол. Беше присутен и словенечкиот асистент на Исусовата дружба, монсињор Петар Галаунер.

По завршувањето на молебенот митрополитот Кирил одржа слово во кое говореше за делото на свети Кирил Солунски и постигната на Македонската православна црква во светлоста на 15-годишниот јубилеј од обновувањето на нејзината автокефалност. Притоа, тој, меѓу другото истакна:

...Овој свет молебен над твојот гроб, светителе наш и возљубен учителе Кириле, го извршуваме со посебна радост, зашто годинава прославува и се радува целата Македонска православна црква. Го прославуваме петнаесетгодишниот јубилеј од обновувањето на автокефалноста на нашата Света Црква. Прославуваме со нов поглавар на нејзиното светоклиментово кормило, зашто нејзиниот обновител, блаженоупокоениот архиепископ Доситеј, веќе година дена е заедно со тебе во лоното Аврамово, молејќи се заедно со тебе за своето дело во кое го втемели сето свое земно чекорење.

Радувај се свети оче Кириле, радувај се со нас и со твојот свет ученик Климент. Радоста наша, која се извира во пламен во срцата на сите верни македонски чеда, принеси ја денес пред престолот на Севишиот Бог како твој дар, како заслуга на твојот апостолоподобен ученик свети Климент, зашто сè што правиме е само нов чекор врз вашето чекорење, нов цвет и нов плод врз од вас посаденото евангелско дрво на плодното македонско тло.

Нашата празнична радост, принесена во царството на небесната Божја Црква, споделена со венецот на светителите и опеана со песните на ангелите, веруваме ќе ги одмрзне и ќе ги растопи замрзнатите и закоравените срца за љубов на ова парче земја во космосот, та меѓу сите луѓе да зацари мирот, рамноправноста и братольубието...

Во текот на престојот во Рим делегацијата на Македонската православна црква беше примена и се задржа на ручек кај амбасадорот г. Звонимир Стенк, каде присуствуваа и амбасадорот г. Марко Косин, г. Антониј Јерков, г. Веле Смилевски, дописник на РТВ Скопје и секретарот на југословенската амбасада при Светата столица г. Петар Кастелин. Другиот ден делегацијата беше примена од кардиналот Рацингер, кој е секретар за вероисповедание, а во Понтифицијалниот универзитет „Салезијана“ делегацијата ја пречека монсињорот Анчело Амато. На овој факултет постдипломски студии посетува теологот г. Петко Златески, за кого беа исказани бројни пофални зборови. Исто така, делегацијата беше примена од архиепископот Поши, заменик државен секретар за надворешни работи на Ватикан, како и од кардиналот Каприо и од професорот Шпидлик во Ориенталниот институт.

На јавната аудиенција, пак, папата Јован Павле II ја прими делегацијата на Македонската православна црква што ја предводеше митрополитот Кирил. Тој срдечно ја поздрави делегацијата која возврати со благодарност за исказаното внимание на поглаварот на Римокатоличката црква на Светата столица во целина. Притоа, митрополитот Кирил ги пренесе поздравите од поглаварот на Маке-

донската православна црква, изразувајќи му ја трајната благодарност за досегашната соработка во евангелско-екуменските односи. Потоа делегацијата беше примена од државниот секретар на Ватикан, кардиналот Аугустино Казароли, при што митрополитот Кирил ја пренесе желбата на поглаварот на Македонската православна црква да биде применен во приватна аудиција, кај неговата светост Папата, за да му ја предаде својата благодарница за прогласувањето на светителите Кирил и Методиј за созаштитници на Европа заедно со свети Бенедик. Кардиналот Казарели се заблагодари за посетата и рече дека лично ќе се заложи да биде исполнета желбата на поглаварот на Македонската православна црква.



Вера Стојчевска-Антиќ: „Климент и Наум Охридски во народната традиција“, изд. „Наша книга“, Скопје 1982, стр. 99.

Колкава била популарноста на Климент и Наум Охридски меѓу населението од Охрид во средниот век зборуваат создадените за нив легенди и преданија. Популарноста што ја поседувале кај охриѓани ниту денес не ги намалила своите димензии. Книгата содржи и предговор за св. Климент и св. Наум во народната традиција.



„Илустрирана библија за млади“, Архиепископски црковно-просветен совет на МПЦ, Скопје 1982.

Ова значајно издание на МПЦ претставува избор на најважните настани од Стариот завет, со цел на сликовит начин, преку илустрациите, на младите да им го олесни постапниот воведување во тајните Божји, а постарите да го освежат своето знаење. Првпат оваа книга се појави во 1967 година, и евре сега во 1982 година излегува во времето кога МПЦ ја прославува 15-годишнината од возобновувањето на својата автокефалност.



ПЕТНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1983

По повод одржувањето на традиционалната манифестација „Ју-
гославија во чест на свети Кирил“ од 23 до 25 мај годинава во
Рим претстојуваа делегации на СР Македонија и на Македон-
ската православна црква. Државната делегација ја предводеше
потпретседателот на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија и
претседател на Републичката комисија за односи со верските заедници г. Кочо
Туловски, а членови беа: д-р Борис Петковски, професор на Филолошкиот фа-
култет во Скопје, Цирил Злобец, писател и публицист од СР Словенија, Аника
Сковран, стручњак од Народниот музеј во Белград, СР Србија и д-р Тонко
Маројевиќ, соработник во Центарот за историски науки на СР Хрватска. Црков-
ната делегација, пак, ја предводеше преспанско-битолскиот архиереј митропо-
литот г. Петар, заедно со ѓаконот Славе Пројковски.

И оваа година програмата за манифестацијата „Југославија во чест на
Свети Кирил“ што ја организира Националниот синдикат на писателите на
Италија беше богата и се состоеше од следните содржини: за првпат во Италија
се организира изложба на македонската резба, што се одржа во една од најре-
презентативните сали во Рим - „Палацо Венеција“. Изложбата ја отвори г.
Милчо Балевски, претседател на Републичкиот комитет за култура на Македо-
нија. Потоа во истиот музеј се одржа тркалезна маса на тема „Југославија-Ита-
лија: пораки и зачетоци во културата на осумдесетите години“, при што д-р
Борис Петковски, Аника Сковран, Цирил Злобец и д-р Тонка Маројевиќ зедоа,
учество како членови на југословенската културна делегација, додека од итали-
јанска страна настапија Фабио Доблигер, член на претседателството на нацио-
налниот синдикат и писателите Чезаре де Саса и Гулијано Манакорда, а се
изврши и промоција на новоизлезените книги од југословенски автори на
италијански јазик и тоа: „Фонетика на македонскиот јазик“ од проф. д-р Нуло
Муниси, Наум Китановски и Умберто Чинкве и „Во регистратурата“ од Анте
Ковачевиќ.

На 24 мај на денот на светите Кирил и Методиј, во црквата „Свети Климент
Римски“, делегацијата на Македонската православна црква над гробот на свети
Кирил отслужи благодарствен молебен, на кој присуствуваа околу осумдесет
гости. Тука, положија венци државната делегација, предводена од г. Кочо Ту-
ловски, како и југословенските амбасадори во Рим и Ватикан. На крајот од
молебенот митрополитот г. Петар произнесе свечено слово во кое говореше за
потребата од правда, мир и слобода меѓу сите луѓе во светот. Тој, меѓу другото,
рече:

Во името на Отецот, Синот и Светиот Дух

„Дивен е Господ во своите светии“

Денес, на секаде каде што се слуша милозвучниот словенски збор и широк светот, на светите браќа Кирил и Методиј им се пеат пофални и благодарствени песни. И нас, на ова свето место, самиот Господ Бог нè собра да им благодариме заеднички и да им се помолиме. Нè собра како поклоници на Вистината, на Правдата и Мирот, на Љубовта и Слободата, зашто Бог е Љубов.

Слободата и Мирот, Вистината и Правдата без Љубовта ја немаат онаа животворна сила, која двие божји дарови ги издигнува над земното и телесното. Проткаени со љубовта и темелени во срцата на луѓето, како полнота на божеството, тие човечкото достоинство го издигнуваат до небеска височина. Со таква определба во срцата денес од името на целата Македонска православна црква над гробот на Свети Кирил отслуживме благодарствен молебен, прославувајќи го Бога во делата на неговите светии.

Наоѓајќи се овде, над овој свет гроб, и доживувајќи го духовното присуство на рамноапостолните светите браќа Кирил и Методиј, во своите души го оживуваме секој нивни чекор на земјата, секој нивен збор и нивните горешти молитви кон бога за соединување на сите Божји цркви и за остварување на Царството Божјо на земјата како и на небото.

Тие добро знаеја дека Царството Божјо на земјата Царството на љубовта се остварува не со оружјето на силата и себичноста туку со оружјето на верата, надежта и љубовта. Но тие, исто така, знаеја дека оружјето не е нивно, туку им е дадено од бога за да се прослави Бог на земјата. И токму затоа, за сè што постигнаа во својот живот на земјата, слава и благодарност Му оддаваа на Бога, радувајќи се во страданијата и одбегнувајќи ги земните почети...

За време на престојот во Италија, југословенската културна делегација го посети Институтот за славистика на Универзитетот во Рим и Универзитетот во Неапол каде беа подарени комплет книги од македонски автори од областа на литературата и лингвистиката. Исти такви книги им беа подарени и на југословенските амбасади во Рим и Ватикан. Делегацијата на Македонската православна црква, пак, го посети Секретаријатот за единство на христијаните, Ориенталниот институт, хрватскиот завод „Свети Ероним“, ирскиот колеџ и словенечкиот колеџ „Словеникум“, каде имаше средби во кои евангелската љубов можеше да се доживее преточена во едно вистинско взајно почитување и уважување. Тоа беа средби во кои доминираше она што го соединува човекот, без оглед на реалните различија и посебности. Без този моменти кои посведочуваа дека посебностите и особеностите не се нешто што разединува и што ги руши мостовите на пријателството, туку предизвик за што поголемо заемно запознавање и доживување во христијанскиот дух.

Исто така, за време на престојот делегациите на СР Македонија и на Македонската православна црква ги прими папата Јован Павле II во Ватикан. На средбата која мина во срдечна атмосфера, во сообразност со традиционално добрите односи на Македонската првославна црква и Светата столица, присуствуваше и амбасадорот на СФРЈ при Светата столица г. Звонимир Стенек. При средбата неговата Светост папата Јован Павле II, обраќајќи се на митрополитот Петар, на г. Кочо Туlevски и на другите присутни на приемот изрази најдобри

желби за успех во работата на Македонската православна црква, при што рече: „Да е благословена од Бога вашата црква и вашиот народ“.

Потпретседателот г. Кочо Тулевски беше примен и од членот на италијанската влада и потсекретар на Министерството за надворешни работи г. Бруно Корти. Во разговорот стана збор за мошне успешниот развој на односите на Италија и Југославија и за соработката на Македонија со италијанската покраина Емилија Романа, која неодамна ја посети делегација на СР Македонија. На средбата Корти-Тулевски се разговараше и за значењето на манифестијата во Рим, што се одржува во знак на почит и признание кон делото на големиот просветител свети Кирил.



Цветан Грозданов: „Портрети на светители од Македонија од IX-XVIII век“, изд. Републички завод за заштита на спомениците на културата, Скопје 1983, стр. 321.

Според воведот на оваа комплексна студија, предметот на проучување е насочен кон откривање на еден дел од влијанието на македонските Словени во создавањето на уметничките дела што се однесува на изборот и претставувањето на светителските личности, чиј култ имал основни жаришта во Македонија. Првиот дел од книгата Цветан Грозданов им го посветува на портретите на словенските провоучители Кирил и Методиј, а во истата истражувачка рамка свое внимание ќе им посвети и на портретите на Климент и Наум Охридски, како и на композицијата на Седмочислениците во живописот по црквите и манастирите. Особено поширока анализа е извршено врз портретите на Климент.

Посебен дел им е посветен на портретите на другите светители од Македонија, како што се петнаесетте тивериополски маченици, Еразмо-Размо Лихнитски, Прохор Пчински, Јоаким Осоговски, Гаврил Лесновски, Иларион Магленски и др. Авторот се задржува и врз проследувањето на културното движење во Македонија, конкретно во охридската диецеза во рамките на историјата на уметноста од XVIII век. На тој план се разоткриваат влијанијата настанати меѓу Охрид и Московополе во з bogатuvanje на иконографијата и посебното влијание врз Карловачката диецеза и врз Света Гора. Во тој контекст се проучуваат и портретите на Јован Владимир, Самоиловиот брат Давид и на Теофилакт Охридски, а е истакната и творечката дејност на Христофор Жефаровик.



Никола Бошале: „Климент Охридски и школата на хуманизмот“, Завод за заштита на спомениците на културата и Народен музеј во Охрид, Охрид 1983, 9-169.

Авторот на овој труд пополнува една празнина, еден аспект на согледување на хуманизмот во средновековниот период, поврзан за Охридската книжевна школа и Климент Охридски. Хуманизацијата добила квалитетен израз и афирмација во времето на Климент Охридски. Меѓутоа, за да се сфаати феноменот Охрид авторот се задржува на значајната предисторија на овој град, времето на антиката и предхристијанскиот период. Бошале ги претставува Лихнитос и

Хермелеја, култот кон непосредните и живи односи, за да ѝ даде акцент на Климентовата школа на хуманизмот, на одразот во народната традиција. Се разбира целокупниот социолошки период кон оваа тема ја чини книгата занимлива, а авторот пополнил со оваа социолошка студија еден значаен вакум во изучувањата на засегнатата проблематика од средниот век.



Горѓи Поп-Атанасов: „Основен хронолошки каталог на старословенски ракописи од Македонија“, Спектар, од год. I до год. III, бр. 1-5, Скопје 1983-1985.

Овој каталог има за цел на едно место да се соберат повеќе словенски ракописи што потекнуваат од Македонија, а кои денес се чуваат по институцииите и манастирските библиотеки надвор од СР Македонија. На овој начин се овозможува проширување на претставата за ракописното наследство кое од минатиот век па сè до Втората светска војна, беше масовно разнесувано на сите страни - надвор од нашата Република. Се разбира, Каталогот не ги опфаќа сите ракописи од Македонија што ги снашла таквата судбина. За крајниот список се потребни долготрајни истражувања, што значи Каталогот е отворен и во секое време ќе биде пополнуван. Опфатени се 634 ракописи подредени хронолошки од X до XIX век. Македонската провениенција на ракописите се одредува според: редакцијата (ако е македонска), местото на пишување и ако се однесени од Македонија. Секој книжевен споменик е евидентиран со најнужните податоци: наслов, време на пишување, пишувач, место на пишување, редакција, обем и формат, писмо, записи, потекло и слично. Материјалот е ексхириран, главно, од познатата литература во која се описуваат ракописните збирки на одредени институции и манастирски библиотеки. Под секој ракопис се наведува местото каде што се чува истиот и неговата сигнатурата под која е заведен. Овој амбициозен труд на Горѓи Поп-Атанасов овозможува корекција на третманот за провениенцијата на повеќе словенски ракописи во досегашната научна интерпретација.



На 10 октомври 1984 година Властимир Николовски го прочита својот реферат „Делото на солунските браќа Кирил и Методиј инспирација во анонимното и професионалното музичко творештво во Југославија“, на Меѓународниот музиколошки собир во Севиља. Во рефератот се сумирани музичките творби посветени на браќата Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски, од современи југословенски автори, пред сè од македонските.



„Вероучение (катехисис) за семејствата“, превел од француски јазик профакон Јован Тakovски, изд. Македонска православна црква, Преспанско-битолска епархија, Битола, 1983.

ШЕСНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО РИМ

1984

Одржувањето на манифестијата „Во чест на св. Кирил“ во 1984 година ја означи и нејзината традиција и континуитет што започна 1969-та година како чествување што го организираше Република Македонија и Македонската православна црква и доби нов квалитет прераснувајќи во општојугословенски настан.

По тој повод од 23 до 26 мај во Рим престојуваа две делегации, државна која ја предводеше Тихомир Илиевски, член на Извршниот совет и претседател на Републичкиот комитет за информации и Михаил Банде, помошник претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, која како и во минатото беше носител на организацијата и координатор на манифестијата. Во договор со југословенскиот амбасадор во Рим, за член на делегацијата беше одреден Данило Малиќ, министер-советник, додека во својство на преведувач на делегацијата се приклучи Наум Китановски, лектор по македонски јазик во Неапол. Црковната делегација, пак, ја предводеше архиепископот охридски и македонски г. Ангелариј, а во неа беа и митрополитот Горазд и протаставрофорот Методи Гогов. Во уметничкиот дел настапи ансамблот за средновековна музика „Ренесанс“ од Белград. За време на престојот во Рим, на 23 мај 1984 година, двете делегации, во придружба на амбасадорот Звонimir Стенек и Скопско-призренскиот бискуп г. Јоаким Хербут, без применени во приватна аудиенција кај папата Јован Павле II. До оваа средба дојде во рамките на екуменските средби што ги организира Светата столица, во знак на посебно почитување кон светите Кирил и Методиј. Приемот кај папата Јован Павле II мина во пријателска и срдечна атмосфера, што оставил посебен впечаток. Во таа прилика шефот на државната делегација г. Тихомир Илиевски изрази задоволство од тоа што папата Јован Павле II годинава на верниците им го честита Велигден, за првпат и на македонски јазик. Притоа господинот Илиевски ги најави подготвите во врска со одбележувањето на 1.100-годишнината од смртта на св. Методиј во 1985 година. И црковната делегација предводена од архиепископот охридски и македонски г. Ангелариј топло и срдечно се заблагодари за приемот и на папата Јован Павле II му предаде пригоден подарок, во знак на почитта што му ја укажува на споменот и делото на св. Кирил и за поддршката што ѝ ја дава на Македонската православна црква.

Истиот ден, вечерта, во познатата црква „Света Аньезе“, во центарот на Рим, ансамблот за средновековна музика „Ренесанс“ од Белград приреди мошне успешен концерт пред голем број љубители на оваа музика. Речиси една третина од програмата на „Ренесанс“ ја сочинува музички творби посветени на

делото и славата на св. Кирил и св. Методиј и на нивните ученици, што вонредно добро се надоврза со поводот на манифестијата.

На 24 мај државната делегација, во придружба на амбасадорот на СФРЈ при Република Италија, г. Марко Косин, беше примена кај Фиорет Марио, заменик на министерот за надворешни работи на Италија. Во пријателската средба се разговараше за соработката во областа на информирањето и во други области од културата, науката и литературата.

Истиот ден се одржа значајна свеченост на гробот на св. Кирил во базиликата „Сан Клементе“, којашто мина во знакот на пригодно и достоинствено одбележување на делото и споменот на Свети Кирил. Венци положија амбасадорот Марко Косин и Звонимир Стенек, како и шефот на делегацијата Тихомир Илиевски. Во присуство на бројни истакнати јавни и културни работници од Рим и од Ватикан, преставници на двете амбасади, католички свештеници од Хрватска и Словенија и поголема група верници од Македонија, најнапред членовите на Ансамблот „Ренесанс“ изведоа куса пригодна програма, а потоа се одржа молебен, што заврши со говор на архиепископот охридски и македонски г. Ангелариј.

Во рамките на програмата на овие свечености двете делегации беа применети од монсињор Акиле Силвестрони, секретар на Секретарјатот за јавни работи на црквата на Светата столица. Во подолгиот срдечен и пријателски разговор беше исказано обостраното задоволство со досегашната соработка, како и желбата тоа во иднина уште повеќе да се унапреди. Исто така, се разговараше и за подготовките за одбележувањето на 1100-годишнината од смртта на св. Методиј која треба да се одржи 1985 година, што наиде на подршка и спремност за содејство од страна на домакинот.

Делегацијата на Македонската православна црква имаше средба и со истакнати преставници во Светата столица, меѓу кои со префектот на Конгрегацијата на Светата столица во Источната црква, кардиналот Владислав Рубин и со секретарот за единство на христијаните монсињор Пјер Дипре.

Членовите на државната делегација имаа средба и со г. Антонио Јерков, уредник на списанието „Balcanica“, што излегува во Рим и се испраќа на поголем број странски амбасади во Рим, институции, редакции, претплатници итн. Исто така беше остварена средба и со проф. Јури, голем пријател на Македонија и македонскиот народ.

Манифестијата „*Во чест на св. Кирил*“ доби забележителен публицитет преку средствата за јавно информирање во двете земји, што придонесе за нејзината натамошна афирмација.



На Семинарот за македонски јазик, литература и култура во Скопје и Охрид, во 1984 година, учествуваше проф. Љизи Марија Весели од Рим, кој заедно со проф. Вера Стојчевска-Антиќ, изработи предлог-програма за учество на македонските претставници на јубилеите на св. Кирил и Методиј во Рим, за 1985 година. Вера Стојчевска-Антиќ изработи текст за ватиканско-македонските врски, изработен по барање на Републичката комисија за културни врски со странство во Скопје, на барање од проф. Весели. Во заедничкиот предлог на професорите Весели и Стојчевска-Антиќ, без апострофирани: подготвување и

реализирање на документарен филм за светите Кирил и Методиј и нивните ученици (меѓу РАИ и Телевизија Скопје), учество на македонска научна славистичка делегација на Интернационалниот славистички конгрес во Рим во 1985 година, подготвување изложба на македонската книга, прикажана на конгресот, како и други активности. Републичката комисија за културни врски имаше слух за предлогите и тие беа успешно реализирани. Со подготовките беше посебно ангажиран и активиран Цветан Станоевски. Телевизија Скопје, со своите директори Љупчо Јакимовски и генералниот директор Стојан Димовски, мошне сериозно го прифатија предлогот за филмот, во разговорите со директорот од РАИ-Гузепе Лизи и професорите Весели и Стојчевска-Антиќ. Во него беше вклучена екипа што ја предводеше режисерот Роберто Алтамура од Рим, додека освен главниот снимател којшто беше од Рим, останатиот дел од екипата ја претставуваше Телевизија Скопје, со главниот и одговорен уредник Васил Точиновски.

Комисијата за културни врски издаде и посебен славистички зборник на италијански јазик.



Сотир Голабовски: „Традиционална и експериментална македонска музика“, Македонска ревија, Скопје 1984.

Во оваа мошне значајна и опстојна книга авторот се задржува на значајните теми: Македонското црковно пеење, Византиско-словенската естетика како одраз на средновековните морални норми, Јован Кукузел, Музичките текстови од Болоњскиот псалтир, Македонската музичка епика, Македонската експериментална музика.



Цветан Грозданов: Јован Владимир и представе „Седмочисленника у македонској уметности XVIII-XIX века“, Зборник за ликовне уметности, Нови Сад 1984, 20, 229-235.

СЕДУМНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО РИМ

1985

И годинава, по традиција кога се одбележува 1100-годишнината од смртта на св. Методиј во Рим, се одржа манифестијата „*Во чест на свети Кирил*”, втемелувачот на словенската писменост и култура. Во рамките на програмата на оваа значајна манифестија се одржа изложба на уметнички колор фотографии „*Светлините на Охрид*” од талентираниот охридски фотограф Ристо Шапкар, којашто претходно беше подготвена по повод вклучувањето на Охрид во УНЕСКО-виот список на објекти од светско значење, а д-р Јосип Братулиќ, професор на Филозофскиот факултет во Загреб, одржа предавање на тема: „*Наследството на Константин-Кирил и Методиј на Балканот*”.

Државната делегација ја сочинуваа: проф. д-р Данчо Зографски, шеф на делегацијата, доктор член на Македонската академија на науките и уметностите и директор на Институтот за национална историја во Скопје, потоа д-р Јосип Братулиќ, професор на Филозофскиот факултет во Загреб, Алберт Бубичќ, советник за култура во Амбасадата на СФРЈ при Република Италија и Михаил Банде, помошник претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, која беше и организатор на манифестијата. Црковната делегација, пак, ја сочинуваа митрополитот австралиски г. Тимотеј и свештеникот Спасе Стефановски.

Манифестијата отпочна во Рим на 20 мај 1985 година со свеченото отворање на изложбата „*Светлините на Охрид*” чија ликовна-графичка спрема на каталогот и експозиција на изложбата ја направија Нико и Жарко Този, а се изврши во присуство на преку 120 гости, меѓу кои беа и амбасадорот на СФРЈ при Република Италија Анте Скатеретико и амбасадорот на СФРЈ при Светата столица Звонко Стенек, директорот на музејот г. Бернини, претставници на Министерството за надворешни работи на Италија и Ватикан, поголем број истакнати јавни и културни работници од главниот град на Италија и други гости. воведен збор, со мошне топла интонација, имаше г-дата Барбенини Амидеј, заменик на директорот на музејот, а изложбата ја прогласи за отворена шефот на делегацијата проф. д-р Данчо Зографски, чијшто говор го прочита на италијански јазик проф. Лионело Константини, шеф на Одделот за србо-кроатика при Институтот за славистика на Универзитетот во Рим. На изложбата беше претставен препрезентативен каталог и изложени 180 примероци од поранешните изданија на италијански јазик на посебната публикација „*Gloria a san Cirillo*” и на специјалниот број на списанието „*La batana*”, коешто беше посветено на Македонија.

На 23 мај во Рим, проф. д-р Јосип Братулиќ го одржа своето предавање на тема: „*Наследството на Константин-Кирил и Методиј на Балканот*”, кое наиде на мошне добар прием кај присутните.

Традиционалната церемонија, којашто беше одржана на 24 мај 1985 година на гробот на св. Кирил во црквата „Сан Клементе“ во Рим, мина пригодно и достоинствено. Најпрвин делегацијата и амбасадорите на СФРЈ положија венци и свежо цвеќе, а делегацијата на Македонската православна црква одржа молебен со асистенција на хорот на „Русикум“.

Во текот на манифестијата се организира неколку средби и приеми. Така, на 22 мај 1985 година двете делегации беа применени од кардиналот Силвестрини, кој ја врши функцијата министер за надворешни работи на Ватикан.

Иако со мошне задошната најава, на 23 мај двете делегации во придружба на амбасадорот Звонко Стенек беа применени во посебна аудиенција кај папата Јован Павле II. Во разговорот што се водеше спонтано на македонски, односно на повеќе јазици беше изразено обостраното задоволство од позитивниот придонес на манифестијата којашто помага во продлабочувањето и проширувањето на пријателските односи меѓу двете земји.

Исто така, на 23 мај проф. д-р Данчо Зографски, во придружба на амбасадорите Анте Скатеретико и Звонко Стенек, беше применен и во Министерството за надворешни работи на Република Италија, кадешто имаше подолга пријателска средба со г. Бартоломео Атолико, директор на Културната дирекција за надворешни работи, задолжен за културна и научна соработка со странство. Потоа д-р Зографски заедно со советникот за култура при амбасадата на СФРЈ, Алберто Бабиќ, го посети директорот на Архивот на Министерството за надворешни работи, проф. д-р Енрико, при што стана збор за можноста македонски историчари да истражуваат во овој Архив дипломатски документи од значење за македонската историја.

Во текот на манифестијата, а во чест на државната делегација на Македонската православна црква, двајцата југословенски амбасадори приредија свечен прием, на којшто меѓу гостите присуствуваат и високи функционери од Министерството за надворешни работи на Италија, од Ватикан и повеќе истакнати јавни и културни работници, како и раководители на стопански и други претставништва во Рим. Исто така, културната делегација имаше средба и разговори со проф. д-р Лионело Константини, кој се интересираше за издавање поголема едиција литературни преводи.

И оваа година манифестијата „Во чест на св. Кирил“ доби забележително место во средствата за јавно информирање, како во Македонија, така и во Италија.





Од изложбата „Светлините на Охрид“

1100-ГОДИШНИНА ОД СМРТТА НА СВ. МЕТОДИЈ СОЛУНСКИ

МАНУ ја одбележа 1100-годишнината од смртта на Кирил Солунски, а во 1985 година и годишнината од смртта на Методиј. По повод 1100-годишниот јубилеј беше организиран научен собир на тема: „*Кирилометодиевскиот (старословенскиот) период и кирилометодиевската традиција во Македонија*“. Собирот се одржа под покровителството на Советот на академиите на науките и уметностите на СФРЈ. Собирот се одржа од 1 до 3 октомври во Скопје.

Целта на собирот беше да се долови поширок период кон разоткривањето и запознавањето на состојбите во Македонија во старословенскиот период и на живата кирилометодиевска традиција во Македонија.

Претседател на Организацискиот одбор беше академикот Блаже Конески, кој и го отвори симпозиумот. Собирот го поздравија: претседателот на Советот на академиите - Сурја Пуповци, претседателот на МАНУ - Јордан Поп Јорданов, и претседателот на Републичкиот комитет за образование и наука, - Анатоли Дамјановски, ректорот на универзитетот „Кирил и Методиј“ од Скопје - Христо Андонов-Полјански.

На собирот учествуваа 35 референти. Покрај југословенските научници, настапија и претставници од Австроја и Полска.

Во случајов даваме само фрагменти од неколку поздравни говори:

РЕЧ НА АКАДЕМИКОТ БЛАЖЕ КОНЕСКИ ПРИ ОТВОРАЊЕТО НА НАУЧНИОТ СОБИР ПОСВЕТЕН НА МЕТОДИЈ СОЛУНСКИ

Академикот Блаже Конески рече:

...Од името на Организацискиот одбор го отворам научниот собир „Кирилометодиевскиот (старословенскиот) период и кирилометодиевската традиција во Македонија“. Собирот се одржува под покровителство на Советот на академиите на СФРЈ и Македонската академија на науките и уметностите, а по повод 1100-годишнината од смртта на св. Методиј Солунски.

Со големо задоволство ги поздравувам присутните претставници на општествено-политичкиот живот во Републиката и градот Скопје, како и претставниците на научните, културно-просветните, религиозните и други институции и организации. Ги поздравувам учесниците на собирот и им пожелувам



ЕНЦИКЛИЧНО ПОСЛАНИЕ
ЗА СЛОВЕНСКИТЕ АПОСТОЛИ
ОД ВРХОВНИОТ АРХИЛЕГ
ПАПАТА ЈОВАН ПАВЛЕ II
ДО СИТЕ ЕПИСКОПИ, СВЕШТЕНИЦИ
МОНАШКИ ЗАЕДНИЦИ
И ДО СИТЕ ХРИСТИЈАНИ
ВО СПОМЕН
НА ЕВАНГЕЛИЗАТОРСКОТО ДЕЛО
НА СВЕТИТЕ
КИРИЛ И МЕТОДИЈ
ПО ЕДИНАСЕСЕТ ВЕКОВИ

Енцикликата на Папата Јован Павле II

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

КИРИЛ-МЕТОДИЕВСКИОТ
(СТАРОСЛОВЕНСКИОТ) ПЕРИОД
И КИРИЛ-МЕТОДИЕВСКАТА
ТРАДИЦИЈА ВО МАКЕДОНИЈА

СКОПЈЕ, 1988

Зборник на МАНУ-

успех во работата. Должен сум да им искажам притоа голема благодарност на гостите од странство и другите југословенски центри за тоа што со своето учество на собирот придонесуваат за неговото значење и за поширок одглас во научниот свет. Се надевам дека ќе имаат пријатен престој во нашата средина. Ги поздравувам најсрдечно и сите други присутни на оваа свеченост.

Темата на нашиот собир сугерира две посоки на истражување. Од една страна, се обраќаме кон самата епоха на Кирил и Методиј и кон одразот на нивното дело на нашиот терен. И со право, бидејќи во Македонија во таа епоха се создаде едно од најактивните средишта на словенската култура и просвета. Од друга страна, се обраќаме кон кирилометодиевската традиција кај нас. И пак со право, бидејќи Македонија претставува регион во кој таа традиција била посебно жива и непрекината низ вековите сè до најново време.

Од тие причини е разбираливо што оваа тема е толку присутна во нашата наука. Нејзината актуелност можеше добро да се сети кога во 1969 година одржавме сличен ваков собир посветен на Кирил Солунски, со бројни рефери-ти што се објавени во два тома. Сегашниот собир, се надеваме, ќе ја продлабочи натаму таа постојано присутна и инспиративна тема. Се разбира, сега погледот ќе ни биде упатен посебно кон фигурата на Методиј Солунски. Тој му беше не само верен придржник и помошник на својот славен брат, ами тој беше и носител на една бележита самостојна акција во едно преломно време, кога се работеше за тоа Словените да го усвојат културниот модел на христијанскиот свет...

ПОЗДРАВЕН ГОВОР НА АНАТОЛИ ДАМЈАНОВСКИ, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА РЕПУБЛИЧКИОТ КОМИТЕТ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Анатоли Дамјановски, меѓу другото рече:

Почитувано Претседателство, почитувани академии,

Ми причинува особено задоволство, од името на извршните органи на општествено-политичките организации и заедници, да го поздравам одржувањето на научниот собир и на учесниците да им посакам плодотворна и инспиративна научна расправа и размена на научните факти и сознанија.

Дозволете и јас да подвлечам дека овој собир на нашата наука го доживуваме и осознаваме како наша потреба, израз на нашиот достоинствен општествен и научен однос кон споменот и големото дело на Кирил и Методиј со кое се втемелија основите на словенската писменост, се забрзаа процесите на културно-просветното развивање на словенските народи и нивното вклучување и потврдување во цивилизациите текови на народите на Европа и на светот. Се работи за дело со прометејска, пресвртничка и хуманистичка улога и содржина кое ја обележа својата епоха, длабоко се втисна во свеста и творческиот гениј на словенскиот свет и ги премина гранишите на историскиот простор и историското време.

ПОЗДРАВЕН ГОВОР НА ПРОФ. Д-Р ХРИСТО АНДОНОВ-ПОЛЈАНСКИ, РЕКТОР
НА УНИВЕРЗИТЕТот „КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

Уважени гости,
Почитуван претседател,
Почитувано Претседателство,
Почитувани колешки и колеги,

Имам особена чест, од името на Универзитетот „Кирил и Методиј“, да го поздравам овој еминентен научен собир „Кирилометодиевскиот (старословенскиот) период и кирилометодиевската традиција во Македонија“ и да му посакам плодотворна творечка работа.

Одржувањето на оваа висока научна средба во деновите кога со особено достоинство, благодарност и признание ја одбележуваме 1100-годишнината од смртта на Методиј Солунски и Моравски претставува своевиден завршок на сето тргестсвено во одбележувањето на овој голем јубилеј и на продлабочената научноистражувачка дејност во студиозното испитување на кирилометодиевското прашање.

Оваа научна расправа треба да ги покаже резултатите од најновите испитувања на кирилометодиевското дело што ги направи нашата југословенска и македонска наука, како и светската објективна научна мисла.

Во оваа многустраница и разновидна научно-истражувачка дејност со внимание и со необична заинтересираност се вклучи и нашиот Универзитет „Кирил и Методиј“.

Гостите на собирот имаат можност да ги запознаат културно-историските споменици и институции во Скопје. Во договор со МАНУ, Друштвото за наука и уметност од Битола, организира настап на научниците и во Битола, со што и овој град го одбележа 1100-годишниот јубилеј на св. Методиј. Во домот на културата, битолската публика имаше можност да се запознае со чешкиот славист Франтишек Вацлав Мареш, кој предава славистика во Виена. Проф. Мареш говореше за преводот на св. Методиј на „Библијата“. Потоа настапи проф. Вера Стојчевска-Антиќ, од Скопскиот универзитет, по потекло од Битола, со реферат за библиските мотиви во апокрифната македонска книжевност. Ф. В. Мареш беше посебно задоволен од масовната присутност на предавањето, а особено од големиот број поставени прашања, што откри дека битолчани имаат голем интерес за нашето културно и историско минато.

Во 1988 година се појави зборник со отпечатени реферати од научниот собир, во издание на МАНУ („Кирилометодиевскиот (старословенскиот) период и кирилометодиевската традиција во Македонија“ - Скопје 1988).

Уредувачкиот одбор, во состав: Блаже Конески, Божидар Видоески и Петар Хр. Илиевски, ги објави поздравните говори на: Блаже Конески, Сурја Пуповци, Јордан Поп Јорданов, Анатоли Дамјановски, Христо Андонов-Полјански, како и поднесените реферати. Во јазичните и книжевно-историските теми, објавени се излагањата на: Г. Георгиевски, М. Георгиевски, В. Деспотова, К. Илиевска, Б. Конески, Б. Јовановиќ-Стипчевиќ, Ф. В. Мареш, М. Миовски, В. Мошин, Ј.

СЛОВЕНСКА ПИСМЕНОСТ

МУЗЕЈ НА СЛОВЕНСКАТА ПИСМЕНОСТ-ОХРИД



НАСЛЕДСТВО-ТРАДИЦИЈА-СОВРЕМЕНОСТ

ИЗЛОЖБА

ПО ПОВОД ОДБЕЛЕЖУВАЊЕТО 1100 ГОДИШНИНАТА
ОД СМРТТА НА МЕТОДИЈ СОЛУТИКИ

Охрид 1985

Каталози на изложбите во музејот на Словенската писменост во Охрид



Музејот на Старословенската писменост во Охрид

Погачник, Г. Поп-Атанасов, З. Рибарова, Т. Саздов, Л. Славеска, Т. Стаматоски, В. Стојчевска-Антиќ, З. Тополинска, Р. Угринова-Скаловска, Ј. Хам.

Во културно-историските теми се вклопија рефератите на: Б. Алексова, С. Антољак, К. Балабанов, Б. Бошковски, Љ. Васильев, С. Голабовски, Ц. Грозданов, П. Хр. Илиевски, Д. Коцо, Х. Маловски, П. Мильковик-Пепек, М. Миноски, Б. Панов, Б. Ристовски.

И овој симпозиум ги сумира разнородните резултати од кирилометодиевската проблематика, претставена и во други славистички странски центри.

Оваа година посебно ја одбележа Универзитетот „Кирил и Методиј“. Со свечена програма, во Народниот театар во Скопје, ректорот Христо Андонов-Полјански, ја отвори свечената академија со реферат за животот и делото на св. Методиј Солунски. Овој ден беше вистинска прослава за просветителите, како и за студентите.



На 6 август 1985 година, претседателот на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија, Драгољуб Ставрев, ја отвори во Охрид изложбата „Словенска писменост“, по повод 1100-годишниот јубилеј на Свети Методиј. Од оваа година изложбата прерасна во „Постојана изложба на словенската писменост“ во Охрид.

Експозицијата ги претстави собрани на едно место спомените на словенската писменост од сите словенски подрачја, од IX век, сè до појавата на современите словенски книжевни јазици.

На изложбата беше поделен каталогот „Словенска писменост“, Охрид 1985.



Каталог од изложбата „Словенска писменост“ (Завод за заштита на спомениците на културата и Народен музеј - Охрид), Охрид 1985.

Изложбата е организирана по повод 1100 годишниот јубилеј на св. Кирил Солунски, со тематски наслов „Наследство, традиција - современост“. Во неа се вклопени повеќе тематски експонати: развој на образоването, науката, културата; делото на словенските просветители; иселениците во чест на св. Кирил и Методиј; МПЦ; Римските поклонувања; словенските просветители и современата македонска уметност. Концепцијата и поставката на изложбата - Нико П. Този.



ИНТЕРНАЦИОНАЛНИОТ СЛАВИСТИЧКИ КОНГРЕС ВО РИМ во чест на 1100-годишниот јубилеј на св. Методиј, 1985 година, и другите пропратни програми

Единствено во Рим тече постојана река на посетители, кои можат во сите четири годишни времиња да ги разгледуваат монументалните уметнички галерији, споменици од минатото, низ улиците, на плоштадите, во центарот и периферијата на градот. Овој музеј и единствена светска галерија има свој

центар, најпосетениот уметнички паметник - црквата „Свети Петар“. До неа е сместен и Ватикан, со не помалку значајните експонати, канцеларии, голема библиотека. Овде некаде беше и центарот на одржаниот Интернационален славистички конгрес.

Во чест на светите браќа Кирил и Методиј, особено по повод 1100-годишнината од смртта на Методиј, покрај бројните светски собири, особено во словенските земји, од 8 до 11 октомври 1985 година, на Понтификалниот универзитет „Урбаниана“ во Рим се одржа Интернационален славистички конгрес. Главната тема гласеше: „Христијанството кај Словените“, со поттеми: „Наследството на св. Кирил и Методиј“, „Врските и контактите на Ватикан со Словените“, „Традицијата во врска со Кирил и Методиј во словенските и несловенските земји“, „Филолошките аспекти на Методиевото дело“, „Кирилометодиевскиот период и дело во истражувањата на славистите“.

Конгресот започна на 6 октомври со концертот на Радио-телевизија Љубљана. На 7 октомври гостите ги привлече изложбата на тема „Алфавитот кај Словените“, приредена во библиотеката на Ватикан. Кардиналите Штиклер и Томко, како и префектот на Ватиканската библиотека д-р Леонардо Бојле поднесоа свои излагаша. Посебно беше апострофирана дејноста и значењето на св. Кирил и Методиј, чијашто големина ја засега и цела Европа, а не само Словените. Затоа не случајно тие се прогласени од 1880 година за копатрони на Европа. На гостите и присутните на оваа експозиција им беа поделени каталоги.

На 8 октомври конгресот го отвори проф. Виторио Пери, со пленарниот реферат „Улогата на Светата столица во побудувањата за проучувањата на Кирил и Методиј“. Во рефератот беа акцентирани современите тенденции, со проширени хоризонти, во согледувањето на значењето на браќата. Д-р Леонардо Бојле говореше за значењето и местото на св. Кирил, на неговата гробница во базиликата „Свети Климент“. Апостолската мисија на браќата и црковната јурисдикција преовладаа во рефератот на проф. Франц Перко. Игор Шевченко говореше за словенската колонија на Пелопонез во времето на св. Кирил и Методиј. Посебен интерес предизвика и рефератот на проф. Франтишек В. Мареш, кој се осврна на Методиевиот придонес за формирањето и обогатувањето на првиот словенски книжевен јазик. Заедничкиот пленарен реферат на М. Капалдо и В. Ведер се однесуваше на филолошките аспекти на Методиевиот опус. Антонио - Емил Тахиос го разгледа култот на св. Методиј во византиско-словенскиот свет, додека Марко Јапуниќ го опфати култот на св. Методиј во глаголската литература. Иван Дујчев говореше за христијанизацијата кај Бугарите.

Претпладне се одржаа пленарните заседанија, а попладне работеа секции: историја, литература, култура, филологија, литургија и култ.

На Славистичкиот конгрес учествуваа научници-слависти од словенски и несловенски земји. Македонската делегација ја сочинуваа четворица научни работници: акад. Петар Илиевски, проф. Радмила Угринова-Скаловска, проф. Вера Стојчевска-Антиќ и д-р Наум Целаковски. Академик Петар Илиевски поднесе реферат за просветителството кај Словените. Темата на рефератот на проф. Радмила Угринова-Скаловска се однесуваше на единството на литературно-црковната словенска традиција кај Словените на Балканот. Проф. Вера Стојчевска-Антиќ настапи во филолошката секција со најновите сознанија во врска со

датирането на Ундолските листови. Новопronајденниот Поменик од манастир „Свети Наум“ во Охрид, беше темата на излагането на д-р Наум Целаковски.

На Славистичкиот конгрес беа прочитани околу 90 реферати. Меѓу другите научници ќе ги споменеме А. Бадурина којшто говореше за св. Кирил и Методиј во уметноста, а Ж. Бонамур - за Кирил и Методиј во делата на француските слависти. „Романската курија и кирилометодиевската мисија“ беше насловот на рефератот од Ј. Братулиќ. П. Девос посебно се задржа на интересната ракописна традиција на Италијанската легенда. Ј. Хам даде една поширока слика за оригиналното дело на Кирил и Методиј на територијата на Хрватска. На наследството на Кирил и Методиј се осврна А. Назор, а И. Петровиќ го разгледа и претстави кирилометодиевскиот комплекс во средновековната хрватска култура. За новините во однос на литургиско-кирилометодиевската традиција во Моравија извести Ј. Тарнанидис. Кон новите докази за гробот на св. Методиј говореше Ј. Весели.

На 9 октомври, на претпладнечната пленарна седница, заседава кардиналот Аугусто Касероли и проф. Ф. В. Мареш, Притоа проф. Мареш го промовира и претстави пред присутните „Славистичкиот зборник од Македонија“, отпечатен на италијански јазик. Зборникот им беше поделен на славистите, а потоа, проф. Мареш ја претстави и изложбата на македонски книги.

Во аулата на универзитетот „Урбаниана“, каде што се одржуваше конгресот, беше поставена изложбата „Македонска книга“, којашто се состоеше од 200 книги. Насловите се однесуваат на областите: историја, литература, култура, јазик, уметност и наука. Во оваа аула славистите разговараа, ги минуваа паузите од работата и имаа можност да добијат претстава за македонската издавачка дејност. За одредени наслови постоеше и поголем интерес. Конгресниот комитет изрази благодарност за подарените книги, коишто ќе останат во трезорите на ватиканската библиотека.

Во секцијата литургија-култ-археологија, проф. Љижи Марија Весели говореше за современите културни дострели во Македонија, базирани врз традицијата. Посебно се осврна на значењето на култот, на поширок план, во којшто го вклучи дејствувањето на браќата Кирил и Методиј. Со длабочината на културниот култ, засведочен во Македонија, треба да бидат запознати поблиску европските и другите народи. Како продукт на браќата се појави плодотворниот Климент Охридски, Охридската книжевна школа во Охрид и Македонија. Преку неговото дело кирилометодиевскиот култ продолжи да живее и да се шири и во Македонија. Весели посебно ги истакна специфичностите на Словените, кои не се зародиле во новата татковина. Св. Кирил и Методиј ним им дале многу културни придобивки, но и тие самите не почнале тогаш од нултата точка. Тој истакна дека на градот Охрид му претходела долговековна културна традиција.

Учесниците на конгресот ги посетија гробовите на значајните христијански проповедници и мисионери, меѓу кои и на св. Петар и на св. Кирил.

На 12 октомври учесниците беа поканети на специјален прием кај папата Јован Павле II, во аулата „Нерви“ во црквата „Свети Петар“. Беше изведенa одбрана програма, со учество на повеќе цркви и земји, групирани во шест точки. Кардиналот Јозеф Томко одржа слово за светите Кирил и Методиј, нагласувајќи ги словенските достигања и резултати, засновани врз одамна започнатото дело

на Кирил и Методиј. Папата ги поздрави гостите и уште еднаш ги истакна значајните придобивки од мисијата на браќата, во чијашто чест беше организиран овој конгрес, под патронатот на папата и Ватикан. (*Simpozio Europeo esistente, in onore dei Santi Cirillo e Metodio, Aula Paolo VI, 12. X. 1985, Città del Vaticano*).

На 13 октомври во црквата „Свети Петар“ папата Јован Павле II одржа импозантна миса. Содржината на мисата беше отпечатена и поделена меѓу гостите, во чии редови се наоѓаат и учесниците на конгресот. Отпечатената и поделена „Света миса во чест на светите Кирил и Методиј, патрони на Европа“, како прва илустрација ја содржи фреската на Седмочислениците од манастирот „Свети Наум“ во Охрид, XVIII век. Истата година, на 14 февруари, денот на смртта на св. Кирил, беше одржана „Света миса“ во базиликата „Св. Климент“, а насловната страна на отпечатената програма, ја содржи, исто така, оваа фреска. И во двете добиени програми доминираат илустрациите од охридските икони, од фреските и уметничките ракотворби на Македонија. Бројните верници и учесници во мисите имаат можност да се запознаат со уметничките вредности на Македонија, во непосредна врска со општохристијанските и локалните македонски светители.

Овде сакаме да напоменеме дека големиот плакат со фреската на Седмочислениците од Охрид, оваа 1985 година можеше видливо да се забележи во центарот на Рим, на плоштадите и црквите.

Деновите што во октомври им беа посветени на светите Кирил и Методиј, а пред тоа во февруари и мај истата година, разоткрија пред Европа повеќестрани вредности од традицијата на Словените, од современите словенски дострели, на научен и културно-уметнички план, како неминовно оправдување за нивното признавање од страната на папата за копатрони на Европа, заедно со св. Бенедикт.

Од сите прочитани излагања, од говорите на домаќините, од завршницата на ректорот Жил Пеленд, од ангажираниот однос на секретарот на Комитетот - Максимилијан Езерник, избиваше новата светлина и слава на вредните просветители на Словените, во една поширока димензија во рамките на Европа.

Во врска со Интернационалниот славистички конгрес во Рим, македонската делегација понесе посебен зборник од научни трудови, коишто се однесуваат на животниот пат и делото на светите Кирил и Методиј. Зборникот е преведен на италијански јазик, во наслов: „*San Cirillo e San Metodio e la loro tradizione in Macedonia*“, (editori: „Makedonska kniga“, Istituto della lingua macedone „Kreste Misirkov“, Skopje 1985).

Првата студија е од Харалампије Поленаковиќ и носи наслов „Словенските просветители Кирил и Методиј“, а се однесува на животниот пат и делото на словенските светители. Студијата на Блаже Конески „Климент Охридски“ е вистински портрет на заслужниот ученик на браќата Кирил и Методиј, Климент Охридски, којшто не само што ја продолжува традицијата на браќата, туку внесува и посебен белег во творештвото. Радмила Угринова-Скаловска го разгледува писмениот јазик во средновековна Македонија. Долговековната традиција на Климент и Наум Охридски е предмет на текстот што го објавува Вера Стојчевска-Антиќ. Цветан Грозданов и Коста Балабанов ги претставуваат браќата и нивните ученици од историско-уметнички аспект, нивните портрети и уметнички претстави во Македонија. Нивните текстови содржат и илustrации.

Зборникот има 103 страници и содржи и краток вовед од редакцијата: Блаже Конески, Радмила Угринова-Скаловска и Вера Стојчевска-Антиќ. На крајот следи библиографија на текстовите на македонски јазик.

Проф. Ф. В. Мареш го промовира овој зборник на конгресот и притоа тој им беше поделен на учесниците од сите земји.

По повод 1100-годишнината од смртта на св. Методиј во повеќе словенски и европски центри се одржаа разновидни манифестации и изложби. Во Рим покрај Славистичкиот конгрес, беше отворена изложба од копии на македонски фрески од средниот век (IX-XIII) во уметничката галерија „La Pigna“. Изложбата траеше од 5 до 19 октомври и ја посетија голем број посетители, домашни и странски.

За оваа изложба посебен свој придонес даде проф. Јижи Марија Весели, во соработка со Републичката комисија за културни врски со странство од Скопје.

Во чест на прославите на св. Кирил и Методиј во Рим без приредени повеќе изложби. Меѓу нив треба да се апострофираат изложбата на средновековните македонски икони и изложбата на новопronајдените теракотни икони од Виница, коишто ги подготви д-р Коста Балабанов. Во јубилејната 1985 година во Болоња (од 20 декември до 12 јануари) беше отворена изложба на фотографии од Ристо Шапкар, од македонските фрески од IX до XIII век, по повод соработката меѓу Република Македонија и регионот Емилија Ромања во Италија.

Чествувањата во Рим и Италија беа проследени и со заеднички научни собири, со предавања од повеќе научни области, и во разновидни научни и културни институции, како и во цркви, уметнички галерии и сали.

Во јубилејната 1985 година беше снимен документарен филм во два дела во копродукција на Италијанската телевизија (РАИ) и Телевизија Скопје, со наслов „Учениците на Методиј“. Филмот го режираше Роберто Алтамура од Рим, а сценариото го подготви професорите Јижи Марија Весели, археолог од универзитетот „Свети Томазо“ во Рим и Вера Стојчевска-Антиќ од универзитетот „Кирил и Методиј“ во Скопје. Од 13 до 17 јануари, 1986 година, откако филмот беше реализиран, Вера Стојчевска-Антиќ, со уредникот на Телевизија Скопје - Васил Тоциновски, престојуваа во Рим, за дефинитивното одобрување на филмот. По долги дискусиони забелешките без заеднички прифатени. Всушност, филмот се состои од три делови. Првиот дел е работен од РАИ, а вториот и третиот дел се снимени речиси целосно во Македонија, поточно во Охрид во 1985 година.

На приемот кај папата, по повод Интернационалниот Славистички конгрес во знак на јубилејот за св. Методиј, проф. Вера Стојчевска-Антиќ му беше претставена на папата Јован Павле II, од страна на проф. Јижи Марија Весели. Разговораа околу реализираниот филм, за учеството на Телевизија Скопје, при што папата го изрази своето задоволство, бидејќи веќе го гледал филмот.

Во февруари 1985 година, по повод прославата од смртта на св. Кирил во Рим, на првата програма од РАИ се еmitуваше триделниот документарен филм за браќата св. Кирил и Методиј и нивните ученици. Филмот беше прикажан и

во други европски земји, во Република Македонија, а посебен третман доживеа во Германија. Директорот на документарната редакција од РАИ, господинот Ѓузепе Лизи, изрази задоволство од заедничката работа и пројави интерес за нови остварувања. Филмот најде на одзив во информативните гласила во Италија и Македонија.

ПАПСКИ АПОСТОЛСКИ ПИСМА ВО ВРСКА СО КУЛТОТ НА СВЕТИТЕ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

По смртта на браќата светители Кирил и Методиј нивниот најран забележан светителски ореол се скрекава во синаксарот на Асемановото евангелие. Ова изборно евангелие е датирано различно, но за најрана дата се смета крајот на X век. Ова говори дека нивниот светителски култ бил рано оформен и веќе влезен како канонизиран непосредно по нивната смрт. Нивната светителска традиција се пренесувала во словенските земји, па и пошироко. Европа била запозната со нивната епохална дејност.

На 30 септември 1880 година, папата Лав XIII, посебно го апострофира и прошири нивниот култ со Енцикличното послание „*Grande Munus*“. Со ова послание нивниот култ посебно беше нагласен во Европа.

Папата Павле VI, со Апостолското послание „*Pacis iunctius*“ од 24 октомври 1964 година го прогласи свети Бенедикт за покровител на Европа.

На 31 декември 1980 година папата Јован Павле II го издале Апостолското послание „*Egregiae Virtutis*“, со кое ги прогласи светите Кирил и Методиј за сопокровители на Европа, заедно со светиот Бенедикт. Со ова писмо вниманието на Европа се сврте кон св. Бенедикт и кон светите Кирил и Методиј.

На 2 јуни 1985 година папата Јован Павле II го издале Енцикличното послание за словенските апостоли, упатено до сите епископи, свештеници, монашки заедници и до сите христијани, во спомен на евангелизаторското дело на светите Кирил и Методиј. Во него папата го нагласува нивното епохално дело, евангелизаторското слово меѓу Словените, нивните настојувања за заеднички братски живот, за почитувањето на достоинството на секој народ, заради што и нивната слава се разлеа надалеку. Не случајно папата Јован VIII во далечната 880 година ја одобри употребата на словенскиот јазик во богослужбата, преведена од светите брака. Ова послание е по повод 1100-годишнината од смртта на Методиј, со што папата Јован Павле II се осврнува на најважните пунктови од нивниот апостолски, просветителски и творечки пат.

Оваа енциклика е преведена на повеќе јазици, а на македонски гласи: „Енциклиично послание за словенските апостоли од врховниот архиереј папата Јован Павле II“. Енцикликата од 1980 година гласи: „*Litterae apostolicae ss. Cyrillus et Methodius, totius Europeae caelestes apud deum compatroni a summo Pontifice motu proprio constituitur*“.

Комплетниот италијански печат им даде значајно место на вестите за високиот ранг на светите Кирил и Методиј.



SANTA MESSA
IN OTTIME
DEI SANTI
CIRIL E METODIO
PATRONI D'ESKAMP

BENEDETTO
DI VATICANO



SANTA MESSA
IN OCCASIONE
DELLA FESTA
DEI SANTI
CIRILLO E METODIO
PATRONI D'ESKAMP

BENEDETTO
DI VATICANO

*Каталози за олбенскиот юбилејот за Кирил и Методиј, патрони
на Европа во Базиликата „Св. Климент“ и Ватикан*



Изложба на фрески (копии) од Македонија во Рим

„ИЛИЈАДА И СТО ГОДИНИ ОД СМРТТА НА МЕТОДИЈ“
„КИРИЛОМЕТОДИЕВСКОТО КУЛТУРНО-КНИЖЕВНО НАСЛЕДСТВО
КАЈ ХРВАТИТЕ“

Во месец октомври 1985 година, под покровителство на Советот на академиите на науките и уметностите на СФРЈ, се одржаа два научни собира, по повод 1100-годишнината од смртта на Методиј. Првиот научен собир, од 1-3 октомври го организира Македонската академија на науките и уметностите во Скопје, под наслов: „Кирилометодиевскиот (старословенскиот) период и кирилометодиевската традиција во Македонија“. Вториот научен собир, од 16 до 21 октомври, го организираа Југословенската академија на науките и уметностите и Старословенскиот институт „Светозар Ритиг“ во Загреб.

На 16 октомври во аулата на Југословенската академија на науките и уметностите во Загреб започна пленарното заседание на научниот собир за кирилометодиевското наследство кај Хрватите. Пред четириесетте учесници на собирот и поширокиот аудиториум собирот го отвори и поздрави претседателот на ЈАЗУ, академикот Јаков Сиротковиќ. Во поздравниот говор Сиротковиќ истакна дека првите обележувања на кирилометодиевските датуми, во словенскиот свет и кај нас, се поврзани со основачите на ЈАЗУ, Јосип Јуриј Штросмаер и Франьо Рачки. По сугестији и предлог на Франьо Рачки уште во 1862 година била поттикната акција за прослава на 1000-годишнината од Моравската мисија, организирање на конгрес и критичко издание на Библијата. Штросмаер, од друга страна, согледувал златен мост меѓу Исток и Запад преку словенската богослужба и глаголското писмо, преку којшто го согледувал патот кој водел кон црковното и народното единство. Кирилометодиевското учење влегло во основата на ЈАЗУ, во нејзините настојувања за обединување на јужнословенските земји и народи, кој пат и во современите услови од развитокот на СФРЈ го продолжува истата ЈАЗУ, во чии трезори се наоѓаат многу вредни глаголски ракописи.

Потпретседателот на ЈАЗУ Андре Мохоровичиќ поднесе воведно излагање за појавата на словенската писменост и книжевност на сцената на европските културни настани од раносредновековниот период.

Пленарната седница започна со воведниот реферат на Иванка Петровиќ, со наслов: „Првите средби на Хрватите со кирилометодиевското дело и кирилометодиевското наследство во хрватската книжевна историја од средниот век“. Во ова излагање беше развиена и изложена мислата дека уште пред изведувањето на Моравската мисија, браќата Кирил и Методиј, упатувајќи се кон Моравија, тргнале по воден пат, преку Јадранското Море и во Далмација ја пренеле глаголската писмена традиција, а потоа пристигнале во Моравија, каде што ја извеле прифатената мисија.

Вториот пленарен реферат се однесуваше на кирилометодиевската книжевно-јазична традиција во јазикот и стилематиката на хрватскоглаголската книжевност во средниот век, поднесен од Едуард Хершигоња, кој преку бројни и карактеристични примери даде пресек на темата посочена во насловот. Третиот реферат, поднесен од Владимир Вавржинек, се однесуваше на целата консталација во којашто се одвивала Моравската мисија меѓу односите и интересите на Рим и Константинополската патријаршија. По завршената седница

квартетот „Клима“ одржа пригоден концерт, а потоа претстедателот Ј. Сиротковик ќи покани учесниците на собирот на прием.

Пленарната седница продолжи и попладнето. Меѓу учесниците на оваа седница треба да се одбележи излагането на Франтишек В. Мареш, во врска со старословенскиот јазик во Моравија во времето на Методиј. Всушност, стануваше збор за периодизацијата на старословенскиот јазик. Овој јазик беше наменет за сите Словени, поради што беше и отворен за прилагодувањето кон месните словенски дијалекти. Обележјата на месните дијалекти мошне силно продираат во јазикот, но честопати без определен ред, понекогаш и хаотично и во тоа време се формираат одделни редакции. Периодизацијата може да се изврши по два критериуми: 1. по функција; 2. по однос на книжевниот јазик кон живиот јазик. Новоцрковниот јазик врши само функција на една, „*lingua sacra*“.

Научниот собир со интерес ги следеше информациите во врска со новооткриените словенски ракописи во „Света Катарина“ на Синај, што ги изнесуваше познатиот славист Моше Алтбауер. Предметот којшто постојано се поставува во славистиката - преводот на Библијата, особено поглавијата за Макавеите, беше презентиран во рефератот на Јосип Хам. Мошне интересни заклучоци изнесе во својот реферат Гузепе Фермеглиза во врска со посочените маргинални белешки за некои старословенски преводи од грчкиот јазик. Врз историското значење, како на првите изворни текстови, така и на житијата на Кирил и Методиј се задржа посебно Јосип Вратулиќ, истакнувајќи ја важноста на овие извори за општословенската книжевност. Старословенските легенди за Наум беа предмет на проучување на Зое Хауптова.

Приложените или прочитаните реферати на учесниците: Панделе Олтеану, Василиј Пуцко, Јозеф Шуц, Марко Марковик, Бисерка Грабар, Марија Пантелејќ, Хари Гејлорд, Лешек Мошински, Радослав Катичик, Стјепан Дамјановик Милан Михалевик, Јасна Винице, дадоа ценет придонес кон расветлувањето на посебни дејности и дела на Кирил и Методиј, од книжевен, лингвистички, историски и географски аспект. На глаголската словенска традиција во Хрватска се однесуваат рефератите на: Аница Назор, Јанез Зор, Ц. Ф. О'Бриен, Антонија Зарадија, Антон Бенвин, Бранко Фучик, Јерко Везик и Зване Чрња.

На научниот собир во Загреб, од Македонија учествуваше делегација од тројца научници, Вера Стојчевска-Антиќ во своето излагanje се осврна врз континуитетот и хронологијата на кирилометодиевската традиција во Македонија. Зденка Рибарова се задржа врз „Книгата на пророкот Јон“ во македонските и хрватскоглаголските ракописи. Вангелија Десподова ги изнесе своите заклучоци од проучувањата извршени врз „Карпинското евангелие“ и неговото место меѓу јужнословенските полни апракоси.

На собирот беше застапена проблематика од народното творештво. Твртко Чубелиќ поднесе реферат за кирилометодиевската традиција во усното народно творештво. Дивна Зечевик ја презентира интересен материјал во врска со народните пригодни песни од XIX век во слава на словенските апостоли Кирил и Методиј.

Учесниците со интерес го следеа рефератот на Иван Голуб, во врска со словенското конине на Крижаниќ. Авторот посебно истакна дека треба да се разликува јазикот на којшто Крижаниќ пишувал и јазикот за којшто пишувал. Во него Голуб согледува продолжувач на делото на Кирил и Методиј, човек кој ги поврзува Исток и Запад.

На 19 октомври учесниците на научниот собир го разгледаа островот и градот Крк. Попладнето во црквата во Јурандвор беше изведена старословенска глаголска литургија. Во црквата „Света Луција“ во Јурандвор пронајдена е глаголската Башчанска плоча, чие место сè уште видливо е зачувано.

На 20 октомври учесниците на собирот присуствуваа на Рочкото биенале на Чакавскиот собор, на којшто беа презентирани реферати со кирилометодиевска проблематика од: Иванка Петровиќ, Аница Назор, Антонија Зарадија, Јосип Вратулиќ, Гузепе Фермеглиа и Бисерка Грабар. Истиот ден учесниците го разгледаа Роч и најмалиот град на светот Хум. Во овој град, според традиционалниот обичај, беше свечено отворена градската врата и беше избран новиот жупан. Овде, пред Истраниите и учесниците на собирот, говореше Чедомир Паиќ, претседател на Републичката конференција на ССРНХ.

Посебно доживување за сите учесници на собирот беше посетата на „Алејата на глагољашите“, во која на убаво избраните и подредени места се наоѓаат споменици со глаголски натписи, меѓу кои се наоѓа и подарокот на изработениот споменик од Македонија, од МАНУ.

Учесниците на овој научен собир имаа можност да чујат и разменат научни искуства и согледувања, не само во пленарните заседанија, туку и во разговорите низ Опатија, Крк, Јурандвор, Роч и Хум. Од овој собир учесниците понесоа и еден убав спомен - бакарен медалјон со ликот на Методиј, во чија чест се одржа оваа богата средба.



Денот на св. Кирил и Методиј, 28 ноември 1985 година во Брисел беше свечено прославена 1100-годишнината од смртта на Методиј, во организација на „Institut Libre Marie Haps“, во Конгресната палата, сала Бенелукс.

Свечениот пленарен собир го отвори К. Ј. Верлеј со рефератот: „Европенизацијата и екуменизмот на Кирил и Методиј“, а втор настапи П. Девос. Од Република Македонија учествуваше Вера Стојчевска-Антиќ, со реферат за датирањето на некои словенски ракописи од раниот период на писменоста. Ф. Ј. Томсон говореше на тема за старословенските преводи, а М. В. Паријс за светите Кирил и Методиј.

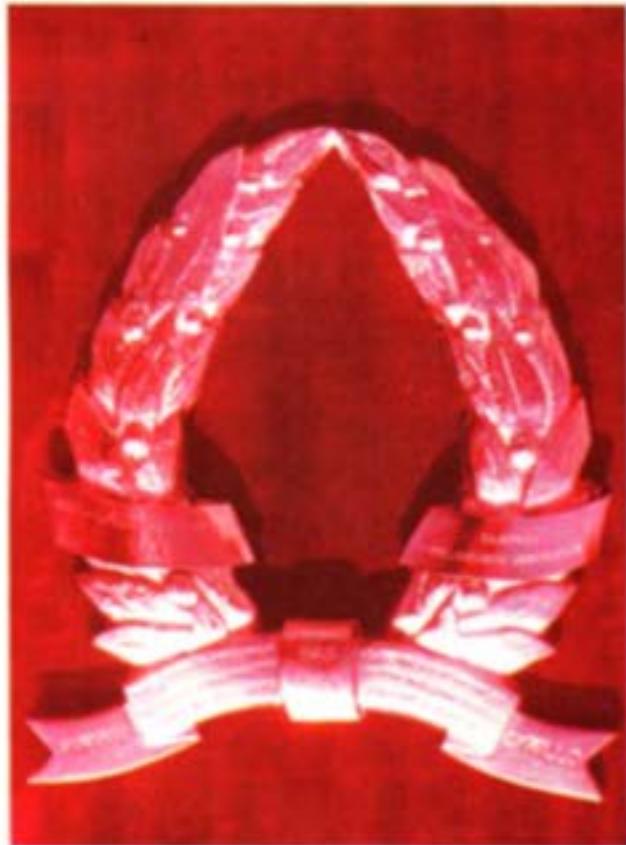
Нашиот претставник проф. В. Стојчевска-Антиќ го запозна Универзитетот во Брисел и членовите на Славистичката катедра. Во Институтот контактираше со А. Ј. Фаниел, кој предава руски јазик и литература и кој повеќе пати потоа гостувал на Семинарот за македонски јазик, литература и култура, во Скопје и Охрид.

Прочитаните реферати се објавени во „Langage l'homme“, (Institut Libre Marie Haps“, Bruxelles vol. 21/1986). Директор на Институтот беше господарот Ц. Голоши-Жиблет.



Стјепан Антолјак и Бранко Панов: „Средновековна Македонија“, том I-III, издавач „Мисла“, Скопје 1985.

Публикацијата „Средновековна Македонија“ опфаќа три томови. Во обемната содржина се застапени монографии, статии и други позначајни научни трудови. Истите автори ги имаат пишувано во периодот од 1958-1983 година.



Адресот и венецот од МАНУ
и Универзитет Св. Кирил и
Методиј-Скопје положени
на гробот на Св. Кирил
во Рим 1969 год.





Свети Архангели Михаил и Гаврил.
творческа група „Димитър Коневски во Варненски“

Поголемиот број од трудовите се објавени низ страниците на повеќе списанија, зборници и други публикации, а дел од нив за првпат овде се објавуваат. Ова импозантно издание содржи поширок преглед на македонското културно и историско минато. Опфатен е периодот од насељувањето на Словените во Македонија до првите векови на османлиското владеење т.е. периодот меѓу VI и XVI век.

Првиот том ги содржи научните истражувања на Стјепан Антолјак. Истите се поместени во шест поднаслови. Во првиот се разгледуваат изворите за историјата на македонскиот народ од периодот VI-XV век. Второто е посветено на македонските склавинии каде што посебно внимание се посветува на доаѓањето на Словените на Балканот, одбележувањето на македонските склавинии, историските прилики во IX век итн. Третиот поднаслов му е отстапен на монографскиот труд за Самоиловата држава. Натаму, во наредниот поднаслов станува збор за востанијата на македонскиот народ во XI век и за Богомилското движење. Во петтиот поднаслов се разгледани некои проблеми за градовите и стопанската историја на Македонија, а во последниот се коментира загатката околу топонимот „Асамати“.

Вториот том е напишан од Бранко Панов и го содржи монографскиот труд „Теофилакт Охридски како извор за средновековната историја на македонскиот народ“. За истата монографија, што претходно е засебно објавена, ние имаме извршено осврт во оваа прилика.

Третиот том ги содржи статиите од научната работа на Бранко Панов. Истите се групирани во пет поднаслови. На прво место им се отстапува простор на историографските прилози што се однесуваат за насељувањето на Словените во Македонија до првите векови на османлиското владеење. Потоа се застапени прилози од областа на културната историографија. Посебно внимание им е посветено на дејноста на Кирил и Методиј, на брегалничката мисија што ја извеле првите словенски просветители, а извесно внимание се посветува и на највредните претставници на првата генерација кирилометодиеви ученици Климент и Наум Охридски. Во третиот поднаслов се вршени истражувања за богомилството во Македонија. Во наредниот поднаслов е проследен историјатот на неколку средновековни македонски градови. На крајот се поместени прилозите за Охрид и охридската област во средниот век. Да напоменеме дека повеќето прилози што се застапени во овој том се составен дел од научната библиографија на Бранко Панов. Истите можат да се сртнат по страниците на повеќе списанија, зборници и други периодични публикации во Македонија и пошироко.

●

Наум Охридски. „Научен зборник. Издавач Историски архив - Охрид“, Охрид 1985, стр. 1-130.

Овој научен зборник, посветен на Наум Охридски, претставник на првата генерација кирилометодиеви ученици, содржи десет научни прилози од исто толку научни истражувачи. Како што ќе биде забележано и во воведниот дел на Зборникот, главна иницијатива за неговиот состав е „да се внесе нови светлинки, во една одамна присутна празнина во научната литература - делото на Наум Охридски и севкупните традиции на неговиот манастирски комплекс“. Содржински прилозите се од интердисциплинарен карактер и опфаќаат дотични

истражувања од областа на лингвистиката, историјата, книжевноста, ликовната уметност, архитектурата, палеографијата, археологијата и психијатријата. Во натамошниот текст прилозите ќе ги претставиме по редоследот што е застапен во изданието.

1. *Франтишек Вацлав Мареш: „Стари словенски натписи (графити) во црквата на манастирот ‘Свети Наум’ на Охридското Езеро”, стр. 9-12.*

Овој научен прилог за предмет на истражување има три стари словенски натписи (графити), што се наоѓаат на столбовите, и во пропратата на црквата од манастирот „Св. Наум“. Станува збор за глаголско-кирилски графит (потпис на поп Никола) од XII век, кирилски запис на Мајанец (?) од XI до половината на XIII век и уште еден кирилски потпис на некој поп, можеби од крајот на X век. Од споменатите епиграфски споменици се приложени фотоси, а низ содржината е извршена палеографска и лингвистичка анализа.

2. *Радмила Угринова - Скаловска: „Житијата на Наум Охридски”, стр. 13-16.*

Овој труд ги одбележува двете досега познати словенски житија посветени на Наум Охридски, од чии содржини, главно, се реконструира пошироката научна претстава за неговата дејност и за неговиот животен пат. Авторот ги коментира поважните податоци за овие житија и укажува на нивните преписи, а истовремено врши компаративна анализа на двата текста, при што се реконструираат одредени историски факти. Научниот интерес се задржува и на јазично-правописната анализа на преписите, по кое прашање е даден заклучокот дека, иако правописот е ресавски, со регулирана употреба на обата ера и српска замена на јусовите, сепак известни јазични црти укажуваат на македонска говорна средина на препишувачите на обете житија.

3. *Душан Глумац: „Нешто за животот на Наум Охридски”, стр. 17-24.*

Со оглед на тоа дека за животот и дејноста на Наум Охридски не е познато многу, а и не се пишува со некој поголем интензитет, овој труд на Душан Глумац го заслужува своето внимание со обидот да даде поширока книжевно-историска претстава. Како главни извори и овде се користат житијата за Наум, но се запазува и напорот преку сознанијата за неговите современици да се реконструира дел од културно-историските вистини за него.

4. *Наум Целакоски: „Летописот на манастирот Св. Наум”, стр. 25-63.*

Летописот, врз којшто подробно се задржува Наум Целакоски, претставува поголема новост во зборникот. Да напоменеме дека овој новооткриен извор на повеќето трудови им послужил како значаен компаративен материјал. Неговата целосна содржина е посветена на ктиторот на манастирската црква и севкупната манастирска дејност. Летописот е пишуван во втората половина на XIX век, а негов автор е охридецот Димитрија Петру. Долги години тој бил секретар, учител и епистат во Наумовиот манастир. Текстот е пишуван на грчки јазик и содржи 254 пишувани страници плус 44 празни листови. Опфатени се настани до 1896 година. Сега се чува во Охридскиот историски архив, а е заведен под Збирка Масин, инв. бр. 358. Кон коментарот на Целакоски се поместени и прилози за: различни врежани и напишани натписи во црковните книги и во натписите на плочите, по сидовите и на други места; Годишни сметки од 1 јули 1885 до 30 јули 1890 година; Преглед на годишните сметки, од 1 јули 1888 до 30 јуни 1889 година.

5. Петар Мильковиќ - Пепек: „Некои погледи врз архитектурата на манастирската црква „Св. Наум“ крај Охридското Езеро“, стр. 65-83.

Петар Мильковиќ-Пепек се задржува врз автентичната архитектонска структура на Наумовата црква, која иако низ времето трпела одредени обнови и преправки, до денес успеала да го сочуваша својот белег, јасно согледлив за историскиот развоен пат на архитектурата во Македонија од периодот на штотуку христијанизирани Словени. Пепек врши ново навраќање кон некои архитектурни проблеми на првобитниот храм и кон неговите подоцнежни обновувања. Посебно ја истакнува историската важност на овој архитектурен споменик. Сите негови излагања се проследени и илустрирани со одредени шеми и фотографии.

6. Цветан Грозданов: „Живописот на гробниот параклис на Свети Наум Охридски“, стр. 85-98.

Цветан Грозданов се задржува врз проучувањето на живописот на гробниот параклис на св. Наум Охридски. Параклисот бил декориран со фрескосликарство шест години пред живопишувањето на целата црква, поточно во 1800 година. Овој податок се дознава од неодамна расчитаниот ктиторски напис на грчки јазик, сочуван во параклисот. Во трудов се дава опис на трите поголеми циклуси од живописот, при што се проследуваат идентите, темите и ликовните особености. Текстот е илустриран со извонредни цртежи и фотоси од односниот живопис.

7. Гојко Суботиќ: „Натписите од свети Наум“, стр. 99-109.

Овој научен прилог од Гојко Суботиќ во коментарот ги опфаќа само сликаните натписи и непосредно ги толкува соодветните содржини, што помагаат при поширокото запознавање со поновото минато на манастирот. Главното тоа се белешки за последните градителски работи и живопишувањето. Се наоѓаат видно одбележани на сидниот живопис, на гредите меѓу столбовите и на иконите во резбаниот иконостас. Од особена важност се приложените оригинални текстови на позначајни натписи.

8. Димитар Корнаков: „Иконостасот во црквата Свети Наум“, стр. 111-116.

Димитар Корнаков со овој прилог врши опис на иконостасот во црквата „Свети Наум“. Наведени се основните податоци за иконостасот, а меѓу другото се вели дека истиот датира од XVIII век и е еден од постарите вакви ракотворби во Македонија. Според стилските особености е заклучено дека анонимниот резбар работел под влијание на резбарските работилници на Света Гора. Вопшто, влијанието на Света Гора врз македонското резбарство, не само во овој пример, имало првостепено значење, особено при изработката на иконостасите.

9. Tome Саздов: „Народните преданија за Наум Охридски“, стр. 117-124.

Македонскиот народ кај којшто Наум Охридски одвивал дел од својата просветителска дејност, неговата историска личност ја пренел во народните традиции, овековечувајќи ја и во народните преданија. Во оваа прилика Tome Саздов разгледува повеќе преданија за Наум и ја анализира нивната содржина. Од изложениот коментар се гледа дека преданијата за Наума, главно, содржат легендарни, митолошки или религиозни елементи, а евидентен е и фактот дека постојат сосема малку елементи од етиолошките народни преданија.

10. Петар Филднишевски и Павел Тунтев: „Психијатриски традиции во манастирот „Свети Наум“, стр. 125-130.

Во манастирот „Свети Наум“ народот бара одредени чудотворства за лекување душевни болести. Ова може да се протолкува како настанување на „прва психијатричка институција“ во Македонија. Во овој труд се разгледуваат три преданија во кои се зборува за моќта на Наум да исцелува душевно болни луѓе. Од особена важност е освртот врз лекувањето на душевно болните при манастирот низ аспектот на современата психијатричка наука.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: „Ракописни текстови на македонски народен говор“, изд. „Мисла“, Скопје 1985, стр. 227.

Овој исклучителен труд на Ѓорѓи Поп-Атанасов има истражувачки и практичен карактер. Истражувачкиот карактер се засновува во повеќе насоки. Процедури се појавата и ширењето на ракописните текстови на народен говор во Македонија во чиј контекст се евидентирани 69 ракописи. Истите се датирани од периодот меѓу XVII и поч. на XX век, а се земени предвид само оние текстови што се пишувани со кирилско писмо, додека за текстовите пишувани со грчко писмо се остава можноста во друг момент да бидат проследени. Поп-Атанасов анимира еден малку познат список од пишувачи на ракописи кои ѝ припаѓаат на македонската книжевна историја: Мано Хаци Петко од Башино Село, Илија Христев од Прилепско, Григори Хаци Орданов од Ваташа, Георги Димович од Југозападна Македонија, Арсениј и Данил калуѓери во „Бигорскиот ман.“ монах Неофит, Тома Митрович, даскал Станко, даскал Димитриј Поп-Јосифович - сите од Североисточна Македонија, и книжевниците од Разлошко - Никола Поп-Филипов, Михаил Поп-Филипов и Костадин Јованов.

•
Јован Белчовски, „Автокефалноста на Македонската православна црква“, „Студентски збор“, Скопје, 1986.

Овој труд е пресек на историјата на МПЦ од времето на Самуил до денешни дни.

•
Цветан Грозданов: „Живописот на гробниот параклис на свети Наум Охридски“, Наум Охридски, Историски архив, 1985, 85-98.

•
Анте Поповски: „Глас од дамнината - кон поетиката на македонските средновековни црковни записи“, изд. „Македонска книга“ Скопје 1985, стр. 149.

Ова издание условно може да се подели на два дела. Првиот дел опфаќа 80 страници, каде што се поместени општи напомени за културно-историските ситуации од VI век до кирилометодиевскиот период. Поголемиот дел од текстот е посветен на записите - како на автентична, оригинална средновековна литература, каде што доминира есенистично-поетски и продуховен коментар произведен од самата вокација, што ја поседува авторот. Вториот дел опфаќа 142 записи евидентирани од повеќе збирки на записи и описи на ракописи познати во славистиката, врз кои Поповски врши стиховна организација со цел да им приопшти поетски легитимитет. Извршена е правописна транскрипција на текстовите.

ОСУМНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1986

Од 20 до 25 мај 1986 година во Рим се одржа манифестија „Во чест на Св. Кирил“, што традиционално се организира во знакот на основоположниците на современата писменост, солунските браќа светите Кирил и Методиј. По тој повод во светиот

град Рим пристигна културна делегација што ја предводеше членот на Претседателството на СРМ академикот Матеја Матевски, а ја сочинуваа: Владислав Радаковиќ, претседател на Покраинскиот комитет за наука и култура на САП Војводина, Цветан Станоевски, заменик на претседателот на Републичката комисија за културни врски со странство, Драган Драгојловиќ, претседател на Републичката комисија за односи со верските заедници и секретар на Републичката заедница на културата на СР Србија и д-р Коста Балабанов, директор на Музејот на Македонија и комесар на изложбата на икони. Делегацијата на Македонската православна црква ја предводеше митрополитот австралиски г. Тимотеј во придружба на свештениците Спасе Стефановски и Љупчо Двојаковски.

Делегациите во Рим имаа средба со амбасадорот на СФРЈ во Република Италија и амбасадорот на СФРЈ при Светата столица, со што во духот на традицијата започна официјалниот дел на манифестијата. Потоа во галеријата „Ла Пиња“ во Ватикан, д-р Коста Балабанов ќе одржи првото од двете предавања на тема: „Средновековните икони од XI-XVII век во СРМ“. Исто така, д-р Коста Балабанов на Универзитетот во Рим ќе одржи второто предавање на тема „Новооткриените глинени икони на археолошкиот локалитет Виничко Кале во СРМ“, што беа проследени со соодветно внимание. Притоа, глинените икони предизвикаа посебна љубопитност како реткост и новина, кои за првпат излегуваат пред светската јавност.

Исто така, трите концерти: солистичкиот на Јадранка Јовановиќ, оперска солистка од Белград и на Дејан Богдановиќ, виолинист од Нови Сад, како и настапот на Хорот на просветните работници „Св. Кирил и Методиј“, под диригентство на Тоде Радевски, што се одржа во концертната сала во тврдината „Сан Анџело“, ѝ дадоа позитивен белег на манифестијата.

Најзначајна средба на целата делегација беше приватната аудиенција кај папата Јован Павле II, која според ватиканскиот протокол е од највисок ранг, а се одржа во приемните простории на Ватикан, каде што по традиција во сите вакви досегашни средби нашите делегации биле примени од високодостојници на Светата столица. Според сознанијата, тоа е првпат папата да ја прима во таква посебна аудиенција југословенската културна делегација и делегацијата на Македонската православна црква заедно со амбасадорот при Светата столица С. Цирој, а и првпат да се дозволи на една странска ТВ екипа да ја сними таа средба.

Овој прием и неговото ниво покажа дека Ватикан им дава посебно значење и на манифестијата и на изложбата на иконите.

Во таа свечена пригода акад. Матевски изрази благодарност за приемот, а посебно за укажаната можност Ватикан да ја прими изложбата на иконите и пресретливоста кон манифестијата. Тоа е знак на добрите односи со Ватикан, како и знак на високата оценка за културната вредност на экспонатите и културната комуникација меѓу народите, што придонесува во меѓународното заемно разбирање и зачувување на мирот во светот. Македонскиот народ, нагласи Матевски, живо ја негува кирилометодиевската традиција која е во корените на словенската и македонската култура.

Обраќајќи им се на двете делегации, папата Јован Павле II го подвлече значењето на кирилометодиевската традиција, и во поздравите и говорот до делегацијата изрази благодарност поради чествувањето на св. Кирил и св. Методиј чија улога за христијанството кај Словените имаат голема заслуга, за што и се прогласени од папата за созаштитници на Европа, покрај Бенедикт. Притоа, папата изрази благодарност што се одбележува 1100-годишнината од доаѓањето на Климент Охридски во Охрид, додека за иконите папата изјави дека тие се голема вредност на традициите на словенската и грчката црква и се заблагодари што се донесени и презентирани во Ватикан.

Откако ја прими како подарок книгата „Уметничкото богатство на Македонија“, поглаварот на Римокатоличката црква му посака на македонскиот народ, на своите сопствени корени, а тоа се корените на учителите св. Кирил и Методиј и нивните ученици светите Климент и Наум Охридски, да ја гради и да ја унапредува својата сопствена македонска култура.

Третиот ден од манифестијата, главно, мина во знакот на приеми и официјални разговори на двете делегации со нивните домаќини, а во Ватикан беше одржана и конференција за печат, на која за годинишен „Денови“ зборуваа д-р Коста Балабанов и Цветан Станоевски. Потоа високи личности од Ватикан приредија ручек во чест на двете делегации.

Вратите на престолништвото на Римокатоличката црква, тогаш, тие денови, се отворија и педесет и двата бисера на средновековната македонска уметност се најдоа во прекрасната сала на папата Пиј V, сала која се наоѓа во непосредна близина на Сикстинската палата на чии сводови Микеланџело оставил дел од своето генијално уметничко дело и уште стотици такви дела што им припаѓаат на различни векови и разни уметници, и каде што секојдневно минуваат десетини и стотици илјади намерници од целиот свет. Ете тука, меѓу тоа огромно богатство кое по својата бескрајна вредност му припаѓа на сето човештво пристигнаа иконите од Македонија. Да постојат тука, не би ли светот и нив ги видел во друштво на најубавите и најдрагоцените, во друштво на рамноправните.

И веднаш штом тие пристигнаа во просториите на ватиканските музеи, известувачите го испратија во своите редакциски извештаи податокот што до тогаш немаа можност да го соопштат. Ватикан, пишуваа тие, прават ги отвора вратите за уметнички предмети кои не спаѓаат во негова збирка, а таа историска чест ја доби Збирката на икони од Македонија. Така се случи, по претставувањето на дел од овaa наша уметничка збирка, од научници прогласена за четврта по вредност во светот на сличните, во галериите на Париз и Токио, третото пату-

вање да го извршат со мисионерство што потсетува на патот на сесловенските просветители и проучители, светите Кирил и Методиј. На отворањето на изложбата, гостите најнапред ги поздарви шефот на културната делегација, Членот на Претседателството на СРМ, академик Матевски.

- Голема е честа пред овој еминентен собир и во музеите на Ватикан гда се препорачаат иконите од Македонија и културната манифестија во чест на св. Кирил, што осумнаесет години на ред се одвива во Рим и Ватикан во спомен на големиот словенски просветител чии мошти всеќе еднаесет века почиваат во тишината на римската црква „Сан Клементе“. Нам на членовите на делегациите ни е многу драго што благодарение на разбирањето и помошта на Светата столица и на Неговата Светост денес се отвораат портите и галерите на оваа неповторлива културна институција. Тоа укажува на добрите односи меѓу СФРЈ и Ватикан и уште еднаш ја потврдува нашата заедничка желба плодовите на творечкиот гениј на народите и културите да им бидат достапни на сите, на сиот свет што ѝ се восхитува на убавината и што се стреми кон неа.. Изложбата на икони од Македонија претставува избор на богатото културно наследство на македонскиот народ и на СРМ, и покрај неговиот јазик, тоа е без друго едно од најголемите негови богатства што ги надживеа искушенијата на вековите. Таа укажува на живиот култ на св. Кирил и Методиј среде македонскиот народ и на нивниот најзначаен ученик, првиот словенски архиепископ - писателот и просветителот св. Климент Охридски.

Потоа, присутните во салата на папата Пие V во Ватикан ги поздрави, од името на домакините, високиот црковнодостојник, кардиналот Паул Пупар. И неговите зборови беа мошне пофални и со изрази на восхит.

- Со голема радост ви ги упатувам овие зборови на добредојде, рече кардиналот Паул Пупар, во името на Понтификалниот совет за култура што соработуваше на изложбата на иконите од Македонија заедно со Ватиканските музеи и Музејот од Скопје. Иконите што денес ни ги претставува СРМ се, без сомнение, еден од врвовите на црковната уметност и претставуваат чест на религиозната и културната традиција на македонската нација. Тоа укажува за значението на оваа уметничка манифестија што ние ја инаугурираме во овој момент.

Високодостојникот на Римокатоличката црква кардиналот Паул Пупар, со одбрани зборови се осврна и на скрумното значење на изложбата, завршувајќи го своето обраќање до присутните со следниве зборови:

- Оваа изложба е, исто така, еден културен чин наближување на народите и државите, како и на луѓето со различни идеолошки хоризонти. Во името на Понтификалниот совет за култура, а една од неговите задачи е плодниот дијалог меѓу културите, јас ја изразувам сета моја радост за оваа уметничка манифестија со убеденоста дека таа ќе создаде едно проширување на културните хоризонти и исклучително збогатување, човечко и духовно за сите што во неа учествуваат. На сите творци на оваа исклучителна изложба им се упатени мојата жива благодарност и длабока восхит.

На крајот од оваа прекрасна свеченост, од тоа инаугурирање на македонските икони во ризницата на светското уметничко богатство во средина и место каде што тој чин добива највисок легитимитет, зборуваше директорот на Дирекцијата на ватиканските музеи, проф. Карло Пјетранциели.

На денот на св. Кирил и Методиј, 24 мај, главните свечености се одржаа во базиликата „Св. Климент“ во Рим пред гробот на св. Кирил. Притоа митрополитот австралиски г. Тимотеј одржа молебен на којшто учествуваа хорот на просветните работници „Св. Кирил и Методиј“ од Скопје со диригентот Тоде Радевски и октетот „Русикум“ од Рим, а во присуство на југословенските амбасадори при Светата столица и при Република Италија - Штефан Цигој и Анте Скаторлетко, и културната делегација на чело со академик Матеја Матевски. Пред одржувањето на молебенот беа положени венци во името на културната делегација и на амбасадорите.

*„Денес на молебенот во катедралата „Сан Клементе“ присуствуваше и
миштво народ кој веќе беше во катедралата и со внимание го следеше оддавањето
почит и благодарност кон солунските браќа свети Климент и свети
Методиј, што претставува континуирано оддавање благодарност на свети Кирил и свети Методиј во прославувањето на нивните светителски ликови“* -
истакна митрополитот Тимотеј, во својата беседа над Кириловиот гроб, додајќи дека ова е истовремено и „наша голема и трајна благодарност на свети Климент Охридски, зошто сè што го красеше св. Климент научи од своите учители“. Натаму, митрополитот Тимотеј нагласи: „Во овој скромен вид на манифестирање на нашата благодарност како кон свети Кирил, така и кон свети Климент Охридски, ние како самостојна црква и како народ конституиран во македонска држава, во братската заедница на рамноправни народи и народности Социјалистичка Југославија уште повеќе ја чувствувааме потребата од оживување на делото на светите браќа, како и на Свети Климент Охридски“.

Во текот на еднонеделниот престој делегацијата на Македонската православна црква имаше разговори во Секретаријатот за единство на христијанските цркви и во Ориенталниот институт, а ја посети и Марјанска академија.

Со целовечерниот концерт на хорот на просветните работници „Кирил и Методиј“ од Скопје, што се одржа во црквата „Сан Ангело“, заврши програмскиот дел на манифестијата „Во чест на свети Кирил“, која сепак останува да трзе со изложбата икони од Македонија од IX до XVII век што во присуство на голем број културни и политички работници на Ватикан и Рим беше отворена во просториите на ватиканските музеи, која остана таму до 29 јуни.

Во текот на манифестијата државната делегација имаше срдечна средба и отворени разговори со министерот за надворешни работи на Ватикан г. Силвестрини. Притоа, од страна на шефот на делегацијата академик Матеја Матевски беше изразена благодарност за прифаќањето на изложбата на иконите и беа подвлечени добрите меѓусебни односи на Југославија и Ватикан. На планот на односите со СР Македонија, беше изразена желбата да ѝ се излезе во пресрет на Македонската православна црква да добие дел од моштите на св. Кирил за осветување на Македонската соборна црква. Тоа не е само религиозен однос и црковен чин, туку и израз на пietetот што го има македонскиот народ кон основоположниците на словенската и македонската писменост и култура.

Кардиналот Силвестрини изрази задоволство од средбата и благодарност за приредувањето на изложбата, при што подвлече дека Ватиканските музеи не примиле досега изложба од ниедна земја и дека овој „преседан“ е направен од највисоко место во Ватикан (т.е. папата) поради кивната голема вредност, а и со оглед на традиционалното чествување на св. Кирил во Рим.

Во сличен дух и атмосфера дојде до средба и разговори со кардиналот П. Пупар, министер на културата и П. Пјетранцели, директор на Ватиканските музеи, на ручекот приреден од амбасадорот на Југославија при Светата столица, С. Цигој за високи ватикански функционери и двете делегации, при што содржината на разговорите беше идентична со онаа при средбите со папата и г. Силвестрини.

Културната делегација и амбасадорот во Италија, А. Скатерико, беа применети во Министерството за надворешни работи на Италија каде што водеа разговори со амбасадорот Д'Анреа, кој од италијанска страна ги води работите за реализација на одредбите на Осимските спогодби. Шефот на делегацијата академик Матеја Матевски имаше средба и со потсекретарот во Министерството за надворешни работи на Италија, г. Форети.

1100-ГОДИШНИНАТА ОД ДОАГЊЕТО НА КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ОХРИД И ФОРМИРАЊЕТО НА ОХРИДСКАТА КНИЖЕВНА ШКОЛА

(886-1986)

Во 1986 год. беа подготвени повеќе манифестации, научни собири и издавања во чест на свети Климент Охридски.

Централен настап претставуваше Меѓународниот научен собир, организиран од МАНУ, на тема: „*Климент Охридски и улогата на Охридската книжевна школа во развитокот на словенската просвета*“. Симпозиумот се одржа од 25 до 27 септември 1986 година во Охрид. Претседател на Организационниот одбор од МАНУ беше академикот Матеја Матевски. Симпозиумот го отвори М. Матевски, со беседа за Климент Охридски. Собирот го поздравија: претседателот на Извршниот совет на СР Македонија - Глигорие Гоговски, претседателот на МАНУ - Јордан Поп-Јорданов и претседателот на Собранието на општина Охрид - Димитар Зарчев. Беа поднесени 40 реферати на научници од СФРЈ и од странство.

Во продолжение пренесуваме фрагменти од поздравните говори.

БЕСЕДА НА АКАД. МАТЕЈА МАТЕВСКИ ПРИ ОТВОРАЊЕТО НА СОБИРОТ

Матеја Матевски, меѓу другото рече:

Пред 11 столетија, во далечната 886 година, на сончевите брегови на езерово, и во древниот Охрид, стапна ногата на Климент, бездруго најпознатиот и највредниот ученик и сотрудник на големите солунјани Кирил и Методиј. Со нивната историска мисија во Моравија и со нивниот труд на просветители, творци на првото словенско писмо - глаголицата, писатели, преведувачи, учители и христијански мисионери, беше одбележан овој светол чин, пресвртнички и возвишен, што словенскиот свет го воведе во големото семејство на просветените народи и му ги отвори ширум патиштата на културата и прогресот.

Зачекорувањето на Климент на Охрид и поширокиот регион на југозападна Македонија, по големите искушенија и премрежија по коишто тој помина со своите учители и соборни Кирил и Методиј, претставуваше, од една страна, продолжување на делото на солунските браќа во духот на нивните идеи, а, од друга, негово пренесување и осушествување среде јужните Словени, посебно среде македонските, на кои тоа им беше посебно близко и по јазикот и по неговите пораки. Така, благодарение на неговата исклучителна и генијална дарба, знаење и визионерство, и на неговиот широк заграб во дејности што ги постави темелите и го извишија големото и чудесно создание што ги надмина сите премрежија и ги надживеа вековите, оставајќи ни трајни сведоштва за еден беспримерен и возвишен напор и плодови на една богата имагинација и култура - Охридската книжевна школа, се создадоа основите на просветата и прогресот среде јужните Словени, а за македонските Словени тоа значеше нивно препознавање и потврдување во тие просветни, културни и цивилизациски токови и зачекорување по патиштата за отварање, развивање и афирмација на нивниот јазичен, културен и национален идентитет...

ПОЗДРАВЕН ГОВОР НА М-Р ГЛИГОРИЕ ГОГОВСКИ, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ИЗВРШНИОТ СОВЕТ НА СОБРАНИЕТО НА СР МАКЕДОНИЈА

*Другарки и другари,
дами и господа,
драги пријатели,*

Ми причинува особено задоволство што можам, во име на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија и од свое лично име, да ги поздравам сите учесници на овој семинар научен собир посветен на 1100-годишнината од доаѓањето на Климент во Македонија, да им посакам плодна размена на научни сознанија, успешни резултати во работата и пријатен престој во Охрид и СР Македонија.

Во овој древен град, во коишто го одржувате научен собир, пристигнал и развил богата и грандиозна дејност еден од највредните и најеминентни продолжувачи и наследници на делото на словенските просветители Кирил и Методиј - Климент Охридски. На Климент епитетот Охридски ниту случајно ниту попатно ќе му стана презиме, а на Словените симбол за континуитет, просперитет и културен пробив, создаден и развиван од првоучителите Кирил и Методиј.

Минатата година нашата јавност ја прославуваше и 1100-годишнината од смртта на архиепископот Методиј, чиј живот и дело претставува пример и поттик за неговите ученици и за учениците на Кирил, кои по цената на најголеми страдања се бореа за развивање на словенскиот јазик и писменост.

Највредниот од нив, Климент Охридски, заедно со Наум Охридски, ќе ја продолжи значајната дејност на своите учители во една нова средина. Климент, со доаѓањето во Охрид во 886 година, ги поставил темелите на Охридската книжевна школа, а со тоа во Македонија и пошироко во словенскиот свет ќе ја продолжи кирилометодиевската глаголска традиција.

Благодарение на Климент и на неговата сестрана дејност Охрид станува центар на просветата и културата во Македонија, којшто широко зрачи во словенските земји.

**ПОЗДРАВЕН ГОВОР НА АКАД. ЈОРДАН ПОП-ЈОРДАНОВ,
ПРЕТСЕДАТЕЛ НА МАНУ**

Драги гости

Ме радува што можам да ве поздравам од името на Македонската академија на науките и уметностите.

Прифаќајќи се да го организира овој научен собир, нашата Академија поаѓаше пред сè, од извонредното значење на јубилејов.

Изминати се 11 столетија од доаѓањето на Климент Охридски на овие простори, каде што тој потоа дејствува полни 30 години и каде што го завршува и својот живот.

Несомнена е историската улога и значењето на Климент Охридски - првиот ученик и доследен следбеник на словенските првоучители Кирил и Методиј. Тој е втемелувач на Охридската книжевна школа, просветител, педагог и црковен деец Импонира бројот од 3.500 ученици што излегле од неговата школа.

Благодарејќи на Климентовата дејност, Охрид во крајот на IX век претставувал еден од најважните центри на словенската писменост и култура. Со многубројни оригинални книжевни текстови, што биле врвни достигнувања на своето време, Климент се вбројува во првите и најистакнати писатели на старата словенска писменост.

Влијанието на Климентовата книжевна школа и неговата дејност во целост опстојувале со векови меѓу словенските народи. Сето ова нас не исполнува со чувство на благодарност, па и гордост, што му припаѓаме на народот кој своите далечни корени непосредно ги напојувал од Климентовата традиција.

**ПОЗДРАВЕН ГОВОР НА ДИМИТАР ЗАРЧЕВ,
ПРЕТСЕДАТЕЛ НА ОПШТИНАТА ОХРИД**

Драги гости и пријатели,

Денес сме собрани овде, на изворот од нашата културна самобитност за да му одадеме почит на Климент Охридски.

Стоиме пред историјата.

Во Охрид сме, во Климентовиот град

Во градот чии светлинини не згаснале никогаш низ непокорот на времето, низ искушенијата на историјата на вековите.

Денешниот ден е велик и свет и се вика Климент.

Трае 1100 години.

Неговите мигови се мерат со години. Часовите му се векови.

Зората му е денес, во нашето време.

Овде е собран народот кој здрав духом мина низ времето и просторот крепен и од тебе, Клименте.

Овде е твојот народ што те чувствува.

Ова е твојот светол и свет Охрид. Ова е утро на твоето вистинско време!

Другарки и другари,

Дозволете од името на Собранието на Општината Охрид, Извршниот совет, општествено-политичките организации, од името на сите наши работни луѓе и граѓани во земјава и надвор од неа, од мое име, да Ве поздравам и да Ви заблагодарам за присуството и почитта што му ја оддаваме на св. Климент Охридски.

МАНУ ги издаде поздравните говори и рефератите од научниот собир во посебен зборник „Климент Охридски и улогата на Охридската книжевна школа во развитокот на словенската просвета“ (Скопје 1989). Објавени се филолошките прилози на: Љ. Басотова, К. Бицевска, Љ. Василев, Г. Георгиевски, М. Георгиевски, В. Десподова, И. Доровски, К. Илиевска, О. Јашар-Настева, Е. Колева, Б. Конески, Ф. В. Мареш, Л. Мошински, А. Назор, Д. Наневски, Г. Поп-Атанасов, А. Поповски, З. Рибарова, Т. Саздов, Л. Славева, В. Стојчевска-Антиќ, Н. Целаковски, Д. Милоска и И. Велев.

Во историја и други прилози учествуваат: Б. Алексова, С. Антољак, К. Балабанов, Н. Бошале, С. Голабовски, Ц. Грозданов, Д. Драгојловиќ, А. Зарадија, П. Хр. Илиевски, Д. Коцо, П. Мильковоќ-Пепек, Д. Ортаков, Б. Панов, З. Расолкоска-Николовска, Б. Ристовски, Т. Томоски и А. Трајановски.

Гостите на симпозиумот имаат можности да ги разгледаат културно-историските споменици на Охрид, црквите на св. Климент и на св. Наум Охридски, Без присутни претставници од повеќе информативни куки од СФРЈ, кои на јубилејот му дадоа посебно значење.

Оваа година беше формиран Организационен одбор од страна на Друштвото на писателите на СР Македонија, како и од Сојузот на новинарите од СР Македонија. Тие подготвија посебна научна средба во Охрид, на којашто присуствуваше и претседателот на формираниот Организационен одбор, при Социјалистичкиот сојуз на СРМ - Лазар Мојсов. Свои излаганја во Охрид поднесоа: Анте Поповски, Душко Наневски, Вера Стојчевска-Антиќ и Бранко Панов.

Во оваа јубилејна година пригодни свечености одбележија сите основни и средни училишта во СР Македонија, коишто го носат името на св. Климент Охридски.

Централниот организационен одбор подготви и две посебни изданија: „Климент Охридски-Студии“ и „Од слово слова“ (Климент Охридски 886-1986), кои се појавија во јубилејната 1986 година. Првото издание го подготвија: Трајко Стаматоски, Антониј Николовски, Бранко Панов и Вера Стојчевска-Антиќ. Објавени се студии од: Б. Конески, В. Мошин, П. Илиевски, Р. Угринова-Скаловска, З. Рибарова, Л. Славева, Х. Поленаковиќ, В. Стојчевска-Антиќ, Г. Поп-Атанасов, М. Георгиевски, Т. Саздов, Н. Бошале, С. Антољак, Б. Панов, Т.

Томоски, Д. Коцо, П. Миљковиќ-Пепек, Ц. Грозданов, З. Расолкоска-Николовска, С. Голабовски, Д. Ортаков.

Второто издание го подготви В. Стојчевска-Антиќ, со предговор од Б. Конески, приложувајќи дела од Климент и творби посветени на Климент Охридски од страна на македонски автори.

ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ „КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ

Во 1986 година основното училиште „Кирил и Методиј“ од Скопје го прослави свечено јубилејот „Сто и педесет години воспитна и образовна дејност“ (1836-1986). Јубилејот беше одбележан свечено, со богата приредба, на којашто учествуваа гости и претставници од воспитно-образовните институции, од Градското собрание и од Владата на Македонија.

ГОВОР НА ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА СОБРАНИЕТО НА ГРАД СКОПЈЕ, ДУШАН ПОПОВСКИ, НА СВЕЧЕНОСТА ПО ПОВОД ОДБЕЛЕЖУВАЊЕТО НА 150-ГОДИШНИНАТА ОД ОСНОВАЊЕТО НА ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ „КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

Со задоволство Ви го честитам Вашиот извонреден и редок јубилеј - 150 години од основањето на основното училиште „Кирил и Методиј“ во Скопје.

Формирањето на училиштето „Кирил и Методиј“ претставува значаен настан во културната историја на македонскиот народ. Неговото основање го означува макотрпното опстојување на македонскиот народ во борбата за одгледување и зачувување на својата самостојност и за развојот на сопствена македонска писменост и култура. Ова е прво училиште во Скопје отворено на македонски народен јазик, во времето на мрачната Османлиска империја. Со неговото отворање започнува една нова епоха, епоха на борба за изразување на творечките вредности на македонскиот народ.

Во таа клучна историска алка е вграден и немирот на нашиот познат просветител и преродбеник Јордан Хаџи Константинов-Цинот, кој учествувал во ова училиште. Тој истовремено бил и новатор на наставно-воспитниот процес, обидувајќи се да внесе во наставната работа современи методи и постапки, и културен деец организирајќи за населението културни приредби на македонски народен јазик. Со неговата лъбопитност, смелост и самопрекор, со напорот на секого по нешто да му каже, всушност тој развива едно културно жариште од кое се шири пламенот на просветата и културата. Сите тие напори се во служба на македонскиот народ, неговата исправеност и постојаност.

Значењето на постојењето на ова училиште е и во тоа што опстојало покрај сите ветришта во минатото, покрај присуството на туѓинското владеење и настојувањето на политичките, црковните и културните пропаганди, чија цел била да се влијае врз забавувањето на националната сманципација на нашиот народ. Низ работата на училиштето е изразена упорната жилавост на македон-

киот народ да опстои, да дава отпор на обидите за угнетување, да се бори за живот во слобода.

Таа непрекинатата борба овозможи училиштето најактивно да се вклучи со својата културно-просветна мисија во 1944 година, во слободно Скопје. Со одважност и револуционерна совест за својата животна историја, со чувство за реалност и оправданост на потребите и барањата, училиштето „Кирил и Методиј“ денес, во нашето општество, ја продолжува својата воспитно-образовна работа правејќи напори кај младата генерација да развива визија за иднината, за своите идеали и свест за своето историско минато.

Сто и педесет годишното постоење е обележано со плодна работа. За тоа време од неговите клупи излегле повеќе илјади ученици. Многу од нив одиграле значајна улога во развитокот на нашето општество, а многумина од нив и денес заземаат истакнати места во стопанскиот, општествениниот и културниот живот на нашиот град во нашата Република и во целата наша земја.

На крајот, честитајќи Ви го овој јубилеј, изразувам надеж дека, како и порано, достојно ќе го носите името на двајцата словенски просветители, „Кирил и Методиј“, остварувајќи го во себе и во други она што тие како мисија го започнале: борба, знаење, неуморно работење и најголема скромност. Ако сакате да не згасне огнот што тие го запалиле во својот живот, ако од ова училиште покрај знаењето и образоването сакате да создадете и луѓе готови за борба и создавање, тогаш следете ја пораката: служете на сè она што го издигнува достоинството на трудот и мислата на човекот, во неговото сеопшто чекорење кон прогресот.

Скопје, 15 април 1986 година

Основното училиште „Кирил и Меодиј“ им оддава посебни почети на браќата св. Кирил и Методиј. Меѓутоа, посебните јубилии добивале подлабоко значење, како на пример прославата во 1976 година, и другите наназад. По повод последниот јубилеј училиштето објави посебна „Споменица“, која се појави во 1986 година. Во неа видливо место зазема Указот од Претседателството, за вонредните заслуги и достигања на училиштето.

Поголемиот дел од Споменицата го зазема статијата „40 години настава на македонски јазик“, во која доаѓаат до израз вистинските подеми и развојни линии на ова Училиште, илустрирани со слики на генерациите што минувале низ училишните клупи, истакнувајќи се во разни секции, дисциплини, знаења, одбележани со повеќе поединечни и колективни награди.

Во краткиот вовед на споменицата, даден е и говорот на претседателот на Градското собрание на градот Скопје - Душко Поповски.

Првата статија од споменицата е од Вера Стојчевска-Антиќ, со наслов „Словенските просветители Кирил и Методиј“, чијшто воведен дел и овде го претставуваме фрагментарно.

●

Македонска православна црква „Св. Климент Охридски“ изд. Управата на „Св Климент Охридски“, Торонто 1986.

Плакатирање на илложбата на
икони од Македонија во Рим



Илложба на икони
од Македонија во Рим



Оваа скромна публикација е отпечатена по повод 20-годишниот јубилеј на МПЦ „Св. Климент Охридски“ од Торонто и содржи бројни податоци за црквата и активностите што ги превземаат Македонците во Торонто.

Вера Стојчевска-Антиќ СЛОВЕНСКИТЕ ПРОСВЕТИТЕЛИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

...Работата, страсниот период кон неа, ги квалификувала луѓето во сите историски и општествени периоди и станувала највисока инвестиција. Како такви ги знае и нивниот современик Климент Охридски:

„Како аргати на лозје, откако ја споделиле дневната мака и горештина заедно со оние што дошле во единасесттиот час, што беа удостоени во иста мерка со Божја благодет, така во последниот век, на истото дело дојдоа овие двајца нови проповедници и светила на целата вселена, и тие, описаны во добар подвиг и со цврста вера, поминаа како сонце, осветлувајќи ги темните места со своите стапки, и разгонуваа со духовен оган секаква еретичка и паганска магла, не поштедувајќи ги ни своите тела, ни своите души, секогаш борејќи се за правата вера слатко да ја испијат Христовата чаша...“

Браката солунчани ги собраа високите оценки и карактеристики низ вековите, а славистите и денес со посебно внимание ја формираат мозаичката претстава за нивното дело. И како што е случај со сите вредни мозаици од далечниот среден век, и во случајов останува по некој дел или делче недоволно расветлени, во очекување на некои нови или идни неуморни трудбеници, кои ќе ја завршат сликата. На неа ќе учи и ќе се воспитува и некое идно поколение..

Статијата на Ристо Кантаринев „150 години од отворањето на првото народно училиште во Скопје со настава на македонски јазик“ дава опстоен преглед на развојниот пат на училиштето. Меѓу значајните информации за Скопје, за состојбата во XIX век, авторот нагласува:

Ристо Кантаринев 150 ГОДИНИ ОД ОТВОРАЊЕТО НА ПРВОТО НАРОДНО УЧИЛИШТЕ ВО СКОПЈЕ СО НАСТАВА НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

...Во 30-те години на XIX век дошло до отворање во една општинска куќа, во портата на новосоградената црква „Св. Богородица“. Постојат мошне спротивни мислења за годината кога училиштето било отворено, како и за потеклото на учителот што го отворил училиштето. Според Ј. Х. Васильевиќ, училиштето било отворено во 1835 година, т.е. кога била соградена црквата „Св. Богородица“ и за главен учител дошол хиландарскиот монах Павле - Павлентије, православен Србин од Хрватска, па се викал Павле Харват. А според В. К'ничов, училиштето било отворено нешто подоцна, во 1836 или 1837 година, од истиот монах - Павел Харват, кого скопските првенци го довеле од дебарскиот манастир „Св. Јован Бигорски“ и го погодиле за општински учител за 800 гроша годишна плата. Но, без оглед на тоа кога било отворено училиштето и од каде бил учителот Павел Харват, постоењето на словенско општинско келијно училиште во ова време во Скопје претставува важна придобивка на скопските граѓани, зашто во него нивните деца за првпат учеле само на својот



Благодарницата от Светиот стил на МПЦ на Папата Јован Павле II,
1981 година



Папата Йован Павле II во срдечен поздрав со митрополитот Михаил 1992 година

мајчин јазик. Всушност, со отворањето на општинското ќелијно училиште во Скопје во 1835, 1836 или 1837 година отпочнала и борбата во Македонија против грчките училишта, грчкиот јазик и просвета, за отворање на народни училишта, со настава на македонски јазик.



Бошко Бабик: „Материјалната култура на македонските Словени во светлината на археолошките истражувања во Прилеп”, Институт за истражување на старословенската култура, Прилеп 1986.

Авторот на овој пообемен труд се базира на подолгогодишни истражувања на прилепскиот регион. Покрај историскот осврт на Прилеп и Прилепско од претсловенскиот период, со особен осврт на словенските траги, во трумот се претставени значајни прилепски локалитети, мошне карактеристични за овој регион. Разбираливо, дадени се и одликите на ранохристијанскиот период, на значајните словенски периоди и развој. Книгата содржи научна апаратура, резиме на француски јазик, листа на цртежи и слики, фотоси и индекс.



Димитар Ќорнаков: „Творбите на мијачките резбари на Балканот од крајот на XVIII и XIX век”, Институт за истражување на старословенската култура, Прилеп 1986.

Еден значаен дел од уметничкото богатство на Македонија е резбата. Авторот презентира и обработува значајни дела од XIII до XVIII век. Свое место добива и значајниот висок релјеф на св. Климент Охридски од XIII век, потоа блиските мотиви.



Горѓи Прчков: „Големиот учител, Климент Охридски”, Битола 1986.

Авторот Горѓи Прчков преку ова уметничко дело им го приближува на учениците големиот учител Климент Охридски. Тоа е читливо четиво, во кое се дадени најважните етапи од животот на учителот, достапни за возраста на читателите на кои им е книгата наменета.



ДЕВЕТНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО РИМ

1987

Годинашната културна манифестија „*Во чест на св. Кирил*“ започна во Рим и траеше од 19 до 26 мај. Во текот на прославата беа одржани повеќе манифестији на културно и на верско ниво со коишто се дава својот придонесот во традиционалното одбележување на годишнината од смртта на еден од творците на словенската писменост и култура св. Кирил.

Делегацијата во Рим ја предводеше Борислав Наумовски, претседател на Републичкиот комитет за култура, а во неа беа вклучени: д-р Борис Петковски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, академик Крум Томовски, секретар на Македонската академија на науките и уметностите и професор на Архитектонскиот факултет во Скопје, и академик Војислав Корак, член на Академијата на науките и уметностите на Србија и професор на Филозофскиот факултет во Белград. Црковната делегација ја предводеше митрополитот австралиски г. Тимотеј. Во изведувањето на програмата со свое предавање се вклучи и проф. д-р Томислав Марасовиќ од Филозофскиот факултет во Сплит и директор на Заводот за градителско наследство во Сплит. Предводувач на делегацијата беше Наум Китановски, виши предавач на Филолошкиот факултет во Скопје.

Манифестијата почна со две предавања што професорите В. Корак и К. Томовски ги одржаа на Универзитетот „Ла Сапиенда“. Предавањето на професорот Корак на овдешната публика ѝ ја претстави архитектурата на словенските народи и нивните византиски корени, додека професорот Томовски ги изложи основните одлики на македонската архитектура во средниот век. Професор Томислав Марасовиќ одржа посебно предавање на сакралната архитектура на високиот среден век на источниот брег на Јадран на ватиканскиот универзитет „Свети Тома Аквински“. Професорите Корак и Томовски слични предавања одржаа во Неапол на тамошниот универзитет. На предавањата на Римскиот и Неаполскиот универзитет присуствуваа голем број студенти и професори од отсеките архитектура и славистика. Југословенските преставници од името на Универзитетот ги поздрави професор Лионело Константини од отсекот за книжевност и славистика на Римскиот универзитет. На предавањето присуствуваа и амбасадорот на СФРЈ при Светата столица, Штефан Цигој, како и претставници на амбасадата на СФРЈ во Италија.

Сите овие предавања оставија силен впечаток и уште еднаш го побудија интересот за југословенската наука во Италија, во Ватикан, па и пошироко. Нивното значење е и во тоа што сите предавања ќе бидат објавени, што значи дека ќе бидат ставени на увид на светската научна јавност. Инаку не само предавањата, туку и целата манифестија беа атрактивни за италијанската

манифестија го доби во италијанскиот печат. Водечките италијански весници како што се „Република“, „Ил Месериер“ и „Опсерваторе Романо“ објавија најави и пошироки текстови за предавањата што без држани.

Пред одржувањето на предавањата на Римскиот универзитет, делегацијата ја прими и поздрави продеканот проф. Франческо Питочо, кој ѝ подари публикации за развојот на оваа установа. А. Ш. Цигој зборуваше за личноста на падре Јиржи Мария Весели и за неговата книга „Grideranno le pietre“ („Ќе врескаат каменът“) издадена од Институтот Шилер во Рим на италијански јазик, а чија промоција беше изведена по овој повод. Книгата е коментар на папската енциклика за словенските апостоли светите Кирил и Методиј, и додека првиот дел е научно-теолошка студија за дејствувањето на браќата св. Кирил и Методиј, вториот дел е приказ на соработката Италија - СРМ во областа на археологијата и уметноста (снимање на филмови од страна на РАИ и Санпаоло филм од Рим за кирилометодиевската проблематика), прашањата поврзани со изложбата на македонските икони во Рим 1986 година итн.

На 21 мај културната делегација беше примена во приватната библиотека на папата Јован Павле II, со што за првпат и е даден и од протоколарната страна толку висок третман.

Поздравувајќи го папата, претседателот Наумовски го истакна посебното значење на манифестијата, со која се одбележува денот на св. Кирил. Притоа ја нагласи и конкретната помош што Светата столица и нејзините институции ја даваат при реализацијата на културните приредби, што се одржуваат во Италија и Ватикан веќе 19 години. Заблагодарувајќи му се на папата за помошта, и посебно за онаа од минатата година, кога во Музите на Ватикан беше организирана познатата изложба на икони од Македонија, претседателот Наумовски додаде дека во Југославија инаку мошне високо се ценни придонесот што го дава папата во развојот на односите меѓу СФРЈ и Светата столица, за неговиот придонес за подоброто разбирање меѓу народите, за мир во Европа и во светот, за развојот на културната соработка итн.

Одговарајќи на поздравната реч на претседателот Наумовски, папата евцираше спомени од неговите студентски денови и студирањето на старословенскиот јазик, „што му овозможува целосно да го разбира македонскиот јазик, но не е во можност на тој јазик и да се изразува“. Во продолжение го истакна значењето на манифестијата и изрази задоволство што на најсвечен начин се искажува поврзаност и оданост кон светите браќа, кои имаат огромни заслуги за евангелизацијата на словенските народи и нивниот културен развиток.

Непосредно пред средбата со папата културната делегација беше примена и од надбискупот А. Силвестрини, секретар на Советот за јавни работи во Црквата. Во разговорот Силвестрини изрази големо задоволство што секоја година по традиција доаѓа до средба со културните и црковните делегации. „Светата столица, истакна Силвестрини, мошне позитивно ги оценува напорите за што посвечно да го одбележи денот на сесловенските просветители“. Според Силвестрини, посебно место во одбележувањето на Денот ѝ припаѓа на минатогодишната изложба на икони од Македонија, како првокласна културна приредба.

Потоа делегацијата беше примена во Министерството за надворешни работи на Италија од Стефано Д'Андреа, ополномочтен министер (задолжен за спроведување на Осимските спогодби). Разговорот на кој присуствуваше и амбасадорот на СФРЈ во Рим А. Скаторетико, беше содржан и корисен, и како основна тема ја имаше годинешната манифестација „Во чест на св. Кирил“, а беше проширен и со теми од целокупната културна соработка меѓу двете земји.

На разговорот со министерот Д'Андреа се разгледани и плановите за јубилејната годишнина на манифестацијата во чест на св. Кирил (1988), а третирани се и други теми од културната соработка меѓу двете земји, како што се актуелизирањето на прашањето за одржување на изложби, симпозиуми, научни собири и средби, соработката меѓу универзитети и други институции.

Министерот Боланзино кој присуствуваше на разговорот кај Д'Андреа, информира за научната соработка и за претстојното заседание на заедничката Комисија за обнова на научниот протокол, истакнувајќи ги конкретните и мошне елаборирани ставки кои фигурираат во документот особено на планот на соработката на институти, универзитети итн.

Шефот на делегацијата Б. Наумовски изрази задоволство од досегашната културна соработка и резултатите поврзувајќи го ова во контекстот на годинешната манифестација „Во чест на св. Кирил“. Притоа, ја подвлече и неопходноста од натамошно проширување и продлабочување на овој значаен вид билатерални односи, тргнувајќи од Осимските спогодби како база за натамошен развој на соработката, со почитување на реципроцитетот како услов за димензирање на културната размена. Во разговорите со соодветно образложение беше изнесен предлогот италијанската страна да ја разгледа можноста за воведување на емисија на македонски јазик на програмата на РАИ.

Делегацијата приреди ручек во чест на кардиналот Уго Полети, римски викар и претседател на Конференцијата на бискупите во Италија. Покрај него на ручекот присуствуваа уште двајца високи свештеници и функционери во Ватикан, претставникот на службата за печат при Светата столица, делегацијата на Македонската православна црква на чело со господинот Тимотеј, митрополит австралиски, проф. Л. Константини со сопругата и падре Јиржи Мария Весели.

Традиционалната манифестација „Во чест на св. Кирил“ заврши во Рим со положување на венец на гробот на свети Кирил во црквата „Св. Климент“. Венецот го положија членовите на делегацијата, предводена од Борислав Наумовски, а венец положија и членовите на делегацијата на Македонската православна црква предводена од митрополитот г. Тимотеј.

И годинава на разговорите што беа водени во Ватикан и во Рим стана збор за продлабочувањето на натамошната соработка, при што посебно се говореше за соработката меѓу Ватикан и Музејот на Македонија, кој ја организираше минатогодишната изложба на иконите во Ватикан, потоа за соработката меѓу универзитетите, соработката на полето на архивистиката, на заштитата на културно-историските споменици и на археологијата, полиња во кои Ватикан има светски признаени стручњаци. Потоа беа разгледувани и конкретните можности за издавање на публикации кои би послужиле за подобро меѓусебно запоз-

навање, за размена на кадри во повеќе научни области, за размена на стручњаци и на студенти, вршење на специјализации и други облици на соработка.

•
Цветан Грозданов: „Инографијата на Климент Охридски”, предавања на XIX семинар за македонски јазик, литературу Скопје 1987, 201-208.

•
„Тиквешки зборник”, превод и предговор Блаже Конески, коментари Вера Стојчевска-Антиќ, „Мисла”, Скопје 1987.

Стојан Христов, „Православни светилишта во Титовелешкиот крај”, Епархија повардарска, Титов Велес, 1987.

Книгата ги содржи сите цркви, параклиси, метоси, црквички, пештерски цркви и манастири, меѓу кои и црквата „Св. Кирил и Методиј”.

Доне Илиевски, „Македонско православно свештенство во борба за национална и црковна слобода”, Сојуз на здруженијата на православните свештеници на СР Македонија, Скопје, 1987.

Книгата содржи значаен материјал за историско-црковните настани, како сведоштво за борбата на македонскиот православен свештеник во националната и црковната слобода на македонскиот народ.



ДВАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1988

Градиционалната манифестација „*Во чест на св. Кирил*“ се одржа по 20ти-пат во Рим, од 22 до 26 мај. Оваа манифестација опфати поголем број приеми, разговори, приредби и предавања поврзани со дејноста на св. Кирил, со македонски и југословенско-италијански врски и, посебно, со македонската култура.

Годинешната делегација ја предводеше претседателот на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија м-р Глигорие Гоговски, а во неа се наоѓаа уште д-р Борис Петковски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство и Ратко Бутулија, потпретседател на Извршниот совет на Собранието на СР Србија. На „Деновите“ присуствуваше и делегација на Македонската православна црква на чело со полошко-кумановскиот митрополит г. Кирил, како и протоѓаконот Александар Цандовски.

На првниот ден на престојот делегацијата беше примена во одделна аудиенција кај папата Јован Павле II. Притоа, шефот на делегацијата м-р Глигорие Гоговски му предаде на папата (Карел Војтила) библиофилски примерок од преводот на неговата книга „*Поезија*“ на македонски јазик што ја издаде „Македонска книга“ од Скопје. На папата Јован Павле II, исто така, му беше предаден и избор од поезија на досегашните добитници на Златниот венец на Струшките вечери на поезијата, а членот на делегацијата Ратко Бутулија, на папата Јован Павле II му ја предаде монографијата „*800 години на манастирот „Студеница“*“. Притоа, обраќајќи му се на папата, шефот на делегацијата м-р Гоговски му изрази благодарност за гостопримството и помошта што Ватикан ја укажува во изминатите две десетии во оддавањето почит на сесловенскиот просветител св. Кирил, чие огромно дело ја збогати ризницата на културата на целиот свет.

- *Во изминатите 20 години благодарејќи на поддршката на Ватикан, нагласи претседателот Гоговски, на достоинствен начин беа претставени многу вредни остварувања на културата на нашите народи и народности, а во тие рамки и јазикот и современите дострели на дел од творештвото создадено во многувековното постоење на македонскиот народ.*

Заблагодарувајќи се папата Јован Павле II го истакна значењето на светите браќа Кирил и Методиј за писменоста и културата на сите словенски народи и за негување на споменот за нив преку културата, особено од македонскиот народ затоа што тоа е истовремено и најзначаен момент за зачувување на самобитноста.

Папата Јован Павле II се интересираше за тоа каде сè живее македонскиот народ. Претседателот Гоговски го информира дека македонскиот народ живее во СР Македонија, и дека постои многубројно македонско малцинство во СФРЈ,

Грција, Бугарија и Албанија, како многубројно иселеништво во прекуокеанските земји Австралија, Канада, Сад и во западноевропските земји.

Истиот ден делегацијата беше примена од кардиналот Роже Ечегерај, претседател на Понтификалната комисија *Justitia et Pax*, кој воедно е задолжен за формулирање на ставовите на Ватикан во поглед на односите развиени-неразвиени, борба за мир и сл.

Во присуство на повеќе од 100 угледни личности на јавниот, културниот и политичкиот живот на Ватикан и на Рим, членови на дипломатскиот кор, акредитирани при Светата столица и други посетители, во „Circolo di Roma“ беше промовирана книгата „Поезија“ на Карол Војтила на македонски јазик. На промоцијата зборуваше кардиналот Роже Ечегерај и претседателот на Републичката комисија за културни врски со странство д-р Борис Петковски, а избор од стиховите од поезијата на Карол Војтила беше презентиран на италијански, полски и на македонски јазик.

На вториот ден од престојот во Рим, во просториите на југословенската амбасада, беше организирана свеченост по повод 20-та годишнина од оддавањето почит на делото на св. Кирил, на која зборуваше м-р Глигориј Гоговски. Во својот говор, меѓу другото, шефот на делегацијата г. Гоговски укажа на значењето што ѝ се дава на манифестијата, како и на епохалното дело што го остварија браќата св. Кирил и Методиј во областа на писменоста и културата на словенските народи.

Истиот ден напладне во црквата „Св. Климент“ во Рим каде што се наоѓаат моштите на св. Кирил Солунски, беше одржан традиционалниот молебен, на кој покрај делегацијата присуствуваа и амбасадорите Стефан Цигој и Анте Скатаретико, високи личности на Ватикан, свештеници на Католичката црква, како и голем број посетители и стотина граѓани од Штип и Битола. Свеченоста започна со традиционалното полагање венец, а потоа беше одржан молебенот. Свечно беседеше полошко-кумановскиот митрополит г. Кирил. Тој нагласи дека епохалното дело на свети Кирил и неговиот брат св. Методиј кои ученьето го ширеа на јазикот на македонските Словени веќе 11 векови, значи го ширеа во сите словенски народи.

Во годишното џубилејно поклонение се навршуваат и три децении од обновувањето на Охридската архиепископија, како самостојна Македонска православна црква, чиј патрон е најистакнатиот ученик на светите браќа свети Климент Охридски.

Во оваа пригода повторно беше изразена благодарноста што уште од првото доаѓање овде пред 20 години делегацијата на Македонската православна црква беше примана со добродојде од највисоките личности на Светата столица која во 1986 година ги прогласија светите браќа Климент и Наум Охридски светители на Римокатоличката црква.

Делегацијата предводена од м-р Глигориј Гоговски имаше средба во Италијанското министерство за надворешни работи, а беше примена и од Секретарот на Советот за јавни работи на црквата, монсињор Акиле Силвестрини.

Во срдечниот разговор е констатирано дека односите меѓу СФРЈ и Светата столица се добри и дека тие успешно се развиваат. Потоа, делегацијата го посети

Ватиканскиот таен архив каде што се запозна со начинот на чување на историската граѓа и со постапката на конзервација на документите.

Во рамките на манифестијата беше направена посета на Институтот за славистичка филологија на Универзитетот „La Сапиенца“, при што членот на делегацијата д-р Борис Петковски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство имаше разговори со директорот на Институтот д-р Санто Грачоти. Исто така, д-р Петковски во Ориенталниот институт во Неапол одржа предавање на тема: „Традицијата во современото македонско сликарство“, а се одржаа и два концерта. Така, клавичембалистката Смиљка Исаковиќ од Белград одржа концерт во театарот „Гионе“, а професорот Хуберт Бергони одржа концерт на оргули во црквата „Сан Игнацио“ пред голем број слушатели.

Во текот на престојот во Рим делегацијата имаше средба и разговори во Италијанското министерство за надворешни работи, каде што беше примена од потсекретарот Џани Мансолини. Исто така, м-р Гоговски имаше средба и со заменикот на министерот за надворешна трговија Клаудио Ленеци.

Претседателот на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија м-р Глигорије Гоговски, кој ја предводеше делегацијата на манифестијата „*Југославија во чест на св. Кирил*“ имаше средби и разговори во Болоња со претседателот на Покраинската влада на покраината Емилија Ромања, Лучано Гверциони, како и со други претставници од регионот. На разговорите со претседателот на владата на Емилија Ромања и со неговите соработници што без водени во пријателска и срдечна атмосфера, беа покренати повеќе прашања од соработката меѓу Социјалистичка Република Македонија и покраината Емилија Ромања, која повеќе години напред, врз основа на потпишаниот протокол се остварува во различни области.

Исто така, за време на престојот во Болоња, делегацијата направи три одвоени средби на владиниот комесар за Емилија Ромања, д-р Цузепе Колачо, на префектот на Болоња, д-р Џаколо Росано, како и на повереникот на општината Болоња за проблемите во енергетиката, Џани Туњоли. Притоа, домажините беа запознати со основната карактеристика на историскиот и општествениот развој на СР Македонија, како и со некои клучни моменти од историјата на македонскиот народ.

За престојот на делегацијата во Болоња, каде што имаше мошне корисни и срдечни средби и разговори со претставниците на Владата и на регионот Емилија Ромања, со кои СР Македонија повеќе години остварува соработка, Глигорије Гоговски истакна:

... На средбата и разговорите што ги имавме со нашиот домажин Лучано Гверциони, претседател на Покраинската влада на Емилија Ромања, дојде до израз заедничката заинтересирањост и готовност за проширување на соработката и за нејзино интензивирање особено во областа на стопанството. Обострано беа посочени повеќе предлози и иницијативи на соработка и без набележани некои конкретни подрачја во кои таа би можела во иднина да се остварува.

Тоа се однесува, пред сè, на соработката во областа на земјоделието, машиноградбата, хемиската, електрондустријата, градежништвото и во други области, во кои во додледно време ќе бидат остварени и понепосредни средби на експерти заради натамошно конкретизирање на можностите за

соработка. Нашите партнери од своја страна ќе ги проучат можностите за нивно учество во користењето на поволните кредити што ги одобри италијанската влада наменети за соработка со Југославија. Без избележани и други правци на соработка, особено онаа на Универзитетот „Кирил и Методиј“ и Универзитетот во Болонја, кој годинава одбележува 900 години од своето постоење, како и соработката во областа на заштитата на човековата средина, соработката што ја остварува Институтот за земјотресно инженерство и сеизмологија од Скопје со партнери од Болонја...

На 24 мај 1988 година, Архиепископот охридски и македонски - Гаврил, му изрази писмена благодарност на Неговата Светост папата Јован Павле II, од името на МПЦ, за братскиот прием на македонските црковни делегации, кои доаѓаат да се поклонат пред гробот на св. Кирил Солунски. Исто така, на папата Јован Павле II му е изразена благодарност за прогласувањето на светите браќа Кирил и Методиј за копатрони на Европа, заедно со светиот Бенедикт, како и за признавањето на светите Климент и Наум Охридски во 1986 година за светители на Римокатоличката црква.

Во 1988 година во Новгород беше одржана „Словенска конференција“ по повод 1000 години од покрстувањето на Русија. На 24 мај на Конференцијата настапи претставникот од Македонија, д-р Блаже Ристовски, со реферат: „Кон запознавањето на засмните врски и односи помеѓу Македонија и Русија во периодот од X до XIII век“. Рефератот е објавен во зборникот „Охридската архиепископија и покрстувањето на Русија“, што го издаде Православниот богословски факултет „Свети Климент Охридски“ - Скопје, во 1988 година, по повод 1000 годишниот Јубилеј.

Цветан Грозданов, како единствен претставник од Македонија и од бивша Југославија, учествуваше на научната конференција во Париз во 1988 година во организација на УНЕСКО, на тема „1000 години од покрстувањето на Русите“. Рефератот на Грозданов беше со наслов: „Ликовните врски на Македонија, Србија и Русија во средниот век“. Во ова излагanje своето место го најдоа и светителите: Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски, како и други словенски светители. Зборникот со рефератите од оваа научна конференција беше отпечатен:

Cvetan Grozdanov: *La Macédoine, la Serbie et l'art médiéval de la Rus'*; *La christianisation de la russie ancienne: 988-1988: un millénaire*. Paris: UNESCO, 1989, p. 119-129.

По повод 20-годишниот јубилеј од манифестијата „Југославија во чест на свети Кирил“, во 1988 год. се појави списанието: „In gloria di San Cirillo“ (20 anni della manifestazione „La Jugoslavia in amore di S. Cirillo“).

Во овој број воведна статија за делото на светите Кирил и Методиј објави проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ.

•
Охридската архиепископија и покрстувањето на Русија (Зборникот излегува по повод 1000-годишнината од покрстувањето на Русите, Скопје 1988 год).

Овој зборник го издава Православниот богословски факултет „Свети Климент Охридски“ во Скопје, под уредништвото на архиепископот г. г. Гаврил. Зборникот содржи повеќе студии:

Проф. Борис Бошковски дава посебен осврт за Православната црква во Македонија во минатото и денес. Академикот Владимир Мошин прави успешна споредба на Новгородските листови и Остромировото евангелие. Според авторот Новгородските листови претставуваат македонски споменик од крајот на X век, којшто стигнал некако во Новгород, со други македонски ракописи, кон 1056-57 година. Овој ракопис ќе послужи како предлошка за настанувањето на руското Остромирово евангелие. На овој план имаме доста близки врски меѓу Охридскиот книжевен центар и киевска Русија.

Блаже Конески ги разгледува значајните јазични контакти меѓу старата македонска и руска писменост. Петар Хр. Илиевски се запира врз значајната просветителска мисија на св. Методиј. Во врска со покрстувањето на Русија е и студијата на Блаже Ристовски „Кон запознавањето на земните врски и односи помеѓу Македонија и Русија во периодот од X до XIII век“. На историско-уметнички план за овие односи говори трудот на Цветан Грозданов „Страници од уметничките односи на средновековна Македонија и Русија“. Кон историскиот фон се однесува трудот на д-р Александар Трајановски „Руско-македонските врски во XIX век и отворањето на руски конзулати во Македонија“. Д-р Михајло Георгиевски ја дава состојбата на словенските ракописи од Македонија што се чуваат во бившиот Советски Сојуз, како и руската печатена книга во Македонија.

Овој Зборник претставува значаен прилог кон јубилејната прослава од покрстувањето на Русите, кон кој се приклучија и многу други манифестиции и изданија.

•
Михајло Георгиевски: „Словенски ракописи во Македонија“, опис III, IV, Скопје 1988. Овие два тома словенски ракописи претставуваат логично продолжение на два претходно споменати тома од Владимир Мошин. Описаните ракописи се откриени во периодот од 1970 до 1985 година. По описаните 168 ракописи од Владимир Мошин, се надоврзуваат описите од Георгиевски на уште 152 нови словенски ракописи, пронајдени во Македонија. Предговорот на описите и самите показатели на ракописите даваат убав увид во новопronајдените значајни ракописи, особено нивните одбрани факсимили предадени во IV том.

•
Вангелија Десподова - Лидија Славева: „Македонски средновековни ракописи“, I, Прилеп 1988. Во книгата се описаны (и со одредени факсимили) 100 македонски значајни ракописи од X до XVI век.



Колаж од публикациите „Глорија сан Кирило“

Угринова-Скаловска, Р., Рибарова, З.: „Радомирово евангелие“, Скопје 1988. Обработен е значајниот македонски споменик со наслов, Радомирово евангелие, со потекло од XIII век.

Цветан Грозданов: „Црква Св. Климент Охрид“ - Kirche Hl. Kliment Ohrid, Завод за заштита на спомениците на културата, Народен музеј, Охрид 1988.

Монографски приказ и претставување на историско-уметничките вредности на охридската црква свети Климент.

Цветан Грозданов: „Света Софија“ - Ohrid - Saint Sophia of Ohrid, Завод за заштита на спомениците на културата, Народен музеј, Охрид 1988.

Делото претставува монографски приказ на охридската црква „Света Софија“.

Вера Стојчевска-Антиќ: „Книжевното влијание во составите на Кирил Филозоф“, Годишен зборник на Филолошкиот факултет, Скопје 1988, ин. 14, 123-133.

Vera Stojčevska-Antić i drugi autori: Makedonska književnost, Zagreb 1988..

Црковен билтен, МПЦ „Свети Кирил и Методиј“ од Чикаго, 1988.

Од Билтените на МПЦ во Чикаго може да се заклучи дека патрониот празник на светите Кирил и Методиј е постојано свечено одбележуван, со посебна служба во црквата, како и со други пропратни манифестации.

Д-р Славко Димевски: „Македонската борба за црковна и национална самостојност во XIX век“, „Наша книга“, Скопје 1988.

Авторот, Славко Димевски, го претставува хронолошкиот редослед на македонската борба за црковна самостојност, со посебен осврт врз обидите на Римокатоличката црква преку Унијатското движење да се наметне врз Православната црква.



ДВАЕСЕТ И ПРВО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИТО ГРАД

1989

Дваесет и првата манифестија „*Во чест на св. Кирил*“ траеше од 22-26 мај оваа година. Во тој период, во вечниот град Рим присуствуваа државна и црковна делегација, чиј шеф беше академикот д-р Јордан Поп Јорданов, претседател на Македонска академија на науките и уметностите, а во неа беа вклучени: д-р Борис Петковски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, Ѓоко Стоичиќ, претседател на Републичкиот завод за меѓународно научна, просветно-културна и техничка соработка на СР Србија, м-р Јован Мартиновиќ, советник во Заводот за заштита на спомениците на културата во Котор, а како преведувач и предавач беше вклучен Наум Китановски, виш преведувач на Филолошкиот факултет во Скопје. Црковната делегација ја предводеше лебарско-кичевскиот архиерей митрополитот г. Тимотеј, а во придружба на свештеникот Димитрија Кочовски.

Во текот на манифестијата академикот д-р Јордан Поп Јорданов, одржа предавање на тема „*Современите природни науки и филозофијата*“, Наум Китановски зборувајќи за „*Проблемите на преведувањето на македонската поезија на италијански јазик*“, м-р Јован Мартиновиќ говореше за „*Културно-историските споменици во Котор, Црна Гора и пошироко*“, а беше отворена и изложба на фотографии за санација и реконструкција на Котор. Редоследот на активностите беше следниот:

Веднаш по пристигнувањето делегацијата беше примена од амбасадорот на СФРЈ во Италија г. Душан Штрабац. Другиот ден таа беше примена од деканот на Факултетот за книжевност и филозофија, проф. Акиле Тарспаро. Во разговорот беше поднесена досегашната повеќегодишна соработка на овој факултет во Македонија преку манифестијата „*Во чест на св. Кирил*“. Притоа беше исказана благодарност за коректниот однос на овој факултет што работи во рамките на Универзитетот „Ла Сапиенца“ и придонесот на проф. Лионело Константини, кој и оваа година непосредно се ангажираше за реализирање на двете предавања, и тоа: „*Денешната состојба на преводите на италијанската литература на македонски и на македонската литература на италијански*“, од проф. Наум Китановски и „*Спомениците на СР Црна Гора и нивната обнова по земјотресот од 1979 година*“ од м-р Јован Мартиновиќ. На предавањата присуствуваа професори, студенти и специјалисти за темите што тие ги обработуваа.

На 23 мај, делегацијата имаше разговор со монсињор г-дин Анцело Содано, а присуствува и амбасадорот на СФРЈ при Ватикан Штефан Цигој и поранешниот папски нунциј во Југославија, Франческо Каласконо. Во разговорите, меѓу другото, академик Поп Јорданов изрази чудење што папата Јован Павле II оваа година не упатил честитка на македонски јазик за велигденските празници.

Веднаш потоа уследи посетата кај папата Јован Павле II, кој ја прими во приватна аудиенција делегацијата, заедно со амбасадорот Ш. Цигој. Во разговорот академикот Поп Јорданов ја истакна улогата на солунските браќа св. Кирил и Методиј за развојот на писменоста на словенските народи и на сета културна Европа. Потоа, Поп Јорданов го спомни говорот на папата одржан пред неколку илјади вработени во фабриките за хемиски производи, што решиле да преземат разновидни мерки за отстранување на загадувањето на животната средина. Притоа, папата нагласи дека еколошката проблематика треба да ги обединува сите луѓе. Потоа на папата му беше предадена книга со стари средновековни ракописи од Македонија, а во разговорот академик Поп Јорданов укажа дека македонскиот народ бил задоволен кога папата упатувал празнички честитки и на македонски јазик, и дека поради тоа е изненаден што тој тоа не го направил и во 1989 година.

На 24 мај делегацијата ја посети Академијата Национале дей Линчей, која е основана во 1603 година и во текот на своето постоење се развила во најугледна италијанска установа од ваков карактер. Притоа, академикот Поп Јорданов ја објасни организацијата на работата во Македонската академија на науките и уметностите.

Истиот ден делегацијата заедно со амбасадорите и членовите на нивните амбасади, со посетителите, како и една поголема група професори од едно средно училиште во Битола што престојува во Рим, присуствува на свечениот молебен на гробот на св. Кирил во црквата „Свети Климент“ во Рим, што го изврши дебарско-кичевскиот митрополит Г. Тимотеј.

Притоа, академикот Поп Јорданов и двајцата амбасадори на СФРЈ положија венец на гробот на св. Кирил.

Наредниот ден делегацијата имаше средба со деканот на Факултетот за математички, физички и природни науки, проф. д-р Луици Кампанело. Во разговорот се констатира дека поголемиот дел од проектите што ги реализира МАНУ од областа на природните науки се од интерес и за овој факултет, а се исказа и спремност за соработка во повеќе научни области.

Истиот ден делегацијата водеше разговори во Министерството за надворешни работи со г-динот Серџо Силвио Баланцино, генерален директор на Генералната дирекција за културни врски. И овој разговор се одвиваше во мошне работна атмосфера. Исто така, делегацијата го посети Институтот на италијанската енциклопедија, каде што беше примена од генералниот директор, проф. Винченцо Каполети и двајца негови соработници.

Во текот на престојот во Рим, шефот на делегацијата академик Поп Јорданов одржа предавање на англиски јазик на тема: „Односот на модерните природни науки и филозофијата“. Предавањето беше следено со големо внимание од академиците и другите врвни италијански специјалисти за овие области. По излагањето на д-р Поп Јорданов, уследи жива дискусија и прашања на кои тој искрпно одговараше.

Исто така, во рамките на манифестијата беше отворена изложба на фотографии за реставрацијата и реконструкцијата на Котор, што ја претстави проф. Анцеј Томашевски.

На последниот ден од престојот во Рим, на 26 мај, делегацијата ја посети Понтификалната академија на науките на Ватикан. Оваа исклучително угледна установа, основана 1922 година, составена е од голем број членови од повеќе земји во светот, меѓу кои и бројни носители на Нобеловата награда за разни области на природните науки. Во оваа установа делегацијата беше примена од проф. Г. Б. Масини-Бетоло, кој исрпно ја објасни нејзината работа.



Проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ изврши посебно претставување на светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски со своите предавања во САД и Канада.

Во 1989 година таа одржа предавања на американските универзитети: Чикаго, Мајами (Флорида), Северна Каролина во Чапел Хил, Јуси Елеј-Лос Анцелес, како и во македонските православни цркви: „Св. Кирил и Методиј“ - Чикаго, „Света Богородица“ - Детройт, „Свети Климент Охридски“ - Торонто, Канада (две предавања), „Св. Петар и Павле“ Гери Индијана.



Славко Димевски, „Историја на македонската православна црква“, „Македонска книга“, Скопје 1989.

На 1146 страници авторот Славко Димевски го проследува развојниот пат на МПЦ, низ цели тринаесет векови. Опфатени се сите карактеристични моменти од нејзиниот развој, за времето на разновидните покорувања на Македонија, до нејзиното укинување, и потоа напорите за нејзино обновување, како и прогласувањето на автокефалноста. На крајот следи резиме на англиски јазик.



Ѓорѓи Поп Атанасов, „Речник на старата македонска литература“, Македонска книга Скопје 1989.

Во оваа книга доаѓаат до израз значајните македонски книжевници и книжевни творби од средниот век. Меѓу нив посебно се истакнуваат разновидните прашања, дела и настани, поврзани со светите Кирил и Методиј и светите Климент и Наум Охридски, заради што делото е неопходно важно за односната проблематика.



„СВЕДОШТВА ЗА КИРИЛ И МЕТОДИЈ“, (словенски и латински извори), избор, превод и белешки: Радмила Угринова-Скаловска, Љубинка Басотова, „Мисла“, и „Македонска книга“, Скопје 1989.

Авторките на оваа книга, Радмила Угринова-Скаловска и Љубинка Басотова, во воведниот дел ги образложуваат целите што сакале да ги постигнат со ова издание. Тие се запираат врз значајните кирилометодиевски извори и ги преведуваат на современ македонски јазик Панонските легенди, потоа Успението Кирилово, Солунската легенда, Италската легенда, Сведоштвата на Анастасиј Библиотекарот, Воведниот збор од Осмиот цариградски синод, писма од римските првосвештеници. На крајот следат и нужните белешки.

„Macedonian national treasures“, Editorial board: C.Grozdanov, S.Janevski, T.Kaja, B.Koneski, R.Kostovski, D.Koco, M.Matevski, I.Mikulčić, A.Nikolovski, D.Popovski, G.Stalev, G.Stardelov, Makedonska kniga, Skopje 1989.

Книгата „Македонските национални трезори“ претставува репрезентативно резиме на уметничкото македонско богатство. Текстовите и илустрациите се однесуваат на сите периоди од развојот на Македонија, со репрезентативните експонати. Во неа наоѓа своевиден одраз словенскиот период од содејноста на светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски.



Блага Алексова „Епископијата на Брегалница“, Институт за истражување на старословенската култура - Прилеп 1989.

Авторот на овој труд, врз основа на долгогодишни истражувања на археолошките локалитети, се запира врз христијанските градби долж реката Брегалница. Со покрстувањето на Словените расте и бројот на црковните градби, особено долж реката Брегалница. Авторот посебно се задржува врз епископијата на Брегалница, во Крупиште, сметајќи ја како место на Климентовата епископска епархија.

Книгата содржи научна апартура, цртежи на локалитети, фотоси, резиме на англиски јазик и индекс.



На 12 ноември 1989 година, претседателот на Претседателството на Социјалистичка Република Македонија Јездимир Богдански ја врачи скулптурата „Свети Кирил и Методиј“ од Tome Серафимовски, по повод свеченото отворање на „Македонскиот културен центар“ во Перт - Западна Австралија.



ДВАЕСЕТ И ВТОРО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1990

На годинешните „Денови на културата во Италија“, кои се одржаа по повод чествувањето на свети Кирил беше презентиран дел од културното творештво на Македонија и пошироко.

Оваа значајна манифестација се одржа во периодот од 21 до 26 мај, а на програмата на чествувањето без застапени следните содржини: се одржа молебен на гробот на свети Кирил во црквата „Свети Климент“, потоа, проф. д-р Цветан Грозданов, декан на Филозофскиот факултет одржа предавање на тема: *Живописот на Охридската архиепископија од X-XI век меѓу Цариград и Рим*, се одржа изложба на фотографии од манастирот Студеница, додека флејтистот Никола Атанасов, тромбонистот Кирил Рибарски, во придружба на пијано од Милица Шперовик-Рибарски, како и Александар Ивановик, мецосопран, во придружба на пијано од Оливера Гурѓевик одржаа концерти кои со одушевување беа примени од публиката.

Овогодишната државна делегација од Македонија, а таа ја претставуваше и Југославија, ја предводеше Драгољуб Ставрев, член на Претседателството на СР Македонија, и проф. д-р Цветан Грозданов, декан на Филозофскиот факултет во Скопје, Александар Димитров од Републичкиот секретаријат за односи со странство беше секретар на делегацијата, а службен преведувач беше проф. Наум Китановски. Црковната делегација, пак, ја предводеше митрополитот австралиски и администратор дебарско-кичевски г. Тимотеј, во придружба на факонот Димитар Белчовски, професор на Богословскиот факултет „Свети Климент Охридски“ од Скопје.

Во текот на чествувањето во Рим државната делегација имаше средба во Ватикан со Анѓело Содано, секретар за односи со државите, како и со државниот секретар на Светата столица, кардиналот Казароли. Во разговорот беа разменети мислења за културната и за меѓународната соработка меѓу Ватикан и Југославија, а во тие рамки и Македонија. Делегацијата на Македонската право-славна црква и во оваа пригода, како што тоа го чини над дваесет години, во името на Македонската православна црква му оддаше достоинствена почит на сесловенскиот просветител свети Кирил, чија дејност остави неизбришливи траги во ширењето на културата и христијанството, не само меѓу словенските народи, туку и во светот воопшто.

Во рамките на посетата, на 23 мај, црковната делегација, на аудиенцијата заедно со другите претставници, имаше средба со поглаварот на Римокатоличката црква, Неговата Светост Јован Павле II, во салата Павле VI во Ватикан. Притоа на папата му беше исказана благодарност во името на Македонската православна црква за разбирањето што го има Римокатоличката црква за по-

беше исказана благодарност за Енцикличкото послание за светите браќа Кирил и Методиј, издадено во Ватикан на македонски јазик. Од својата страна папата ја искористи можноста да упати уште еднаш благопожелба до Македонската православна црква за успехот на нејзиното евангелско просветителско дело.

Во текот на престојот, црковната делегација имаше средба и во Понтификалниот совет за единство на христијаните, како и во повеќе образовни институции во Ватикан.

Главниот настан, што беше и основната причина за престојот на двете делегации, молебенот во чест на свети Кирил, беше отслужен на 24 мај во базиликата „Свети Климент Римски“, каде се наоѓа и гробот на св. Кирил. Меѓутоа, поради смртен случај во семејството на митрополитот Тимотеј, кој веднаш се врати во Македонија, факонот Димитар Белчевски беше овластен и задолжен да обезбеди до крај реализација на програмата. Така, молебенот се одржа во 12 часот, а богослужеа свештеници од дебарско-кичевската епархија кои беа на поклонение на гробот на свети Кирил, заедно со група верници од Македонија. На молебенот славата за свети Кирил што требаше да ја прочита митрополитот Тимотеј, го презентираше членот на делегацијата факонот Димитар Белчевски. Словото беше произнесено на македонски и на италијански јазик.

На молебенот по традиција пееше хорот од Понтификалниот колеџ „Русикум“, во присуство на членовите на културната државна делегација, југословенските амбасадори, поклоници од Охрид, како и многумина поканети гости. Исто така, по традиција шефот на делегацијата, годинешниот член на претседателството на СР Македонија, г. Драгољуб Ставрев, заедно со југословенските амбасадори, положиа венец и свежо цвеќе на гробот на свети Кирил.

Претседателот на Друштвото на писателите на Македонија г. Тодор Чаловски, пак, во текот на чествување и предаде на Амбасадата на СФРЈ, при Светата столица, Повелба за прогласување на Карол Војтила за почесен член на Друштвото на писателите на Македонија, која веднаш му беше предадена на папата Јован Павле II. Ова признание на Друштвото на писателите му се доделува на папата, со намера да се изрази почитта кон писателското и поетското дело на Карол Војтила и на неговата световна, екуменска и хумана дејност, иако е познато дека поглаварот на Католичката црква, поради карактерот на својата положба, не може да биде член на каква и да е друга освен световна организација.



На 12 август 1990 година беше осветена Соборната црква во Скопје „Свети Климент Охридски“. Меѓу новите иконографски творби посебно се истакнуваат иконите на светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски, од македонскиот уметник Гоѓѓа Даневски.

Во олтарот е вградена следната Повелба:

П О В Е Л Б А

Ние, архиепископ Охридски и Македонски Гаврил, поглавар на самостојната Македонска православна црква, на 12. (30. 7.) 08. 1990 година - недела - ден посветен на светите апостоли Сила и Силуан, го осветивме соборниот архиепископски храм на МПЦ, посветен на свети Климент Охридски Чудотворец. Осветувањето го извршивме во сослужение со архиерите на МПЦ и многумина свештенослужители, а при многубројно присуство верници на МПЦ од татковината и од прекуокеанските земји и Западна Европа. Осветувањето се изврши во годината кога го одбележуваме 75 годишниот јубилеј од загинувањето на „Пиринскиот цар“ Јане Сандански и 85 годишниот јубилеј од трагичната смрт на првиот претседател на Крушевската република Никола Карев, како и 50 годишнината од смртта на борецот за црковна и национална самобитност на македонскиот народ Димитрија Чуповски.

*Архиепископ Охридски и Македонски
Гаврил
и митрополити
Кирил с.р.
Горазд с.р.
Петар с.р.
Тимотеј с.р.
Стефан с.р.
Михаил с.р.*

Повелбата на пергамент, испишана со калиграфија во духот на Охридската книжевна школа, и иницијали во позлата, ја обликува ликовниот уметник Нико Този.

•
Друштвото на писателите на Македонија со Повелбата од 15 мај 1990 година го прогласи Карол Војтила за свој почесен член.

•
Цвестан Грозданов „Студии за охридскиот живопис“, Скопје 1990.

Во посочената книга своето место го наоѓаат вредни студии за значајниот охридски живопис, во кој својот одраз и израз ќе го најдат значајни општохристијански, но и локални светители. Не случајно во една од нив станува збор за месецословот на Асемановото евангелие и за постариот монументален живопис во Македонија. Во овој месецослов ги скрекаваме канонизирани имињата на светите Кирил и Методиј, на св. Климент Охридски итн. Покрај 19-те студии, застапени се: предговор, библиографска белешка, резиме на француски јазик, листа на цртежи и слики и индекс на имиња.

•
„Свето писмо на Стариот и Новиот завет“, изд. МПЦ во соработка со Британско инострано библииско друштво-Лондон, 1990.

Ова капитално издание на МПЦ е прво од ваков вид на литературен македонски јазик и претставува голем придонес во семејството на многуте преводи на „Светото писмо“. Целта на „Светото писмо“, наречено уште „Библија“, е човекот и неговите поколенија да се запознаат со основните Божји поставки и пораки. Со тоа на луѓето им се дава можност, не само преку збор, туку и

преку симболи да ја разберат вечната Божја правда. *Библијата е составена од 77 книги, од кои 50 од Стариот, а 27 од Новиот завет.*

„Манастир Света Пречиста Кичевска”, Културно-историско наследство на СР Македонија, XXVI, Скопје 1990 („The monastery of the Holy Virgin of Kicevo”).

Зборникот содржи предговор и поговор, девет посебни трудови и илустративен материјал. Манастирот „Света Пречиста Кичевска“ е предмет на разгледувањето на авторите: Петар Хр. Илиевски, Наум Целаковски, Крум Томовски, Јулија Тричковска, Антоние Николовски, Димитар Корнаков, Цветан Грозданов, Димитар Белчовски, Славе Трајковски.

Стојан Ристески „Легенди и преданија за свети Наум“ Скопје 1990.

Авторот Стојан Ристески подготвил убаво издание, преку кое може да се согледа целосно св. Наум во народната традиција. Бројните преданија и легенди, групирани во четири циклуси, даваат колоритна претстава за односот и претставата на св. Наум во народот. Покрај тоа, авторот се погрижил да даде и општен предговор, со што посебно доаѓаат до израз целите и истражувањата на С. Ристески како автор. Покрај резимето на француски јазик, следат и библиографски белешки и регистар на лични имиња.

Biblijski atlas, The times, uredio James B. Pritchard, „Cankarjeva založba“, Ljubljana - Zagreb, 1990.

Ова ексклузивно издание на „Цанкарјева заложба“ заслужува посебно внимание. Во неа може да го најде својот интерес и библиологот, и научникот, и обичниот љубопитник насочен кон вечната Библија. Посебно поглавје е посветено на развојот на Библијата кај Македонците, со примерите на кирилометодиевскиот превод на Библијата, и понатаму. Ова поглавје ѝ е доверено на Вера Стојчевска-Антиќ, која се јавува и како еден од соработниците и авторите на изданието, на број 51.

Мирослав Спировски „Борба за автокефалност“, Нова Македонија, Скопје 1990.

Со дејноста на светите Климент и Наум Охридски во Македонија се зацврстува темелот на организираниот црковен живот. Во X век се формира и востановува Охридската архиепископија, која ќе се одржи сè до 1767 година, кога била укината и приклучена кон Цариградската патријаршија. Авторот на оваа книга понатаму го проследува патот на МПЦ до нејзиното прогласување за автокефална.

Ратомир Гроздановски „Свети Климент Охридски основоположник на Македонската православна црква“, МПЦ, Скопје 1990.

Авторот на овој труд ја нагласува светата кирилометодиевска словенска мисија, која го добила својот полн израз во делата на светите Климент и Наум Охридски. Тие својата широка дејност ја прошириле низ цела Македонија. И св.

Климент Охридски ја сфатил суштината на писмото, големината на „книгата“ и започнал да ги расејува. На тој начин создал култура, услови за зачувување и потврдување на идентитетот и создал основа на црковниот живот во Македонија.

●

Митрополит Повардарски Михаил „Нашето свето православие“, МПЦ,

Скопје 1990.

Авторот на овој труд се задржува врз хронолошките периоди низ кои минале Македонците во осознавањето и прифаќањето, а потоа и афирмирањето на христијанството, на нашето свето православие. Започнува со ширењето на христијанството меѓу македонските Словени. Христијанизирањето на Македонците пред добивањето на писменоста, пред IX век, било стихијно, зашто се одвивало на друг јазик, недоволно разбиралив за Словените. Со апостолското и просветителското дело на светите браќа Кирил и Методиј христијанството започнало суштински да се прифаќа. Нивното дело во Македонија го продлабочиле учениците - светите Климент и Наум Охридски. Климент бил хиротонисан за прв словенски епископ во Велика. Во X век се создава самостојната МПЦ, олицетворена преку Охридската патријаршија (архиепископија). Митрополитот Михаил понатаму ја следи историјата и развојот, како и укинувањето на Охридската архиепископија, сè до прогласувањето на автокефалноста на МПЦ на 17 јули 1976 година.

●

Славе Николовски-Катин „Македонски холокауст, „Студентски збор“

1990.

Авторот на публикацијата, меѓу другото, дава текстови за Македонската православна црква во Републиката и дијаспората, како и за судбината на Македонците во поделена Македонија.

●

Илија Велев: Преглед на средновековните цркви и манастири во Македонија, Скопје 1990.

Книгата на авторот Илија Велев претставува 887 македонски цркви и манастири, градени од времето на IX до XVIII век.

●

Списание „Свети Климентово слово“, Мелбурн, Австралија, 1990 година.

Ова Списание е периодична публикација и орган на Македонската православна епархија во Австралија. Првиот број се појави во април 1990 година, на 20 страници и 2 корици на среден формат, а го издава Епархијскиот управен одбор при Австралиско-македонската православна епархија со седиште во Мелбурн. Се печати на македонски јазик со кирилица, а има и бројни текстови на английски јазик. Во текот на трите години од излегувањето се отпечатени 12 броеви кои содржат бројни материјали за активностите на македонските православни црковни општини во Австралија и за македонските иселеништва на петтиот континент.

ДВАЕСЕТ И ВТОРО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1991

И годинава денот 24 мај, македонскиот народ и Македонската православна црква ги прослави во Рим во базиликата „Св. Климент“ и им се оддаде почит со голема благодарност на светите Кирил и Методиј за нивното дело кое го издигнаа на светители.

Тоз уште еднаш ги потврди можностите за афирмирање на македонските културни и духовни дострели и во средини како што е Италија, каде што на овој план се заштитени богати традиции. Ваквите релации добиваат посебно значење со фактот што поклонението во Рим се одржува во чест на рамноапостолите свети Кирил и Методиј Солунски.

Оваа година во Рим допатува државна делегација само од Република Македонија, во која беше приклучена и делегација на Македонската православна црква. Имено, со новонастанатите услови на поранешните југословенски простори се формираа нови држави, меѓу кои и Република Македонија, со што престана заедничкиот настап во Рим. Во состав на државната делегација беа академик Блаже Ристовски, потпретседател на Владата на Република Македонија, како шеф на делегацијата, а членови беа: академик Властимир Николовски, д-р Борис Петковски, професор на Филозофскиот факултет, Александар Димитров, заменик во Министерството за односи со странство, како секретар на делегацијата и Аленка Лапе како преведувач. Црковната делегација, пак, ја предводеше повардарскиот митрополит Михаил, во придружба на протаѓаконот Александар Цандовски, личен секретар и шеф на кабинетот на поглаварот на МПЦ Негово Блаженство г.г. Гаврил.

Свеченото оддавање почит беше одржано на денот на св. Кирил и Методиј, на 24 мај, длабоко во катедралата „Св. Клемент“, токму каде што и сега постојат остатоците од ранохристијанска црква од четвртиот век. Церемонијата започна со пеење на тропарот за св. Кирил и Методиј и за св. Климент Охридски уште во горниот дел на црквата. Во тие свечени мигови, заменик премиерот академик Блаже Ристовски положи венец на гробот на св. Кирил, а митрополитот Михаил, во придружба на протаѓаконот Александар Цандовски и хорот на Ориенталниот институт „Русикум“ го отслужи молебенот. На отпустот митрополитот Михаил го одржа своето слово, при што го истакна големото и значајно дело на овој македонски сесловенски светител и просветител.

Во вториот дел - работен од посетата на делегациите во Рим, треба да се истакнат средбите со повеќето претставници на разни институции на Италија и Ватикан. Државната делегација беше примена и имаше мошне плодотворни разговори во италијанското Министерство за трговија, потоа во Министерството за надворешни работи, во Комисијата за културни врски и во италијанскиот

Парламент. Мошне успешна беше посетата на државната делегација што ја направи на Ватикан, каде беше примена во приватна аудиенција од папата Јован Павле II. Притоа на папата му беше подарен македонско-полски и полско-македонски речник, што неодамна беше објавен, на што тој мошне срдечно се заблагодари. Исто така, државната делегација водеше мошне значајни разговори и со министерот за надворешни работи на Ватикан, при што беа разгледани односите меѓу Ватикан и Република Македонија кои добро се одвиваат во последните години.

Во текот на престојот од 21 до 24 мај, црковната делегација посети повеќе понтификални институции, меѓу кои Ориенталниот институт, Понтификалниот колеџ „Русикум“, Секретаријатот за единство на христијаните и Југословенската амбасада во Светата Столица. Меѓутоа, средбата со папата Јован Павле II ќе остане во трајно сеќавање. Тоа беше една публична аудиенција пред многу народ, кој се радуваше што гледа еден православен владика звездно со поглаварот на Римокатоличката црква. Притоа беше констатирано дека врските што постојат во еден подолг период меѓу Ватикан и Македонската православна црква се мошне корисни и треба и во иднина да се негуваат. При таа пригода на папата Јован Павле II му беше врачена Библијата како целосно издание во превод на современ македонски литературен јазик.



На 24 мај 1991 година архиепископот Охридски Македонски Гаврил му упати посебно писмо на Неговата Светост папата Јован Павле II во Рим, со кое го известува за современиот македонски превод на Библијата. Црковната делегација му ја предаде Библијата на папата Јован Павле II.



Цветан Грозданов настапи со свој реферат на XVIII меѓународен византолошки конгрес, што се одржа во Москва 1991 година. Во рефератот со наслов: „Лужнословенските светители во православната иконографија“. Тој посебно се осврна врз ликовите на светите Кирил и Методиј и нивните ученици, кои во уметничките творби се познати како „седмочисленици“.



Во 1991 година проф. Вера Стојчевска-Антиќ настапи со реферат за средновековната книжевна традиција во Македонија на „II северноамериканско-македонска славистичка конференција“, што се одржа во Ен Арбор, Мичиген. Проф. Вера Стојчевска-Антиќ говореше за книжевното наследство на св. Климент Охридски, на тркалезната маса „Македонија денес“ во Мајами, Флорида. Исто така, таа одржа предавање на Чикашкиот универзитет за традицијата на светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски, пред колегите од Славистичката катедра, во Интернационалниот институт.



Славе Николовски - Катин. „Македонските православни црковни општини во Австралија, Канада и САД“, „Нова Македонија“, Скопје, 1991.

Оваа значајна публикација ги содржи основните податоци за сите македонски православни црковни општини на австралискот и северноамериканскиот континент формирани по Втората светска војна, а кои се под јуриздикција на Македонската православна црква. Во овој скромен историски преглед направен е обид за периодизација на македонските православни цркви и манастири во прекуокеанските земји кои претставуваат духовни, културно-просветни и национални центри за Македонците од сите делови на Македонија. Со оваа книга се дополнуваат сознанијата за црквите и манастирските градби на Македонците во Австралија, Канада и САД. Очевидно е дека многу од нив со гордост го носат името на македонските и општохристијанските светители и често се именувани со светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски.

•

„Македонска средновековна книжевност“, Македонска книга, Скопје 1991.

Ова издание на Институтот за македонска литература, поточно на проектот за македонска средновековна книжевност, содржи повеќе наслови од сите учесници на односниот проект. Во него посебен третман наоѓаат библииските и литургиските текстови, кирилометодиевската библиографија и разновидни македонски творци и школи. Автори се: В. Стојчевска-Антиќ, З. Рибарова, Г. Поп Атанасов, И. Велев, М. Георгиевски, Д. Миловска, М. Јакимовска.

•

Душко Наневски „Климент Охридски во македонската традиција“, Огледистудии, есеи, НИО „Студентски збор“, Скопје 1991. Авторот Душко Наневски преку повеќе есенстичко-огледни текстови ги проследува темите во Охридскиот книжевен центар, словата за Климент Охридски, Климент во старата и новата светлина, со додаток за легендите за македонските пустинјаци.

•

„Светиклиментово слово“ изд. Дебарско-кичевската епархија, Охрид 1991.

Овој црковен алманах покрај православниот календар, содржи бројни материјали од црковниот живот.



ДВАЕСЕТ И ТРЕТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД

1992

Овогодишната традиционална манифестација во чест на светите Кирил и Методиј, која во минатите години се одржуваше како Денови на југословенската култура, со распаѓањето на Југославија и конституирањето на новите држави, продолжи да се одрива само како дел од македонското духовно и културно живеење и како продолжување на остварената соработка на општествено-политичките и економските односи меѓу Република Италија и Република Македонија. Како резултат на таквите услови и прилики, на 23 мај од Скопје за Рим заедно отпатувам две делегации, државна и црковна, кои останаа во вечноот град до 26 мај 1992 година. Државната делегација ја предводеше премиерот на Владата на Република Македонија, академикот Никола Кљусев, а во делегацијата беше и академик Ѓорѓи Ефремов, министер за наука во Владата на Република Македонија и претставник на Министерството за односи со странство, а преведувач беше Аленка Лапе. Во делегацијата на Македонската православна црква, пак, беа: повардарскиот архиерей митрополитот Михаил и преспанско-битолскиот архиерей митрополитот Петар, а во придружба беше протаѓаконот Александар Цандовски, личен секретар на поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот Охридски и Македонски г.г. Гаврил. Исто така, во Рим беше присутен и Скопско-призренскиот бискуп д-р Јоаким Хербут.

Една од карактеристиките на двасет и третото поклонение на гробот на св. Кирил, кој многу веруваше во божественоста на Евангелието и рамноправноста на словенскиот јазик со латинскиот, грчкиот и еврејскиот, е тоа што на гробот се поклони делегација од највисокот врв на суверена и самостојна Република Македонија што ја предводеше првиот премиер на Владата, а која беше избрана од првиот македонски парламент на Република Македонија. Значајниот светол чин на оддавање почит на македонските и сесловенските просветители започна на 24 мај во 11 часот кога најпрво делегациите се поклонија пред светите мошти на свети Кирил Солунски во Штросмајеровата капела, потоа со пеенje на тропарот за свети Кирил и Методиј и св. Климент Охридски од страна на свештените лица, присутните се упатија кон гробот на св. Кирил. По полагањето венец од страна на членовите на државната делегација на Република Македонија, на чело со премиерот академик Никола Кљусев, црковната делегација го отслужи молебенот на македонски јазик. Потоа, преспанско-битолскиот архиерей митрополитот Петар одржа пригодна беседа на македонски и на италијански јазик, што со симпатии беше примена од присутните. Инаку, на молебенот, покрај членовите на делегациите присуствуваа и претставници на поголем број институции и институти на Ватикан и Рим, од кои најзабележително беше присуството на претставниците од Хрватскиот колеџ „Свети Јероним“.

По завршувањето на церемонијата на гробот на св. Кирил Солунски, на покана на ректорот на Хрватскиот колеџ „Свети Јероним“, отец Ратко Перик, црковната делегација беше гостин на оваа институција. На ручекот присуствуваа бројни професори, постдипломци, како и гаковачкиот бискуп Кирил Кос. Притоа ректорот г. Перик ја претстави делегацијата и замоли митрополитите Петар и Михаил да презентираат некои состојби и вистини за Македонската православна црква и за Република Македонија.

Чествувањето за светите Кирил и Методиј во Рим беше збогатено со програмата на состав ученици од Македонија кои одржаа концерт на класична музика. На концертот присуствуваа делегациите, бројни личности од културата и граѓани, кои со одушевување и восхит ги поздравија „виртуозите од Македонија“, како што ги нарекоа италијанските средства за информирање.

Истиот ден во придружба на отец Пихлер, црковната делегација го посети Ориенталниот институт, каде беше примена од поголем број професори, кои мошне живо се интересираа за постигнувањата на духовен и црковен план во Македонската православна црква, со посебна нагласка за нејзините просветно-воспитни институции. Притоа беше изразена подготвеност од страна на Ориенталниот институт да се продолжи традицијата за испраќање кандидати за постдипломски студии од Република Македонија.

На 25 мај, пак, државната делегација што ја предводеше академик Никола Кљусев беше примена од папата Јован Павле II. Во срдечниот разговор стана збор за поголем број прашања од интерес на Република Македонија, како и Католичката и Македонската православна црква. Поради некои недоразбирања во информирањето и одредувањето на точното време на приемот, црковната делегација задоцни за приемот, за што беше одреден 27 мај за прием на општата аудиенција, меѓутоа, двете делегации се вратија за Македонија на 26 мај, со што изостана приемот на црковната делегација кај Папата.

На 26 мај црковната делегација го посети Советот за единство на христијаните и се сретна со секретарот бискупот Пјер Дипре, каде, покрај другото, се разговараше за студентите на постдипломски студии во римокатоличките институции и за некои други прашања од заеднички интерес. Во Државниот секретарјат за односи со државите во Ватикан, пак, црковната делегација беше примена од секретарот г. Жак Луис Торан и неговиот заменик г. Џан Клаудиј Перисет. Делегацијата најпрво ја изрази благодарноста за приемот и ги испорача поздравите од поглаварот на Македонската православна црква и од членовите на Светиот архиерейски синод, а потоа им го предаде барањето на Синодот со кое се бара Република Македонија да биде призната од страна на Ватикан како суверена и независна држава, како и беше упатена молба до папата Јован Павле II да го вложи својот авторитет и кај другите државици во светот, особено кај римокатоличките земји, за поскоро признавање на Република Македонија. Истиот ден двете делегации се вратија за татковината.



Во 1992 година во Москва се одржа посебна прослава на денот на светите Кирил и Методиј, како и во претходните и наредните денови од 24 мај. Прославата ја организираа Министерството за култура на Русија и Руската патријаршија. Посебни пријеми за гостите од странство и од Русија приредија министерот Евгениј Сидоров и патријархот на Москва и Русија - Алексеј. Во рамките на кирилометодиевската прослава се одржа I Конгрес на словенските

култури. Меѓу участниците на Конгресот настапи со свое излаганье дописниот член на МАНУ, д-р Блаје Ристовски, како претставник на Република Македонија. Неговиот реферат беше насловен: „Руско-македонските културно-научни врски“. Во него Б. Ристовски се осврна на долгогодишните, долговековните културни и научни врски меѓу Русија и Македонија. Нивните допирни започнале уште со продирањето на писменоста, христијанството, од Охридскиот книжевен и духовен центар. Таа заемна традиција ќе се чувствува и во XI, и во XII век, ќе трае и во наредните векови, ќе се засили во XVIII и XIX век. XX век ги заштрушува овие врски, за да достигнат современи комуникации и по НОБ и денес. Б. Ристовски со излагањето ја подвлече важноста на сесловенскиот собир.

Во склопот на прославата се одржаа повеќе собири и вон конгресот. Посебно свеченото беше одбележан 24 мај, во свечената литургија што ја одржа патријархот Алексеј со други претставници на Руската црква. Беа организирани повеќе пропратни манифестации и изложби.



„15 години Православен Богословски факултет „Св. Климент Охридски“
- Скопје, МПЦ (1977-1992), Скопје 1992.

По повод 15 годишниот јубилеј на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје се појави оваа споменица, која мошне прегледно говори за развојот на факултетот. Оваа високошколска институција започна со работа во 1977 година, формирана според Уставот на МПЦ, според одредбите на Законот за високото школство, но вон Скопскиот Универзитет. Факултетот беше основан токму на десетгодишниот јубилеј на МПЦ од нејзиното осамостојување. Архиепископот Доситеј со указ го објави прогласувањето, на денот на св. Климент, на 8 декември 1977 година.

На 26 декември 1992 година се одржа свечена академија на Богословскиот факултет, што ја отвори архиепископот Гаврил, декан на истиот факултет.

За развојот на Факултетот пишува протоерејот Ацо Гиревски, а трудови објавуваат: м-р Д. Белчовски, м-р Ј. Белчовски, Б. Кр. Босилковски, протоѓакон Р. Гроздановски, протоереј П. Јорданов, митрополит Михаил, протоереј Т. Митревски, д-р Г. Поп Атанасов, свештеник С. Санџаковски, протоѓакон Ј. Таковски, д-р А. Трајановски. Повеќето трудови незабиколно се запираат врз патронот на Богословијата - свети Климент Охридски.



Cvetan Grozdanov, Lydie Hademann - Misguich; Kurbinovo, Цветан Грозданов,
Лидија Хадерман-Мисгвиш, „Курбиново“, Македонска книга, Скопје 1992 (сл.
11, 12, 13, 14, 16).

Во значајната дејност од фрескосликарството во Македонија во XII век спаѓа и живописот на црквата „Свети Ѓорѓи“ во Курбиново, во која свое место наоѓаат претставите на светите Кирил и Методиј и св. Климент Охридски.



Радмила Угринова-Скаловска, Вангелија Десподова: „Добромирово евангелие“ II Скопје-Прилеп 1992. Ова значајно македонско евангелие потекнува од XII век.

На тркалезната маса „*Охрид во минатото, денес и утре*”, во Феникс-Аризона проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ, настапи со реферат за кирилометодиевската проблематика во тематиката на современата македонска книжевност.

Славе Николовски-Катин „*Во Австралија како дома*“ „Матица македонска“, 1991.

Оваа публикација содржи бројни текстови за животот и активностите на Македонците во македонските православни црковни општини во Австралија.

МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА БОГОСЛОВИЈА (УЧИЛИШТЕ) „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ И ТЕОЛОШКИОТ БОГОСЛОВСКИОТ ФАКУЛТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Во 1967 година беше отворена Македонската православна богословија (училиште) „Св. Климент Охридски“. Таа секоја година свечено го одбележува 8 ноември, денот на св. Климент Охридски, патронот на Богословијата. Притоа, еден од професорите поднесува посебен реферат, а потоа следи соодветна програма, врз која настапува богословскиот хор, како и учениците со свои творби, а се доделуваат и годишни награди за особени достигнувања.

Во 1977 година започна со дејност Теолошкиот факултет „Свети Климент Охридски“. Патронот на факултетот посебно се одбележува секоја година, најчесто заедно од Македонската архиепископија.

По повод 15 години од основањето на Богословскиот факултет во Скопје, во 1992 година се одржа свеченост. Беше издадена и посебна Споменица.



ДВАЕСЕТ И ЧЕТВРТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО РИМ

1993

Оваа година убавиот Рим, тој вечен град, како многумина го нарекуваат, беше место каде државна и црковна делегација го посетија и дадоа почит на делото на светите браќа Кирил и Методиј, што започна во далечна 1969 година и по дваесет и четврти пат се одржа молебен на гробот на св. Кирил Солунски. Овој пат државната делегација ја предводеше претседателот на Парламентот на Република Македонија г. Стојан Андов, во чиј состав беа и д-р Димитар Бајалциев, министер за образование и физичка култура, Златко Теодосиевски, заменик на министерот за култура, Никола Тодорчевски, помошник на министерот за односи со странство и Аленка Лапе, преведувач, додека црковната делегација ја сочинува митрополитот австралиски и администратор на Дебарско-кичевската епархија г. Тимотеј и старешината на Архиепископскиот соборен храм „Св. Климент Охридски“ од Скопје, протоереј Драги Костадиновски.

Ден спроти празникот на светите Кирил и Методиј, на 23 мај, државната делегација предводена од претседателот на Собранието на Република Македонија г. Стојан Андов, заедно со црковната делегација замина од аеродромот „Петровец“ во Скопје за Рим, каде на воениот аеродром „Чиампино“ беше срдечно дочекана од домаќините.

На денот на свети Кирил, на 24 мај во претпладневните часови, поточно во 10 часот, пред влезот на базиликата „Св. Климент“ се сртнаа двете делегации од Република Македонија. Свеченитет чин оддавање почит и изразување благодарност на делото кое што солунските браќа ги издигна на ниво на светители, започна со пеење на троларот за св. Кирил и Методиј на македонски јазик, уште во горниот дел на црквата од Штросмаеровата капела, каде има мошти на св. Кирил и од каде тргна литијата кон криптата. Таму, на гробот на македонскиот и сесловенскиот просветител свети Кирил Солунски државната делегација од Република Македонија, која за прв пат ја предводеше претседателот на Парламентот г. Стојан Андов беше положен венец. Потоа црковната делегација го отслужи молебенот, на кој со вдахновеност учествуваше и хорот на Ориенталнито институт „Русикум“.

По отпустот митрополитот Тимотеј го одржа своето слово, искажувајќи го светителскиот подвиг на светите браќа и нивното значење за словенските народи, а особено за македонскиот народ. Истото слово беше пренесено за присутните и на италијански јазик.

Во текот на престојот во Ватикан делегацијата на Македонската православна црква водеше разговори со ректорот на Ориенталниот институт „Русикум“ и високиот функционер при одделот за односи со Римокатоличката и православ-

донаја на Институтот, во кој најголем број студенти доаѓаат од црквите на источните земји: Руската, Романската, Украинската, Грчката и други православни цркви. Исто така, црковната делегација беше примена од в.д. ректорот на Центарот за научни студии и истражувања „Ениси Алети“, патер Марко Иван Рупник и проф. Томаш Шпидлек и други. Во разговорот претставниците на оваа висока научна институција, меѓу другото, понудија преку делегацијата на Македонската православна црква искрена соработка преку прифаќање студенти од Македонија. Беше посочено дека Ориенталниот институт не ги третира доктантските разлики меѓу Православната и Римокатоличката црква, туку работи како поуспешно да ја доближи верата до граѓаните. На крајот црковната делегација беше примена од секретарот на Советот за единство на црквите, епископот Џејмс Дипре и од префектот на Советот, кардиналот Касиди. Притоа делегацијата беше информирана дека се доделени две стипендии за школување на нивниот институт за професорите на Македонската православна богословија, Гоко Гоѓевски и Зоран Копчаревски.

Државната делегација имаше неколку средби со видни личности од политичкиот живот на Италија и тоа: во Министерството за односи со странство се сретна со членови на Парламентот на Република Италија. Меѓутоа, се чини највпечатлива беше средбата со папата Јован Павле II, која се одржа во приватната аудиенција и траеше околу половина час. Притоа беа покренати разговори во врска со состојбите во Македонската православна црква и Република Македонија, во новонастанатите плуралнистички услови. Средбата кај папата Јован Павле II заврши со срдечност и со желба за успех и просперитет на Република Македонија, која се бори за целосно признавање од светот како самостојна, суверена и демократска држава.

Културниот дел на манифестијата опфати два концерта на група македонски музички уметници што се одржа во салата „Балдини“ во Рим на 19 и 21 мај и настап на најталентирани ученици од Музичко-балетскиот училиштен центар „Илија Николовски-Луј“ од Скопје, одржан во салата на Понтификалниот институт, на 23 мај. Во програмата беа вклучени и предавања на три универзитетски професори што се одржаа на 24 мај на Понтификалниот универзитет „Ангеликум“.

Предавања одржаа: д-р Кирил Темков, професор на Филозофскиот факултет во Скопје, на тема: „Делото на свети Кирил“, д-р Елица Манева, професор на Филозофскиот факултет, на тема: „Средновековниот накит во Македонија“ и отец Стефан Санџаковски, професор на Теолошкиот факултет во Скопје, на тема: „Македонската култура плод на христијанскиот елинанизам на светите браќа Кирил и Методиј“.

За успешното реализирање на овој дел од програмата голем придонес имаше падре Јиржи Мария Весели, професор на Универзитетот „Ангеликум“ и долгогодишен пријател и соработник на нашата земја.

1100-ГОДИШЕН ЈУБИЛЕЈ ОД ДОАГАЊЕТО НА СВЕТИ НАУМ ОХРИДСКИ ВО ОХРИДСКАТА КНИЖЕВНА ШКОЛА

1100-ГОДИШЕН ЈУБИЛЕЈ ОД ХИРОТОНИСУВАЊЕТО НА СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ЗА ПРВ СЛОВЕНСКИ ЕПИСКОП ВО ВЕЛИКА

Филолошкиот факултет во Скопје, при Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“, го одбележа јубилејот на св. Наум Охридски со свечен час, што се одржа во големиот амфитеатар на Филолошкиот факултет, на 6 мај 1993 година. Предавања одржала професорите и научниците од Филолошкиот факултет во Скопје: Вера Стојчевска-Антиќ, Мито Мировски, Красимира Илиевска, Добрила Миловска, Димитар Пандев, Емилија Црвенковска, Илија Велев и Маја Јакимовска. Оваа свеченост ја зголеми настапот на камерниот вокален состав „Свети Јован Кукузел“, со изведба на делови од Македонскиот октоих, чија реконструкција ја изврши проф. д-р Сотир Голабовски. На 13 мај 1993 година ГИТ „Гоце Делчев“ и НИО „Студентски збор“ во чест на Климентовиот јубилеј ја издадоа книгата „Свети Клименту“ од Вера Стојчевска-Антиќ, чија промоција се изведе на „Саемот на книгата 1993“. Промотор на книгата беше проф. д-р Георги Сталев, а фрагменти од песните посветени на св. Климент читаа студентите од Катедрата за македонска и јужнословенски книжевности при Филолошкиот факултет во Скопје.

МОСКВА 1993

Од 22 мај до 1 јуни 1993 година во Москва се одржа манифестијата „Словенската писменост и култура во чест на светите браќа Кирил и Методиј“. Во прославата своето место го најде Меѓународниот ден на детето, под покровителството на УНЕСКО.

Оваа година на московската прослава учествуваше македонската културна делегација, предводена од министерот за култура Гунер Исманл, со членовите: проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ, проф. Владимир Георгневски, началникот на Министерството за култура Желька Демниева и лекторот Чедо Цветановски. Гости на прославата биле делегациите од словенските земји.

Централната манифестија започнала на 24 мај, со извонредно изведената „Божествена литургија“ во чест на св. Кирил и Методиј, во акустичниот Успенски катедрален патријаршиски собор на московскиот Кремъ. Служеа блажениот папа и патријарх Александријски и на цела Африка - Партенциј, светиот патријарх московски и на цела Русија - Алексеј, со бројни руски архиепископи, митрополити и свештеници. Свечената процесија по тој повод продолжи со народот до споменикот на светите Кирил и Методиј, каде што се одржа молебен во нивна чест. Московскиот народ со внимание ја следеше програмата.

Истиот ден министерот за култура на Руската федерација, заедно со патријархот Алексеј, приреди прием за гостите и делегациите. На приемот гостите можеле да разменат мисли за идните соработки и контакти. Членовите на македонската делегација разговараа со министерот и патријархот за новоформира-

ното Руско-македонско друштво на пријателство, за прославите на светите Климент и Наум Охридски во Македонија, по повод нивните 1100-годишни јубилеи. Министерот Гунер Исмаил ги поздрави домаќините и гостите, изнесувајќи ги најновите согледби за општниот и културниот тренд на Македонија и нејзиниот однос кон делото на просветителите Кирил и Методиј.

На 25 и 26 мај се одржа Научната конференција, посветена на словенската писменост, што ја отвори патријархот Алексеј, со воведно предавање. Два дена салите во „Домот на сојузите“ без преполнни со референти и дискутанти. Покрај пленарната седница се одржаа и активно работеа тркалезните маси: Националното прашање и современиот словенски свет; Образоването и воспитувањето како духовна, интелектуална и културна преродба; Народната уметност на Словените; Црквата и културата.

Во научната конференција зедоа учество повеќе слависти од Русија, од словенските делегации, како и други гости. Првото свечено слово го изнесе патријархот Алексеј. Со значајни настапи се пројавија: А. И. Рогов, С. Б. Станкевич, О. Г. Румјанцев, игумен Јоан, Х. Трендафилов, Б. Н. Путилов, И. И. Калиганов, А. А. Турилов, А. В. Липатов, и многу други.

Македонската делегација зеде учество во сите форми на научната програма. Проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ беше определена во пленарната седница и го прочита рефератот „Традицијата на св. Кирил и Методиј во Македонија“. Министерот Гунер Исмаил и лекторот Чедо Цветановски учествуваа во дискусијата на тркалезната маса за националното прашање. Посебни предавања организира проф. Рина Усикова на Универзитетот „Ломоносов“, во Славистичката катедра, каде што пред руските слависти, што студираат македонски јазик, предавање за „Јубилејот на св. Климент Охридски, по повод хиротонисувањето за прв словенски епископ“ одржа проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ. Второ предавање за „Зборот на сликарата“ одржа проф. Владимир Георгиевски од Архитектонскиот факултет во Скопје. Началникот Желька Демниева имаше посебно корисни разговори и договори со проф. Усикова, со лекторот по македонски јазик на Московскиот универзитет - Роза Тасевска, во врска со потребите и тековните активности за успешното одвивање на наставата по македонски јазик.

Министерот Гунер Исмаил имаше посебни средби со министерот Сидоров, потоа посебен прием со ручек кај патријархот Алексеј.

Во водените говори, во словата што се одржаа во чест на св. Кирил и Методиј, доминираа потенцираните заеднички врски и влијанија меѓу словенските народи, што е од големо значење и за единството и афирмацијата на православието, а чија основа ја дала св. Кирил и Методиј. Во случајов овде го пренесуваме одржаното Слово на блажениот московски патријарх и на цела Русија-Алексеј:

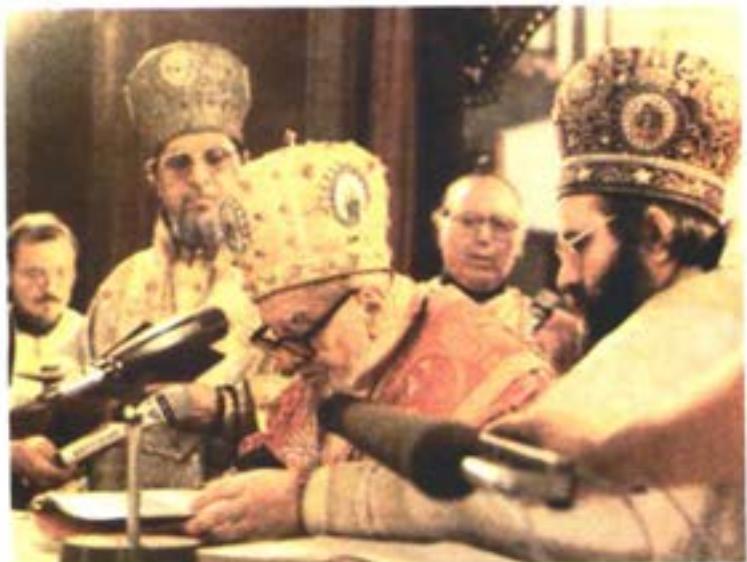
Во програмата од чествувањето на „Словенската писменост и култура“ во Москва посебно може да се издвојат повеќе успешни и на високо уметничко ниво организирани претстави. Тоа се: Концертната приредба во Большој театар, со извонредни оперски, балетски, концертни, вокални и фолклорни точки, концертот на класична музика, како и концертот на руски романси, разбираливо со врвни уметнички имиња одrenomирани руски уметнички куки. Посетите на Третјаковската галерија, на Пушкиновиот музеј, извонредните изложби на сли-



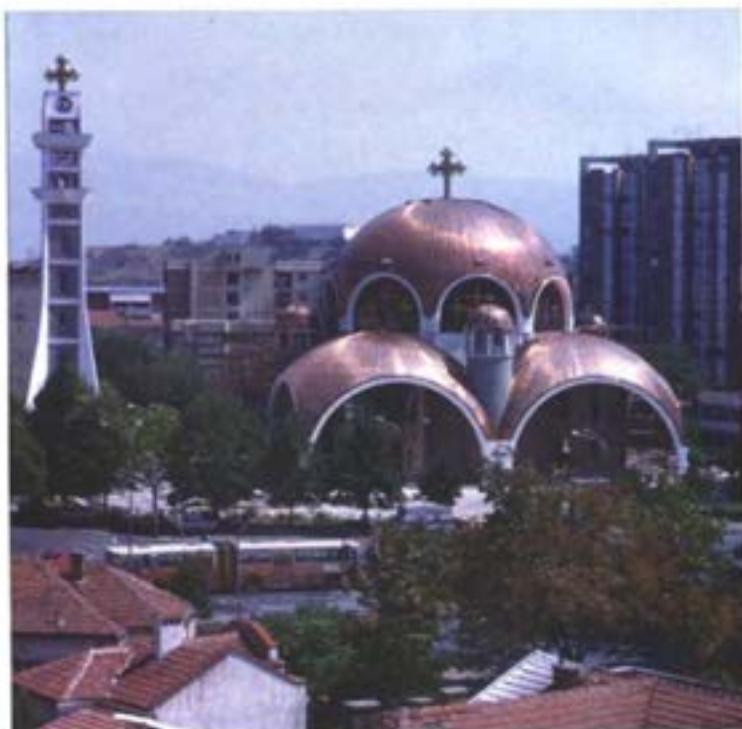
Поворката на црковните велигодостојници на Руската православна црква
на денот на светите Кирил и Методиј, 24 мај 1993 година



Културната делегација на Република Македонија на чело
со министерот на култура, господин Гунер Исмаил на приемот
кај рускиот министер за култура Господарот Сидоров
со патријархот Руски и Московски Алексеј II



Архиепископот охридски и македонски Г.Г. Гаврил
и члвкоподите при „Осветувањето на Соборниот храм
„Св. Климент Охридски“ во Скопје



Архиепископскиот свети храм „Св. Климент Охридски“ во Скопје

ки, на инспиративните уметнички галерии, на гостите им ги разубавија деновите од прославата и престојот. Со извонредната приредба во Большој театар министерот Сидоров на гостите им ги испорача искрените желби за мир во светот, бидејќи и во овие цивилизаторски денови од крајот на ХХ век демнат острините на безумието.

Делегацијата имаше подолги разговори со проф. Рина Усикова, која мошне сериозно ја унапредува македонистиката во Москва, каде што работи и македонскиот лекторат, потоа со академикот Виктор Куманев, кој неколкупати престојувал во Република Македонија. И двајцата многу придонесоа за формирањето на Руско-македонското друштво на пријателство во Москва, а веќе на 30. VI. 1993 се формира Македонско-руско друштво на пријателство во Скопје. Претседател на Руско-македонското друштво е академикот Виктор Куманев, а на Македонско-руското друштво - писателот и новинарот Јован Павловски.

СЛОВО НА ПАТРИЈАРХОТ НА МОСКВА И ЦЕЛА РУСИЈА АЛЕКСЕЈ ВТОРИ
ПРЕД МОЛЕБЕНО НА СЛОВЕНСКИОТ ПЛОШТАД НА ГРАДОТ МОСКВА ВО ДЕ-
НОТ ОД ПАМЕТТА НА СВЕТИТЕ РАМНОАПОСТОЛИ МЕТОДИЈ И КИРИЛ

24 Мај 1993 година

Ваше Блаженство, Блажен папа и патријарх Александришки и на цела Африка - Паргениј III!

Преосвештени архијевари, достојно почитувани отци, драги, о Господе, браќа и сестри!

Денес, на денот на паметта на светите Методиј и Кирил, за нас е посебно значајно да се собереме заедно, за посебно важната молитва. Во овој ден ние посебно гледаме како е многулика Православната црква. Овде, на овој плоштад се чуварите и верниците на нашите храмови, луѓе од науката и уметноста, работници и земјоделци, војници и претприемачи. Овде се пратениците на многу словенски народи, кои ние ги поздравуваме на руската земја со чувства за братство, мир и љубов. Овде се нашите драги гости од православна Африка, на чело со патријархот на древната Александришка црква, Блажениот Паргениј.

Овде се множество млади чеда на црквата, кои стануваат никулци на духовната нива. Црквата носи одговорност за нивниот растеж во верата, кои се стремат да создаваат во секоја епархија, во секоја мала црквичка, неделни школи, други форми за учесје на децата, помладување на зачетоците на верата, духовноста и моралот. Оттука, од овој плоштад, децата ќе се упатат во поход по светите живеалишта. Тие ќе видат цркви-однадвор впечатливо големи и опоганети од гонителите, ќе ги видат раните што ѝ биле нанесени на Црквата, и ќе ја видат нејзината преродба. И преку тоа младите души ќе го почувствуваат својот придонес кон црковното дело.

Сите нас, што се собравме овде, не поврзува единството на православната вера, општоста на христијанското братство. Сите ние сме должни да се стре-

миме да ги помниме и исполнуваме словата на Господ: „По тоа ќе дознаат сè, дека сте Вие мои ученици, ако имате љубов меѓу себе”. (Ин. 13, 35).

Пред нас е скапиторското дело на духовните учители на словенските народи. Светите браќа Методиј и Кирил биле и остануваат основна жива врска на словенскиот свет со Вселенското Православие, со многувековната мудрост на Божјата црква, со вечната истинка Христова. Лицето на рамноапостолските словенски просветители одамна служи како опомена, дека христијанското словенство се јавува како гранка на истинската лоза - Христос, гранка привисена кон полноста на Црквата со трудовите на рамноапостолските браќа и нивните наследници.

И ние, православните христијани, знаеме: подолго благоденствие на нашите народи е возможно само тогаш кога тие ќе бидат просветлени со светлината Христова, со светлината на евангелието. За тоа зборува нашата славна историја. За тоа, но веќе на друг начин, зборува жалосниот обид на недамнешното минато и многу одречни страни на нашата сегашност: заборавјајќи го Господа, оддалечувајќи се од него, ние застранивме во духовна темница на незнание, се потчинивме пред греховите на непријателството, расправите, горделивоста. Нашите словенски народи повторно имаат потреба од изучувањата на почетоците на верата. Тие се во средината на оние што се огласуваат и оние што се каат. И ние, служителите на Христовата црква, треба да го положиме својот живот за виквидувањето на нашите сограѓани...

(Дел од „Словото“ на Блажениот патријарх Алексеј II)



Од 3 до 6 јули 1993 година во Охрид се одржа научниот собир „Свети Климент и Свети Наум и нивниот придонес во развојот на словенската писменост и култура“. Научниот собир го организира Македонската православна црква.

Собирот го отвори, со посебна реч, митрополитот Тимотеј. Претседателот на Македонската академија на науките и уметностите од Скопје - Ксене Богоев го поздрави собирот од името на највисоката научна установа во Македонија.

Овој научен собир започна со следните пленарни излагања: „Теологијата на св. Климент“ од митрополитот Стефан, и „Автографот „Нишчи Наум“ во канонот на св. апостол Андреј“ од академикот Петар Хр. Илиевски.

Вечерта се одржа вечерна богослужба во црквата „Свети Наум“, а целиот собир се одвиваше во склопот на истоимениот манастир.

На собирот работеа повеќе пленарни секции: литература и јазик; јазик и ракописна традиција; теологија и култ; археологија, уметност, историја и музикологија. Според програмата се пријавија 32 референти, но на собирот зедоа учество 27 излагачи, и тоа: митрополит Тимотеј, митрополит Стефан, митрополит Михаил, Петар Хр. Илиевски, Анисава Милтенова, Горѓи Поп-Атанасов, Стојан Ристески, Танас Вражиновски, Драги Стефанија, Добрила Миловска, Петко Домаѓетовски, Зденка Рибарова, Вангелија Десподова, Мито Мијовски, Михајло Георгиевски, Томаш Шпидлик, протоѓакон Ратомир Гроздановски, Киро Стојанов, отец Стефан Санџакоски, протојереј Димитрије Кочоски, Блага Алексова, Цветан Грозданов, Петар Мильовик-Пепек, Загорка Расолкоска Ни-

кловска, Сотир Голабовски, Александар Трајановски, Јован Белчовски, Илија Велев, Павел Сотировски, Тодор Влахчев и Наум Целакоски.

По излагањата на собирот се разви богата дискусија.

Организациониот одбор во состав: митрополит австралиски Тимотеј, митрополит брегалнички Стефан, академик Петар Хр. Илиевски, академик Цветан Грозданов, игумен Нектариј (Најдовски), свештеникот Стефан Санџакоски и свештеникот Ефтијм Бетински, ќе го подготви печатењето на прочитаните реферати, со што и пошироката јавност ќе биде запозната со богатата содржина на овој собир.

Собирот одговори на поставените цели според бројноста на референтите, текот на пленарните заседанија и дискусијата.

•

Од 12 до 15 септември 1993 година во Охрид се одржа меѓународниот симпозиум „Светите Климент и Наум Охридски и придонесот на Охридскиот духовен и книжевен центар кон словенската просвета и култура“. Симпозиумот го организира Македонската академија на науките и уметностите од Скопје.

На 12 септември учесниците на симпозиумот ги прими претседателот на Македонија Киро Глигоров, во вилата „Билјана“ во Охрид. Гостите имаат можност да разменат мислења со претседателот Глигоров.

Наредните три денови се одвиваше научниот дел од програмата, во којашто зедоа учество 35 од предвидените 40 референти, од 8 земји: Австроја, Бугарија, Македонија, Полска, САД, Југославија, Унгарија и Хрватска. Отсушните референти ги приложија рефератите, кои ќе бидат објавени заедно со прочитаните излагања во посебен зборник. По научниот дел од програмата се разви и богата дискусија во којашто се истакна потребата и од тимска работа, притоа, доминираше откривањето на св. Наум како средновековен химнограф-поет.

Меѓународниот собир го отвори претседателот на Организациониот одбор академикот Петар Хр. Илиевски (членови на одборот: Славко Јаневски, Цветан Грозданов, Блаже Ристовски, секретар - Лидија Симовска-Поповска). Учесниците и гостите ги поздравија претседателот на МАНУ академикот Ксенте Богоев. Поздравна реч одржа претставникот на Македонската православна црква митрополитот Тимотеј. Гостите ги поздравија претседателот на Општина Охрид Благоја Силјановски.

Воведни реферати одржаа академиците Петар Хр. Илиевски (*Светите Климент и Наум Охридски - просветителство со удвоени сили*) Цветан Грозданов, Светите Климент и Наум Охридски во уметноста на Македонија и на Охридската архиепископија). На симпозиумот беа прочитани реферати од повеќе области: јазик, литература, историја, историја на уметноста, археологија, теологија, култура итн. Во програмата од научниот дел се прочитале темите на следните научници: Франтишек Вацлав Мареш (Австроја) (во отсуство на Ф. В. Мареш, рефератот го прочита Зденка Рибарова), Стефан Кожухаров (Бугарија), Агнеша Кашиба (Унгарија), Вера Стојчевска-Антиќ (Македонија), Ѓорѓи Поп-Атанасов (Македонија) Збигњев Голомб (САД-рефератот го прочита Димитар Пандев), Аксинија Добрева - Джурова (Бугарија), Лешек Мошински (Полска, рефератот

го прочита Зузана Тополинска, во отсуство на Л. Мошински), Ева Василевска (Полска - рефератот го прочита Зузана Тополинска, во отсуство на Е. Василевска), Вангелија Десподова (Македонија). Од историјата на уметноста и археологијата беа прочитани реферати од следните научници: Блага Алексова (Македонија), Тадеуш Ваислевски (Полска), Бранко Панов (Македонија), Љупка Стефоска-Ковачевиќ (СР Југославија), Елица Манова (Македонија), Кирил Трајковски (Македонија), Владо Маленко (Македонија), Загорка Расолкоска-Николовска (Македонија). Од Македонија реферати прочитава и: Блаце Ристовски, Христо Меловски, Томе Саздов, Добрila Миловска, Красимира Илиевска, Кита Бицевска, Димитар Пандев, Танас Вражиновски. Во сесијата „Култура, теологија, музика“, се слушнаа излагањата на: господинот митрополит Тимотеј, (Македонија), Светлана Николова (Бугарија), Михајло Георгиевски (Македонија), Наум Целакоски (Македонија) и Илија Велев (Македонија).

Последната сесија, на 15 септември, се одржа во манастирот „Свети Наум“, а гостите имаа можност да го разгледват целиот комплекс.

Работата по пленарни сесии течеше во редовните термини, на високо професионално ниво, а богатите дискусиони го потврдија научниот интерес и широкиот простор за натамошни истражувања и резултати. На заедничките ручечи и вечери учесниците имаа можност и за дополнителни разговори и пошироки запознавања. Тематиката на симпозиумот отвори и расветли нови видици и хоризонти во истражувањата на оваа значајна средновековна проблематика.



Патронниот празник на Св. Климент Охридски, 8 декември, беше свечено одбележан во Македонија.

Празникот на Св. Климент беше свечано одбележан во Соборниот храм „Св. Климент Охридски“ во Скопје, со служење на новоизбраниот охридски и македонски архиепископ Михаил, заедно со митрополитите Кирил и Горазд, во сослужение со свештенници.

Оваа година градот Охрид го прогласи Св. Климент за свој патрон. По тој повод на 7 декември во Охрид се одржаа повеќе свечености. На 8 декември митрополитот Тимотеј одржа свечена служба во црквата „Свети Климент Охридски“, заедно со охридското свештенство.

Битолскиот универзитет го доби своето име „Свети Климент Охридски“ и по тој повод, на 7 декември, приреди свечена академија во Домот на културата, на која ректорот Димко Кокаровски одржа „Слово за св. Климент“. МУБ „Св. Климент Охридски“ во Битола на свеченоста на 8 декември промовира две изданија: „Роднокрајна библиографија“ Битолски весник 1964-1974 и „Свети Климент“ од Вера Стојчевска-Антиќ. Посебно значење во програмата доби ефектниот рецитал „Од свети Климент за свети Климент“, што го подготвија: Цветанка Шундовска, режисерот Љупчо Георгиевски и сценографот Валентин Светозаров. На 8 декември митрополитот Петар одржа свечена служба со свештенството во чест на Св. Климент, во црквата „Св. Димитрија“ во Битола.

Во Штип Света литургија во чест на св. Климент Охридски одржа митрополитот Стефан во сослужение со свештенството.

На 24 декември 1993 година Демир Хисар ги одбележа јубиленте „1100 години од незгасливото дело на св. Климент Охридски“, „1100 години од ВМРО“ и „90 години од излегувањето на книгата „За македонските работи“ од Крсте П. Мисирков“. За значењето на Светиклиментовата традиција во Македонија предавање одржа проф. Вера Стојчевска-Антиќ, надоврзувајќи се на епохалното дело на светите браќа Кирил и Методиј. Свеченостите се одвиваат во СУЦ „Крсте Петков-Мисирков“ во Демир Хисар. Во нив со посебна програма учествуваат и учениците од СУЦ.

Коста Балабанов: „Свети Кирил и свети Методиј во делата на зографите, IX-XIX век“, Табернакул, Скопје 1993.

Авторот на овој значаен труд во предговорот и воведот ги презентира побудите и потребата од пристап кон претставувањето на светите Кирил и Методиј во делата на зографите.Периодот во кој настапале овие дела е многу широк и се простира од IX до XIX век.

Всушност, тие се претставени во пет глави, според времето на создавањето: 1. до IX до XI век, 2. до XII до XIV век, 3. од XV до XVII век, 4. XVIII век, 5. XIX век. Секоја глава е разработена во нужни поднаслови, за местото на настанувањето, за манастирите и црквите што ги содржат, за зографите. Притоа не се земени предвид исклучително македонските локации, туку пошироко, вклучувајќи ги и делата што настапале секаде каде што се прошириле славата и култот на светите Кирил и Методиј.

„СВЕТИ КЛИМЕНТУ“, предговор, избор и редакција Вера Стојчевска-Антиќ, ГИТ „Гоце Делчев“ и НИО „Студентски збор“, Скопје 1993.

Авторот на овој труд, откако ја претставил глобалната кирилометодиевска традиција во Македонија, со неизбежните траги од свети Климент и свети Наум, во самиот предговор, преминува кон уметничкото творештво на современите македонски писатели и поети. Имено, на споменатите светители, особено на св. Климент, современиците им посветиле посебни прозни и поетски творби. Нивниот број и нивната убавина несомнено ја откриваат длабоката традиција на светите во Македонија, никако незгаснета и денес.

Петар Мильковиќ-Пепек „Нови научни сознанија за првобитниот гроб на св. Кирил Солунски“, Културен живот, 2, Скопје 1993, 36-40.

Според најновите истражувања на П. Мильковиќ-Пепек, гробот на св. Кирил Солунски погрешно се бара во северноисточниот дел од северниот кораб, зашто првобитно бил во југоисточниот дел од олтарниот простор, под остатоците од фреската со композиција „Симнување на Христос во пеколот“. Всушност, заблудата ја внесува изборниот податок дека телото му било положено во гробницата од десната страна на олтарот на црквата „Св. Климент“ во Рим, а истражувачите страната десно ја сфаќале од аспект и поглед кон

олтарот, а не од олтарот. Веројатно во X век гробот бил преместен на сегашното место, каде што се служи и слави на денот 14 февруари. Во композицијата „Симнување на Христос во пеколот“ се наоѓа и најстариот портрет на св. Кирил, настанат 869-870 година. Во Кириловото житие се наоѓа податок дека кај неговиот гроб имало насликана икона со негов лик. Значи, целата композиција се наоѓала над Кириловиот гроб.

●

Славе Николовски-Катин, „Македонскиот иселенички печат“, Студентски збор, Скопје 1993 година.

Во публикацијата се обработени околу 150 македонски весници, списанија, билтени и друг вид гласила што се печатени во Австралија, Канада, САД и Европа, како и радио и телевизиските часови на македонски јазик. Таа ги содржи најголемиот број информативни гласила во дијаспората што се појавиле во периодот од 1945 до 1992 година и кои претставуваат израз на долготрајната макотрпна борба на Македонците ширум светот, без разлика од кој дел на Македонија дошле, за афирмација на својот национален идентитет и на дедовската земја Македонија. Многу од овие гласила пишуваат, а и го носат името на светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски, што претставува одраз и израз на нивната љубов и почит кон македонските просветители.

●

Сотир Голабовски: „Осмогласник, Македонско црковно пеење“, *Macedonian chant, Oktoëchas, Sotir Golabovski*; Култура, Скопје 1993.

Во предговорот, како и во воведот на книгата, авторот ги образложува мотивите и причините кои придонеле за појавата на ова значајно дело од историјата на музиката во Македонија. Професорот Сотир Голабовски подолго време се занимава со старото македонско црковно пеење, со задача да го реконструира и претстави и пред научната и пред пошироката јавност. Токму затоа во првата глава делото се задржува на карактеристиките на македонскиот осмогласник, со кус историски преглед на Македонскиот осмогласник. Посебно се образолжува значењето на поимот „гласъ“ во македонското црковно пеење. Една од важните глави е секако претставувањето на тоналните основи на Македонскиот осмогласник со акцент на стихиариското пеење. Книгата содржи и прилози со илустрации и реконструкции. Очевидно е настојувањето на авторот да го прикаже континуитетот на црковното пеење во Македонија од појавата на св. апостол Павле, преку големата дејност и залагања на св. Климент Охридски и св. Наум Охридски во доизградувањето на тоа пеење.

●

Славе Николовски-Катин „За животот и делото на светите Кирил и Методиј“, „Македонија“ бр. 104, Торонто, 1993.

●

Марко Коловски „Македонски композитори и музиколози“, 1947-1992, Сојуз на композиторите на Македонија, Скопје 1993.

Книгата содржи мошне значајни податоци и сознанија за историјата на музиката во Македонија. Претставен е Сојузот на композиторите, работните заедници на СОКОМ, издавачката дејност на СОКОМ, концертна дејност на СОКОМ, управите и портретите на 60 македонски композитори и музиколози. Главен уредник на изданието е д-р Тома Прошев.

Во 1993 година проф. Вера Стојчевска-Антиќ одржа повеќе предавања за св. Климент Охридски, во чест на 1100-годишниот јубилеј од хиротонисувањето за словенски епископ, како и за св. Наум Охридски, во чест на јубилејот од неговото доаѓање во Охридската школа. Предавања одржа на универзитетот во Чикаго, Колумбос, Торонто, како и во македонските цркви: „Св. Кирил и Методиј“ во Чикаго, „Света Богородица“, Колумбос, „Света Богородица“ Детроит, „Свети Климент Охридски“ Торонто, и во манастирот „Свети Ѓорѓи“ - Њу Џерси.

Во Загреб се појави првиот број на гласилото „Македонски глас“ (година I, август-септември 1993), весник на Заедницата на Македонците во Република Хрватска. Весникот го финансира почетно Македонската влада, а понатаму тоа треба да ги привлече и заангажира сите Македонци за натамошни контакти со Република Македонија.

Весникот објавува вест за македонската молитва на 23 мај, со која во Загреб се одбележа денот на светите браќа Кирил и Методиј. Посетителите од Загреб прават го слушнаа македонскиот литургиски збор. Богослужбата на „Св. Јован Златоуст“ ја служеше свештеникот проф. д-р Александар Мустеников. Проф. Мустеников од богословскиот факултет во Скопје, во Загреб одржа предавање „1200 години од воспоставувањето на Охридската словенска епископија“.

По повод јубилејот беше осветен манастирот „Свети Наум Охридски“ на Попова Шапка. Осветувањето беше пропратено со црковно-народен собир и со света архиерејска литургија, организирана од Полошко-кумановската епархија, а со чиночалствувањето раководеше митрополитот господин Кирил.

Протоѓакон Ратомир Гроздановски: „Евангелие според Матеј“, Книгоиздателство „Матица македонска“, Скопје 1993.

Најновото издание на Книгоиздателство „Матица македонска“ дава убав пример на секогаш нужната литература за проучувањето и толкувањето на Евангелието. На овој план може да се набројат достатен број имиња од христијанскиот свет кои се зафатиле со оваа секогаш актуелна работа. Во нашата средина, токму со ова дело се покренaa интересните прашања за евангелските толкувања. Авторот Гроздановски мошне сериозно и опширно ги опфаќа и најпознатите и најделикатните делови од Евангелието, толкувајќи ги врз основа на старите и познати осврти на еминентните библиолози, но и со своевидни истражувања, со што на читателите вистински им го приближува Евангелието.

Славе Николовски-Катин, „Печалбарски копнеж“, „Матица македонска“, Скопје, 1993 година.

Ова издание, меѓу другото, содржи бројни податоци за МПЦО во Канада и САД, со посебна нагласка на активностите и осветувањето на МПЦО „Свети Кирил и Методиј“ во Чикаго.

Михајло Георгиевски: „Словенски ракописи во Македонија“, Скопје 1993, V, VI том.

Во 1971 година Владимир Мошин ги објави првите два томови „Словенски ракописи во Македонија“. Третиот и четвртиот том „Словенски ракописи во Македонија“ ги издаде Михајло Георгиевски во 1988 година. На крајот од 1993 година се појавија описите на словенските ракописи во Македонија, петтиот и шестиот том од истиот автор Михајло Георгиевски. Во последните два тома се презентирани 71 словенски книжевни споменици, чиј распон на настанување се движи од XIII до XIX век. Жанровски овие словенски паметници им припаѓаат на текстовите од видот на: литургиските и библииските состави, ерминии, лекарственици, кодики, слова, итн. Со ова збогатување на откриеното словенско наследство се даваат можности за нови приоди на проучување од повеќе научни области.



На 26 јануари 1949 година Народното собрание на Народна Република Македонија донесе Закон за универзитетот. Неговото основање го означи Универзитетското собрание одржано на 24 април 1949 година.

Во април 1969 година, со одбележувањето на универзитетскиот 20-годишен јубилеј, Универзитетскиот совет, на свечената седница, донесе одлука за името на Универзитетот - „Кирил и Методиј“. Земајќи ги предвид сите придобивки од епохалното дело на браката просветители св. Кирил и Методиј за македонскиот народ, за сите словенски народи и пошироко, особено долговечната кирилометодиевска традиција во Македонија, единствено беше прифатено името на универзитетските патрони. Во 1993 година, на седницата на Универзитетскиот совет беше донесена одлука името на Универзитетот да гласи „Свети Кирил и Методиј“.

Во периодот од основањето до денес Скопскиот универзитет им оддавал слава и чест на светите браќа Кирил и Методиј во рамките на својот делокруг, во Републиката и пошироко. Универзитетските претставници и научници, особено луѓето што посебно се занимавале со дострелите на кирилометодиевскиот период, печателе посебни трудови за нив, говореле на факултетите, во македонските училишта, во Републиката и во странство, за разновидните аспекти и придобивки од работата на солунските браќа. Традиционално, на патронниот празник на Универзитетот, 24 мај, се одржуваат академии со разновидни програми, во кои земаат учество сите членки на Универзитетот. Универзитетот ја одбележа последнава, 1993 година, а реферат за делото и значењето на Кирил и Методиј поднесе ректорот, проф. д-р Томислав Чокревски.

Во 1989 година Универзитетот во Скопје го прослави својот 40-годишен јубилеј. По тој повод беше расписан и конкурс за монументален споменик на браката просветители. Првата награда ја доби македонскиот скулптор Боро Митриески. На 24 мај 1990 год, споменикот свечено го откри ректорот на Универзитетот проф. д-р Јаким Петровски. Пред влезот на Ректоратот во Скопје, на зелените површини доминира нивната питомина, среде младиот студенски свет. Ректорот ги наброја, по којзнае кој пат, заслугите и вредностите на светите Кирил и Методиј, како и уметничките вредности на споменикот.

Универзитетските професори учествуваат на бројни научни собири во Републиката и надвор од неа, во врска со грандиозното дело на св. Кирил и Методиј. Тие го претставуваат ова дело и на успешниот „Семинар за македонски јазик, литература и култура“, кој до денес работи во рамките на Универзитетот. Нивното дело е презентирано преку предавањата на Семинарот, пред стотици странски слависти, а особено на научните дискусији на Семинарот, посветени на нивните јубилеи, особено 1985, 1986 и 1993 година.

Универзитетските јубилеи, како и тековните негови годишни програми и акции, најубаво ги претставуваат разновидните монографии и споменици, печатени по повод прославите.



Ректорот на Универзитетот
проф. д-р Томислав Чокравски
со иницијациите на Универзитетот
со медалјонот со ликовите
на св. Кирил и Методиј,
патрони на Универзитетот



УНИВЕРЗИТЕТ
„СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
СКОПЈЕ

Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“
Скопје 1949-1989 - споменик



Комплексот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Семинарот за македонски јазик, литература и култура ги одбележа јубилентите на св. Методиј и на св. Климент Охридски во 1983 и 1986 година. Така, во 1985 година на XVIII семинар се одржаа повеќе предавања поврзани со животот и делото на св. Методиј, кои се објавени во зборникот од редовните „Предавања на XVIII семинар за македонски јазик, литература и култура“. Скопје 1986 година. Вера Стојчевска-Антиќ одржа предавање „Кирилометодиевската традиција во Македонија“ (стр. 97-105); Радмила Угринова-Скаловска говореше за житијата на св. Наум Охридски (стр. 27-37); Бранко Панов за „Словенското Методиево кнежество во Македонија“ (стр. 209-234); Коста Балабанов „Култот на светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски“.

На XIX семинар јубилејот од 1986 г. го одбележаа предавањето на: Вера Стојчевска-Антиќ „Кон 1100-годишниот јубилеј од основањето на Климентовата Охридска школа“ (886-1986); (стр. 117-129); Цветан Грозданов „Иконографијата на Климент Охридски“ (стр. 201-209); Сотир Голабовски „Климентовата музичка дејност и нејзиниот одраз во Македонија“ (стр. 209-221).

Овие предавања се објаваени во „Предавања на XIX семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје-Охрид 8-28 август 1986 година“, Скопје 1987.

Во 1984 година во рамките на Семинарот се одржа XI научна дискусија (Охрид 13-16 август 1984), објавена во посебен зборник - Скопје 1985. Научната дискусија по литература „Контактите и влијанијата на средновековните литератури во Југославија“, беше мошне богата и во неа зедоа учество: Ф. В. Мареш, Р. Маринковиќ, Д. Драгојловиќ, Ј. Погачник, В. Десподова, З. Рибарова, К. Пенушлиски, К. Вроцлевски, Г. Поп Атанасов, В. С. Антиќ, Б. Стипчевиќ и Љ. Василев.

Во 1985 година продолжи оваа литературна секција, на тема: „Кирилометодиевската традиција во Македонија“, чиј координатор беше Б. Ристовски. Во неа зедоа учество: Ј. М. Весели, Б. Алексова, Б. Панов, Б. Ристовски, М. Георгиевски, Г. Поп Атанасов, В. Мошин, К. Бицевска. Рефератите се објавени во „XII научна дискусија“, Скопје 1986.

Во XIII научна дискусија, што се одржа од 25 до 28 август 1986 година, доминираше Климентовиот јубилеј. Рефератите се објавени во „XIII научна дискусија“ Скопје 1987 година. Една од темите беше „Книжевното дело на Климент Охридски и на неговиот круг“, со учесниците: И. Велев, В. Десподова, А. Наумов, Б. Панов, Ј. М. Весели, В. С. Антиќ, З. Рибарова, Г. Поп Атанасов, М. Георгиевски. Координатор на научната дискусија беше В. Стојчевска-Антиќ.

На Семинарот, покрај овие две јубилејни години, се презентираат теми од кирилометодиевскиот период.

„УНИВЕРЗИТЕТ „КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ (1949-1989)“, Скопје 1989, (Споменица)

По повод јубилентите на Скопскиот универзитет издадени се повеќе споменици. Универзитетот е основан во 1949 година, а името „Кирил и Методиј“ му беше доделено во 1969 година. Од 1992 година неговото име е „Свети Кирил и

Методиј". Оваа споменица е излезена во 1989 година, по повод прославата на 40-годишниот јубилеј. Во пресрет на 45-годишнината на Универзитетот ја претставуваме како последна од спомениците. Со името што гордо го носи и денес, Универзитетот им оддава големо внимание и чест на светите браќа на 24 мај секоја година. Ректорите го потсетуваат своето членство и јавноста за несомнено големото дело на Браќата. Факултетите даваат посебен придонес во организирањето и изведувањето на свечените академии и програми. И оваа споменица, во вид на монографски обид дава слика за нашиот Универзитет и за носителите на нејзиното светло име.

НАРОДНА И УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ СКОПЈЕ

Посебно внимание на кирилометодиевскиот период и нивното чествување им оддава Народната и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, сместена пред универзитетскиот и ректоратскиот комплекс. Пред зградата се издига импозантната фигура, споменикот на Свети Климент Охридски, изработен од Петар Хачи Бошков.

Бидејќи оваа библиотека го носи името на ученикот на светите учители Кирил и Методиј, на денот од чествувањето на св. Климент, се одржува редовна годишна програма, со полагање цвеќе пред споменикот, со предавања и слова од еминентни стручњаци и научници за Климентовиот период, со разновидни ракописни изложби, изложби на старопечатени и други книги, фотографии, уметнички експонати итн. Притоа се печатат каталоги од изложбите.

Како продолжувач на делото на Браќата, св. Климент Охридски предизвикува и навраќања кон нивното дело, зашто и самиот бил учесник на Моравската мисија. Програмираните манифестиации се одржуваат на 8 декември. Изложбите се масовно посетувани од многубројните читатели во библиотеката, а најмногу, разбираливо од студентите и учениците. Фоаeto и салата на библиотеката се секогаш преполнi, бидејќи овде се одржуваат интересни промоции на нови книги.

По повод триесетгодишниот јубилеј на библиотеката се појави монографскиот зборник „Триесет години Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“ (1944-1974), (Скопје 1976). Ова издание дава прегледна слика за растежот и состојбата на библиотеката и во него се застапени тринаесет трудови од автори кои работеле во библиотеката, и кои го претставуваат книжевниот и ракописниот фонд, развојните линии, кадровската екипираност, унапредувањето на библиотекарството итн. Андон Г. Андоновски ја претставува значајната библиографија на дејноста на библиотеката, а другите автори се: Иван Катаринев, директор на библиотеката, Светлана Марјановиќ, Стојанка Арнаудовска, Михајло Георгиевски, Маргарита Псалтирова-Јовановиќ, Лилјана Хачи Бошкова, Зорица Петровска, Петар Н. Петровски, Андон Г. Андоновски, Никола Јордановски и Танас Николовски.

Во 1972 година Народната и универзитетска библиотека го публикува „Водичот“, којшто даде претстава за работата и организацијата на библиотеката.

МУЗЕЈ НА СЛОВЕНСКАТА ПИСМЕНОСТ ВО ОХРИД

Во рамките на одбележувањето на 1050 годишнината од смртта на Климент Охридски, на 10, 11 и 12 септември 1966 година во Охрид, во просториите на Уметничката галерија, денес Музичко училиште, беше отворена изложбата на Словенската писменост. За изложбата, покрај експонатите од музејот во Охрид, музеите од Македонија, беа позајмени експонати од музеите, архивите и други институции од земјата и странство. Изложбата претставуваше вредно презентирање на Словенската писменост. Истата предизвика голем интерес како кај гостите од земјата и странство што присуствуваа на свеченостите во Охрид, така и кај културната и научна јавност и граѓаните. На Народниот музеј во Охрид за организирање на оваа изложба му беше доделена републичката награда „11 Октомври“ за наука.

Извршиот совет на Собранието на СР Македонија по разгледувањето на извештајот од Одборот за организацијата на прославата 1050 годишнината од смртта на Климент Охридски со оглед на интересот што го предизвика изложбата, значењето што го има оваа презентација за местото и улогата на Охрид, охридската книжевност, во развојот на писменоста и културата кај словенските народи, донесе закључок да се извршат подготовките за отворање Музеј на словенската писменост во Охрид.

За реализација на овој заклучок, Народниот музеј во Охрид, Републичкиот фонд за унапредување на културните дејности, подоцна Републичката заедница на културата и Општинската интересна заедница на културата во Охрид презедоа соодветни чекори: се одржаа повеќе состаноци со претставници на Македонската академија на науките, Универзитетот, Македонската православна црква, научните институции од Републиката и другите републики и покраини. Се утврди концептот, содржината и димензиите на експозицијата и се согледаа потребите од простор во кој таа ќе биде презентирана. За реализација на усвоениот концепт се формира тело од стручњаци од сите републики и покраини на чело со проф. др. Радмила Угринова-Скаловска. Ова тело составено од еминентни стручњачи и општествени рботници од различни профили во периодот 1972-1981 година презеде повеќе активности:

1. Увид на постојниот материјал;

2. Организира собирање на материјали во земјата и странство, изработка на копии на илуминации, ракописи, копии на фрески написи, фотографска и друга научна граѓа потребна за Музејот;

3. Изработи основа за поставката на експозицијата.

Завршувајќи ја првата фаза од работите се собра и оформи предвидениот изложбен фонд над 90%.

Во меѓувреме се ослободија просториите за Музејот (училиштето Св. Климент и забавачницата) и се пристапи со нивната адаптација за потребите на експозициите:

1. Училиштето Св. Климент се преуреди за експозиција на Музејот на Словенска писменост; поткровјето како салон за организирање повремени тематски изложби, а подрумите за работни простории и депо;

2. Забавачницата, за експозиција на Трезорот на охридските икони на катот, а во приземјето галерија за излагање на експонати од богата колекција на ликовни дела подарени од Сојузниот фонд за унапредување на ликовните уметности „Моша Пијаде“ и од Републичката колекција на ликовни творби.

Создавајќи услови за развој на овие музејски институции се оформи предлог манастирски комплекс да се обликува како музејска целина, која покрај црквата Св. Богородица Перивлептос (денешен Св. Климент) од XIII век со извонредни фрески од заграфите Ефтихије и Михајло би биле:

- Музејот на Словенската писменост со изложбен салон за повремени тематски експозиции;
- Постојна изложба на Иконографскиот трезор на Охрид;
- Уметничка галерија;
- Преадаптирана камбанарија; итн.

Во 1985 година, со свеченото отворање на изложбата „Словенска писменост“, како постојана експозиција, започна да работи Музејот на словенската писменост во Охрид.

Врз основа на усвоената програмска концепција, автори на изложбената поставка се: Радмила Угринова-Скаловска, Нико Този, Тодор Паскали.

Музејот на словенската писменост го привлекува вниманието на славистите, посетителите на градот Охрид, учесниците на Семинарот за македонски јазик, литература и култура во Охрид. Во него се одржуваат разновидни предавања, средби, манифестации.





МАНАСТИРСКИ КОМПЛЕКС НОВ СВЕТИ КЛИМЕНТ

- | | |
|--|--|
| 1. Св. Димитрија, XIV | 9. Св. цар Константин и Елена, XV век |
| 2. Манастирска порта | 10. Мал Св. Врачи, XIV век |
| 3. Келији на учениците | 11. Св. Климент, споменик-бронза, автор Д. Тодоровски |
| 4. Камбанарија со видиконвец | 12. Основни ученици Св. Климент |
| 5. Глемерија на икони од Охридскиот трешор | 13. Св. Богородица-Челница, XIV век, изградена на градскиот бедем под кој е тврдоград Новиот пат што води во манастирскиот комплекс |
| 6. Св. Богородица Приможлеос-Нов Св. Климент, XIV век | 14. Село Ранче од каде потекнува Баловскиот плаштор (1229-1281), калиграфии на пергамент и украсен со богата и разновидна орнаментика, од која има приложи во оваа монографија |
| 7. Музеј на словенската писменост | |
| 8. Гробот на поетот Григор Прабичев (Охрид, 1836-1915) | |

ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТ И МУЗИКА

Историјата на уметноста говори за многу значајни вековни уметнички остварувања со ликовите и претставите на светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски, во Македонија. Од современите македонски уметници да ги посочиме: Димче Тодоровски, Димитар Кондовски, Боро Митриќевски, Петар Хаци Бошков, Tome Серафимовски, Драган Поповски-Дада, Јонче Симонче, Менде Ивановски, Горѓи Даневски, и многу други. Всушност, најновите иконостасни икони на четворицата светители ги изработи уметникот Горѓи Даневски, во соборната црква „Свети Климент Охридски“ во Скопје, осветена на 12 август 1990 година. Инаку, како монументи во Македонија посебно се истакнуваат скulptурите: „Св. Кирил и Методиј“ пред Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ во Скопје, изработена од Боро Митриќевски; „Св. Кирил и Методиј“ во центарот на Охрид, изработени од Tome Серафимовски; „Св. Климент Охридски“ пред Народната и универзитетска библиотека во Скопје „Св. Климент Охридски“, изработен од Петар Хаци Бошков, како и други нивни изработки по македонските училишта и установи. Нивните ликови се наоѓаат и во бројните современи црковни градби во Македонија.

Композиторот Тодор Скаловски составил четири творби посветени на просветителите и светителите Кирил и Методиј, Климент: „Методиј и Кирил“ - тропар гл. 4, за мешан хор; „Величанија Кирилу и Методиј“ за мешан хор; „Величанија Кирилу и Методиј“ за соло сопран, бас-баритон, Хор и камерен оркестар; „Клименту“ - тропар-кондак.

Трајко Прокопиев го составил музичкото дело „Кондак на св. Климент“.

Композиторот и професорот Властимир Николовски обратил посебно внимание врз историско-музичката проблематика во Македонија, посветена на светителите и просветителите. На овој план значаен е неговиот труд „Византиската духовна музика како инспирација во современото македонско музичко творештво“ (Македонски фолклор, Скопје 1976 17, 125-131). Ваквото влијание е присутно и во творештвото на Кирил Македонски.

Властимир Николовски во 1966 година, на Климентовата јубилејна прослава, се појави со ораториумот „Клименту“, изведен во Охрид. Ораториумот е претставен со плоча од продукцијата „Антологија на македонска музика“: Властимир Николовски „Клименту“, ораториум за солисти, хор и оркестар, издание на Здружението на композиторите на Македонија, продукција РТС.

Истиот композитор, Властимир Николовски, во 1969 година, по повод јубилејот на Скопскиот универзитет и св. Кириловата смрт во Рим, состави ораториум „Кирилу“, во врска со објавениот конкурс. На прославата беше првонаграден и изведен ораториумот „Кирилу“ од композиторот Tome Зографски.

Композиторот Ристо Аврамовски компонирал три музички творби посветени на светите Кирил и Методиј: „Похвала на св. Кирил и Методиј“ (за детски хор), „Похвала за св. Кирил и Методиј“ (за женски хор) и ораторијум „Св. Кирил и Методиј“, по повод прославата на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во 1985 година.

По истиот повод, прославата на патроните на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, композиторот Сотир Голабовски компонира кантата „Словенско ехо“, изведена фрагментарно, во 1969 година.

Композиторот Драгослав Ортаков во 1969 година го компонира вокално-инструменталното дело за хор и оркестар „Слово за Кирил и Методиј“, кое на конкурсот од Универзитетот во Скопје беше и откупено. Композиторот Тома Прошев состави музичко дело „Сермо декламаториус“, во истата јубилејна 1969 година.

Во 1989 година, по повод 40 годишниот јубилеј на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, беше изведен новокомпонираниот ораториум „Клименту“ од композиторот Димитрија Бужаровски.

Изданијата на плочи и касети мошне често ги презентираат музичките дела од областа на старата црковна традиција. Касетата „Христос воскресе“, со фрагменти од старото црковно пеење, ја издаде Македонското радио. Диригент е П. Митревски, а солист: Александар Цандовски, Д. Атанасовски, П. Митревски, дешифрант - професор д-р Сотир Голабовски.

Плочата „Македонски духовни композиции од XIX век“ предизвика поголем интерес, со диригентот Антон Нанут, во изведба на Словенечкиот октет, со дешифрирање и хармонизација од професорите Сотир Голабовски и Драгослав Ортаков.

Авторот Атанас Бадев е претставен со „Златоуст света литургија“, во изведба на хорот на РТС, диригент Драган Шуплевски и солист Александар Цандовски.

Во исполнение на хорот на РТВ се појави плочата „Македонска црковна музика“, диригент Драган Шуплевски, со творби од: Т. Скаловски, А. Бадев, В. Николовски, Т. Прокопиев, Т. Зографски. Солист е Б. Николовски.

Плочата со наслов „Божествената литургија на св. Јован Златоуст“ се јавува во исполнение на митрополитот Кирил, Александар Цандовски, со хорот на црквата „Св. Димитрија“ од Скопје и диригентот протоереј-ставрофор Боро Ангеловски.

МАКЕДОНСКИОТ ПЕЧАТ И ПЕРИОДИКА

Македонскиот печат и периодика ги одбележувале секогаш актуелните годишнина, прослави, јубили, манифестиации, поврзани со светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски. На овој план посебна улога во однос на афирмацијата на кирилометодиевскиот период пренесувале повеќе редакции од Радиото и Телевизијата. Покрај дневните информации, посебните редакции за култура, образование и наука, подготвувале посебни програми, документарни филмови, преноси од научните собири. Весниците „Нова Македонија“, „Вечер“, како и целиот друг дневен печат, објавувале прилози за нивната епохална дејност. „Нова Македонија“ ги одбележувала јубилите и со посебни фељтони.

Македонската периодика, исто така, изобилува со пократки и подолги прикази на нивното дело и живот. Овде би ги апострофирале посебно: „Современост“, „Разгледи“, „Културен живот“, „Развиток“, „Стремеж“, „Беседа“, „Дело“, „Macedonian Review“, и многу други. Современост излегува од 1951 година. Всушност тогаш престана да се јавува списанието „Нов ден“ (кое се појави во 1945 година), се слеа во „Современост“. Во 1953 се појави „Разгледи“, во 1959 година - „Културен живот“. Во 1971 година започна да излегува „Macedonian Review“, подготвена од Редакцијата на „Културен живот“, која беше и иницијатор за одбележувањето на „Деновите на словенските просветители Кирил и Методиј“. Од 1959 година до 1990 излегува „Весникот“ на МПЦ.

Јубилентите без одбележувањи и со посебна издавачка дејност, изразена преку посебни зборници и одделни авторски изданија.

Во 1976 година се појави првиот број на списанието „Прилози“ (МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука). Од ова издание се појавени седумнаесет броеви.

Од македонската периодика се изделуваат списанија кои секогаш наоѓале место за кирилометодиевската проблематика и период. Од нив да ги истакнеме: „Гласникот“ на ИНИ, кој излегува од 1957 година; „Историја“ од 1965 година (списание на сојузот на друштвата на историчарите на СР Македонија; „Зборник“ (гласило на Археолошкиот музеј - Скопје), излегува од 1956 до 1983 година; „Гласник на Етнолошкиот музеј“ (два броја од 1960 година); „Музејски гласник“ (списание на Историскиот музеј на Македонија), излегле пет броја, од 1972 до 1982 година; „Етнолог“ (списание на здружението на етнолозите на Македонија); „Macedoniae acta archaeologica“ (Здружение на археолозите на Р. Македонија, излезени се дванаесет броја); „Ликовна уметност“ (Друштво на историчарите на уметноста на Македонија), излезени се единаесет броја. Музејот на Македонија издава „Зборник“ во четири книги: историја, етнологија, средновековна уметност, археологија (до 1994 година излезени се два броја, а другите два се во печат), а се однесуваат на 1992 година. Републичкиот завод за заштита на спомениците на Македонија го издава своето гласило „Културно наследство“ (првиот број се појави во 1959 година, а последниот во 1993. Заводот за заштита на спомениците на културата, Народниот музеј - Охрид го издаде првиот број на „Лихнид“ во 1957 година, а последниот број во 1989 година, вкупно седум броја.

МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

Историјата на Македонската православна црква е тесно порзана со историјата на македонскиот народ. Исто така, вистина е дека македонското православно свештенство и Црквата во вековите на макотрпната историја биле и останале судбински поврзани со македонскиот народ. Тие заедно со векови опстојуваат, но во исто време страдаат и се борат против асимилацијата, денационализацијата и неправдата кон македонскиот народ на Балканот и на други простори ширум светот. Црквата за македонскиот народ одигра првостепена улога во тешките периоди на ропство. Затоа со право се вели дека таа беше база

на национално осознавање и лулка на преродбата на Македонскиот народ во текот на еден долг период.

Црковната историја на Македонскиот православен народ во своите анали може со златни букви да ја запише датата 4 октомври 1958 година, односно денот кога по период од 200 години е обновена укинатата Охридската архиепископија и за прв пат во историјата македонскиот народ организира своја св. Климентова Македонска православна црква. Во стародревниот Охрид во катедралната црква „Св. Софија“, соборјаните единогласно го избраа наследникот на последниот Охридски архиепископ во лицето на Неговото Блаженство Архиепископот охридски и скопски и митрополит Македонски господин Доситеј. По смртта на архиепископот г.г. Доситеј во 1981 година за поглавар на Македонската православна црква беше избран архиепископот г.г. Ангелариј, а по неговата смрт, летото во 1986 година е избран архиепископот г.г. Гаврил. Во 1993 година поглаварот на Македонската православна црква архиепископот охридски и македонски г.г. Гаврил, поради здравствени причини се повлече, а на негово место е избран за поглавар на МПЦ архиепископот г.г. Михаил.



Членовите на Светиот архиерејски синод на МПЦ членот на интронизацијата на Архиепископот охридски и македонски г.г. Михаил.

Денес Македонската православна црква ја сочинуваат 6 епархии во Република Македонија и тоа: Полошко-кумановска во која е надлежен најстарохиrottонисаниот жив македонски архиереј митрополитот Кирил, потоа Преспанско-битолска епархија, надлежен митрополитот Петар, Струмичка епархија, времено надлежен митрополитот Стефан, Дебарско-кичевска епархија, надлежен митрополитот Тимотеј, Брегалничката епархија надлежен митрополитот Стефан и Повардарската епархија, до изборот за поглавар надлежен беше митрополитот Михаил.

Трите епархии во прекуокеанските и европските земји се следните: Американско-канадско-македонска епархија, надлежен поглаварот Михаил, Австралиско-македонската епархија, надлежен митрополитот Тимотеј и Европската епархија (во формирање), надлежен Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква.

Тодор ЧАЛОВСКИ

ВРУТОК НА УТОКА

Кирилу Солунски

*Многу мрак се беше собрал над народите
кога ко река им го отнавте молкот
показувајќи им го денот сè понапред
со божилакот на словото што сончоглед би*

*И кога со широчината на знакот моќен
и со бескрајот на волјата стасавте тута
преку ридови и пизма до светиот град
врутокот верба а умората сон ги вивна
пресуши телото љубовта ја прибра брат од брат
желбата горешта златно провре век
низ запалените звуци што продолжија како деца
по крстопатите на словенското човекольубие*

*Гледам зимска ноќ летни пладниња гледам
зборови во нови созвездја над неукоста
од Солунско до Моравско, од Панонско до зад Карпатите
мудро здравее окото во облик на отворена книга*

*Располутен а сепак искрено допрен светот
над зракот скаменет во траењето свое
нашите очи во дално цушење ги претвора
со многу залез и многу изгреви наоколу*

*Го умам гробов што утока ти слеал во тек
Поворка Молебен. Ќламенот ти изнајдува пат
во самотата храбро што ја разјадува цвеке
и меѓу нас ја праќа како плод, како разбиранье*

Рим, Сан Клементе, мај 1975

IN HONOUR OF ST. ST. CYRIL AND METHODIUS

S U M M A R Y

From 1944 to 1994, a period of fifty years of growing independent educational and cultural life of the Republic of Macedonia will be completed. The rights of national freedom were recognized to the Macedonian people in the Republic of Macedonia at the Second Session of the Anti-fascist Assembly for National Liberation of Yugoslavia (AVNOJ) on 29th November, 1943. On August 2, 1944, the Antifascist Assembly for National Liberation of Macedonia (ASNOM), at its First Session in the Monastery of «St. Prochor of Pechinje», proclaimed the Macedonian people as a nationally free and equal member of the Federal Republic of Yugoslavia, upon the principles established on the Second Session of AVNOJ.

It's understandable that after the National Liberation War (NOB) in Macedonia, the educational and cultural trends began to be based on the codified Macedonian language. On 3rd May, 1945, a special Commission for Language and Orthography of the People's Republic of Macedonia adapted a Resolution concerning the alphabet, while four days later, on May 7, the same year, the Macedonian orthography was legalized.

The constitution of the Macedonian state, nation, language, and organized church life implied a kind of associative and essential link with the traditions of Cyril and Methodius, the creators of the Old Church Slavic language, based on the dialects of the Macedonian Slavs who lived in the district of Thessaloniki (Salonica). This Macedonian district has the base for the literary Old Church Slavic. The tradition of Cyril and Methodius spread and took deep roots in Macedonia. The worthy students of the holy brothers Cyril and Methodius, St. Clement and St. Naum of Ohrid, continued their glagolic tradition, especially when St. Clement of Ohrid laid the foundations of the Ohrid Literary School in 886. From then on, literacy, literature and organized church life of St. Clement spread throughout Macedonia, especially after his enthronization as the first Slav bishop in Velika, in 893. The same year, St. Naum left the Bulgarian church educational and literary center in Preslav and replaced St. Clement teacher in the School in Ohrid.

This educational and cultural activity by the founders of the Slav literacy and literature left great marks in Macedonia throughout the centuries. Concerning this marked tradition it is often written in the Slavistics. There is a continuation both in written sources and in folk oral tradition. This is why the publication registers the most important activities in Macedonia, which are in close connection with the tradition of Cyril and Methodius in the period from 1944 to 1994. It registers the most important activities in Macedonia, which are connected with the epochal work of the holy brothers

and their students, pointing out the deep roots of this tradition, protected in our modern life and celebration as an obligation towards our teachers. Special stress in the book is given to the manifestations „The Days of St. Cyril in Rome” held from 1969 to 1994.

It is of importance to mention that the Macedonian language belongs to the family of the South Slav languages. It was formed and developed by the Slav tribes which had settled in the south part of the Balkan Peninsula. The question concerning the contemporary Macedonian literary language had been raised in the 19th century and resolved after the National Liberation Struggle (NOB). The Macedonian literary language received its codification with the decisions brought by ASNOM in 1944 and the Commission in 1945. In a period of fifty years, the language developed increasingly. Thus, in the work of Blaze Konevski by the title »The Macedonian Literary Language« (The Papers of the Macedonian Slavists at the 9th International Slavist Congress in Bratislava, Skopje, 1993, 9-33) the following is emphasized: »The development of the functional styles of the Macedonian literature language in the period of its codification confirms the volume and success of such efforts«.

Immediately after the NOB the schools in Macedonia were restored. They mainly kept or received the name of St. Cyril and St. Methodius and St. Clement of Ohrid. These names of contemporary Macedonian schools are not only symbolic titles, they are living connection between the written, literary and cultural traditions established by the brothers Saints Cyril and Methodius from Salonica in the 9th century.

This edition will also include various activities, manifestations, gatherings, institutions, persons, editions etc. which mark the names, the activity and the work of the St. Cyril and St. Methodius and their students. Understandably, the anniversaries and jubilees marking their activities are included in the publication good results.

We hope that this publication will contribute a greater perception of the activities referring to the epochal work of the brothers St. Cyril and Methodius, to their students St. Clement and Naum of Ohrid, in the Republic of Macedonia and wider, during the period from 1944 to 1994.

The authors



СОДРЖИНА

ВОВЕД	9
СЛОВЕНСКИТЕ ПРОСВЕТИТЕЛИ И СВЕТИТЕЛИ „КИРИЛ И МЕТОДИЈ“	11
КИРИЛОМЕТОДИЕВСКАТА БИБЛИОГРАФИЈА ВО МАКЕДОНИЈА	24
ВО ЧЕСТ НА СВЕТИТЕ КИРИЛ И МЕТОДИЈ	33
1050 ГОДИНИ ОД СМРТТА НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ	37
КОН МАНИФЕСТАЦИЈАТА	
„ВО ЧЕСТ НА СВЕТИ КИРИЛ ВО РИМ“ — 1969-1993	54
УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ	201
СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА	203
НАРОДНА И УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА	
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“	204
МУЗЕЈ НА СЛОВЕНСКА ПИСМЕНОСТ ВО ОХРИД	205
ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТ И МУЗИКА	207
МАКЕДОНСКИОТ ПЕЧАТ И ПЕРИОДИКА	208
МАКЕДОНСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА	209
SUMMARY	213

Издавач

Матица македонска
Градски ѕид, блок 13
91000 Скопје, тел./факс 230-358

Фотографии: Б. Дриков, М. Јовановиќ, од фотоархивите, албумите и документацијата на МПЦ, Н. Този, А. Лапе и др. • Јазична редакција и коректура Ј. Велјановска • Наслов ГИТ „Гоце Делчев“ - Скопје • Тираж 1.000 примероци.

CIP - Каталогизација во публикација
Народна и универзитетска библиотека
"Климент Охридски", Скопје

881.01.09 Кирил и Методиј
881.01.09 : Кирил : 061.75 (456.32) „1969/1993“

СТОЈЧЕВСКА - Антиќ, Вера

Во чест на Светите Кирил и Методиј /
Вера Стојчевска - Антиќ, Славе
Николовски - Катин. - Скопје : Матица
македонска, 1994. - 214 стр. : илустр. ;
20 см. - (Едиција Монографии)
1. НИКОЛОВСКИ, Славе - Катин
а) Кирил и Методиј (9в.) б) „Во во чест на
Свети Кирил во Рим“ - 1969-1993



Вера Стојчевска-Антиќ е родена во Битола (1939 година), каде што и матурирала. Дипломирала на Филозофскиот факултет во Скопје во 1963 година, а во 1968 беше избрана за асистент. При истиот факултет докторирала во 1974 година. Денес работи како редовен професор при Филолошкиот факултет во Скопје. Од нејзините посебни изданија се и овие: „Од средновековната книжевност“ (1976), „Низ страниците од јужнословенските книжевности“ (1977), „Локални хагиографии во Македонија“ (1977), „Средновековните текстови и фолклор-рот“ (1978), „Богомилството во средновековната изворна граѓа“ (1978, коавтор), (1982), „Од ракописното наследство“ (1983), „Меѓу книжевен текст и фолклор“ (1987), „Пораки од дамнината“ (1988), *Makedonska književnost* (1988, со коавтори), „Митологумена“ (1990), коавтор, „Свети Клименту“ (1993), „Средби“ (1993), итн.

Славе Николовски-Катин е роден во Долна Преспа (1941 година). Основното образование го стекнал во Љубојно-Преспа, а средно техничко „Здравко Цветковски“ и филолошки факултет завршил на универзитетот „Кирил и Методиј“ во Скопје. Работел во поголем број институции во Македонија, а сега е заменик претседател на Комисијата за односи со верските заедници на Република Македонија. Автор е на овие изданија: „Англиско-македонски лимнолошки лексикон“ 1986, „Македонски холокауст“ 1990, „Македонските православни црковни општини во Австралија, Канада и САД“ 1991, „Во Австралија како дома“ 1992, „Македонскиот иселенички печат“ 1993, „Печалбарски копнеж“ 1993, и „Англиско-македонски биотехнички речник“, 1994, и др.

